EDWARD PAGE MITCHELL

OMUL DE CRISTAL

Univers

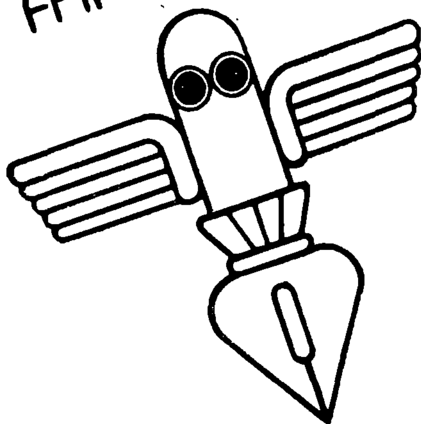

EDITURA UNIVERS
Bucureşti – 1980

Coperta colecției PETER PUSZTAI

THE CRISTAL MAN
by
Edward Page Mitchell
Doubleday & Comp. New York, 1973

COLECTIA ROMANELOR STIINTIFICO FANTASTICE

EDWARD PAGE MITCHELL

OMUL DE CRISTAL

ÎN ROMÂNEȘTE DE MARGARETA DAN

Omul de cristal

I

În noaptea de 6 noiembrie 1879, pe la orele unsprezece și un sfert, venind în grabă pe una din străzile de deasupra vechiului rezervor, am cotit către Fifth Avenue și m-am ciocnit brusc de un individ ce venea din sens opus.

Era foarte întuneric în locul acela și nu am putut vedea persoana de care avusesem onoarea să mă lovesc. Cu toate acestea, mintea mea obișnuită cu deducția îmi furnizase cîteva date precise cu privire la el, încă înainte de a-mi fi revenit pe deplin din șocul întîlnirii.

Iată unele dintre ele : era un om mai greu decît mine și mai sigur pe picioare ; dar îi lipseau exact nouă centimetri ca să fie de înălțimea mea. Purta o pălărie de mătase, o manta sau o pelerină dintr-un material greu, de lînă, și galoși sau șoșoni. În vîrstă de aproximativ treizeci și cinci de ani, născut în America, studiase la o universitate germană — Heidelberg sau Freiburg — era impulsiv din fire dar se purta politicos și atent în relațiile cu ceilalți. Nu era în întregime împăcat cu lumea : exista ceva ce căuta să ascundă, în viața sa sau în plimbarea din noaptea aceea.

Cum puteam ști toate acestea, deși nu-l văzusem pe străin și cînd doar o singură vorbă îi scăpase de pe buze ? Ei bine, știam că este mai voinic și mai sigur pe picioare, deoarece eu fusesem cel zvîrlit înapoi, și nu el. Știam că sînt exact cu nouă centimetri mai înalt decît el, deoarece vîrful nasului îmi mai zvîcnea încă din pricina întîlnirii cu borul țeapăn, tăios, al pălăriei sale. Mîna pe care o ridicasem fără

voie ajunsese pînă în dreptul tivului pelerinei. Purta galoşi deoarece nu-i auzisem paşii. Pentru o ureche exersată, timbrul vocii trădează la fel de bine vîrsta, ca şi trăsăturile chipului pentru ochi. În prima clipă, mîniat de neîndemînarea mea, exclamase : Ox ! [1], vorbă pe care doar un neamţ ar fi spus-o într-o astfel de împrejurare. Pronunţia guturală îmi dezvăluia, însă, că vorbitorul era un neamţ născut în America şi nu un american trăit în Germania, şi că educaţia sa germană provenea de la sud de rîul Main. Mai mult, cultura şi buna sa creştere se vădeau chiar şi atunci cînd înjura. Am ajuns la concluzia că nu se grăbea în mod deosebit, dar că dorea din anumite motive să nu fie recunoscut, din faptul că, după ce a acceptat în tăcere scuzele mele politicoase, s-a aplecat să ridice şi să-mi înapoieze umbrela, după care şi-a continuat drumul tot atît de fără zgomot precum venise.

Din principiu, îmi verific întotdeauna — cînd este cu putinţă — concluziile. Aşa încît m-am reîntors în străduţă şi am urmărit străinul pînă la un felinar ce se afla către mijlocul cvartalului. Eram, cu siguranţă, la mai puţin de cinci secunde în urma lui. Nu exista alt drum pe care ar fi putut s-o ia. Nu auzisem în calea mea nici o uşă deschizîndu-se sau închizîndu-se. Şi totuşi, cînd am ieşit din întuneric, silueta care ar fi trebuit să fie în faţa mea nu se afla acolo. Nu se vedea nici om, nici umbra vreunui om.

Grăbindu-mă cît puteam către felinarul cel mai apropiat, m-am oprit sub el şi am ascultat. Strada părea pustie. Razele flăcării galbene răzbăteau cu greu prin întuneric. Treptele şi uşa de la intrare ale casei de piatră cafenie de peste drum de felinar erau însă destul de bine luminate. Cifrele aurii de deasupra uşii se vedeau limpede. Am recunoscut casa : numărul îmi era familiar. În timp ce şedeam sub lampa de gaz, am auzit un zgomot slab pe trepte şi scîrţîitul cheii în broască. Uşa de la vestibulul casei se deschise încet, apoi se închise cu o izbitură ce stîrni

[1] Boule ! (Germ.)

ecouri în stradă. Aproape numaidecît se auzi cum se deschide și se închide și ușa interioară. Nu ieși nimeni. În măsura în care mă puteam bizui pe ochi pentru a-mi da de știre ce se petrece la nici trei metri depărtare și în plină lumină, nimeni nu intrase în casă.

Cu convingerea că aveam la îndemînă prea puțin material pentru o aplicare riguroasă a procesului de deducție, am stat timp îndelungat străduindu-mă din răsputeri să ghicesc explicația acestei întîmplări stranii. Am încercat un simțămînt nedeslușit al inexplicabilului, care se învecinează aproape cu groaza. A fost o ușurare să aud pași pe trotuarul de peste drum și, întorcînd ochii, să văd un polițist care își legăna bastonul negru și lung de cauciuc și mă urmărea cu privirea.

II

Această casă, de culoarea șocolatei, a cărei ușă de intrare se deschisese și se închisese la miezul nopții fără vreun semn că ar fi fost la mijloc mîna omului, îmi era, așa cum am mai spus, binecunoscută. O părăsisem cu mai puțin de zece minute înainte, după ce petrecusem seara cu prietenul meu Bliss și cu fiica sa Pandora. Casa făcea parte din acea categorie de clădiri în care fiecare etaj alcătuiește o locuință de sine stătătoare. Etajul al doilea era locuit de Bliss de la întoarcerea sa din străinătate, adică de douăsprezece luni. Îl stimam pe Bliss pentru minunatele sale însușiri sufletești, în vreme ce mintea sa, întristător de lipsită de logică și neștiințifică, îmi stîrnea o milă adîncă. Pe Pandora o adoram.

Vă rog să înțelegeți că admirația mea pentru Pandora Bliss era fără speranță ; și nu numai fără speranță, dar și resemnată la această lipsă de speranță. În cercul nostru de prieteni exista convenția tacită de a respecta în orice împrejurare situația specială a acestei tinere fete, anume aceea de a fi căsătorită cu o amintire. Îi făceam curte Pandorei cu reținere

şi nu cu patimă — atît cît să-i mulţumim cochetăria, fără a zgîndări rănile inimii sale învăduvite. De partea ei, Pandora se purta cu neasemuită cuviinţă. Nu ofta prea vădit cînd i se făcea curte şi îşi ţinea în frîu cum nu se poate mai bine admiratorii, ca să le poată curma scurt orice avînt ori de cîte ori o copleşeau amintirile triste şi dragi.

Socoteam că se cuvenea să-i reamintim Pandorei de datoria pe care o avea faţă de tinereţea şi frumuseţea ei şi s-o îndemnăm să se lepede de trecutul mort ca de o carte închisă şi să păşească în viaţa vie a clipei de faţă. Dar după ce ne răspunsese o dată că acest lucru era pentru totdeauna cu neputinţă, am considerat că nu era nimerit să mai insistăm asupra subiectului.

Amănuntele tragicului episod trăit de domnişoara Bliss în Europa nu ne erau pe deplin cunoscute. Se ştia, vag, că se îndrăgostise pe cînd se afla peste hotare şi că se purtase uşuratic cu iubitul ei ; că acesta dispăruse, lăsînd-o fără nici o veste cu privire la soarta sa şi cu remuşcări veşnice pentru purtarea ei nechibzuită. De la Bliss adunasem cîteva date disparate, dar neîndestul de legate între ele pentru a alcătui o istorie a cazului. Nu exista temei să se creadă că iubitul Pandorei s-ar fi sinucis. Numele lui era Flack. Era om de ştiinţă. După părerea lui Bliss, era un prost. După părerea lui Bliss, Pandora era o proastă că îşi făcea sînge rău în ceea ce îl priveşte. După părerea lui Bliss, toţi oamenii de ştiinţă erau mai mult sau mai puţin nişte proşti.

III

În anul acela am luat masa de Ziua Gratitudinii cu familia Bliss. Seara, am căutat să impresionez adunarea povestind întîmplările misterioase din noaptea ciocnirii mele cu străinul. Povestea nu a provocat însă reacţia scontată. Două sau trei persoane antipatice schimbară priviri pline de înţeles între ele. Pandora, neobişnuit de gînditoare, asculta aparent cu nepăsare.

Tatăl ei, în neputința sa prostească de a înțelege orice în afara obișnuitului, rîse fățiș, și chiar merse atît de departe încît să pună la îndoială buna mea credință în observarea „fenomenului".

Oarecum jignit, și poate puțin zguduit în propria mea încredere în „minune", am căutat o scuză ca să mă retrag mai devreme. Pandora mă însoți pînă în prag.

— Povestea ta, spuse, m-a interesat în mod deosebit. Și eu aș putea povesti întîmplări petrecute în și în jurul acestei case care te-ar surprinde. Cred însă că lucrurile încep să se limpezească. Trecutul trist aruncă o rază de lumină — dar să nu anticipăm. De dragul meu, mergi pînă la capăt în problema asta.

Tînăra fată oftă urîndu-mi noapte bună. Mi s-a părut că aud și un al doilea oftat, mai adînc decît al ei, și prea limpede pentru a fi un ecou.

Am început să cobor scara. Abia coborîsem cîteva trepte, cînd am simțit mîna unui bărbat lăsîndu-se, din spate, greu pe umărul meu. Primul gînd a fost că Bliss m-a urmărit în coridor, vrînd să-și ceară iertare pentru mojicia sa. M-am întors pentru a întîmpina acest prim pas către împăcare. Nu se vedea nimeni.

Din nou mîna îmi atinse brațul. M-am cutremurat în pofida încrederii mele în rațiune.

De data aceasta mîna mă trase ușor de mîneca hainii, ca și cum m-ar fi poftit să urc sus. Am urcat o treaptă sau două, și apăsarea de pe brațul meu a slăbit. M-am oprit, și invitația tăcută se repetă cu o insistență care nu lăsa nici o îndoială cu privire la ce se dorea de la mine.

Am urcat scările împreună, neființa deschizînd drumul, eu urmînd-o. Ce călătorie neobișnuită ! Coridoarele erau puternic luminate de lămpi cu gaz. Ochii îmi erau mărturie că nu se afla nimeni în afară de mine pe scară. Dar dacă închideam ochii, iluzia — dacă iluzie putea fi numită — era deplină. Puteam auzi în fața mea scîrțîitul treptelor, mersul ușor, dar perfect deslușit, în pas cu al meu, chiar și răsuflarea

regulată a însoţitorului meu, a călăuzei mele. Întinzînd mîna, puteam atinge şi pipăi poalele hainii sale — o pelerină grea din stofă de lînă căptuşită cu mătase.
Am deschis brusc ochii. Şi iarăşi îmi adeveriră că eram cu desăvîrşire singur.

Mintea mea se afla acum în următoarea dilemă : cum să ştiu dacă văzul mă înşela, în timp ce auzul şi pipăitul mă înştiinţau corect — sau invers, dacă urechile şi degetele mă minţeau, în timp ce ochii spuneau adevărul. Cine să fie arbitru, atunci cînd simţurile se contrazic reciproc ? Raţiunea ? Raţiunea era înclinată să recunoască prezenţa unei fiinţe înzestrate cu gîndire, a cărei existenţă era categoric negată de cel mai demn de crezare dintre simţuri.

Atinserăm etajul cel mai de sus al clădirii. Uşa care ducea în coridorul comun se deschise, parcă de la sine. Înăuntru, o perdea păru că se dă singură la o parte şi stă ridicată cît să-mi înlesnească intrarea într-o încăpere unde fiecare amănunt trăda bunul gust şi dragostea de învăţătură. Un foc bun ardea în cămin. Pereţii erau acoperiţi cu cărţi şi tablouri. Fotoliile erau adînci şi primitoare. În cameră nu era nimic misterios, nici nepămîntean, nimic diferit de obiectele care întovărăşesc viaţa noastră de fiecare zi.

Acum mintea mea se descătuşase şi de ultimele bănuieli de supranatural care mai dăinuiseră. Fenomenele ce mi se dezvăluiau poate că nu erau inexplicabile ; îmi lipsea doar cheia lor. Purtarea gazdei mele nevăzute trăda o fire prietenoasă. Mi-a fost dat să urmăresc cu calm desăvîrşit un şir de manifestări ale unor obiecte neînsufleţite, dar înzestrate parcă cu energie proprie.

În primul rînd, un fotoliu mare turcesc lunecă dintr-unul din colţurile camerei şi se apropie de cămin. Apoi un scaun cu spătar drept porni dintr-un colţ şi înaintă pînă se propti drept în faţa primului. O măsuţă cu trei picioare se ridică vreo cîţiva centimetri deasupra podelei şi luă loc între cele două scaune. Un volum gros *in-octavo* se desprinse din locul său de pe raft şi pluti liniştit prin aer la înălţimea de

un metru, un metru şi ceva, poposind cu măiestrie pe masă. O pipă de porţelan, frumos smălţuită, părăsi un cîrlig din perete şi se alătură volumului. O cutie de tutun sări de pe bufet. Uşa unui dulap se legănă deschizîndu-se, iar o carafă şi un pahar de vin călătoriră împreună, ajungînd deodată la aceeaşi destinaţie. Totul în cameră părea pătruns de spiritul ospitalităţii.

M-am aşezat în fotoliu, am umplut paharul cu vin, mi-am aprins pipa şi am cercetat cartea. Era intitulată *Handbuch der Gewebelehre* [1] şi autorul se numea Bussius din Viena. Cînd am pus apoi cartea înapoi pe masă, ea se deschise singură la pagina patru sute patruzeci şi trei.

— Nu v-aţi speriat, nu-i aşa ? întrebă o voce, la mai puţin de un metru de mine.

IV

Această voce avea un timbru familiar. O recunoscui : era vocea pe care o auzisem pe stradă în noaptea de şase noiembrie, vocea care mă făcuse „bou".

— Nu, am spus, nu sînt speriat. Sînt om de ştiinţă, obişnuit să considere că orice fenomen poate fi explicat pe baza legilor naturii, presupunînd bineînţeles că aceste legi ne sînt cunoscute. Nu, nu sînt înspăimîntat.

— Cu atît mai bine. Sînteţi om de ştiinţă ca şi mine — aici vocea gemu — om de acţiune şi prieten al Pandorei.

— Iertaţi-mă, intervenii. De vreme ce s-a pronunţat numele unei domnişoare, ar fi bine să ştiu cu cine, sau cu ce, stau de vorbă.

— Acesta este tocmai lucrul pe care doresc să vi-l împărtăşesc, răspunse vocea, înainte de a vă cere să îmi faceţi un mare serviciu. Numele meu este, sau a fost, Stephen Flack. Sînt, sau am fost, cetăţean al

[1] Manual de histologie (germ.).

Statelor Unite. Situaţia mea exactă din prezent este pentru mine o taină tot atît de mare cît este, bănuiesc, şi pentru dumneavoastră. Dar sînt, sau mai bine zis am fost, un om cinstit şi un gentleman, şi aş vrea să vă strîng mîna.

Nu am văzut nici o mînă. O întinsei totuşi pe a mea şi întîlnii strîngerea unor degete calde, vii.

— Acum, reluă vocea, după acest pact de prietenie, fiţi bun şi citiţi pasajul la care am deschis cartea de pe masă.

Redau mai jos o traducere aproximativă a ceea ce am citit în limba germană :

„Deoarece culoarea ţesuturilor organice care alcătuiesc trupul omenesc depinde de prezenţa anumitor substanţe aparţinînd categoriei a treia, conţinînd toate fier ca unul dintre componentele de bază, rezultă că tonalitatea cromatică ar putea varia în funcţie de anumite modificări chimico-fiziologice bine definite. Un exces de hematină în globulele roşii dă o nuanţă mai rumenă oricărui ţesut. Proporţia de melanină, care colorează coroida ochilor, irisul, părul, poate fi sporită sau micşorată în baza unor legi formulate recent de Schardt din Basel. În epidermă excesul de melanină conduce la rasa neagră, deficitul la albinos. Hematina şi melanina, împreună cu biliverdina galben-verzuie şi urocianina roşie-gălbuie, sînt pigmenţii care conferă culoare ţesuturilor, care altfel ar fi transparente, sau aproape transparente. Regret că nu pot divulga rezultatele încununate de succes ale unor experienţe histologice extrem de interesante, conduse de neobositul cercetător Fröhliker, în direcţia eliminării nuanţei de roz din trupul omenesc prin mijloace chimice."

— Timp de cinci ani, continuă tovarăşul meu nevăzut după ce terminasem de citit, am fost studentul şi asistentul de laborator al lui Fröhliker la Freiburg. Bussius ghicise numai pe jumătate importanţa experienţelor noastre. Am atins rezultate atît de uimitoare, încît securitatea publică impunea ca ele să nu fie date publicităţii, nici măcar în cadrul lumii ştiinţifice. Fröhliker a murit acum un an în august.

Aveam încredere în geniul acestui mare gînditor şi om minunat. Dacă ar fi răsplătit credinţa mea oarbă cu aceeaşi încredere deplină, nu aş fi astăzi o jalnică epavă. Dar reţinerea sa înnăscută, şi grija cu care toţi savanţii îşi tăinuiesc rezultatele încă neconfirmate, m-a ţinut în neştiinţă cu privire la formulele de bază ale experienţelor noastre. Ca discipol, eram familiarizat cu detaliile practice de laborator ale cercetării ; dar numai profesorul deţinea secretul fundamental. Urmarea a fost pentru mine o soartă atît de înfricoşătoare, cum nu a mai fost hărăzită nici unei fiinţe omeneşti de la blestemul lui Cain şi pînă astăzi.

Strădania noastră s-a îndreptat la început către mărirea şi varierea cantităţii de substanţă pigmentară din organism. De pildă, sporind proporţia de melanină adusă sîngelui prin intermediul hranei, am reuşit să facem dintr-un blond un brun, şi dintr-un brun un om cu pielea tot atît de neagră ca şi cea a unui african. Aproape că nu există vreo nuanţă pe care să nu o fi putut da pielii, prin modificarea şi varierea proporţiei anumitor compuşi. Experienţele se făceau de obicei pe mine. La diferite epoci am fost cînd de culoarea aramei, cînd albastru-siniliu, roşu aprins sau galben de crom. Timp de o minunată săptămînă am arborat în persoana mea toate culorile curcubeului. Mai există dealtfel şi un alt martor al caracterului interesant al muncii noastre din această perioadă.

Vocea se opri şi peste cîteva clipe fu scuturat un clopoţel ce se afla pe bufet. Peste puţin, un bătrîn, cu o bonetă ce-i acoperea capul, intră în cameră cu paşi tîrşîiţi.

— Gaspar, spuse vocea în nemţeşte, arată-i domnului părul.

Fără a vădi mirare, şi ca şi cum ar fi fost pe deplin obişnuit să primească porunci din neant, bătrînul servitor se înclină şi îşi scoase boneta. Buclele rare astfel dezvăluite aveau culoarea verde strălucitoare a smaraldului. Îmi vădii uimirea.

— Domnul găseşte că părul tău este minunat, spuse vocea, tot în nemţeşte. Asta-i tot, Gaspar.

Punîndu-şi la loc boneta, servitorul se retrase, cu o expresie de mîndrie şi recunoştinţă întipărită pe faţă.

— Bătrînul Gaspar a fost servitorul lui Fröhliker, şi acum este al meu. Pe el am încercat unele dintre primele noastre experienţe. Vrednicul slujitor a fost atît de încîntat de rezultat, încît nu ne-a mai îngăduit să îi readucem părul la culoarea roşie ce o avea din născare. Este un suflet credincios şi singurul meu mijlocitor şi reprezentant în lumea vizibilă. Să revenim acum, urmă Flack, la povestea distrugerii mele. Marele histolog cu care am avut cinstea să colaborez şi-a îndreptat apoi atenţia către o altă direcţie de cercetare, încă şi mai interesantă. Pînă atunci căutase doar să intensifice şi să modifice pigmentarea ţesuturilor. Acum începu o serie de experienţe asupra posibilităţii de a elimina complet aceşti pigmenţi din organism, prin absorbţie, transpiraţie sau folosind cloruri şi alte substanţe chimice cu acţiune asupra materiei organice. Din păcate a reuşit prea bine !

Am fost din nou supus la experienţe sub supravegherea lui Fröhliker, care îmi împărtăşea din secretul procedeului doar în măsura în care era absolut nevoit să o facă. Uneori rămîneam săptămîni în şir în laboratorul său particular, fără să văd pe nimeni şi nevăzut de nimeni, cu excepţia profesorului şi a credinciosului Gaspar. Herr Fröhliker înainta cu precauţie, urmărind îndeaproape efectul fiecărei noi experienţe, avansînd treptat. Niciodată nu a mers atît de departe cu o experienţă încît să nu poată da înapoi cînd voia. Lăsa întotdeauna deschisă o cale de ieşire. Din această pricină mă simţeam în siguranţă în mîinile sale şi mă supuneam la tot ceea ce dorea.

Sub acţiunea substanţelor decolorante pe care profesorul mi le-a administrat în asociere cu detergenţi puternici, am devenit la început palid, alb, lipsit de culoare ca un albinos, dar fără ca starea mea generală să aibă de suferit. Părul şi barba mea erau ca nişte fire de sticlă răsucite, iar pielea ca marmura albă. Profesorul fu mulţumit de rezultatele obţinute

şi nu merse mai departe de data aceasta. Mă readuse la culoarea normală.

În experienţa următoare şi în cele ce i-au succedat, el a îngăduit agenţilor chimici să atace şi mai puternic ţesuturile trupului meu. Am devenit nu doar alb, ca o rufă decolorată, ci uşor translucid, ca o figurină de porţelan. Apoi s-a oprit iarăşi pentru o vreme, redîndu-mi culoarea şi permiţîndu-mi să ies din nou în lume. Două luni mai tîrziu depăşisem faza de transluciditate. Ai văzut desigur plutind în mare acele radiolarii, meduze sau urzici de mare, ale căror contururi sînt aproape nevăzute ochiului. Ei bine, eram în aer la fel ca o meduză în apă. Aproape cu desăvîrşire transparent, doar la o cercetare atentă putea bătrînul Gaspar să descopere unde sălăşluiesc în cameră cînd venea să-mi aducă de mîncare. Căci Gaspar era cel care se îngrijea de mine atunci cînd eram claustrat.

— Dar îmbrăcămintea ? am întrebat, întrerupînd povestirea lui Flack. Bănuiesc că se afla într-un contrast puternic cu înfăţişarea nedesluşită a trupului.

— Oh, nu, spuse Flack. Spectacolul hainelor mele, aparent lipsite de conţinut, mişcîndu-se prin laborator, reuşea să îl facă să rîdă chiar şi pe seriosul profesor. Pentru a-şi păstra demnitatea, a fost nevoit să descopere o cale de a-şi aplica procedeul şi materiilor organice moarte, cum ar fi fost lîna pelerinei, bumbacul cămăşii sau pielea pantofilor mei. Astfel am fost înzestrat cu aceste haine, de care mă folosesc şi acum.

La acest stadiu al experienţelor noastre, cînd ajunsesem la o transparenţă desăvîrşită, şi ca urmare la o invizibilitate deplină, am cunoscut-o pe Pandora Bliss.

Acum un an în iulie, într-una din pauzele experimentărilor noastre, cînd îmi recăpătasem înfăţişarea firească, am plecat în Schwarzwald pentru a mă reface. Am văzut-o şi am admirat-o pentru întîia oară pe Pandora în micul orăşel St. Blasien. Ei veneau dinspre cascadele Rinului şi călătoreau către nord ; eu m-am întors din drum şi i-am însoţit tot către nord.

La Stern Inn o iubeam pe Pandora ; în vîrful muntelui Feldberg, o adoram nebuneşte. În Höllenpass eram gata să-mi dau viaţa pentru o vorbă bună de pe buzele ei. Pe Hornisgrinde i-am cerut încuviinţarea de a mă arunca din vîrful muntelui în apele întunecate ale lacului Mummelsee, pentru a-mi dovedi devotamentul. O cunoşti pe Pandora. Şi de vreme ce o cunoşti, nu e nevoie să îţi explic de ce dragostea mea a înflorit atît de repede. A cochetat cu mine, a rîs cu mine, a rîs de mine, a călărit alături de mine, m-a însoţit pe potecile pădurilor înverzite, s-a căţărat ajutată de mine pe creste atît de abrupte, încît urcuşul împreună era o minunată şi prelungă strîngere în braţe ; a discutat cu mine despre ştiinţă şi despre sentimente ; mi-a ascultat speranţele şi înflăcărarea, m-a jignit, m-a sleit, m-a înnebunit — după bunul şi dulcele ei plac ; iar în toată această vreme, prozaicul ei tată moţăia în cafenelele hanurilor, deasupra articolelor financiare ale ultimelor ziare sosite din New York. Dacă m-a iubit ? Nu ştiu nici pînă azi.

Cînd tatăl Pandorei a aflat care sînt intenţiile şi perspectivele mele, a curmat pe loc mica noastră idilă. Cred că m-a clasificat pe undeva între un scamator de profesie şi un vraci şarlatan. În zadar i-am explicat că voi fi celebru şi probabil bogat.

— Cînd ai să fii celebru şi bogat, mi-a spus cu un surîs batjocoritor, îmi va face deosebită plăcere să te primesc în biroul meu din Broad Street.

Pe Pandora a luat-o cu el la Paris, iar eu m-am reîntors la Freiburg.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, într-o după-amiază luminoasă de august, şedeam în laboratorul profesorului Fröhliker, nevăzut de patru persoane ce se aflau la un braţ de mine. Gaspar spăla în spatele meu nişte eprubete. Fröhliker, cu un surîs plin de mîndrie întipărit pe faţă, privea cu încordare, către locul unde ştia că ar fi trebuit să mă aflu. Doi profesori, colegi de-ai lui, chemaţi sub un pretext oarecare, erau mai mai să mă lovească cu coatele în focul discuţiei asupra unei probleme lipsite de importanţă. Mi-ar fi putut auzi bătăile inimii.

— Fiindcă veni vorba, spuse unul dintre ei pregătindu-se să plece, s-a întors din concediu asistentul dumneavoastră, domnul Flack ?

Încercarea reușise pe deplin.

De îndată ce am rămas singuri, profesorul Fröhliker îmi strînse mîna nevăzută, așa cum mi-ai strîns-o dumneata astă-seară. Era cît se poate de bine dispus.

— Dragul meu, spuse, ziua de mîine ne va încununa munca. Vei apărea — sau mai bine zis *nu* vei apărea — în fața întregului corp profesoral al facultății. Am trimis prin telegraf invitații la Heidelberg, Bonn, Berlin — vor veni Schrötter, Haeckel, Steinmetz, Lavallo, vor fi cu toții aici. Triumful nostru va avea loc în prezența celor mai iluștri medici ai vremii de azi. Voi dezvălui atunci acele secrete ale procedeului nostru pe care le-am ascuns pînă acum chiar și de tine, colaboratorul și prietenul meu de încredere. Dar vom împărți gloria. Am auzit eu ceva despre o pasăre măiastră ce și-a luat zborul. Băiete, îți voi reda pigmenții și te vei duce la Paris să o cauți, cu celebritatea în palme și cu binecuvîntarea științei asupra capului tău.

În dimineața următoare, la nouăsprezece august, înainte de a mă fi ridicat de pe patul meu de campanie, Gaspar intră în grabă în laborator.

— Domnule Flack ! Domnule Flack ! gîfîi el. Domnul profesor a murit de apoplexie.

V

Povestea ajunsese la sfîrșit. Am stat să mă gîndesc multă vreme. Ce-aș fi putut face ? Ce i-aș fi putut spune ? În ce fel îl puteam consola pe bietul om ?

Nevăzutul Flack plîngea în hohote. Tot el fu acela care vorbi primul.

— E nedrept, nedrept, nedrept ! Nu am făcut nici o crimă în fața oamenilor, n-am păcătuit în fața lui Dumnezeu, și totuși mi-a fost hărăzită o soartă de zeci de mii de ori mai cumplită decît iadul. Sînt un om care trăiește, care vede, care iubește ca toți cei-

lalți oameni, dar între mine și tot ceea ce dă preț vieții se află pe veci o barieră. Chiar și fantomele au contur. Viața mea e trăirea unei morți ; existența mea e uitare. Nici un prieten nu mă mai poate privi în față. Dacă aș vrea să strîng la piept femeia pe care o iubesc, n-aș reuși să-i inspir decît o groază cu neputință de redat. O văd mai în fiecare zi. Îi ating hainele cînd o întîlnesc pe scări. M-a iubit oare ? Mă iubește ? Dacă ar ști adevărul, n-ar fi blestemul meu încă și mai de neîndurat ? Și totuși, tocmai ca să aflați adevărul v-am adus aici.

Și atunci am făcut cea mai mare greșeală din viața mea.

— Curaj ! i-am spus. Pandora v-a iubit dintotdeauna.

După felul în care s-a răsturnat deodată masa, mi-am dat seama cît de năvalnic se ridicase Flack în picioare. Miinile lui îmi prinseră umerii într-o strînsoare sălbatică.

— Da, am continuat. Pandora a rămas credincioasă amintirii dumneavoastră. N-aveți nici un motiv de deznădejde. Într-adevăr, secretul procedeului lui Fröhliker a murit odată cu el, dar de ce nu ar putea fi redescoperit, reluînd chiar dumneavastră experiențele și deducțiile sale de la început ? Trebuie doar să aveți curaj și nădejde. Ea vă iubește. Peste cinci minute veți putea auzi acest lucru rostit chiar de buzele ei.

Nici un vaiet auzit cîndva nu a fost atît de sfîșietor ca strigătul lui sălbatic de bucurie.

Am coborît în grabă și am rugat-o pe domnișoara Bliss să iasă în hol. În cîteva cuvinte i-am explicat cum stau lucrurile. Spre surprinderea mea, nici n-a leșinat, nici n-a făcut o criză de isterie.

— Desigur, te voi însoți, spuse, cu un surîs al cărui înțeles nu l-am putut desluși atunci.

M-a urmat în camera lui Flack, a cercetat liniștită toate colțurile, cu același surîs întipărit pe față. De-ar fi intrat într-o sală de bal, tot nu ar fi putut vădi o mai mare stăpînire de sine. N-a arătat nici mirare, nici groază cînd mîna i-a fost prinsă de mîini nevă-

zute și acoperită de sărutările unor buze nevăzute. A ascultat liniștită valul cuvintelor de dragoste și alintare pe care nefericitul meu prieten i-l revărsa în urechi.

Am urmărit, uimit și stînjenit, ciudata scenă. Curînd domnișoara Bliss își retrase mîna.

— Domnule Flack, spuse cu un surîs ușor, ești cam prea demonstrativ. Ai dobîndit acest obicei pe continent ?

— Pandora ! l-am auzit spunînd. Nu înțeleg.

— Poate consideri, continuă ea calm, că acesta e unul dintre drepturile pe care ți le dă invizibilitatea. Dă-mi voie să te felicit pentru rezultatul experiențelor tale. Ce inteligent trebuie să fi fost profesorul tău — cum îl chema oare ? Ai putea face avere la bîlci.

Oare aceasta era femeia care luni de zile își etalase durerea neconsolabilă de a fi pierdut tocmai pe omul din fața noastră ? Eram uluit. Cine ar fi în stare să analizeze rațiunile ce mînă o femeie ușuratică ? Ce știință i-ar putea pătrunde capriciile nesăbuite ?

— Pandora ! exclamă el iarăși cu o voce tulburată. Ce înseamnă toate acestea ? De ce te porți astfel cu mine ? Asta e tot ce ai să-mi spui ?

— Cred că e totul, răspunse ea cu răceală, pregătindu-se să plece. Ești un gentleman și cred că nu mai e nevoie să te rog să mă scutești pe viitor de astfel de neplăceri.

— Ai o inimă de piatră, am șoptit în timp ce trecea pe lîngă mine, îndreptîndu-se spre ușă. Nu ești demnă de el.

Strigătul de disperare al lui Flack îl aduse pe Gaspar în odaie. Cu instinctul dobîndit prin slujire îndelungată și credincioasă, bătrînul se duse exact la locul unde se afla stăpînul său. L-am văzut încercînd să prindă aerul ca și cum s-ar fi luptat, străduindu-se să rețină omul nevăzut, dar se pomeni îmbrîncit la o parte. Își reveni și rămase o clipă în ascultare, cu gîtul încordat și fața palidă. Apoi se repezi pe ușă și coborî în grabă scările. L-am urmat.

Poarta dinspre stradă era deschisă. Pe trotuar Gaspar şovăi cîteva clipe. În cele din urmă se îndreptă către apus, alergînd pe caldarîm atît de iute încît cu greu puteam ţine pasul.

Se făcuse aproape de miezul nopţii. Lăsam în urmă stradă după stradă. Un murmur nedesluşit de mulţumire ţîşni de pe buzele bătrînului Gaspar. Puţin înaintea noastră un om, ce şedea la unul din colţurile străzii, fu aruncat deodată la pămînt. Iuţirăm mersul fără a încetini nici o clipă. Auzeam acum, puţin în faţa noastră, paşi grăbiţi. L-am strîns pe Gaspar de braţ. Dădu din cap în semn de înţelegere.

Cu răsuflarea tăiată îmi dădui seama că nu mai păşeam pe caldarîm, ci pe scînduri, printre mormane de cherestea. În faţa noastră nu se mai zăreau lumini, doar un gol întunecat. Deodată Gaspar se năpusti. Încercă să apuce, dădu greş şi căzu înapoi cu un strigăt de disperare.

În apele negre ale rîului de la picioarele noastre se auzi, înfundat, ceva prăbuşindu-se.

Arborele balon

I

Colonelul spuse :

Am călărit timp de mai multe ceasuri venind dinspre țărm către inima insulei. Soarele sta gata să apară cînd am părăsit vaporul. Nici pe apă, nici pe uscat, nu simțisem mișcîndu-se vreo undă de aer. Lumina orbitoare copleșise totul. Deasupra șirului de dealuri scunde, departe, către interior, atîrnau cîțiva nori arămii.

— Se ridică vîntul, spuse Briery.

Kilooa clătină din cap.

Întreaga vegetație vădea urmările unei uscăciuni îndelungate. Ochiul rătăcea fără să poată găsi alinare de la ruginiul bolnăvicios al tufișurilor, atît de uscate pe alocuri încît frunzele și tulpinile se sfărîmau sub copitele cailor, pînă la galbenul-cafeniu al copacilor însetați ce mărgineau cărarea. Nimic nu era verde, cu excepția cactusului cu vîrful în formă de clopot, in stare să înflorească și în craterul unui vulcan activ.

Kilooa se aplecă din șa și smulse vîrful uneia din aceste plante, mare cît o pară californiană mustind de suc. Sfărîmă vîrful în pumn și, întorcîndu-se, făcu să țîșnească pe fețele noastre încinse cîteva picături răcoritoare de apă.

Apoi călăuza începu să vorbească repede, în limba sa alcătuită din vocale și consoane cîntătoare. Briery traducea pentru mine :

„Zeul Lalala iubea o femeie de pe insulă. El veni la ea sub formă de foc. Dar femeia, obișnuită cu căldura acestor locuri, tremura de frig în fața înflăcărării sale. Atunci el se făcu ploaie, o peți și îi cîștigă inima. Kakal era un zeu mult mai puternic decît Lalala și

neasemuit de duşmănos. Şi el dorea aceeaşi femeie, căci ea era nespus de frumoasă. Stăruinţele lui Kakal fură însă în zadar. De necaz, o preschimbă într-un cactus şi o prinse cu rădăcini de pămînt, în soarele dogorîtor. Zeul Lalala nu avea putere să înlăture blestemul ; dar el se făcu iarăşi ploaie, îşi reluă traiul cu femeia cactus şi nu o mai părăsi niciodată, nici chiar în anotimpul secetos. Şi aşa se face că vîrful în formă de clopot al cactusului este un izvor nesecat de apă rece şi curată."

Mult după căderea serii am ajuns la albia secată a unui rîu, şi Kilooa ne conduse cîţiva kilometri de-a lungul patului său uscat. Eram cumplit de obosiţi cînd călăuza ne pofti să descălecăm. Priponi caii ce gîfîiau şi se cufundă apoi în tufişul des de lîngă mal. Am rătăcit cîteva sute de metri şi am ajuns la o colibă săracă de paie. Sălbaticul ridică amîndouă mîinile deasupra capului şi scoase un sunet melodios în falset, nu prea diferit de yodel-ul specific oamenilor din Valais. Chemarea făcu să iasă pe stăpîna colibei, asupra căreia Briery aruncă lumina lanternei. Era o femeie bătrînă, mai urîtă decît cele mai urîte coşmare ale unui suferind de stomac.

— *Omanana gelaäl !* exclamă Kilooa.

— Te salutăm, femeie sfîntă, traduse Briery.

Între Kilooa şi vrăjitoarea sfîntă urmă un schimb de cuvinte, plin de respect de partea lui, răspicat şi mînios de partea ei. Briery asculta cu atenţie încordată. De cîteva ori mă strînse de braţ, ca şi cum nu şi-ar fi putut stăpîni teama. Femeia păru convinsă de argumentele lui Kilooa, sau cîştigată de rugămintile sale stăruitoare. În cele din urmă arătă către sud-est, pronunţînd rar cîteva cuvinte ce părură să mulţumească pe însoţitorul meu.

Direcţia pe care ne-o arătase femeia sfîntă era tot către coline, dar cu 20—30 de grade mai la stînga faţă de cea pe care o urmasem venind dinspre ţărm.

— Grăbiţi-vă ! Grăbiţi-vă ! strigă Briery. Nu ne putem îngădui să pierdem nici o clipă.

II

Am călărit toată noaptea. La răsăritul soarelui am făcut un popas de nici zece minute, pentru a îmbuca din merindele aflate în saci. Apoi, din nou în şa, tăindu-ne calea printr-un hăţiş care se făcea din ce în ce mai des, sub soarele mereu mai dogoritor.

— Poate că, spusei în cele din urmă tăcutului meu prieten, nu ai nimic împotrivă să-mi explici în sfîrşit de ce două fiinţe civilizate şi un sălbatic prietenos se scufundă în această junglă infernală, de parcă ar fi prinşi într-un joc pe viaţă şi pe moarte.

— Da, răspunse, e mai bine să ştii şi tu.

Briery scoase dintr-un buzunar interior de la piept o scrisoare, care fusese citită şi răscitită pînă cînd se rupsese la îndoituri.

— Scrisoarea, continuă el, este a profesorului Quakversuch de la universitatea din Upsala. Mi-a parvenit de la Valparaiso.

Uitîndu-se cu grijă în jur, ca şi cum s-ar fi temut că fiecare ramură de copac din acea sălbăticie tropicală ar fi tras cu urechea, sau că vîrfurile în formă de glugă ale uriaşilor arbori *caladium* ar fi fost urechi gata să soarbă secrete ştiinţifice formidabile, Briery începu să citească cu voce scăzută din scrisoarea marelui botanist suedez :

„Vei avea în aceste insule prilejul, scria profesorul, de a verifica anumite relatări neobişnuite, pe care mi le-a făcut cu mulţi ani în urmă misionarul iezuit Buteaux, cu privire la „arborele migrator", acel *cereus ragrans* de care pomenesc Jansenius şi alţi teoreticieni ai fiziologiei.

Exploratorul Spohr pretinde că l-ar fi zărit ; dar există, precum ştii, motive de a avea oarecari îndoieli cu privire la afirmaţiile lui Spohr.

Nu acelaşi lucru se poate însă spune despre declaraţiile apreciatului meu prieten, misionarul iezuit. Părintele Buteaux era un botanist erudit, un bun observator şi un om cît se poate de evlavios şi scrupulos. El nu a văzut niciodată „arborele migrator" ; dar pe

parcursul îndelungatei sale activități în acea parte a lumii a adunat, din izvoare extrem de felurite, o sumedenie de mărturii cu privire la existența și obiceiurile acestuia.

Este oare chiar de neconceput, dragul meu Briery, să existe undeva pe scara naturii un organism vegetal tot atît de evoluat în raport, să spunem, cu varza — în ceea ce privește complexitatea și posibilitățile de reacție — ca maimuța față de polip ? Natura este continuă. În schemele ei nu găsim rupturi sau întreruperi. În cărțile, clasificările și muzeele noastre lipsesc, desigur, anumite verigi, dar în viața reală ele există. Oare nu toate viețuitoarele inferioare tind în sus, către pragul dincolo de care apar conștiința și voința ? Urmînd un proces necurmat de evoluție, de diferențiere, de ameliorare a unor funcții specializate, de ce nu ar ajunge o plantă la stadiul la care să simtă, să vrea, să acționeze, pe scurt să posede și să exercite caracteristicile unui animal adevărat ?"

Vocea lui Briery fremăta de entuziasm citind aceste cuvinte.

„Nu mă îndoiesc", continua profesorul Quakversuch, „că dacă vei avea marele noroc să întîlnești un exemplar din arborele migrator descris de Buteaux, vei constata că posedă un sistem nervos bine definit, format din nervi și ganglioni, care constituie, de fapt, sediul unei inteligențe vegetale. Ca urmare, te implor să fii cît mai atent la disecții.

În conformitate cu indicațiile date de iezuit, acest copac neobișnuit ar aparține ordinului cactaceelor și s-ar dezvolta doar în condiții de căldură și uscăciune deosebit de mari. Rădăcinile sînt cît se poate de rudimentare, asigurîndu-i o legătură precară cu pămîntul. Această legătură poate fi desfăcută ori de cîte ori dorește ; copacul se poate ridica în aer și deplasa în alt loc, ales de el, așa cum o pasăre își mută cuibul. Presupun că aceste migrări se realizează datorită însușirii de a secreta hidrogen, cu care își umflă un organ în formă de bășică, alcătuit dintr-un țesut foarte elastic, reușind astfel să se ridice de la sol și să se mute în altă parte."

Buteaux adăuga că arborele migrator era venerat de localnici ca o ființă supranaturală și că taina de care este înconjurat cultul său reprezintă cea mai mare piedică în calea cercetătorului.

— Asta e ! exclamă Briery, împăturind scrisoarea profesorului Quakversuch. Și nu este oare o căutare demnă de a-ți risca sau chiar sacrifica viața ? Să adaugi la faptele cunoscute ale morfologiei vegetale dovada că există un copac care umblă, un copac înzestrat cu voință, un copac care poate că gîndește — iată o glorie care trebuie cucerită cu orice preț !

— Dă-o dracului de glorie ! am urlat, căci era cumplit de cald și simțeam că fusesem tras pe sfoară.

III

Era aproape de asfințit în cea de a doua zi a călătoriei noastre cînd Kilooa, care călărea cu cîteva lungimi înainte, scoase un țipăt scurt, sări din șa și se ghemui la pămînt.

Briery fu alături de el într-o clipă. Îi urmai mai puțin sprinten ; încheieturile îmi erau țepene și nu aveam destul entuziasm științific care să mi le ungă. Briery se tîra de-a bușilea, examinînd cu emoție ceva care părea să fie o urmă în pămîntul de curînd răscolit. Sălbaticul îngenunchease, se lovea cu fruntea de țărînă, cuprins parcă de un extaz religios, și bolborosea aceleași note în falset pe care le auzisem la coliba femeii sfinte.

— Ce urme de fiară ați găsit ? întrebai.

— Nu-s urme de fiară, răspunse Briery aproape cu furie. Vezi această eroziune întinsă și rotundă, ca și cum ceva foarte greu s-a oprit o vreme aici ? Vezi șănțulețele în pămîntul moale, radiind din centru ca razele unei stele ? Sînt urme lăsate de rădăcini subțiri atunci cînd s-au smuls din lăcașul lor. Uită-te la reacția isterică a lui Kilooa ! Îți spun că sîntem pe urmele „copacului sfînt". A fost aici, și nu de mult.

Urmînd instrucțiunile pline de emoție ale lui Briery, ne-am continuat urmărirea pe jos. Kilooa

porni spre răsărit, eu către apus, iar Briery se îndreptă către miazăzi.

Pentru a cerceta cît mai atent împrejurimile, căzurăm de acord să înaintăm în cercuri din ce în ce mai largi și să comunicăm între noi prin împușcături. Nu am fi putut alege o soluție mai proastă ! După un sfert de oră îmi pierdusem capul și bunurile într-un hățiș. Timp de alt sfert de oră mi-am descărcat de nenumărate ori pistolul, fără a primi vreun răspuns de la răsărit sau de la sud. Am irosit restul orelor de lumină străduindu-mă fără succes să-mi croiesc drum înapoi către locul unde se aflau caii ; apoi soarele coborî dincolo de zare, lăsîndu-mă dintr-o dată în întuneric, singur, într-o pustietate despre a cărei întindere și natură nu aveam nici cea mai mică idee.

Vă voi scuti de povestea suferințelor mele de-a lungul întregii acelei nopți, a zilei următoare, și a nopții care i-a urmat, și a încă unei zile. Cînd era întuneric rătăceam în disperare oarbă, tînjind după lumina zilei, neîndrăznind să dorm și nici măcar să mă opresc, într-o necurmată groază de pericolele necunoscute care mă înconjurau. Ziua, jinduiam după noapte, căci soarele își croia drum chiar și prin acoperișurile de nepătruns clădite de frunzele uriașe ale copacilor, aducîndu-mă aproape de nebunie. Merindele din sac se terminaseră. Plosca rămăsese legată de șa ; aș fi murit de sete dacă nu ar fi fost cactusul-clopot, pe care l-am întîlnit de două ori. Dar în această împrejurare înfricoșătoare, nici chinurile foamei și setei, nici tortura căldurii nu puteau fi asemuite cu amărăciunea gîndului că viața mea avea să fie sacrificată nălucirilor unui botanist nebun, care visase imposibilul.

Imposibilul ?

În cea de a doua după-amiază, continuînd să rătăcesc fără țintă prin junglă, ajuns la capătul ultimelor puteri, m-am prăbușit la pămînt. Deznădejdea și indiferența făcuseră de mult loc unei dorințe arzătoare a sfîrșitului. Am închis ochii cu o ușurare de nedescris ; soarele fierbinte bătea plăcut pe fața mea în timp ce-mi pierdeam cunoștința.

În timp ce zăceam în nesimțire, a venit oare o femeie frumoasă și blîndă, care mi-a luat capul în poală și și-a încolăcit brațele în jurul meu ? Și-a lipit cumva fața de a mea, șoptindu-mi să nu pierd nădejdea ? Așa mi s-a părut, în timp ce mintea-mi se străduia să devină iarăși limpede ; m-am agățat de brațele calde, moi, și am leșinat iarăși.

Nu vă aruncați unul altuia priviri, și nu zimbiți, domnii mei ; în această sălbăticie cumplită, în starea mea fără de speranță, am găsit milă și duioșie. Cînd simțurile mi-au revenit a doua oară, am văzut că *într-adevăr* Ceva se apleca către mine — ceva maiestos dacă nu frumos, uman deși nu omenesc, grațios fără a fi femeie. Brațele care mă învăluiau și mă ridicau erau umede, și fremătau de viață. Domnea o boare ușoară, dulce, ca cea a părului de femeie. Atingerea era o mîngîiere, strîngerea o îmbrățișare.

Pot oare să-i descriu forma ? Nu, nu cu precizia care ar fi mulțumit oameni de felul lui Quakversuch sau Briery. Am văzut că trunchiul era masiv. Ramurile care mă ridicaseră de la pămînt și mă susțineau cu grijă și blîndețe erau flexibile și așezate simetric. Deasupra capului meu era un păienjeniș de frunze ciudate, iar în mijlocul lui o sferă orbitoare de culoare roșie-aprinsă. Globul roșu începu să crească în timp ce îl priveam, dar efortul de a-l urmări era prea mare pentru mine.

Aduceți-vă aminte, vă rog, că în acele clipe sleirea fizică și chinurile sufletești mă aduseseră la punctul în care oscilam între ființă și neființă, tot atît de ușor și tot la fel de ades cum se leagănă între vis și viață un om cuprins noaptea de febră. În starea de extremă slăbiciune în care mă aflam, mi se părea cel mai firesc lucru din lume să fiu îndrăgit și îngrijit de un cactus. N-am căutat explicația acestui noroc, și nici n-am încercat să îl cercetez ; l-am acceptat pur și simplu ca un lucru de la sine înțeles, așa cum un copil acceptă darul neașteptat al unui bănuț. Singurul gînd care pusese stăpînire pe mine era că găsisem un prieten necunoscut, înzestrat cu tandrețea unei femei și nesfîrșită bunătate.

Şi pe măsură ce noaptea se apropia, mi se părea că sfera roşie de deasupra capului meu se umflă din ce în ce mai mult, umplînd aproape tot cerul. Eram oare legănat uşor de braţele mlădioase care mă sprijineau ? Nu cumva pluteam împreună prin aer ? Nu ştiam, şi nici nu-mi păsa. Îmi închipuiam că mă aflu cînd în cuşeta mea pe un mare pachebot, legănat de unduirea mării ; cînd împărtăşind zborul unei păsări uriaşe ; cînd purtat cu iuţeală ameţitoare prin întuneric de propria mea voinţă. Senzaţia de necontenită mişcare îmi umplea toate visele. Ori de cîte ori mă trezeam, simţeam o boare răcoroasă care îmi mîngîia fără încetare faţa — prima suflare de aer de cînd acostasem pe ţărm. Eram, domnii mei, într-un fel fericit. Lepădasem orice răspundere în ceea ce privea soarta mea. Dobîndisem ocrotirea unei fiinţe cu puteri ce le depăşeau pe ale mele.

IV

— Sticla de coniac, Kilooa !

Se făcuse ziuă. Eram culcat pe pămînt, iar Briery îmi sprijinea umerii. Pe faţa lui era zugrăvită o expresie de uimire pe care nu o voi uita niciodată.

— Dumnezeule ! strigă. Cum de-ai ajuns aici ? Am renunţat de două zile să te mai căutăm.

Coniacul mă făcu să-mi revin. Mă ridicai clătinîndu-mă în picioare şi privii în jur. Cauza neţărmuritei uimiri a lui Briery era limpede, de la prima privire. Nu ne mai aflam în pustiu. Ne aflam pe ţărmul mării. În faţa noastră era golful, iar vaporul se vedea ancorat la o jumătate de milă. O barcă era lăsată la apă, ca să vină să ne ia.

Iar acolo, către miazăzi, strălucea pe cer o pată roşie, puţin mai mare decît luceafărul dimineţii — arborele balon care se reîntorcea în pustietate. L-am văzut eu, l-a văzut Briery, l-a văzut sălbaticul Kilooa. L-am urmărit pînă a dispărut. L-am urmărit cu simţăminte foarte diferite : Kilooa cu evlavie supersti-

ţioasă, Briery cu interes ştiinţific şi nespusă dezamăgire, eu — cu inima plină de uimire şi recunoştinţă.

Mi-am strîns fruntea între palme. Deci nu fusese doar un vis. Copacul, mîngîierea, îmbrăţişarea, sfera roşie, călătoria în noapte prin văzduh — nu erau închipuiri sau plăsmuiri ale unui delir. Copac, sau plantă-animal — puteţi să-i spuneţi cum vreţi, există! Oamenii de ştiinţă erau liberi să se certe între ei dacă se poate afla aşa ceva în natură, eu ştiam însă un lucru : *mă găsise pe moarte şi mă adusese cale de mai bine de o sută de kilometri pînă la vaporul cu care venisem.* Pe legea mea, domnilor, acest organism vegetal înzestrat cu sensibilitate şi inteligenţă îmi salvase viaţa.

Ajuns cu povestirea aici, colonelul se ridică şi părăsi clubul. Era foarte emoţionat. Puţin după aceea îşi făcu apariţia Briery, grăbit ca de obicei. Luă un exemplar din cartea lordului Bragmuch — *Călătorii în Ţara Kerguellon,* cu filele încă netăiate, şi se instală într-un fotoliu lîngă cămin.

Tînărul Traddies se apropie cu timiditate de veteranul expediţiilor ştiinţifice.

— Scuzaţi-mă, domnule Briery. Dar aş dori să vă pun o întrebare cu privire la arborele balon. Există raţiuni ştiinţifice pentru a crede că era de sex...

— Ah ! îl întrerupse Briery cu un aer de plictiseală, s-ar părea că aţi avut cinstea de a asculta cutremurătoarea istorisire a colonelului. Mi-a făcut cumva iarăşi onoarea de a mă lua părtaş la acea extraordinară întîmplare ? Da ? Şi am reuşit de data aceasta să capturăm arborele balon ?

— Oh, nu ! spuse tînărul Traddies. Ultima oară cînd l-aţi văzut era ca o pată roşie la orizont.

— Drace, iar am dat greş ! spuse Briery, începînd să taie liniştit filele cărţii.

Omul cel mai înzestrat din lume

Vă mai amintiți, poate, că în anul 1878 generalul Ignatieff a petrecut cîteva săptămîni din luna iulie la hotelul Badischer Hof din Baden. Ziarele locale au dezvăluit că sosise în stațiunea balneară din motive de sănătate, sănătate care se spunea că ar fi fost șubrezită de îndelungate griji și răspunderi în slujba țarului. Dar toată lumea știa că Ignatieff nu mai era în grațiile curții de la Petersburg și că absența sa din cercurile diplomatice, într-un moment în care pacea în Europa oscila primejdios între Salisbury și Shouvaloff, nu era altceva decît un exil politicos deghizat.

Pentru faptele ce le voi povesti sînt îndatorat prietenului meu Fisher, din New York, care a poposit la Baden o zi după Ignatieff, și a cărui sosire a fost anunțată la timp pe lista oficială a străinilor : „Domnul profesor doctor Fisher, cu soția și Bed. America de Nord".

Numărul mic de titluri purtat de membrii aristocrației călătoare din America de Nord constituie o permanentă jignire pentru funcționarul însărcinat cu alcătuirea listei oficiale. Mîndria profesională, în aceeași măsură ca și instinctul de ospitalitate, îl fac să suplinească această lipsă ori de cîte ori poate. El distribuie titlurile de guvernator, general-maior sau profesor doctor cu totală imparțialitate, după cum americanii nou-sosiți au o înfățișare distinsă, marțială sau studioasă. Fisher își datora titlul ochelarilor.

Era abia la începutul sezonului. Teatrul nu își deschisese încă porțile. Hotelurile nu erau nici pe jumătate ocupate, fanfara din chioșcul de lîngă Konversationshaus cînta doar pentru cîțiva ascultători

răzleți, iar vînzătorii de la bazar nu aveau ceva mai bun de făcut decît să-și piardă vremea deplîngînd decăderea stațiunii. Doar cîțiva excursioniști tulburau meditațiile bătrînului paznic ofilit al turnului de pe Mercuriusberg. Fisher considera stațiunea plicticoasă — tot atît de plicticoasă ca și Saratoga în iunie, sau Long Branch în septembrie. Era nerăbdător să ajungă în Elveția, dar soția sa se împrietenise la masa comună cu o contesă poloneză și refuza net să facă orice mișcare ce ar putea dăuna unei relații atît de profitabile.

Într-o după-amiază, Fisher se afla pe una din punțile care se arcuiesc peste pîrîul Oosbach, nu mai lat decît un șanț, privind alene în apă și întrebîndu-se dacă un păstrăv de mărime mulțumitoare ar putea înota fără neplăceri pe firul apei, cînd portarul de la Badischer Hof veni la el în fugă.

— Domnule profesor doctor ! strigă portarul, salutînd cu mîna la șapcă. Vă rog să mă iertați, dar nobilul baron Savici din Moscova, din suita domnului general Ignatieff, a suferit o criză îngrozitoare și pare a fi pe moarte.

În zadar încercă Fisher să-l convingă pe portar că greșește considerîndu-l expert în probleme medicale ; că nu profesa nici o știință în afară de cea a jocului de pocher ; că dacă în hotel dăinuia o falsă impresie, aceasta se datora unei confuzii de care nu era în nici un fel răspunzător ; și că, oricît de tare ar regreta starea nefericită a nobilului baron din Moscova, considera că prezența sa în camera bolnavului nu ar fi fost nici de cel mai mic folos. Îi fu cu neputință să alunge ideea ce se înfipsese în mintea portarului. Tîrît în adevăratul înțeles al cuvîntului către hotel, Fisher se hotărî în cele din urmă să se supună sorții și să explice mai tîrziu cele întîmplate prietenilor baronului.

Apartamentul acestuia se afla la etajul doi, nu departe de cel ocupat de Fisher. Un valet, francuz de origine, aproape scos din minți de spaimă, ieși în grabă din odaie pentru a întîmpina pe portar și pe „domnul profesor doctor". Fisher încercă din nou să

explice, dar fără folos. Valetul avea de dat şi el lămuriri, iar franţuzeasca sa, mult mai curgătoare, îi dădu putinţa să monopolizeze conversaţia. Nu, nu era nimeni aici — nimeni în afară de el, credinciosul Auguste, valetul baronului. Excelenţa Sa generalul Ignatieff, Înălţimea Sa prinţul Kolov, doctorul Rapperschwyll, întreaga suită, toată lumea, plecaseră în dimineaţa aceea către Gernsbach. Între timp baronul fusese doborît de o boală înfricoşătoare şi el, Auguste, era deznădăjduit şi înspăimîntat. Şi îl implora pe „domnul" să nu îşi piardă vremea cu nimicuri, ci să se grăbească la căpătîiul baronului, căci acesta era gata să-şi dea duhul.

Fisher îl urmă pe Auguste în camera din spate. Baronul, cu cizmele în picioare, era culcat pe pat, cu trupul frînt aproape în două de gheara necruţătoare a unei dureri cumplite. Dinţii îi erau încleştaţi, iar muşchii înţepeniţi din jurul gurii îi schimonosiseră expresia firească a feţei. La fiecare cîteva secunde scotea un geamăt prelung. Ochii săi frumoşi se roteau în disperare. Din cînd în cînd îşi apăsa mîinile pe abdomen şi fiecare fibră i se cutremura de durere.

Fisher uită de explicaţiile pe care avusese de gînd să le dea. De-ar fi fost cu adevărat un profesor doctor, şi tot nu ar fi urmărit cu mai mult interes simptomele bolii baronului.

— Poate, domnul, să-l scape ? murmură Auguste înspăimîntat.

— Poate, răspunse sec „domnul".

Fisher mîzgăli un bileţel către soţia sa, pe spatele unei cărţi de vizită, şi îl expedie prin grija portarului de la hotel, care se întoarse în mare grabă, aducînd o sticlă neagră şi un pahar. Sticla călătorise în cufărul lui Fisher pînă la Baden pornind de la Liverpool, traversase oceanul de la New York la Liverpool, iar la New York poposise direct din ţinutul Bourbon, statul Kentucky. Fisher o luă iute dar cu respect şi o ţinu la lumină. Mai erau cîteva degete pe fund. Scoase un strigăt de bucurie.

— Există o speranţă de a-l salva pe baron, spuse către Auguste.

O jumătate bună din prețiosul lichid fu turnată în pahar și administrată fără întîrziere pacientului care gemea și se zvîrcolea. În cîteva clipe Fisher avu satisfacția să vadă că baronul se ridică în șezut pe pat. Mușchii din jurul gurii se destinseseră și expresiei chinuite îi făcuse loc o mulțumire blajină.

Fisher avu acum prilejul să observe adevăratul chip al baronului. Era un tînăr în vîrstă de vreo treizeci și cinci de ani, cu trăsături deosebit de frumoase și bine conturate, dar cu o formă ciudată a capului. Ciudățenia capului său consta din faptul că era cu desăvîrșire rotund — cu alte cuvinte, diametrul dintre cele două urechi era perfect egal cu cel antero-posterior. Simțămîntul straniu stîrnit de această conformație neobișnuită devenea și mai izbitor datorită lipsei depline a părului. Pe capul baronului nu se afla nimic altceva decît o bonetă strîmtă de mătase neagră. O perucă foarte înșelătoare atîrna la unul din capetele patului.

Deoarece își revenise în destulă măsură pentru a recunoaște prezența unui străin, Savici se înclină politicos :

— Cum vă simțiți ? întrebă Fisher într-o franțuzească stîlcită.

— Mult mai bine, mulțumită dumitale, răspunse baronul într-o engleză impecabilă, pronunțată cu voce fermecătoare. Mult mai bine, deși simt un fel de amețeală aici ; și își apăsă fruntea cu mîna.

Valetul se retrase la un semn al stăpînului său, urmat de portar. Fisher se apropie de pat și luă pulsul baronului. Cu toată nepriceperea sa își dădu seama că acesta era îngrijorător de mare, lucru care îl lăsă cît se poate de nedumerit și oarecum stînjenit.

— Am intrat oare amîndoi în bucluc ? gîndi. Dar n-aveam cum — doar nu mai e un băiețandru, și o jumătate de pahar dintr-un whisky ca ăsta n-ar trebui să se urce nici măcar la capul unui prunc.

Cu toate acestea, noile simptome se amplificară cu o iuțeală și o intensitate care îl făcură pe Fisher să se neliniștească puternic. Fața lui Savici se făcu albă ca varul — paloarea ei fiind încă și mai izbi-

toare în contrast cu negrul bonetei. Tremurînd din tot trupul, baronul se așeză pe pat, strîngîndu-și convulsiv capul cu amîndouă mîinile, ca și cum s-ar fi temut că i se face țăndări.

— Poate ar fi mai bine să chem valetul, spuse Fisher nervos.

— Nu, nu, gîfîi baronul. Ești medic și sînt nevoit să am încredere în dumneata. E ceva în neregulă aici, și cu mîna încleștată arătă nedeslușit către partea de sus a capului.

— Dar eu sînt... se bîlbîi Fisher.

— Taci din gură ! strigă baronul poruncitor. Treci la treabă — fără întîrziere. Deșurubează-mi capul.

Savici își smulse boneta și o aruncă cît colo. Cred că nu există cuvinte care să zugrăvească uimirea ce-l cuprinse pe Fisher văzînd cum arăta craniul baronului. Boneta ascunsese faptul că întreaga parte de sus a capului lui Savici era de fapt o calotă de argint lustruit.

— Deșurubează-l ! repetă Savici.

Fisher puse stînjenit amîndouă mîinile pe craniul de argint și apăsă ușor către stînga. Capul cedă și începu într-adevăr să se învîrtească lin în filet.

— Mai repede ! spuse baronul sfîrșit. Îți spun că nu avem nici o clipă de pierdut.

Apoi leșină.

În acea clipă se auzi zvon de glasuri în camera alăturată și ușa ce dădea spre dormitorul baronului fu dată în lături cu violență, și tot atît de violent închisă. Noul venit era un bărbat scund și slab, de vîrstă mijlocie, cu o față ascuțită și ochi cenușii, sfredelitori, vîrîți adînc în fundul capului. Se opri pentru cîteva clipe cercetîndu-l pe Fisher cu o privire tăioasă, aproape sălbatică, și plină de îngrijorare.

Baronul își reveni în simțiri și deschise ochii.

— Doctore Rapperschwyll ! exclamă.

Doctorul Rapperschwyll se apropie de pat cu pași iuți, înfruntîndu-l pe Fisher și pe pacientul său.

— Ce se întîmplă aici ? întrebă mînios.

Fără a mai aștepta răspuns, îl apucă pe Fisher de braț și îl trase de lîngă baron. Fisher, din ce în ce

mai uluit, nu se împotrivi, ci se lăsă tîrît și împins către ușă. Doctorul Rapperschwyll deschise ușa atît cît americanul să poată ieși, iar apoi o trînti cu năduf. Un clinchet îi dădu de știre lui Fisher că cheia fusese întoarsă în broască.

II

În dimineața următoare, Fisher se întîlni cu Savici care venea de la Trinkhalle. Baronul se înclină cu politețe rece și trecu mai departe. Ceva mai tîrziu în cursul zilei, un curier îi înmînă lui Fisher un pachețel însoțit de mesajul :

„Doctorul Rapperschwyll consideră onorariul oferit ca satisfăcător".

Pachețelul conținea două monede de aur de cîte douăzeci de mărci.

Fisher scrîșni din dinți.

— O să-și primească înapoi cele patruzeci de mărci, murmură către sine, în schimb eu am să-i aflu taina blestemată.

După aceea Fisher descoperi că și o contesă poloneză își are rostul ei în economia mondenă.

Prietena doamnei Fisher de la pensiune se dovedi amabilitatea personificată cînd fu abordată de Fisher (prin intermediul soției sale) pe tema baronului Savici din Moscova. Dacă știe ceva despre baron ? Desigur că știe ; dealtfel, poate da amănunte despre orice persoană din Europa ce merită a fi cunoscută. Ar putea oare să le împărtășească și lor aceste informații ? Bineînțeles că da. Și ar fi încîntată să satisfacă, pe cît îi stă în putință, fermecătoare curiozitate a prietenei ei din America. Este cît se poate de înviorător pentru o bătrînă doamnă blazată, care de mult a încetat să mai simtă vreun interes pentru bărbații, femeile, lucrurile și întîmplările înconjurătoare, să întîlnească pe cineva atît de proaspăt venit din nemărginitele prerii ale Noii Lumi, încît să dorească a iscodi întîmplările din lumea bună. Da, de-

sigur, le va împărtăşi cu plăcere povestea baronului Savici din Moscova, dacă asta o amuză pe draga ei prietenă.

Contesa poloneză se ţinu cu prisosinţă de cuvînt, împănînd, pentru echilibru, povestirea cu nenumărate bucăţele picante — bîrfe şi anecdote scandaloase despre nobilimea rusă, dar care nu au legătură cu povestea de faţă. Faptele, aşa cum mi le-a rezumat Fisher, sînt următoarele :

Baronul Savici nu era de nobleţe veche. Exista o taină cu privire la originea sa, care nu fusese niciodată mulţumitor dezlegată nici la Petersburg, nici la Moscova. Se spunea de către unii că ar fi copil găsit. Alţii bănuiau că este fiul nerecunoscut al unui personaj ilustru, înrudit cu familia Romanoff. Ultima teorie era cea mai probabilă, deoarece justifica în oarecare măsură succesul fără precedent al carierei sale, începînd chiar din ziua în care absolvise universitatea din Dorpat.

Această carieră fusese neasemuit de rapidă şi strălucitoare. Intrase în serviciul diplomatic al ţarului, şi vreme de mulţi ani fusese ataşat pe lîngă legaţiile din Viena, Londra şi Paris. Făcut baron înainte de a împlini douăzeci şi cinci de ani, pentru deosebita îndemînare dovedită în conducerea unor negocieri de mare importanţă cu Casa de Habsburg, devenise preferatul lui Gorceakov şi i se oferiseră toate înlesnirile pentru a-şi desfăşura geniul diplomatic. Se spunea chiar în cercurile bine informate din Petersburg că gîndirea care a călăuzit paşii Rusiei prin păienjenişul problemelor Europei răsăritene, care a proiectat campania de la Dunăre şi a uneltit combinaţiile ce au adus victoria soldaţilor ţarului, care a ţinut în acelaşi timp în frîu Austria, a neutralizat imensa putere a Germaniei şi a exasperat Anglia doar atît cît să-şi irosească mînia în ameninţări inofensive, a fost cea a tînărului baron Savici. Este sigur că se afla cu Ignatieff la Constantinopol, atunci cînd s-au iscat pentru prima oară tulburările, cu Shouvaloff în Anglia în perioada acordului din cadrul

conferinţei secrete, cu Marele Duce Nicolai la Adrianopol cînd s-a semnat protocolul armistiţiului, şi curînd după aceea la Berlin în culisele Congresului, unde se sconta că va întrece în iscusinţă pe oamenii de stat din întreaga Europă, şi se va juca cu Bismarck şi Disraeli ca pisica cu şoarecii.

Dar contesa fusese prea puţin preocupată de succesele politice ale acestui tînăr chipeş. O interesase în deosebi cariera sa mondenă. Succesele în această sferă se dovediră nu mai puţin remarcabile. Deşi nimeni nu ştia cu deplină certitudine numele tatălui său, cucerise o supremaţie absolută în cercurile cele mai exclusive din preajma curţii imperiale. Influenţa sa asupra ţarului însuşi se bănuia a fi fără margini. Lăsînd la o parte originea, era considerat cea mai bună partidă din Rusia. Plecînd de la nimic, şi doar prin puterea minţii sale, cîştigase o avere colosală. Zvonurile îl înzestrau cu patruzeci de milioane de ruble, iar izvoarele de încredere nu se depărtau prea mult de această cifră. Orice tranzacţie comercială ar fi întreprins — iar acestea erau nenumărate şi felurite — ea era în mod sigur încununată de succes datorită unor anume însuşiri de sînge rece, judecată fără greş, înţelepciune clarvăzătoare şi, aparent, putere supraomenească de a organiza, combina şi controla, însuşiri care îl făcuseră în politică un fenomen al vremii sale.

Despre doctorul Rapperschwyll ? Da, contesa îl ştia după renume şi din vedere. Era medicul curant al baronului Savici, a cărui minte prea mult solicitată îl făcea predispus la crize bruşte şi îngrijorătoare. Doctorul Rapperschwyll era elveţian — fusese iniţial ceasornicar sau meşteşugar, aşa auzise. În rest, era un bătrînel obişnuit, devotat profesiei sale şi baronului, şi vădit lipsit de ambiţie, de vreme ce neglija cu totul să fructifice poziţia şi relaţiile de care se bucura, pentru a-şi rotunji propria avere.

Întărit cu aceste informaţii, Fisher se simţi mai în măsură să-l înfrunte pe Rapperschwyll pentru a-i smulge taina. Vreme de cinci zile îl pîndi pe medicul

elvețian. În cea de a șasea, prilejul mult dorit se ivi de la sine și pe neașteptate.

După-amiaza tîrziu, la jumătatea drumului spre Mercuriusberg, îl întîlni pe paznicul turnului în ruină coborînd în vale.

„Nu, turnul nu era închis. Sus se afla un domn, care studia priveliștea, iar el, paznicul, se va întoarce peste o oră sau două."

Fisher își continuă drumul.

Vîrful turnului se afla într-o stare jalnică. Lipsa unor trepte în partea de sus era suplinită de o scară provizorie din lemn. De abia își trecuse Fisher umerii și capul prin trapa ce se deschidea spre platformă, cînd descoperi că cel sosit înaintea lui acolo era chiar omul pe care îl căuta. Doctorul Rapperschwyll studia topografia Pădurii Negre cu ajutorul unui binoclu. Fisher își anunță sosirea printr-o binevenită poticnire și o strădanie zgomotoasă de a se repune pe picioare. În același timp, răsturnă pe furiș cu o lovitură scara și se tîrî ostentativ înăuntru peste marginea trapei.

Trosnind și lovindu-se de pereții turnului, scara se prăbuși cu zgomot treizeci sau patruzeci de picioare în jos.

Doctorul Rapperschwyll cîntări într-o clipă situația, Se întoarse brusc și spuse cu un rînjet disprețuitor :

— Domnul este nespus de neîndemînatic.

Apoi, cînd îl recunoscu pe Fisher, începu să înjure și își arătă colții.

— Este *într-adevăr* o situație nefericită, spuse newyorkezul nostru, netulburat și cu răceală. Vom fi întemnițați aici pe puțin cîteva ceasuri. Să ne felicităm reciproc că ne aflăm în tovărășia unui om inteligent, pe lîngă faptul că putem contempla o priveliște fermecătoare.

Elvețianul se înclină cu răceală și își reluă cercetările topografice. Fisher își aprinse o țigară.

— Doresc de asemenea, continuă Fisher, pufăind nori de fum către Teufelmühle, să mă folosesc de această împrejurare pentru a vă înapoia cele patru-

zeci de mărci ce mi-au parvenit, bănuiesc, din greşeală.

— Dacă domnul doctor din America nu este mulţumit de onorariu, răspunse Rapperschwyll cu venin, poate aranja fără îndoială lucrurile făcînd apel la valetul domnului baron.

Fisher nu acordă atenţie acestei ieşiri răutăcioase, ci aşeză calm monedele de aur pe balustradă, chiar sub nasul elveţianului.

— Nici nu mă gîndesc să accept vreun onorariu, spuse apăsînd cu grijă cuvintele. Am fost cu prisosinţă răsplătit pentru neînsemnatele mele servicii prin noutatea şi interesul cazului.

Elveţianul măsură îndelung şi cu seriozitate chipul americanului, cu privirea ageră a ochilor săi cenuşii. În cele din urmă spuse, ca în treacăt :

— Sînteţi om de ştiinţă ?

— Da, răspunse Fisher. Cu anumite reţineri interioare privitoare la toate ştiinţele, în afara celei care înnobilează şi conferă demnitate jocului naţional de cărţi al Americii.

— Atunci, continuă doctorul Rapperschwyll, veţi fi de acord că nu v-a fost dat să observaţi un caz de trepanare mai reuşită şi mai extinsă.

Harry ridică uşor din sprîncene.

— Şi, fiind medic, veţi înţelege de asemenea, continuă doctorul Rapperschwyll, susceptibilitatea baronului şi a prietenilor săi cu privire la această temă. Îmi veţi ierta, ca urmare, aparenta lipsă de politeţe atunci cînd aţi făcut descoperirea.

„E mai tare decît mi-am închipuit", gîndi Fisher. „Are o carte nemaipomenită, în timp ce eu n-am nimic — nimic decît nervii tari cînd e vorba de o cacialma."

— Regret adînc această susceptibilitate, spuse cu voce tare, căci mi-am dat seama că o relatare exactă a ceea ce am văzut, publicată într-una din revistele de specialitate din Anglia sau America, ar suscita un larg interes şi fără îndoială ar fi bine primită pe continent.

— Ce ați văzut ? strigă elvețianul tăios. E fals. Nu ați văzut nimic. Cînd am intrat nici nu îndepărtaseți încă...

Aici se opri scurt și murmură ceva pentru sine, ca și cum s-ar fi blestemat pentru propria sa lipsă de reținere. Fisher își sărbători succesul aruncînd țigarea pe jumătate fumată și aprinzînd una nouă.

— De vreme ce mă siliți să vă spun tot adevărul, continuă doctorul Rapperschwyll, cu vădită și din ce în ce mai mare nervozitate, țin să vă informez că baronul m-a asigurat că nu ați văzut nimic. V-am întrerupt tocmai cînd erați pe cale să scoateți capacul de argint.

— Voi fi tot atît de sincer, vorbi Fisher împietrindu-și cu o ultimă sforțare fața. În această privință baronul nu este un martor competent. El se afla în stare de inconștiență cu cîtăva vreme înainte să fi intrat dumneavoastră. Poate că tocmai ridicam capacul de argint atunci cînd m-ați întrerupt...

Doctorul Rapperschwyll se făcu palid.

— Dar, poate că, urmă Fisher rece, tocmai îl puneam la loc.

Gîndul că un astfel de lucru s-ar fi putut întîmpla îl izbi pe Rapperschwyll ca un trăsnet din senin. Genunchii i se înmuiară și aproape că se prăbuși la pămînt. Își duse palmele în fața ochilor și începu să plîngă ca un copil, sau mai curînd ca un bătrîn zdrobit :

„Are să dea totul în vileag ! Are s-o spună la tribunal și lumii întregi ! Și în situația actuală de criză..."

Apoi, cu o sforțare disperată, elvețianul păru că își recapătă cît de cît stăpînirea de sine. Începu să măsoare în sus și în jos platforma, cu capul plecat și mîinile încrucișate pe piept. După o vreme se întoarse către Fisher și spuse :

— Poate că o sumă anume, pe care ați specifica-o, ar...

Fisher reteză propunerea cu un hohot de rîs.

— Atunci, spuse Rapperschwyll, nu-mi mai rămîne decît să mă bizui pe generozitatea dumneavoastră...

— Şi ? întrebă Fisher.

— Şi să vă solicit făgăduiala unei tăceri depline cu privire la ceea ce aţi văzut.

— Tăcere pînă în clipa în care baronul Savici ar înceta să mai existe ?

— Va fi de ajuns, spuse Rapperschwyll. Căci atunci cînd el va înceta să trăiască, voi muri şi eu. Iar condiţiile dumneavoastră ?

— Întreaga poveste, acum, pe loc, şi fără a-mi ascunde nimic.

— Este un preţ cumplit acesta pe care mi-l cereţi, spuse Rapperschwyll, dar sînt în joc lucruri mai importante decît mîndria mea, aşa încît veţi auzi povestea.

— Am fost crescut în cantonul Zürich, continuă după o pauză îndelungată, şi sortit să devin ceasornicar. Nu e trufie cînd spun că am atins o neasemuită măiestrie în această meserie. Însuşirea de a născoci, cu care eram înzestrat şi pe care mi-am dezvoltat-o, m-a condus către o serie de încercări privind posibilităţile unor dispozitive pur mecanice. Am studiat şi am îmbunătăţit cele mai reuşite automate plăsmuite vreodată de inventivitatea omenească. M-a interesat cu deosebire maşina de calculat a lui Babbage. Am întrevăzut în ideea lui Babbage germenul unui lucru infinit mai important pentru omenire.

Apoi mi-am lăsat baltă toate treburile şi am plecat la Paris să studiez fiziologia. Am petrecut la Sorbonna trei ani şi m-am perfecţionat în această ramură a cunoaşterii. Între timp, căutările mele se extinseseră mult dincolo de ştiinţele pur fizice. Psihologia m-a absorbit o vreme şi apoi am pătruns în domeniul sociologiei care, atunci cînd este înţeleasă cum se cuvine, constituie sinteza şi ţinta ultimă a întregii cunoaşteri.

Datorită tuturor acestor studii, şi după ani de pregătire, marea idee a vieţii mele — care mă urmărise

nedeslușit încă din vremea cînd mă aflam la Zürich — a dobîndit în cele din urmă o formă bine definită și desăvîrșită.

Comportarea doctorului Rapperschwyll trecuse de la reținere neîncrezătoare la sinceră înflăcărare. Omul însuși părea schimbat. Fisher asculta cu atenție și fără a întrerupe relatarea. Nu se putea împiedica să nu-și dea seama că faptul de a vedea dat în vileag secretul, atît de îndelung și cu atîta strășnicie păzit, nu îi era pînă la urmă neplăcut medicului.

— Acum, domnul meu, vă rog să urmăriți, continuă doctorul Rapperschwyll, cîteva afirmații disparate, care vi se vor părea la prima vedere că nu au nici o legătură directă una cu cealaltă.

Strădaniile mele în domeniul mecanismelor avuseseră drept rezultat o mașină a cărei capacitate de calcul depășea de departe pe cea a lui Babbage. Odată introduse datele, nu existau limite pentru ceea ce știa să facă în această direcție. Roțile dințate și pinioanele lui Babbage puteau calcula logaritmi, puteau calcula o eclipsă. Era alimentată cu cifre și producea rezultate tot sub formă de cifre. Relațiile dintre cauză și efect sînt însă tot atît de imuabile și precise ca și legile aritmeticii. Logica este, sau ar trebui să fie, o știință tot atît de exactă ca și matematica. Noua mea mașină era alimentată cu fapte și producea concluzii. Pe scurt, *judeca* ; și rezultatele judecăților ei erau întotdeauna adevărate, în timp ce rezultatele judecăților omului sînt adesea, dacă nu întotdeauna, false. Izvorul erorilor în logica omenească este ceea ce filozofii numesc „ecuație personală". Mașina mea elimina ecuația personală ; ea înainta de la cauză la efect, de la premisă la concluzie, cu precizie de neclintit. Intelectul omului este supus greșelii ; mașina mea a fost, și este, fără greș, în operațiile pe care le efectuează.

De asemenea, fiziologia și anatomia mă învățaseră că superstiția medicală, conform căreia materia cenușie a creierului și viața însăși sînt inseparabile,

este falsă. Am văzut oameni ce trăiau cu gloanțe de revolver înfipte în măduva spinării. Am văzut cum s-au scos emisferele cerebrale și cerebelul din craniul unor păsări sau animale mici, și cum acestea nu au murit. Eram convins că, dacă s-ar scoate creierul din craniul unui om, pacientul nu ar sucomba, deși ar fi, bineînțeles, văduvit de inteligența ce guvernează totul, în afara mișcărilor involuntare ale trupului.

Mai mult : un studiu aprofundat al istoriei privite din punct de vedere sociologic, și o cunoaștere practică a naturii umane, m-au convins că cele mai mari genii care au existat vreodată se situau la un nivel ce nu depășea cu mult pe cel al unei inteligențe mijlocii. Piscurile cele mai înalte din țara mea de baștină, cele cărora toată lumea le cunoaște denumirea, se ridică doar cu cîteva sute de picioare deasupra nenumăratelor vîrfuri fără nume care le înconjoară. Napoleon Bonaparte s-a ridicat cu puțin deasupra celor mai înzestrați oameni din jurul său. Dar acel puțin a fost totul, și el a stăpînit Europa. Un om care l-ar depăși pe Napoleon, așa cum Napoleon l-a depășit pe Murat în privința însușirilor intelectuale ce permit transpunerea gîndirii în faptă, ar deveni stăpînul lumii întregi.

Acum, pentru a contopi aceste trei propoziții într-una singură : să presupunem că iau un om și, scoțîndu-i creierul care închide în el toate greșelile și nereușitele strămoșilor săi de la origine și pînă la el, elimin toate izvoarele de slăbiciune din viitoarea sa carieră. Să presupunem că în locul gîndirii imperfecte pe care am înlăturat-o, îl înzestrez cu o inteligență artificială, care operează cu aceeași precizie ca și legile universului. Să presupunem că dau drumul acestei ființe superioare care judecă corect în talmeș-balmeșul de făpturi inferioare care judecă greșit, și aștept rezultatul inevitabil cu liniștea unui filozof.

Acesta este secretul meu. Aceasta este exact ceea ce am făcut. La Moscova, unde prietenul meu doctorul Duchat era directorul noului spital Sf. Vasile pentru înapoiați mintali, am găsit un băiat de unsprezece ani pe nume Stepan. Borovici. De cînd se

născuse, nu văzuse, nu auzise, nu vorbise și nu gîndise. Natura îi hărăzise, se bănuia, o brumă de simț al mirosului și poate o brumă de simț al gustului, dar nici acest lucru nu era pe deplin confirmat. Natura îi zidise sufletul cum nu se poate mai bine. Singurele lui manifestări de viață erau bolboroseli nearticulate, întîmplătoare, și o necontenită împletire și frămîntare a degetelor. În zilele frumoase îl așezau într-un mic balansoar în bătaia caldă a soarelui și el se legăna ceasuri întregi, frămîntîndu-și degetele subțiri și vădindu-și fără încetare mulțumirea de a fi la căldură prin bolboroseala tînguitoare și mereu aceeași a celor slabi de minte. Aceasta era starea în care se afla cînd l-am văzut pentru prima oară.

L-am cerut pe băiat de la bunul meu prieten, doctorul Duchat. Dacă acest om minunat nu ar fi murit de mult, ar fi împărțit cu mine triumful. L-am luat pe Stepan acasă și am pus mîna pe fierăstrău și scalpel. Puteam opera pe această biată epavă umană, fără valoare, fără folos și fără speranță, cu aceeași lipsă de teamă și nepăsare cu care aș fi operat pe un cîine cumpărat sau prins pentru vivisecție. Lucrurile s-au petrecut cu ceva mai mult de douăzeci de ani în urmă. Astăzi Stepan Borovici dispune de mai multă putere decît orice om de pe fața pămîntului. În zece ani va fi autocratul Europei, stăpînul lumii. Nu greșește niciodată ; căci mașina care judecă sub craniul său de argint nu se înșală niciodată.

Jos, în vale, se ivi bătrînul paznic al turnului, trudind din greu să urce dealul.

— Visătorii, continuă doctorul Rapperschwyll, au speculat asupra posibilității de a găsi printre rămășițele civilizațiilor din trecut vreo scurtă inscripție care să schimbe fundamentele cunoașterii umane. Așa-zișii înțelepți iau în derîdere acest vis și își bat joc de ideea unei formule științifice magice. De fapt, sînt niște proști. Să presupunem că Aristotel ar fi descoperit la Ninive, pe o tăbliță cu scriere cuneiformă, următoarele cîteva cuvinte : „supraviețuirea celui mai apt". Filozofia ar fi cîștigat două mii două sute de ani. Voi formula acum, în aproape tot atît de

puţine cuvinte, un adevăr la fel de izbitor: *Nivelul maxim pe care îl poate atinge creaţia este cel al creatorului ei.* Poate că vor trece alte două mii două sute de ani înainte ca acest adevăr să fie unanim acceptat, dar el rămîne un adevăr. Baronul Savici este creaţia mea, iar eu sînt creatorul lui — creatorul celui mai înzestrat om din Europa, a celui mai înzestrat om din lume.

Iată că soseşte scara. Mi-am îndeplinit partea mea de făgăduială. Nu o uitaţi pe a dumneavoastră.

III

După o vacanţă de două luni prin Elveţia şi la lacurile italiene, familia Fisher poposi la hotelul Splendide din Paris, printre nenumăraţi compatrioţi. Fu o uşurare pentru Fisher, după întîmplările oarecum tulburătoare de la Baden, şi după puzderia de piscuri înzăpezite, zdrobitoare şi fantomatice, să se găsească iarăşi printre cei ce ştiau să deosebească un elan cinstit de unul prefăcut, şi ale căror piepturi tresăreau de emoţie, ca şi al său, la vederea steagului înstelat. Îi făcu mai ales plăcere să întîlnească la hotelul Splendide, într-un grup de americani din răsărit ce veniseră să vadă expoziţia, pe domnişoara Bella Ward din Portland, o tînără drăguţă şi isteaţă, logodită cu cel mai bun prieten al său din New York.

Cu mai puţină plăcere află Fisher că baronul Savici se afla şi el la Paris, proaspăt sosit de la Congresul din Berlin, şi că era punctul de atracţie al zilei pentru puţinii aleşi ce ştiau să citească printre rîndurile ştirilor politice şi să facă distincţia între un manechin politic şi adevăraţii participanţi la acest joc înfricoşător. Doctorul Rapperschwyll nu îl însoţea pe baron. Era reţinut în Elveţia la patul de moarte al bătrînei sale mame.

Această din urmă ştire îl bucură pe Fisher. Cu cît se gîndea mai mult la întrevederea de pe Mercuriusberg, cu atît considera mai mult de datoria sa să se

convingă singur că întreaga poveste fusese o nălucire și nu o întîmplare reală. Ar fi fost fericit, chiar dacă astfel și-ar fi pierdut încrederea în propria sa putere de pătrundere, să creadă că doctorul elvețian își bătuse joc de buna sa credință. Dar amintirea scenei din dormitorul baronului de la Badischer Hof era încă prea vie pentru a lăsa cît de cît loc pentru o astfel de teorie. Era nevoit să se mulțumească cu gîndul că ar fi bine să așeze Atlanticul între el și o făptură atît de nefirească, atît de primejdioasă și cu neputință de conceput ca baronul Savici.

Nici nu trecuse o săptămînă, și întîmplarea îl aduse iarăși în preajma acestui om nesuferit.

Doamnele din grupul american îl cunoscură pe baron la un bal dat la noul hotel Continental. Fură fermecate de chipul său frumos, buna sa creștere, inteligența și hazul său. Îl întîlniră din nou la consulatul american și, spre nespusa consternare a lui Fisher, prietenia astfel înfiripată începu să facă pași mari către intimitate. Baronul Savici deveni un vizitator obișnuit al hotelului Splendide.

Lui Fisher nu-i place să stăruie asupra acestei perioade. Vreme de o lună liniștea sa interioară fu sfîșiată între teamă și scîrbă. Era nevoit a recunoaște că purtarea baronului a fost cît se poate de prietenoasă, și că nici unul din ei nu a pomenit ceva despre incidentul din Baden. Dar convingerea că nimic bun nu putea ieși pentru prietenii săi din tovărășia cu o ființă în care principiile morale fuseseră, fără îndoială, înlocuite printr-un sistem de roți dințate, îl ținea într-o veșnică stare de neliniște. Ar fi explicat bucuros prietenilor săi americani natura adevărată a baronului, că nu era un om cu mintea sănătoasă ci doar o minune a măiestriei mecanice, construit după un principiu dușmănos oricărei societăți alcătuite așa cum sînt ele astăzi — pe scurt, un monstru a cărui existență ar trebui să revolte orice om cu judecată înzestrat cu un creier cinstit, cenușiu și alb. Dar făgăduiala solemnă făcută doctorului Rapperschwyll îi pecetluia buzele.

Un incident banal îi deschise însă ochii, arătînd cît de îngrijorătoare era situaţia, şi îi umplu inima de alte noi temeri.

Într-o seară, cu cîteva zile înaintea datei stabilite pentru plecarea grupului de americani de la Le Havre către casă, Fisher intră din întîmplare în salonul privat ce devenise, cu consimţămîntul tuturor, locul de întîlnire al prietenilor săi. În prima clipă crezu că salonul era gol. Apoi zări în firida unei ferestre două siluete, mascate în parte de o draperie : baronul Savici şi domnişoara Ward din Portland. Cei doi nu observaseră intrarea sa. Mîna domnişoarei Ward se odihnea în mîna baronului, iar privirea pe care o îndrepta către chipul lui cu trăsături regulate nu lăsa loc nici unei îndoieli.

Fisher tuşi şi, îndreptîndu-se către altă fereastră, se prefăcu interesat de cele ce se petreceau în stradă. Perechea ieşi din firidă. Domnişoara Ward, cu obrazul îmbujorat de ruşine, se retrase numaidecît. Pe chipul baronului nu se zărea nici un semn de stînjeneală. Îl salută pe Fisher cu deplină stăpînire de sine şi începu să vorbească despre balonul cel mare din Place du Carroussel.

Lui Fischer îi era milă de tînăra fată, dar nu putea s-o învinuiască de nimic. Era convins că, în inima ei, rămăsese credincioasă logodnicului din New York. Ştia că cinstea nu i-ar fi putut fi zdruncinată de cuvintele mieroase ale oricărui om de pe pămînt. Dar ea se afla sub vraja unei puteri supraomeneşti. Ce era de făcut ? Nu-i putea spune totul ; era legat prin făgăduială. Nu avea rost să facă apel la generozitatea baronului ; pornirile acestuia nu erau guvernate de simţăminte omeneşti. Putea oare lăsa lucrurile să meargă înainte, în vreme ce el era legat de mîini şi de picioare ? Putea îngădui ca această fată fermecătoare şi nevinovată să cadă pradă capriciului trecător al unui robot ? Admiţînd chiar că intenţiile baronului ar fi cît se poate de onorabile, era oare situaţia mai puţin îngrozitoare ? Să te căsătoreşti cu o maşină ? Afecţiunea pentru prietenul său din New

York, cît şi respectul ce îl purta domnişoarei Ward, îl îndemnau să acţioneze fără întîrziere.

Şi, lăsînd la o parte interesele proprii, nu avea oare o datorie limpede faţă de societate, faţă de libertatea lumii ? I se putea îngădui lui Savici să meargă înainte pe calea ce i-o trasase creatorul său, doctorul Rapperschwyll ? El (Fisher) era singurul om din lume în măsură să zădărnicească ambiţiosul plan. Fusese vreodată o mai mare nevoie de un Brutus ?

Îndoiala şi teama întunecară ultimele zile ale şederii lui Fisher la Paris. În dimineaţa plecării cu vaporul, era aproape hotărît să acţioneze.

Trenul pleca din Le Havre la amiază, iar la orele unsprezece baronul Savici îşi făcu apariţia la hotelul Splendide, pentru a-şi lua rămas bun de la prietenii săi americani. Fisher o urmări atent cu privirea pe domnişoara Ward. Desluşi în purtarea ei o stînjeneală care îi întări hotărîrea. Baronul spuse, în treacăt, că îşi va îndeplini o obligaţie şi o plăcere vizitînd America peste cîteva luni, în speranţa de a reînnoda legăturile acum întrerupte. În timp ce vorbea, privirile lui Savici le căutau pe cele ale domnişoarei Ward, care se îmbujoră abia simţit la faţă. Fisher îşi dădu seama că situaţia era disperată, şi cerea măsuri disperate.

Se alătură grupului de doamne ce insistau pe lîngă baron să ia parte, împreună cu ele, la masa improvizată înaintea plecării spre gară. Savici acceptă bucuros călduroasa invitaţie. Refuză însă politicos dar hotărît vinul, aducînd drept argument interdicţia medicului. Fisher părăsi o clipă încăperea şi se reîntoarse cu sticla cea neagră care figurase şi în episodul de la Baden.

— Baronul, spuse, şi-a exprimat cîndva aprobarea faţă de cel mai nobil dintre produsele noastre americane şi ştie că această băutură este îngăduită chiar şi de medici.

Spunînd aceasta, turnă ce mai rămăsese din sticla de la Kentucky într-un pahar şi i-l oferi baronului.

Savici ezită. Experienţa sa anterioară cu „nectarul“ constituia în acelaşi timp o tentaţie, dar şi un

avertisment. Cu toate acestea nu dorea să pară nepoliticos. O frază fericită rostită de domnişoara Ward îl hotărî.

— Baronul, spuse ea cu un surîs, nu va refuza, desigur, să ne ureze *bon voyage* după datina americană.

Savici goli paharul şi conversaţia se îndreptă către alte teme. Trăsurile aşteptau jos. Tocmai se rosteau cuvintele de despărţire, cînd Savici îşi duse deodată mîinile la frunte şi se rezemă de spătarul unui scaun. Doamnele se strînseră îngrijorate în jurul lui.

— Nu-i nimic, spuse el de abia auzit, doar o ameţeală trecătoare.

— Nu e vreme de pierdut, interveni Fisher. Trenul pleacă peste douăzeci de minute. Pregătiţi-vă de plecare, iar între timp voi avea eu grijă de prietenul nostru.

Fisher îl conduse în grabă pe baron către propriul său dormitor. Acolo Savici se prăbuşi pe pat. Simptomele de la Baden se repetară. În cîteva clipe baronul îşi pierdu cunoştinţa.

Fisher se uită la ceas. Avea la dispoziţie trei minute. Răsuci cheia în broască şi apăsă pe butonul soneriei electrice.

Apoi, recăpătîndu-şi printr-o ultimă sforţare stăpînirea, smulse peruca înşelătoare şi boneta neagră ce acoperea capul baronului.

„Cerul să mă ierte dacă fac cumva o greşeală cumplită", gîndi. „Dar cred că este mai bine aşa, şi pentru noi, şi pentru omenire."

Repede, dar cu o mînă sigură, deşurubă capacul de argint dezvăluind mecanismul. Baronul gemu. Fisher smulse fără îndurare fenomenala maşinărie. Nu avea nici timpul, nici dorinţa de a o examina. Luă un ziar şi o înveli în grabă. Aruncă pachetul în sacul de călătorie deschis. Apoi înşurubă strîns capacul de argint pe capul baronului şi puse la loc boneta şi peruca.

Totul se petrecu mai înainte ca servitorul să răspundă la chemarea soneriei.

— Baronul Savici este bolnav, spuse Fisher servitorului cînd acesta își făcu apariția. Nu sînt motive de îngrijorare. Chemați de îndată de la Hotel de l'Athénée pe valetul său, Auguste.

În douăzeci de secunde Fisher se și afla într-o birjă, zburînd ca vîntul către gara St. Lazare.

Cînd vaporul „Pereire“ ajunse departe în larg, iar farul din Ushant rămăsese la cinci sute de mile în urmă, Fisher scoase din sacul de călătorie pachetul învelit în jurnal. Dinții îi erau încleștați și buzele neînduplecate. Cără coletul cel greu pînă la marginea vasului și îl aruncă în Atlantic. Un mic vîrtej în apa liniștită, și coletul se scufundă în adînc. Lui Fisher i se păru că aude un strigăt sălbatic, disperat și își duse mîinile la urechi, ca și cum ar fi vrut să îl oprească. Un pescăruș se apropie și începu să se rotească deasupra vasului — strigătul ar fi putut să fie al pescărușului.

Fisher simți o atingere ușoară pe braț. Se întoarse brusc. Domnișoara Ward se afla lîngă el, rezemată de balustradă.

— Ce palid ești ! spuse. Ce-ai făcut, pentru numele lui Dumnezeu ?

— Am apărat libertatea a două continente, rosti Fisher cîntărindu-și cuvintele, și poate propria noastră liniște sufletească.

— Nu mai spune ! Și cum ai făcut-o ?

— Am făcut-o, răspunse Fisher cu gravitate, aruncîndu-l pe baronul Savici peste bord.

Domnișoara Ward izbucni în rîs.

— Ai haz uneori, domnule Fisher, spuse ea.

Tahípompa

(O demonstrație matematică)

Nu era nimic misterios în antipatia pe care profesorul Surdy o nutrea pentru mine. Eram singurul student slab la matematică dintr-o grupă excepțional de înzestrată. Bătrînul profesor intra în fiecare dimineață cu nerăbdare în sala de cursuri și o părăsea cu greu. Căci nu era oare un izvor de fericire faptul de a găsi șaptezeci de tineri, care, luați atît în parte cît și laolaltă, preferau pe x oricăror realități ; care erau mai curînd dispuși să calculeze decît să fie calculați ; și pentru care corpurile cerești erau mai atrăgătoare decît cele ale stelelor lumești de pe scenele de spectacol ?

Așa că treburile mergeau ca unse între profesorul de matematică și anul I al universității Polyp. În fiecare din cei șaptezeci de studenți înțeleptul profesor vedea logaritmul unui eventual Laplace, Sturm sau Newton. Era o sarcină minunată pentru el să-i călăuzească prin văile ademenitoare ale secțiunilor conice și pe lîngă apele liniștite ale calculului integral. Vorbind figurat, problema lui nu era grea. Trebuia doar să mînuiască, să elimine și să ridice la o putere mai mare, pentru ca rezultatele triumfale din ziua examenului să fie pe deplin asigurate.

Doar eu constituiam un element perturbator, o cantitate necunoscută ce îl punea în încurcătură, care se strecurase cumva în lucrare și care amenința în mod serios să altereze precizia calculelor sale. Era o imagine înduioșătoare să-l urmărești pe venerabilul matematician încercînd să mă convingă de a nu nesocoti atît de deplin pe predecesorii mei în folosirea cotangentelor ; sau cînd mă prevenea, aproape cu

lacrimi în ochi, că ordonatele sînt lucruri periculoase, cu care nu este de glumit. Dar în zadar. Pe manșetele mele erau înscrise mai multe teoreme decît în capul meu. Niciodată creta nu făcuse mai multă muncă cu mai puțin folos. Și, ca urmare, studentul Furnace Second fusese redus la zero în aprecierile profesorului Surdy. Se uita la mine cu toată oroarea pe care o poate inspira o ființă antialgebrică. Era dealtfel, în stare să ocolească un cvartal întreg de case, numai să nu se întîlnească cu un om care nu iubea matematica.

Pentru studentul Furnace Second nu existau invitații la profesorul Surdy acasă. Șaptezeci de studenți se așezau, pe rînd, în jurul perimetrului mesei profesorului. Cel de al șaptezeci și unulea, însă, nu se bucurase niciodată de farmecul acestei elipse desăvîrșite, de buchetele gemene de fuxii și mușcate așezate cu minunată precizie în cele două focare.

Din păcate, situația asta nu mă lăsa deloc rece. Nu că aș fi tînjit în mod deosebit după segmentele de cerc din tortul de lămîie, pe drept lăudat, al doamnei Surdy : sau că m-ar fi ispitit cu precădere prunele sferoidale minunat conservate. Nici măcar nu eram dornic să iau parte la conversația plină de duh asupra ecuațiilor binomiale și a exemplelor puchinoase de paradoxuri absconse. Explicația este cu totul alta. Profesorul Surdy avea o fată. Cu douăzeci de ani în urmă formulase o cerere în căsătorie adresată actualei doamne S. La această cerere adăugase, nu mult după aceea, un mic corolar. Corolarul era o fiică.

Abscisa Surdy era tot atît de desăvîrșit simetrică ca și cercul lui Giotto și, pe deasupra, tot atît de pură ca și matematica pe care o preda tatăl ei. M-am îndrăgostit de corolar tocmai cînd primăvara începuse să extragă rădăcinile vegetației înghețate. Că nici eu nu îi eram indiferent a devenit curînd un adevăr ce nu mai trebuia demonstrat.

Cititorul perspicace a recunoscut probabil aproape toate elementele necesare unui scenariu bine închegat. Am introdus o eroină, am dedus un erou și am construit un părinte ostil conform celor

mai clasice canoane. Lipsește doar ceva care să pună în mișcare povestea, un *Deus ex machina*. Vă pot promite, cu deosebită satisfacție, o noutate deplină în această privință, un *Deus ex machina* încă niciodată oferit pînă acum publicului.

Ar fi să nesocotesc adevărul dacă aș afirma că nu m-am străduit din răsputeri să-mi croiesc o cale către bunăvoința severului tată ; dar deși n-a existat nicicînd un prostănac care să se dedice matematicii cu mai multă stăruință decît mine, niciodată buna credință n-a fost mai prost răsplătită. Mi-am luat și un meditator. Învățătura lui nu s-a bucurat însă de mai mult succes.

Meditatorul meu, Jean Marie Rivarol, era un alsacian aparte — cu tot numele său galic avea o fire cît se poate de prusacă ; era prin naștere francez, dar prin educație neamț. În vîrstă de treizeci de ani, era de profesiune atoateștiutor, avea drept ursită sărăcia, iar drept taină o pasiune mistuitoare dar nerăsplătită. Cele mai obscure principii ale științelor practice erau jucării pentru el, iar misterele de nepătruns ale științelor abstracte — distracții. Probleme ce pentru mine fuseseră predestinate unei veșnice necunoașteri, erau pentru el limpezi ca apa de izvor. Poate că tocmai acest lucru explică lipsa de succes a relațiilor dintre meditator și elev ; sau poate că eșecul s-a datorat în întregime prostiei mele fără leac. Rivarol se învîrtise prin universitate timp de mai mulți ani. Își mulțumea puținele nevoi scriind pentru revistele științifice, sau ajutînd studenți care, ca și mine, se distingeau prin bogăția pungii și sărăcia minții. În rest, gătea, studia și dormea în locuința sa aflată la mansardă ; și efectua singur experiențe ciudate.

Nu ne-a trebuit multă vreme ca să descoperim că nici măcar acest geniu excentric nu era în măsură să transplanteze alt creier în țeasta mea nevolnică. În disperare, am renunțat să mai lupt. Anul își tîra alene zilele — un an mohorît, luminat doar de întîlnirile întîmplătoare cu Abscisa, Abbie a gîndurilor și visurilor mele.

Ziua înmînării diplomelor de absolvire se apropia cu iuțeală. Curînd aveam să pășesc în viață, împreună cu colegii mei, pentru a uimi și încînta o lume în așteptare. Profesorul părea că mă evită mai mult ca oricînd. Cred că doar buna-cuviință îl reținea să nu vădească în purtarea sa față de mine dezgustul pe care-l resimțea.

În cele din urmă, cu nesocotința disperării, m-am hotărît să mă duc la el, să încerc să îl conving, să-l amenint chiar — dacă ar fi fost nevoie, și să-mi risc norocul pe o ultimă și desperată carte. I-am scris o scrisoare destul de obraznică în care îmi mărturiseam năzuințele, acordîndu-i — după părerea mea în mod viclean — o săptămînă pentru a-și reveni din primul șoc de surprindere scandalizată. După acest răstimp aveam să-i fac o vizită și să-mi aflu soarta.

Săptămîna de așteptare aproape că m-a îmbolnăvit de atîtea griji. Am fost cuprins mai întîi de o speranță nebunească, apoi de o desperare ceva mai sănătoasă. Vineri seara, cînd m-am prezentat la ușa profesorului, eram atît de istovit, nedormit și stors, încît însăși domnișoara Jocasta, sora necăsătorită și vitregită de natură a profesorului Surdy, m-a poftit înăuntru cu o privire plină de milă și m-a îmbiat cu ceai de izmă.

Profesorul Surdy era la o ședință la facultate. Doream să-l aștept ?

Da : chiar pînă la ziua de apoi dacă ar fi nevoie. Și domnișoara Abbie ?

Abscisa plecase la Wheelborough, la o colegă de școală.

Bătrîna domnișoară îmi spuse să mă simt ca acasă și plecă pe cărările necunoscute ale plimbărilor ei zilnice.

Ca acasă ! M-am instalat totuși într-un scaun mare, incomod, și am așteptat cu sufletul sfîșiat de porniri ce se băteau cap în cap, lucru obișnuit în astfel de împrejurări. Tresăream la orice zvon de pași, temîndu-mă ca nu cumva să anunțe sosirea omului pe care, dintre toți, doream cel mai mult să-l văd.

Așteptam de cel puțin o oră și începuse să mă cuprindă toropeala.

Într-un tîrziu, intră și profesorul Surdy. Se așeză pe întuneric în fața mea și mi se păru că îi licărește în ochi o bucurie răutăcioasă atunci cînd spuse pe neașteptate :

— Deci așa, tinere, consideri că ai fi un soț potrivit pentru fiica mea ?

Am bîlbîit o serie de inepții despre felul în care îmi voi compensa prin afecțiune lipsa de merite ; despre speranțe, familie și altele. Profesorul mi-o reteză scurt :

— Mă înțelegi greșit, domnule. Ființa dumitale e lipsită de acele percepții și însușiri matematice ce constituie singurele baze solide ale unui caracter. Nu ai matematică în dumneata. „Ești bun pentru trădare, vicleșug și jaf" — Shakespeare. Intelectul dumitale îngust nu poate pricepe și aprecia o gîndire superioară. Între dumneata și un Surdy există o deosebire ca de la cer la pămînt, sau dacă pot spune așa, ca între un infinit mic și un infinit mare. Da, mă încumet chiar să afirm că nu înțelegi nici măcar „problema comisului-voiajor" [1].

Am recunoscut că problema comisului-voiajor s-ar înscrie mai curînd în afara, decît pe lista cunoștințelor mele. Că regret din suflet această lipsă și promit să mă corectez. Că am oarecari speranțe în ceea ce privește averea mea destul de...

— Bani ! exclamă el iritat. Încerci să mituiești un senator roman cu un fluieraș de o băncuță ? Îndrăznești cumva, băiete, să te fălești cu averea ta de nimic — care exprimată în zecimi de cent nu ocupă nici zece poziții zecimale — în fața unui om care măsoară orbitele planetelor și care aproape că a cucerit însuși infinitul ?

Am tăgăduit în grabă orice intenție de a-l sili să accepte dolarii mei neînsemnați, iar el continuă :

---

[1] Problemă clasică a cercetărilor operaționale, în care se caută să se determine drumul pe care ar trebui să-l parcurgă un comis-voiajor pentru a vizita în timpul cel mai scurt pe toți clienții.

— Nu mică mi-a fost surprinderea cînd am primit scrisoarea dumitale. Aș fi crezut că ești ultima persoană din lume care să îndrăznească a solicita o înrudire cu noi. Dar din considerație pentru dumneata — și din nou am zărit acel licăr răutăcios în ochii-i mici — și încă și mai mult pentru fericirea Abscisei, m-am hotărît să-mi dau consimțămîntul, dar cu o condiție. Cu o condiție, repetă, cu un zîmbet ironic repede înăbușit.

— Care ? am exclamat cu înflăcărare. Nu este nevoie decît să o formulați.

— Ei bine, domnule, continuă — și grija cu care își alegea cuvintele mi se păru un adevărat rafinament al cruzimii — nu trebuie decît să te dovedești demn de a te înrudi cu o familie matematică. Trebuie doar să săvîrșești o lucrare pe care ți-o voi da de îndată. Ochii dumitale mă întreabă care este aceea. Îți voi spune. Va trebui să te distingi în acea nobilă ramură a științelor abstracte în care, nu poți să nu recunoști, ești actualmente întristător de nepriceput. Îți voi încredința mîna Abscisei de îndată ce te vei prezenta înaintea mea cu o rezolvare a cvadraturii cercului care să mă mulțumească. Dar nu ! E prea ușor. Ar însemna să mă păcălesc singur. Ce-ai zice de un perpetum mobile ? Crezi că se înscrie între limitele posibilităților dumitale intelectuale ? Nu zîmbi. Poate că talentele dumitale nu sînt compatibile cu mișcarea perpetuă. Multă lume suferă de același lucru. Îți voi da o altă șansă. Vorbeam de problema „comisului-voiajor“ și mi se pare că ți-ai exprimat dorința de a aprofunda această promițătoare problemă. Vei avea ocazia. Așază-te într-o zi, cînd nu vei avea ceva mai bun de făcut, la masa de lucru și descoperă principiul vitezei infinite. Vreau să spun, legea mișcării care parcurge o distanță infinit de mare într-un timp infinit de mic. Dacă vrei, poți să o îmbini cu nițică mecanică practică. Inventează o metodă care să-l poarte pe întîrziatul comis-voiajor cu viteza de șaizeci de mile pe minut. Demonstrează-mi matematic validitatea descoperirii dumitale (după ce ai făcut-o !), aproximeaz-o practic, și Abscisa

va fi a dumitale. Pînă atunci, ți-aș fi îndatorat dacă nu ne-ai mai deranja, nici pe mine, nici pe ea.

Nu am mai putut îndura batjocura lui. M-am năpustit împleticindu-mă afară din odaie, afară din casă, uitîndu-mi pălăria și mănușile. M-am plimbat vreme de o oră în lumina lunii. Treptat am reușit să ajung la o stare de spirit mai puțin deznădăjduită. Dar ea se datora ignoranței mele matematice. Dacă aș fi înțeles semnificația reală a ceea ce îmi ceruse profesorul, aș fi fost cu desăvîrșire descurajat.

Poate că problema aceasta, a celor șaizeci de mile pe oră, nu era în cele din urmă chiar atît de cu neputință de rezolvat. În orice caz era de încercat, deși s-ar fi putut să nu reușesc. Și mi-am amintit de Rivarol. Îl voi ruga. Voi face apel la cunoștințele lui pentru a-mi călăuzi propria mea dăruire și stăruință. M-am îndreptat pe dată către locuința lui.

Omul de știință locuia la etajul trei, în partea din spate. Nu mai fusesem niciodată în camera lui. Cînd am intrat, tocmai umplea o halbă de bere dintr-o sticlă purtînd eticheta *aqua fortis*.

— Ia loc, spuse. Nu, nu pe scaunul acela. Este un Regulator de Cheltuieli Mărunte. Prea tîrziu !

Mă aruncasem fără grijă într-un scaun cu înfățișare ademenitoare. Spre uimirea mea îngrozită, scaunul întinse două brațe de schelet și mă cuprinse într-o strînsoare din care încercai în zadar să mă desprind. Apoi un craniu se întinse peste umărul meu și îmi rînji cu familiaritate hidoasă lîngă obraz.

Rivarol îmi veni în ajutor, scuzîndu-se îndelung. Atinse pe undeva un buton și Regulatorul de Cheltuieli Mărunte își slăbi strînsoarea înfricoșătoare. M-am așezat cu prudență într-un balansoar simplu din împletitură de nuiele, despre care Rivarol mă asigură că nu prezintă nici o primejdie.

— Acest scaun, spuse, constituie o realizare de care sînt mîndru. L-am construit pe cînd mă aflam la Heidelberg. M-a scutit de o sumedenie de mici neplăceri. Încredințez îmbrățișării sale prietenii care mă plictisesc și musafirii care mă scot din sărite. Dar nicicînd nu este mai de folos ca atunci cînd înspăi-

mîntă pe cîte un negustor care vine cu vreo chitanță măruntă. De unde și numele de alintare pe care i l-am dat în glumă. Creditorii sînt întotdeauna cît se poate de bucuroși să-și răscumpere libertatea cu prețul anulării notei de plată. Te-ai prins ?

În timp ce alsacianul dilua conținutul cănii de *aqua fortis,* amestecînd în ea o infuzie de plante amare, și dădea pe gît licoarea cu vădită poftă, avui vreme să cercetez cu privirea ciudata locuință.

Cele patru colțuri ale camerei erau ocupate respectiv de un strung, o bobină Ruhmkorff, o mică mașină de aburi și un planetariu ce se rotea necontenit. Mesele, rafturile, scaunele și podeaua erau încărcate de un talmeș-balmeș ciudat : scule, retorte, chimicale, butelii pentru gaze, instrumente medicale, ghete, butelci, cutii cu gulere tari, cărți nespus de mici și cărți nefiresc de mari. Deasupra busturilor de ghips ale lui Aristotel, Arhimede și Compte, o bufniță mare clipea somnoros, cocoțată pe fruntea blîndă a lui Martin Farquhar Tupper.

— Întotdeauna se cațără aici cînd are de gînd să tragă un pui de somn, îmi explică meditatorul meu. Esti o pasăre neobișnuit de inteligentă. Schlafen Sie wohl [1].

Prin ușa întredeschisă a unui dulap am zărit o siluetă asemănătoare cu a unui om, acoperită cu un cearșaf. Rivarol îmi surprinse privirea.

— Aceasta, spuse el, va fi capodopera mea. Este un microcosm, un android, în prezent doar în parte terminat. Și de ce nu ? Albertus Magnus a construit un automat capabil să discute metafizică și să combată școlile filozofice. La fel și Sylvester II ; de asemenea Robertus Greathead. Roger Bacon a realizat un cap de alamă care ținea discursuri. Dar primul automat pe care l-am pomenit a sfîrșit-o prost. Toma d'Aquino s-a mîniat la auzul unora dintre silogismele sale și i-a sfărîmat capul. Ideea este destul de rațională. Activitatea creierului poate fi redusă la legi tot atît de precise ca și cele care guvernează activitatea

[1] Somn ușor (germ.).

fizică. De ce n-aş putea realiza un manechin care să ţină predici tot atît de originale ca şi cele ale reverendului doctor Allchin, sau să vorbească în versuri tot atît de mecanic ca şi Paul Anapest ? Androidul meu ştie chiar şi acum să rezolve probleme cu fracţii simple şi să compună sonete. Am de gînd să-l învăţ filozofia pozitivistă.

Din harababura ameţitoare a bunurilor sale, Rivarol extrase două pipe şi le îndesă cu tutun. Pe una mi-o dădu mie.

— Precum vezi, continuă, aici trăiesc, pot să spun, destul de confortabil. Cînd haina mi se roade în coate, mă duc la croitor să-mi ia măsură pentru alta. Cînd mi-e foame, fac o plimbare pînă la măcelar şi aduc acasă cam o livră de carne de grătar, pe care o frig frumos în două secunde la flacăra asta oxihidrogenică. Dacă cumva mi-e sete, trimit după o sticlă de *aqua fortis*. Dar pun să mi se treacă totul în cont, pe datorie. Spiritul meu nu acceptă să se coboare la nivelul tranzacţiilor pecuniare meschine. Urăsc bancnotele voastre murdare şi nu voi folosi niciodată acea fiţuică de nimic pe care o numiţi chitanţă.

— Dar cum faci să nu fii plictisit cu note de plată, întrebai. Nu-ţi amărăsc creditorii viaţa ?

— Creditorii ! exclamă Rivarol. Nu cunosc acest cuvînt din minunata voastră limbă. Cel care permite ca sufletul să-i fie întinat de creditori este o relicvă a unei civilizaţii neevoluate. La ce foloseşte ştiinţa dacă nu poate ajuta un om care are poliţe scadente ? Ascultă. În clipa în care dumneata, sau oricine altcineva, pătrundeţi pe uşa de intrare, această mică sonerie electrică mă avertizează. Fiecare treaptă a scării doamnei Grimler este un spion şi un informator în slujba mea care pîndeşte. Păşeşti pe prima treaptă. Această credincioasă primă treaptă telegrafiază pe dată greutatea dumitale. Nimic mai simplu. Este exact ca un cîntar-platformă. Greutatea poate fi citită aici, pe acest cadran. Cea de a doua treaptă înregistrează dimensiunea tălpilor vizitatorului. Cea de a treia înălţimea, cea de a patra culoarea pielii şi

așa mai departe. Cînd vizitatorul ajunge la partea de sus a primei scări, dispun de o descriere destul de precisă a fizicului său și de un răgaz suficient pentru a cumpăni și a acționa. Mă urmărești ? Este destul de limpede. Și nu e decît ABC-ul științei mele.

— Înțeleg, am spus, dar nu văd cum te poate ajuta. Faptul că știi că se apropie creditorul nu-ți plătește și datoria. Nu poți fugi decît dacă sari pe geam.

Rivarol rîse încet.

— Am să-ți explic. Vei vedea ce se întîmplă unui biet nefericit care se încumetă să-mi ceară bani — mie, unui om de știință. Ha ! Ha ! exclamă, frecîndu-și mîinile. Mi-au trebuit șapte săptămîni pentru a desăvîrși Suprimatorul de Creditori Pisălogi. Știi șopti cu înfrigurare — știi că există o gaură ce duce în centrul pămîntului ? Fizicienii bănuiau de mult acest lucru ; eu am fost primul care am găsit-o. Ai citit, desigur, că Rhuyghens, navigatorul olandez, a descoperit în insula Kerguellen o groapă abisală, căreia nu a reușit să-i atingă fundul nici cu un fir cu plumb avînd o lungime de peste două mii cinci sute de metri. Herr Tom, această gaură nu are fund ! Ea merge de la o față a pămîntului pînă la cealaltă față, aflată la antipozi, de-a lungul unui diametru al pămîntului. Dar știi unde are ieșirea ? Aici te afli deasupra ei ! Am descoperit-o absolut din întîmplare. Săpam în pivnița doamnei Grimler pentru a îngropa o biată pisică pe care o sacrificasem în folosul unei experiențe galvanice, cînd deodată pămîntul se crăpă și se surpă către înăuntru sub lopata mea. Mut de uimire mă trezii pe marginea unei gropi adînci ce se căsca sub picioarele mele. Am aruncat înăuntru o brichetă de cărbune. Căzu în jos, tot mai în jos, săltînd în timp ce cobora. După două ore și un sfert bricheta se întoarse înapoi. Am prins-o și am înapoiat-o lui Grimler. Gîndește-te o clipă. Bricheta a coborît din ce în ce mai repede pînă a ajuns în centrul pămîntului. Aici ar fi trebuit să se oprească, dar a continuat datorită inerției. Dincolo de centru dru-

mul ei, considerat în sens relativ, a fost în sus, către suprafaţa opusă a globului. Pierzînd treptat din viteză a mers din ce în ce mai încet pînă a atins suprafaţa. Aici s-a oprit o clipă şi apoi a căzut din nou înapoi, cale de peste opt mii de mile, pînă în mîinile mele. Dacă nu aş fi oprit-o, şi-ar fi repetat călătoria, încă o dată şi încă o dată, fiecare drum fiind mai scurt decît cel dinainte — ca oscilaţiile unui pendul ce se amortizează treptat — pînă cînd, în cele din urmă, ar fi ajuns la repaos veşnic în centrul sferei. Nu mi-a trebuit multă vreme ca să găsesc o aplicaţie practică pentru o descoperire atît de mare. Şi astfel a luat naştere Suprimatorul de Creditori Pisălogi. O trapă chiar în faţa uşii camerei ; un buton aici ; un creditor pe trapă ; e nevoie să-ţi spun mai mult ?

— Dar nu e oare puţin cam neomenos ? am sugerat timid. Să trimiţi o biată fiinţă într-o călătorie veşnică între camera dumitale şi insula Kerguellen, fără a o preveni cît de cît ?

— Ba le dau o şansă. Cînd se reîntorc pentru prima oară îi aştept la gura puţului cu o frînghie în mînă. Dacă sînt oameni de înţeles şi acceptă tîrgul, le arunc frînghia. Dacă nu, vina e doar a lor. Numai că, adăugă cu un surîs melancolic, centrul a început să fie atît de înţesat de creditori, încît mă tem că foarte curînd nu vor mai avea ce alege.

Tot ce aflasem pînă acum îmi întărise părerea că meditatorul meu era înzestrat cu însuşiri cu totul deosebite. Dacă exista pe lume cineva care să mă poată face să valsez prin spaţiu cu o viteză infinită, apoi numai Rivarol era în stare. Mi-am umplut pipa şi i-am spus povestea. M-a ascultat atent, cu seriozitate şi răbdare. Apoi, mai bine de o jumătate de oră, a pufăit în tăcere. În cele din urmă mi-a spus :

— Bătrîna nulitate s-a întrecut pe sine. Ţi-a dat să alegi între două probleme, considerîndu-le pe amîndouă insolubile. De fapt, nici una din ele nu este insolubilă. Singurul licăr de inteligenţă de care a dat dovadă Moş Cotangentă a fost acela de a considera prea simplă cvadratura cercului. Avea dreptate. Ar fi fost să-ţi ofere copiliţa pe tavă. Am reuşit cva-

dratura cercului încă înainte de a lepăda pantalonii scurţi. Am să-ţi arăt lucrarea — dar ar fi să ne abatem de la treburile noastre şi nu eşti în dispoziţie de aşa ceva. Ca urmare, prima posibilitate ar fi mişcarea perpetuă. Acum, prietene, ca să fiu sincer, deşi am găsit soluţia acestei interesante probleme, nu mă pot hotărî să o utilizez în folosul dumitale. Am şi eu o inimă, Herr Tom. Cea mai încîntătoare fiinţă aparţinînd sexului slab nici nu vrea să ştie de mine. Farmecele ei, mai coapte, se refuză lui Jean Marie Rivarol. Mi-a spus cu cruzime că vîrsta ei ar trebui să trezească în mine un respect mai curînd filial decît conjugal. Este oare dragostea un sentiment ce ţine de vîrstă şi nu de eternitate ? Aceasta este întrebarea pe care am pus-o Jocastei, cea rece şi totuşi fermecătoare.

— Jocasta Surdy ! am exclamat surprins. Mătuşa Abscisei !

— Ea însăşi, spuse el cu tristeţe. Nu voi încerca să-ţi ascund că inima mea neîntinată e dăruită la fel de neîntinatei Jocasta. Întinde-mi mîna, nepotul meu întru suferinţă cît şi întru afecţiune.

Rivarol şterse o lacrimă ce-i făcea cinste şi reluă :

— Singura mea speranţă stă în descoperirea mişcării perpetue. Ea îmi va aduce faimă, glorie. Ar putea oare Jocasta să le refuze ? Dacă da, atunci nu-mi mai rămîne decît trapa şi — insula Kerguellen !

L-am rugat timid să-mi arate maşina cu mişcare perpetuă. Unchiul meu întru suferinţă clătină din cap.

— Altă dată. Ce-ţi pot spune acum e că se bazează pe principiul limbii femeii. Dar îţi dai seama că, în ceea ce te priveşte, sîntem nevoiţi să ne îndreptăm către cealaltă posibilitate — viteza infinită. Teoretic, există mai multe căi de a realiza acest lucru. De pildă, pîrghia. Închipuieşte-ţi o pîrghie cu un braţ foarte lung şi un braţ foarte scurt. Dacă se aplică o forţă pe braţul mai scurt, aceasta îl va mişca cu o viteză oarecare. Capătul braţului lung se va mişca însă mult mai repede. Să presupunem acum că scurtăm treptat braţul mic şi lungim pe cel mare pînă cînd diferenţa dintre cele două braţe se apropie de infinit. Viteza

brațului mare va tinde și ea către infinit. Dar va fi greu să demonstrăm practic lucrul acesta în fața profesorului. Trebuie să găsim altă soluție. Jean Marie va medita. Vino la mine peste două săptămîni. Noapte bună. Dar stai ! Ai banii — *das Geld* ?

— Mai mult decît îmi trebuie.

— Bine ! Hai să batem palma. Bani și Cunoștințe. Știință și Dragoste. Ce poate sta în calea unei astfel de alianțe ? Pornim la cucerirea ta, Abscisa. *Vorwärts !*[1]

Cînd, la sfîrșitul celor două săptămîni, m-am îndreptat către camera lui Rivarol, am pășit cu oarecare strîngere de inimă peste punctul final al liniei aeriene către insula Kerguellen și m-am ferit din calea brațelor întinse ale Regulatorului de Cheltuieli Mărunte. Rivarol îmi umplu o halbă cu bere, iar el se mulțumi cu o retortă din băutura sa personală.

— Hai, spuse în cele din urmă. Să ciocnim în cinstea TAHIPOMPEI.

— TAHIPOMPEI ?

— Da. De ce nu ? *Tachu*, repede, și *pempo, pepompa*, a expedia. Fie ca ea să te expedieze cît mai repede către ziua nunții. Abscisa este a ta. S-a făcut.

— Unde este ? am întrebat, uitîndu-mă în zadar prin cameră după ceva care să aducă a mașinărie capabilă de a devansa perspectivele matrimoniale.

— Este aici, și își lovi cu înțeles fruntea.

Apoi continuă didactic :

— Există destulă energie în lume ca să ne genereze o viteză de șaizeci de mile pe minut, sau chiar mai mult. Tot ceea ce ne trebuie este știința de a o obține și folosi. Omul cu cap nu va încerca să plece de la o forță mare pentru a genera o viteză mare. El va adăuga treptat forțe mici la alte forțe mici, obligînd fiecare forță mică să-și producă fracțiunea de viteză ce-i revine, pînă cînd suma acestor forțe mici va duce la o forță mare, generînd o sumă de viteze mici, adică o viteză mare. Dificultatea nu constă în agregarea

[1] Înainte ! (Germ.).

forțelor ; ea rezidă în agregarea corespunzătoare a vitezelor. Glonțul unei puști poate ajunge, să zicem, la o milă depărtare. Nu este greu să sporim puterea puștilor de o mie de ori, și totuși cele o mie de gloanțe nu vor străbate o distanță mai mare de o milă și nici mai repede decît primul glonț. Vezi, deci, unde e necazul. Nu putem aduna direct o viteză cu altă viteză, așa cum adunăm o forță cu altă forță. Descoperirea mea constă pur și simplu dintr-un procedeu care stoarce un spor de viteză din fiecare spor de energie. Dar aceasta este metafizica fizicii. Să fim practici, sau să ne lăsăm păgubași. Te-ai gîndit vreodată ce faci în realitate cînd mergi, într-un tren ce se află în mișcare, dinspre ultimul vagon către locomotivă ?

— Păi, da. De obicei mă duc în vagonul de fumători să trag un trabuc.

— Of ! Nu asta ! Vreau să spun, ți-ai dat vreodată seama că într-o astfel de împrejurare mergeai, privit în mod absolut, mai repede decît trenul ? Să spunem că trenul trece pe lîngă stîlpii de telegraf cu o viteză de treizeci de mile pe oră. Tu mergi către vagonul de fumători cu o viteză de patru mile pe oră. Prin urmare *tu* treci pe lîngă stîlpii de telegraf cu o viteză de treizeci și patru de mile pe oră. Viteza ta absolută este suma dintre viteza locomotivei și viteza ta de mișcare. Mă urmărești ?

Am început să înțeleg încotro bătea și i-am spus-o.

— Foarte bine. Să mai facem un pas. Adausul la viteza locomotivei e neînsemnat și spațiul în care poți să-l exerciți e mărginit. Să presupunem acum două stații, A și B, la o distanță de două mile măsurată pe calea ferată. Să ne închipuim un tren alcătuit din vagoane-platformă, ultimul vagon aflîndu-se în stația A. Să zicem că trenul are o lungime de o milă. Locomotiva se află prin urmare la o milă depărtare de stația B. Să presupunem că trenul poate parcurge o milă în zece minute. Ultimul vagon, avînd de mers două mile, va atinge stația B în douăzeci de minute, dar locomotiva, aflată cu o milă mai în față, va ajunge acolo în zece minute. Tu te arunci în ultimul vagon din stația A în mare grabă, pentru

a ajunge la Abscisa care se află în B. Dacă rămîi în ultimul vagon, vor trece douăzeci de minute nesfîrșite înainte de a o vedea. Dar locomotiva ajunge în B și deci la frumoasa domnișoară în zece minute. Ai fi un prost matematician și un iubit indiferent dacă nu ai porni către locomotivă, alergînd de-a lungul vagoanelor-platformă cît te țin picioarele. Poți străbate o milă, cît e lungimea trenului, în zece minute. Prin urmare vei ajunge la Abscisa odată cu locomotiva, adică în zece minute — cu zece minute mai devreme decît dacă te-ai fi așezat ca un leneș în ultimul vagon și ai fi discutat politică cu frînarul. Ai micșorat durata la jumătate. Ai adăugat viteza ta la cea a locomotivei într-un anumit scop. *Nicht war ?* [1]

Înțelesesem perfect ; poate că totul fusese mai clar deoarece introdusese clauză cu Abscisa. Rivarol continuă :

— Această demonstrație, deși greoaie, conduce la un principiu care poate fi extins cît vrem. Prima noastră grijă va fi să-ți cruțăm picioarele și răsuflarea. Să presupunem că cele două mile de cale ferată sînt perfect drepte și să transformăm trenul nostru într-o singură platformă, lungă de o milă, cu un rînd de șine paralele puse deasupra. Să așezăm pe aceste șine o mică locomotivă imaginară și s-o lăsăm să meargă încolo și încoace de-a lungul vagonului platformă, în timp ce acesta este tras pe șinele de pe sol. Ai prins ideea ? Locomotiva mică te înlocuiește pe tine. Dar ea poate să parcurgă o milă mult mai repede decît tine. Închipuie-ți că locomotiva noastră este destul de puternică pentru a trage vagonul-platformă pe cele două mile în două minute. Locomotiva mică poate atinge aceeași viteză. Cînd locomotiva mare ajunge în B după un minut, cea mică, care a mers o milă pe vagonul-platformă, ajunge și ea în B. Am combinat astfel viteza celor două mașini în așa fel încît să facem două mile într-un minut.

[1] Nu-i așa ? (Germ.)

Este oare aceasta tot ceea ce putem face? Pregătește-te să-ți pui la contribuție imaginația.

Mi-am aprins pipa.

— Să considerăm două mile în linie dreaptă între A și B. Pe șine, un vagon-platformă lung de la A și pînă la un sfert de milă de B. Vom renunța acum la locomotivele obișnuite și vom folosi drept forță motoare energia furnizată de niște dispozitive magnetice compacte, așezate sub vagonul-platformă pe toată lungimea lui.

— Nu înțeleg ce e cu dispozitivele astea magnetice.

— Iată. Fiecare dintre ele constă dintr-o potcoavă mare de fier care este alternativ magnetizată și demagnetizată cu ajutorul unui curent electric intermitent provenind de la o baterie, acest curent fiind la rîndul său reglat de un mecanism de ceasornic. Cînd potcoava este alimentată cu curent, ea acționează ca un magnet și își trage spre ea armătura cu o forță uriașă. În secunda următoare, cînd este scoasă din circuit, ea se demagnetizează și dă drumul armăturii care, oscilînd încoace și încolo, imprimă o mișcare de rotație unui volant, care o transmite la rîndul lui roților motoare de pe șine. Așa sînt construite motoarele noastre. Ele nu constituie o noutate, deoarece practica a arătat că funcționează.

Cu un motor magnetic la fiecare bloc de roți putem spera, fără a greși, să punem în mișcare vagonul nostru imens și să-l antrenăm cu o viteză, să zicem, de o milă pe minut.

Capătul din față, care nu are de parcurs decît un sfert de milă, va ajunge în B în cincisprezece secunde. Vom numi această platformă vagonul numărul 1. Deasupra vagonului numărul 1 sînt așezate șine pe care se mișcă, exact în același fel, alt vagon-platformă — vagonul numărul 2, cu un sfert de milă mai scurt decît numărul 1. Numărul 2, la rîndul lui, poartă deasupra pe numărul 3 — cu un sfert de milă mai scurt decît numărul 2 — și care se mișcă independent de cel de dedesubt. Numărul 2 are o lun-

gime de o milă și jumătate ; numărul 3 de o milă și un sfert. Deasupra, pe nivele succesive, se află numărul 4 lung de o milă, numărul 5 lung de trei sferturi de milă, numărul 6 de o jumătate de milă, numărul 7 de un sfert de milă și, deasupra tuturor, numărul 8. un vagon mic de pasageri.

Fiecare vagon se mișcă pe vagonul aflat sub el, independent de toate celelalte, cu viteza de o milă pe minut. Fiecare vagon are propriile sale motoare magnetice. Ei bine, să ne închipuim trenul gata de plecare, cu tampoanele din spate ale fiecărui vagon proptite într-un opritor înalt aflat în punctul A ; Tom Furnace, conductorul ce arată ca un domn, și Jean Marie Rivarol, mecanicul de locomotivă, se cațără cu ajutorul unei scări pînă la slăvitul vagon 8. Complicatul mecanism este pus în mișcare. Ce se întîmplă ?

Numărul 8 fuge un sfert de milă în cincisprezece secunde și ajunge la capătul numărului 7. Între timp, și tot în cincisprezece secunde, numărul 7 a alergat un sfert de milă și a atins capătul numărului 6 ; numărul 6 a parcurs un sfert de milă în cincisprezece secunde și a atins capătul numărului 5 ; numărul 5, capătul numărului 4 ; numărul 4, al numărului 3 ; numărul 3, al numărului 2 ; numărul 2, al numărului 1. Iar numărul 1 și-a parcurs în cincisprezece secunde sfertul de milă pe șinele de pe sol și a ajuns în stația B. Toate acestea s-au petrecut în cincisprezece secunde. Ca urmare, numerele 1, 2, 3, 4, 5. 6, 7 și 8 se opresc la opritorul din B exact în aceeași secundă. Noi, aflați în numărul 8, ajungem în B chiar în clipa în care ajunge și numărul 1. Cu alte cuvinte, am parcurs două mile în cincisprezece secunde. Fiecare dintre cele opt vagoane, mișcîndu-se cu viteza de o milă pe minut, a contribuit cu un sfert de milă la călătoria noastră și și-a făcut treaba în cincisprezece secunde. Toate cele opt vagoane și-au îndeplinit misiunea deodată, în cuprinsul acelorași cincisprezece secunde. În consecință, noi am zburat prin aer cu o viteză uimitoare de o milă în șapte secunde și jumătate. Aceasta este tahipompa. Nu-i așa că își merită numele ?

Deși puțin amețit de noianul de vagoane, am înțeles principiul general al sistemului. Am construit o diagramă și l-am înțeles și mai bine.

— Ceea ce ai făcut este, de fapt, o îmbunătățire a ideii că eu mă mișc mai repede decît trenul atunci cînd mă duc către vagonul de fumători.

— Exact. Și pînă acum ne-am menținut în limitele lucrurilor ce se pot realiza practic. Pentru a-l mulțumi pe profesor, poți merge și mai departe, teoretizînd oarecum în modul următor : Dacă dublăm numărul de vagoane, reducînd astfel la jumătate distanța pe care trebuie să o parcurgă fiecare, vom atinge dublul vitezei. Fiecare dintre cele șaisprezece vagoane va avea de mers doar o optime de milă. La viteza uniformă pe care am adoptat-o, aceste două mile vor fi străbătute în șapte secunde și jumătate în loc de cincisprezece. Cu treizeci și două de vagoane și o șaisprezecime de milă, sau o diferență cam de o sută de metri între lungimile lor, ajungem la o viteză de o milă în mai puțin de două secunde ; cu șaizeci și patru de vagoane, mergînd fiecare doar cincizeci de metri, vom parcurge o milă în mai puțin de o secundă. Peste șaizeci de mile pe minut ! Dacă nici aceasta nu îl mulțumește pe profesor, spune-i să continue, sporind numărul de vagoane și micșorînd distanța pe care trebuie să o străbată fiecare. Dacă șaizeci și patru de vagoane produc o viteză de o milă pe secundă, lasă-l să-și închipuie o tahipompă alcătuită din șase sute patruzeci de vagoane și să se amuze calculînd viteza vagonului numărul 640. Șoptește-i doar că, atunci cînd va avea un număr infinit de vagoane, cu diferențe infinitezimale între lungimile lor, va fi obținut acea viteză infinită după care pare a tînji. Apoi cere-i-o pe Abscisa.

Am strîns în tăcere, plin de recunoștință și admirație, mîna prietenului meu. Cuvintele ar fi fost de prisos.

— Ai ascultat teoreticianul, spuse el cu mîndrie. Vei vedea acum pe inginerul care transpune ideea în practică. Ne vom duce în zona de vest a fluviului

Mississippi, vom căuta o bază corespunzătoare și vom construi pe ea prototipul tahipompei. Vom invita aici pe profesor, pe fiica sa și, de ce nu? pe frumoasa lui soră Jocasta. Îi vom lua într-o călătorie care va ului Venerabila Nulitate. El va așeza mîna Absciseі în mîna ta și vă va binecuvînta cu o formulă algebrică. Jocasta va contempla uluită produsul geniului lui Rivarol. Dar avem multe de făcut. Trebuie să transportăm la Saint Joseph cantitatea uriașă de material ce va servi la construirea tahipompei. Va trebui să angajăm o mică armată de lucrători care să efectueze construcția, căci nu e lucru ușor să învingi timpul și spațiul. Ar fi mai bine, poate, să ai o întrevedere cu bancherii tăi.

M-am repezit spre ușă. Nu era nici o clipă de pierdut.

— Oprește-te ! Oprește-te ! *Um Gottes Willen*[1], oprește-te ! urlă Rivarol. Mi-am expediat măcelarul azi-dimineață și am uitat să zăvorăsc...

Dar era prea tîrziu. Mă aflam deja pe trapă. Se deschise trosnind și m-am prăbușit în jos, în jos, tot mai jos ! Simțeam cum cad prin spații nemărginite. Îmi amintesc că mă întrebam, zburînd prin întuneric, dacă voi ajunge pînă la insula Kerguellen, sau mă voi opri în centrul pămîntului. Păru că trece o veșnicie. Apoi, călătoria mea fu brusc și dureros întreruptă.

Deschisei ochii. În jurul meu se ridicau pereții biroului profesorului Surdy. Sub mine se afla o suprafață tare, neelastică, care știam prea bine că este podeaua din biroul profesorului Surdy. În spatele meu se afla scaunul negru, alunecos, îmbrăcat în pînză aspră, care mă scuipase afară, așa precum balena îl scuipase pe Iona. Iar în fața mea se afla profesorul Surdy însuși, care mă privea cu un surîs deloc neplăcut.

— Bună seara, domnule Furnace. Dă-mi voie să te ajut. Pari obosit. Nu e de mirare că ai adormit, de

---

[1] Pentru numele lui Dumnezeu (germ.).

vreme ce te-am lăsat să mă aștepți atît. Să-ți aduc un pahar cu vin ! Nu ? Și fiindcă veni vorba, după primirea scrisorii dumitale am descoperit că ești fiul vechiului meu prieten, judecătorul Furnace. Am făcut cercetări și nu văd de ce nu ai fi un soț bun pentru Abscisa.

Sînt convins și astăzi că tahipompa nu ar fi avut nici un motiv să nu funcționeze. Dumneavoastră ce credeți ?

Omul fără trup

În bătrînul muzeu al Arsenalului din Central Park, pe un raft, în mijlocul păsărilor colibri împăiate, al herminelor, vulpilor argintii și papagalilor viu colorați, se află un șir înspăimîntător de capete omenești. Trec peste peruvianul mumificat, peste șeful de trib Maori și indianul Cap-Turtit, pentru a vă vorbi de un cap de Caucazian care m-a fascinat încă din clipa cînd, cu ceva mai mult de un an în urmă, s-a adăugat la sinistra colecție.

Am fost izbit de aspectul Capului de cînd l-am văzut pentru prima oară. Inteligența gînditoare a trăsăturilor m-a cucerit. Fața era remarcabilă, cu toate că îi lipsea nasul, iar fosele nazale nu avuseseră de cîștigat de pe urma trecerii timpului. Ochii lipseau și ei, dar chiar și goale, orbitele aveau o expresie plină de personalitate. Pielea pergamentoasă era atît de zbîrcită, încît dinții se vedeau pînă la rădăcină în obraji. Gura fusese puternic atinsă de ravagiile descompunerii, dar vădea caracter. Părea că spune: „Lăsînd la o parte anumite deficiențe anatomice, ai în fața ta un om de valoare.“ Trăsăturile Capului aveau ceva germanic, iar craniul era acela al unui filozof. Totuși, ceea ce mi-a atras cu deosebire atenția a fost asemănarea vagă a acestei arătări dărăpănate cu un chip care cîndva îmi fusese familiar — un chip care mai dăinuia în memoria mea, dar pe care nu puteam pune nici un nume.

Ca urmare nu am fost surprins, după ce cunoscusem Capul de aproape un an, să văd că recunoaște relațiile stabilite între noi și își exprimă prețuirea față de interesul prietenesc pe care i-l vădeam, fă-

cîndu-mi în mod deliberat cu ochiul în timp ce mă aflam în fața cutiei lui de sticlă.

Era ziua de întrunire a consiliului de administrație și eram singurul vizitator al sălii. Credinciosul îngrijitor se dusese să închine o bere cu prietenul său, custodele sălii de maimuțe.

Capul îmi făcu cu ochiul a doua oară, și parcă mai cordial decît înainte. Îi urmăream strădania cu plăcerea critică a anatomistului. Vedeam mușchiul maseter cum se contractă sub pielea tăbăcită, jocul buccinatorilor, minunata mișcare laterală a platysmei interne și mi-am dat seama că încerca să-mi vorbească. Am observat zvîcnirile convulsive ale mușchiului risorius și ale marelui zygomatic, și am știut că se străduia să zîmbească.

„Am în față", gîndii, „un caz de supraviețuire mult după decapitare, sau un exemplu de mișcare reflexă în lipsa vreunui sistem diastaltic sau excitor-motor. În amîndouă cazurile este vorba de un fenomen fără precedent și trebuie observat cu grijă. În plus, Capul îmi vădește în mod limpede simpatie."

Am căutat pe inelul meu o cheie care să se potrivească la ușa de sticlă și am deschis-o.

— Mulțumesc, spuse Capul. O gură de aer proaspăt este o adevărată binecuvîntare.

— Cum vă simțiți ? am întrebat politicos. Cum e cînd nu ai trup ?

Capul dădu cu tristețe din el însuși și oftă.

— Aș da, spuse, vorbind prin nasul său deteriorat și folosind, din motive lesne de înțeles, sunetele de piept cu zgîrcenie, mi-aș da amîndouă urechile pentru un singur picior. Năzuințele mele sînt cu precădere ambulatorii și totuși nu pot să umblu. Nu pot nici măcar să sar într-un picior sau să mă împleticesc. Aș dori să călătoresc, să colind pe cărările pline de viață ale oamenilor, dar sînt înlănțuit de raftul ăsta blestemat și la fel de neajutorat ca și căpățînile de barbari ce mă-nconjoară — eu, un om de știință. Sînt nevoit să stau aici, sprijinit în ceafă, și să văd în jurul meu doar cocostîrci și berze, tot numai pi-

cioare, să dea și la alții. Uită-te acolo la blestematul de *Oedicnemus* [1], mic și cu picioare lungi. Uită-te la bîtlanul acela jalnic cu cap cenușiu. Nu au creier, nu au ambiții, nu au dorințe. Dar picioare au, picioare cu nemiluita. Aruncă o privire pizmașă dincolo de firidă, la membrele păsărilor cu pricina a căror vedere îl tortura, și adăugă cu tristețe : Nu a mai rămas din mine nici atît cît să faci un erou pentru cărțile lui Wilkie Collins.

Nu prea știam cum să-l consolez fără a fi nedelicat, dar am îndrăznit să-i sugerez că și situația lui își are părțile ei bune — te scutește de bătături și gută.

— Iar în ceea ce privește brațele, continuă el, altă nenorocire. Nu e chip să gonesc muștele care pătrund — dracu știe cum — în timpul verii. Nu pot să ridic mîna și să pocnesc peste mutră mumia aia blestemată de asiatic care stă și rînjește la mine ca un diavol. Nu pot să mă scarpin în cap și nici măcar să-mi suflu nasul (nasul !) în mod cuviincios cînd răcesc datorită curentului îngrozitor de aici. În ceea ce privește mîncarea și băutura, nu-mi pasă. Sufletul meu e dăruit științei. Știința mi-e soție, îmi este divinitate. Îi venerez pașii din trecut și îi salut prevestitele cuceriri viitoare. Eu...

Mai auzisem cîndva aceste afirmații. Într-o străfulgerare am știut de ce chipul mi se păruse cunoscut încă din prima clipă cînd văzusem Capul.

— Mă iertați, am spus, dar nu sînteți oare celebrul profesor Dummkopf ?

— Acesta este, sau mai bine zis a fost, numele meu, răspunse cu demnitate.

— Și ați locuit în Boston, unde ați efectuat experiențe științifice cu totul neobișnuite. Dumneavoastră ați fost cel care a descoperit primul procedeul de fotografiere a mirosului, de conservare în sticlă a muzicii și mijlocul de a congela aurora bo-

[1] Un fel de ploier.

reală. Dumneavoastră ați fost primul care a reușit analiza spectrală a gîndirii.

— Acestea sînt doar cîteva dintre realizările mele de mai mică însemnătate, spuse Capul dînd din el însuși, neînsemnate în comparație cu invenția mea supremă, marea descoperire care a fost totodată triumful și pieirea mea. Căci în timpul experiențelor mi-am pierdut trupul.

— Cum a fost cu putință așa ceva ? am întrebat. Nu am auzit nimic.

— Firește, răspunse Capul. Singur și lipsit de prieteni, dispariția mea abia dacă a fost băgată în seamă. O să îți povestesc.

Se auzi un zgomot pe scară.

— Atenție ! strigă Capul. Vine cineva. Nu trebuie să fim descoperiți. Să nu te vadă vorbind cu mine !

Am închis în grabă ușa vitrinei de sticlă, tocmai la timp ca să înșel vigilența paznicului care se întorcea și m-am făcut că cercetez cu mare interes un exponat din apropiere.

La următoarea zi de consiliu am vizitat din nou muzeul și i-am dat un dolar paznicului, pretextînd că doresc informații cu privire la curiozitățile aflate în grija sa. A făcut cu mine înconjurul sălii, sporovăind tot timpul cu volubilitate.

— Aceasta, spuse cînd ajunserăm în dreptul Capului, este o relicvă oferită spre cercetare muzeului nostru acum cincisprezece luni, și anume capul unui criminal vestit, ghilotinat la Paris în secolul trecut.

Mi s-a părut că zăresc o ușoară tresărire în colțul buzelor profesorului Dummkopf și o înclinare aproape imperceptibilă a ceea ce fusese pleoapa sa stîngă, dar trebuie să recunosc că și-a controlat remarcabil de bine fața în această împrejurare. Mi-am concediat călăuza, mulțumindu-i îndelung pentru luminatele sale servicii și, așa cum prevăzusem, omul plecă de îndată pentru a investi dolarul atît de lesne cîștigat în bere, lăsîndu-mă să-mi continui conversația cu Capul.

— Cum e cu putință, spuse profesorul după ce i-am deschis închisoarea de sticlă, să se dea în custodia unui idiot, a unui cap de lemn ca ăsta, o bucată — oricît ar fi de mică — dintr-un om de știință, din inventatorul telepompei ! Paris ! Criminal ! Secolul trecut, mie-mi zici ! și Capul se cutremură atît de puternic de rîs, încît m-am temut că o să cadă de pe raft.

— Vorbeați de invenția dumneavoastră, de telepompă, l-am îmbiat.

— Ah, da, spuse Capul, redobîndindu-și atît gravitatea cît și centrul de gravitate ; făgăduisem să povestesc cum de s-a întîmplat să ajung un „om fără trup". Acum trei sau patru ani am descoperit principiul transmiterii sunetului cu ajutorul electricității. Telefonul meu, cum l-am numit, ar fi putut deveni o invenție de mare utilitate practică dacă aș fi avut răgazul să îl fac cunoscut publicului. Dar din păcate...

— Scuzați-mă că vă întrerup, am spus, dar trebuie să vă informez că altcineva a realizat recent același lucru. Telefonul este înfăptuit.

— Și au mers mai departe ? întrebă cu înfrigurare. Au descoperit cumva marele secret al transmisiei atomilor ? Cu alte cuvinte, au reușit să realizeze telepompa ?

— Nu am auzit nimic în această privință, m-am grăbit să-l asigur, dar despre ce e vorba ?

— Ascultă, spuse. În cursul experimentărilor mele cu telefonul, m-am convins că principiul acestuia se pretează la o extrapolare fără îngrădiri. Materia este alcătuită din molecule, iar moleculele la rîndul lor din atomi. Atomul, precum știi, este elementul ultim a tot ce există. Moleculele diferă după numărul și aranjarea atomilor ce le alcătuiesc. Modificările chimice au loc prin scoaterea atomilor din moleculele inițiale și rearanjarea lor sub formă de molecule de alt tip. Această scoatere poate fi realizată prin afinitate chimică, sau cu ajutorul unui curent electric suficient de puternic. Mă urmărești ?

— Perfect.

— Ca urmare, mergînd mai departe pe această linie de gîndire, mi-a venit o idee extraordinară. Nu există rațiune ca materia să nu poată fi telegrafiată — sau mai corect etimologic „telepompată". Este suficient de a descompune la unul din capetele liniei moleculele în atomi și de a transmite cu ajutorul electricității vibrațiile acestei descompuneri chimice la celălalt capăt, unde va avea loc recompunerea corespunzătoare pornind de la alți atomi. Cum toți atomii sînt asemănători, prin recompunerea lor în molecule, și aranjarea acestor molecule într-o structură similară cu cea inițială, se va obține de fapt o copie a originalului. Este deci vorba de o materializare — nu în sensul în care folosesc acest cuvînt spiritualiștii, ci în sensul adevărului și logicii riguroase a științei. Mă urmărești în continuare ?

— E un pic neclar, am spus, dar cred că înțeleg. De fapt telegrafiați Ideea de materie, pentru a folosi cuvîntul Idee în înțelesul pe care i l-a dat Platon.

— Exact. Flacăra unei luminări rămîne mereu aceeași flacără, deși gazul care arde se schimbă necontenit. Un val pe fața apei rămîne același val, deși apa care-l alcătuiește este mereu alta pe măsură ce el înaintează. Un om rămîne el însuși, deși nu există nici un atom din trupul său care să fi existat cu cinci ani în urmă. Conturul, forma, Ideea — acestea constituie esențialul. Vibrațiile care conferă individualitate materiei pot fi transmise la distanță prin cablu tot atît de ușor ca și vibrațiile ce dau individualitate sunetului. Așa că am construit un dispozitiv cu ajutorul căruia puteam, ca să zic așa, să dezintegrez materia la anod și să o reclădesc după același tipar la catod. Aceasta a fost Telepompa.

— Și cum a funcționat în practică telepompa ?

— La perfecție ! În locuința mea din Joy Street, în Boston aveam o sîrmă lungă de peste cinci mile. Nu am întîmpinat nici o greutate în a transmite

compuşi simpli, cum ar fi cuarţul, scrobeala şi apa dintr-o încăpere într-alta prin intermediul acestei bobine de sîrmă de cinci mile. N-am să uit niciodată fericirea ce m-a cuprins cînd am reuşit să dezintegrez un timbru de trei cenţi într-una din camere şi l-am găsit reprodus, pe loc, la aparatul de recepţie din cealaltă cameră. Acest succes cu materia neînsufleţită m-a îmboldit să încerc acelaşi lucru cu un organism viu. Am prins o pisică — de fapt un motan tărcat negru cu galben — şi am supus-o unui curent foarte puternic de la acumulatorul meu cu două sute de cuve. Pisica a dispărut cît ai clipi din ochi. M-am repezit în camera alăturată şi, spre neţărmurita mea satisfacţie, l-am găsit aici pe Thomas, viu şi nevătămat, torcînd niţeluş cam nedumerit. Aparatul funcţiona de minune !

— Este, desigur, un lucru cît se poate de remarcabil.

— Nu-i aşa ? După ideea cu pisica mi-a venit o idee cu adevărat măreaţă. De vreme ce reuşisem să transmit o fiinţă vie din specia felinelor, de ce nu aş încerca să transmit şi o fiinţă omenească ? Dacă se putea transmite o pisică prin cinci mile de cablu, de ce nu aş putea expedia un om prin Cablul Atlantic şi cu aceeaşi promptitudine ? M-am hotărît să măresc capacitatea acumulatorului meu, şi aşa destul de puternic, şi să fac o încercare. Ca un slujitor adevărat al ştiinţei ce sînt, am hotărît să fac experienţa asupra propriei mele persoane.

Mi-e neplăcut să stărui asupra acestui capitol al căutărilor mele, continuă Capul, scuturînd o lacrimă ce-i picurase pe obraz, şi pe care i-am şters-o grijuliu cu propria mea batistă. Mă voi mărgini să spun că am mărit de trei ori numărul cuvelor acumulatorului, am întins cablul pe deasupra caselor pînă la reşedinţa mea din Phillips Street, am pregătit totul şi — cu un calm solemn născut din încrederea mea în teorie — m-am aşezat în aparatul de emisie al telepompei aflat în biroul meu din Joy Street. Cînd am făcut legătura la acumulator, eram tot atît de

sigur că mă voi regăsi în camerele din Phillips Street, pe cît eram de sigur de însăși existența mea. Am apăsat apoi pe întrerupătorul de curent electric. Dar vai !

Vreme de cîteva clipe prietenul meu nu mai fu în stare să vorbească. În cele din urmă, își reluă cu greu povestirea :

— Am început să mă dezintegrez pornind de la picioare și am dispărut încet sub propriii mei ochi. Picioarele s-au topit, apoi trunchiul și brațele. Că ceva era în neregulă mi-am dat seama după încetineala neobișnuită a dizolvării mele, dar nu mai puteam interveni în nici un fel. Apoi a dispărut și capul și mi-am pierdut cunoștința. Conform teoriei mele, capul, deoarece dispăruse ultimul, ar fi trebuit să se materializeze primul la celălalt capăt al cablului. Teoria într-adevăr s-a confirmat. Mi-am recăpătat cunoștința. Am deschis ochii în apartamentul meu din Phillips Street. Mi se materializase bărbia și, cu mare satisfacție, am constatat cum începe să mi se contureze încet gîtul. Deodată, cam în dreptul celei de a treia vertebre cervicale, procesul s-a oprit. Într-o străfulgerare am știut de ce. Uitasem să reîmprospătez cu acid sulfuric lichidul din cuvele acumulatorului și nu dispuneam de suficient curent electric pentru a mă putea materializa în întregime. Eram un Cap, iar trupul era Dumnezeu știe unde.

N-am încercat să îl consolez. Cuvintele ar fi fost o batjocură față de suferința profesorului Dummkopf.

— Ce importanță mai are restul ? continuă cu tristețe. Casa din Phillips Street era plină de studenți în medicină. Presupun că unii dintre ei mi-au găsit capul, și neștiind nimic despre mine sau despre telepompă, și l-au însușit pentru studii de anatomie. Cred că au încercat să-l conserve cu ajutorul unei soluții pe bază de arsenic. Cît de prost au făcut acest lucru, se poate vedea după nasul meu prăpădit. Presupun că am eșuat de la un student în medicină la altul, de la un cabinet de anatomie la altul, pînă cînd un umorist în fașă m-a dăruit acestei colecții spu-

nînd că sînt un criminal francez din secolul trecut. Timp de cîteva luni n-am știut nimic ; și cînd mi-a revenit cunoștința, m-am trezit aici. Iată care a fost, adăugă Capul cu un surîs uscat și acru, ironia soartei.

— Pot face ceva pentru dumneavoastră ? am întrebat după o pauză.

— Mulțumesc, nu, răspunse Capul ; mă simt destul de bine și de resemnat. Nu mai am nici o tragere de inimă pentru științele experimentale. Stau aici, zi după zi, și urmăresc obiectele de interes zoologic, ihtiologic, etnologic și concologic cu care acest minunat muzeu este înzestrat cu prisosință. Nu văd ce ai putea face pentru mine... Stai puțin, adăugă în timp ce privirea îi căzu iarăși pe picioarele micului Oedicnemus din fața sa. Dacă există într-adevăr un lucru pe care mi-l doresc, este niţică mișcare în aer liber. N-ai putea găsi vreo cale ca să mă scoți afară la o plimbare ?

Mărturisesc că această rugăminte m-a cam înspăimîntat, dar am promis că voi face tot ce îmi va fi cu putință. După ce am cumpănit cîtăva vreme, am urzit un plan pe care l-am dus la bun sfîrșit după cum urmează.

M-am reîntors la muzeu în aceeași după-amiază, cu puțin înainte de ora închiderii, și m-am ascuns în spatele uriașei vaci de mare, sau *Manatus Americanus*. Paznicul, după ce și-a rotit privirea prin sală, a ferecat ușile și a plecat. Am ieșit cu îndrăzneală din ascunzătoare și mi-am luat prietenul de pe raft. Cu o bucată de sfoară tare i-am legat cele cîteva vertebre rămase de vertebrele unui schelet de pasăre *moa* fără cap. Această uriașă pasăre din Noua Zeelandă, a cărei specie s-a stins, e de înălțimea unui om, are picioarele mari, pieptul puternic, iar degetele de la picioare lungi și răsfirate. Prietenul meu, înzestrat astfel cu brațe și picioare, se bucura ca un copil. Umbla de colo pînă colo, bătea din picioarele lui mari, își fîlfîia aripile și din cînd în cînd se avînta într-un dans caraghios. Am fost nevoit să-i reamin-

tesc că nu se cuvenea să știrbească demnitatea venerabilei păsări al cărei schelet îl împrumutase. Am văduvit leul african de ochii săi de sticlă și i-am înfipt în orbitele goale ale Capului. Am dat profesorului Dummkopf o lance de război Fiji în chip de baston, l-am acoperit cu o pătură de-a indienilor Sioux și am ieșit apoi amîndoi din vechea clădire a arsenalului în aerul proaspăt al nopții, în lumina lunii, și am hoinărit braț la braț de-a lungul malurilor lacului liniștit și pe cărările întortocheate ale parcului.

Ceasul care mergea de-a-ndăratelea

În fața casei mătușii mele Gertrude de pe malul rîului Sheepscot se înălța un șir de plopi de Lombardia. Înfățișarea mătușii mele aducea în mod izbitor cu unul din acești arbori. Vădea aceeași șubrezenie fără de leac care îi deosebește de frații lor mai plini de sevă. Era înaltă, colțuroasă și atît de slabă, încît îmbrăcămintea i se lipea de trup. Sînt sigur că dacă zeii ar fi avut prilejul să-i hărăzească soarta lui Daphne, și-ar fi găsit ușor și firesc locul printre ei : un plop tot atît de melancolic ca și toți ceilalți.

De această rudă venerabilă mă leagă unele dintre cele mai timpurii amintiri. Atît în viață, cît și după moarte, a jucat un rol important în evenimentele pe care sînt pe cale să vi le povestesc, evenimente care cred că nu au pereche în istoria omenirii.

În cursul vizitelor noastre periodice și protocolare la mătușa Gertrude în statul Maine, obișnuiam să fac speculații împreună cu vărul meu Harry cu privire la vîrsta pe care ar fi putut s-o aibă. Avea șaizeci de ani, sau încă o dată pe atît ? Nu dispuneam de informații precise ; putea să aibă orice vîrstă. Bătrîna doamnă era înconjurată de lucruri vechi ; părea că trăiește în întregime în trecut. În prea scurtele jumătăți de oră cînd avea chef de vorbă la cea de a doua ceașcă de ceai, sau în veranda peste care plopii își aruncau umbrele zvelte către răsărit, obișnuia să ne spună povești despre presupușii ei strămoși. Spun „presupuși“, deoarece niciodată n-am crezut cu adevărat că ar fi avut strămoși.

Genealogia este un lucru care mi se pare fără rost. Iată totuşi pe cea a mătuşii Gertrude, redusă la forma cea mai simplă.

Stră-străbunica ei (1599—1642) venise din Olanda şi se măritase cu un refugiat puritan, călătorind de la Leyden la Plymouth cu vasul „Ann" în anul 1632. Această mamă rătăcitoare a avut o fată (1640—1718), care a fost străbunica mătuşii Gertrude. Ea a venit în ţinutul de est al statului Massachusetts la începutul secolului trecut şi a fost răpită de indieni în timpul războiului cu tribul Penobscot. Fiica ei (1680—1776) a apucat să vadă aceste colonii libere şi independente şi a contribuit la populaţia viitoarei republici cu nu mai puţin de nouăsprezece băieţi voinici şi fete frumoase. Una dintre fete s-a măritat cu un căpitan de vas din Wiscasset ce făcea comerţ cu Indiile de Vest, şi a plecat cu el pe mare. A naufragiat de două ori — o dată pe insula ce poartă astăzi numele de Seguin, şi o dată în San Salvador. Aici, în San Salvador, s-a născut mătuşa Gertrude.

Cu timpul am început să obosim tot auzind aceste poveşti de familie. Poate că necontenita repetare şi stăruinţa cu care întîmplările de mai sus erau băgate în capetele noastre tinere ne făcuseră neîncrezători. Aşa cum am mai spus, nu puneam prea mare preţ pe strămoşii mătuşii Gertrude. Existenţa lor ni se părea mai mult decît îndoielnică. După părerea noastră lăuntrică, străbunicile, bunicile şi celelalte rubedenii erau curate născociri. Mătuşa Gertrude era de fapt eroina principală a tuturor peripeţiilor pe care le punea pe seama altora, deoarece ea dăinuise peste veacuri, în timp ce generaţii după generaţii de contemporani se duseseră pe calea fără de întoarcere hărăzită muritorilor de rînd.

Pe primul palier al scării interioare a casei se afla o pendulă olandeză înaltă de peste opt picioare, făcută dintr-un lemn roşu-închis, dar nu mahon, cu incrustaţii ciudate de argint. Nu era o mobilă obişnuită. Cu vreo sută de ani în urmă, în oraşul Brunswick se bucurase de mare faimă un ceasornicar pe

nume Cary, meseriaş sîrguincios şi priceput. Puţine erau casele înstărite de pe coastă cărora să le lipsească o pendulă construită de Cary. Dar ornicul mătuşii Gertrude bătuse orele şi minutele timp de două veacuri încheiate înainte de a se naşte meşteşugarul din Brunswick. El mergea încă de pe vremea cînd Wilhelm Taciturnul străpungea digurile pentru a elibera Leyda. Numele făuritorului, Jan Lipperdam, şi data, 1572, se mai puteau desluşi în litere şi cifre negre, groase, ce se întindeau pînă peste cadran. Capodoperele lui Cary erau obiecte de rînd şi prospături pe lîngă acest bătrîn aristocrat. Vesela lună olandeză, ce-şi arăta pătrarele deasupra unui peisaj cu mori de vînt şi zăgazuri, era zugrăvită cu măiestrie. O mînă îndemînatică sculptase însă în partea de sus un ornament sinistru, un cap de mort străpuns de o sabie cu două tăişuri. Ca toate ceasornicele din secolul XVI, nu avea pendul. Un dispozitiv Van Wyck simplu regla coborîrea greutăţilor către partea de jos a cutiei înalte.

Dar greutăţile rămîneau veşnic nemişcate. An după an, cînd Harry şi cu mine ne reîntorceam în Maine, găseam limbile bătrînului ornic arătînd tot trei şi un sfert, aşa cum arătaseră şi atunci cînd îl văzusem prima oară. Luna cea grasă se afla necontenit în cel de al treilea pătrar, tot atît de neclintită ca şi capul de mort de deasupra. Exista o taină legată de această tăcere a arătătoarelor înţepenite. Mătuşa Gertrude ne spunea că maşinăria nu şi-a mai îndeplinit menirea de cînd un fulger a trăsnit ceasul ; şi ne arăta o gaură neagră în cutie — aproape de partea de sus — de la care se căsca o crăpătură ce mergea în jos pe distanţă de cîteva picioare. Această explicaţie nu era în măsură să ne mulţumească. Ea nu justifica străşnicia împotrivirii mătuşii cînd îi propuneam să aducem ceasornicarul din sat, sau ciudata ei nelinişte cînd l-a găsit pe Harry urcat pe o scăriţă, cu o cheie de împrumut în mînă, încercînd să verifice singur pricinile ce curmaseră firul vieţii ceasului.

Crescuserăm mari cînd, într-o noapte de august, am fost trezit de un zgomot ce venea dinspre scară. Mi-am zgîlţîit vărul şi i-am şoptit :

— Cineva a pătruns în casă.

Ne-am furişat din cameră şi ne-am îndreptat spre scară. De jos venea o lumină. Ne-am ţinut răsuflarea şi am coborît pe palierul următor. Harry mă strînse de braţ. Arătă în jos pe deasupra balustradei, trăgîndu-mă în acelaşi timp înapoi, către întuneric.

Şi atunci am văzut un lucru straniu.

Mătuşa Gertrude era urcată pe un scaun în faţa ceasului celui mare; în cămaşa albă şi cu boneta albă de noapte, arăta ca năluca unui plop sub zăpadă. Podeaua scîrţîi uşor sub picioarele noastre. Ea se întoarse cu o mişcare bruscă, iscodind încordată întunericul cu privirea şi ridicînd lumînarea către noi. Lumina îi cădea acum din plin pe faţa palidă. Părea cu nenumăraţi ani mai bătrînă decît atunci cînd îi uraserăm noapte bună. Cîteva clipe rămase nemişcată ; doar mîna ce ţinea lumînarea era cuprinsă de un tremur. Apoi, vădit liniştită, puse lumînarea pe o poliţă şi se reîntoarse către ceas.

Bătrîna doamnă luă o cheie de pe capac şi începu să întoarcă greutăţile. Îi puteam auzi răsuflarea, iute şi scurtă. Îşi sprijini mîinile de o parte şi de alta a cutiei şi îşi apropie faţa de cadran, ca şi cum l-ar fi cercetat cu înfrigurare. Rămase aşa multă vreme. Nu voi uita niciodată expresia de bucurie sălbatică care îi transfigură în clipa aceea înfăţişarea.

Limbile orniciului se mişcau. Se mişcau de-a-ndăratelea.

Mătuşa Gertrude îşi încolăci amîndouă braţele în jurul ceasului şi îşi apăsă obrazul veştejit de el. Îl săruta necontenit, îl alinta în sute de feluri, ca şi cum ar fi fost o fiinţă dragă. Îl dezmierda şi îi vorbea folosind cuvinte pe care le puteam auzi dar nu le puteam înţelege. Şi limbile nu încetau să meargă de-a-ndăratelea.

Apoi se dădu înapoi cu un țipăt scurt. Ceasul se oprise. Văzurăm cum trupul ei înalt se clatină o clipă pe scaun. Își întinse brațele, cutremurîndu-se de groază și deznădejde, răsuci minutarul la vechiul său loc de la trei și un sfert, și căzu ca o piatră la pămînt.

II

Mătușa Gertrude mi-a lăsat prin testament depunerile ei la bancă, pămînturile și acțiunile în petrol și căi ferate, iar lui Harry pendula. Am considerat la acea vreme că era o împărțire foarte nedreaptă și cu atît mai surprinzătoare, cu cît păruse întotdeauna că îl preferă pe vărul meu. Mai în glumă, mai în serios, am făcut o inspecție amănunțită a străvechiului ceas, ciocănindu-i cutia de lemn în căutare de sertare tainice, scotocind chiar mașinăria sa nu prea complicată cu o andrea, pentru a ne convinge că ciudata noastră rudă nu a ascuns acolo un codicil, sau alt document care să schimbe fața lucrurilor. Nu am găsit nimic.

Testamentul avea o clauză care ne asigura studiile la universitatea din Leyden. Am părăsit școala militară, în care învățaserăm puțin despre teoria războiului și mult cu privire la arta de a sta cu ochii ațintiți la călcîie, și ne-am îmbarcat fără întîrziere. Ceasul a călătorit cu noi. Peste puțin era instalat într-un colț al camerei noastre din Breede Straat.

Produsul iscusinței lui Jan Lipperdam, readus astfel în atmosfera sa de baștină, continua să arate cu aceeași credință orele trei și un sfert. Zămislitorul ceasului se odihnea sub glie de aproape trei sute de ani. Toată îndemînarea pusă laolaltă a urmașilor săi întru meserie din Leyden nu reuși să-l facă să meargă nici înainte, nici îndărăt.

Am prins curînd acea brumă de olandeză suficientă ca să ne facem înțeleși de cetățenii orașului și de studenții, cu totul cam opt sute, cu care aveam de a face. Limba asta, care la început pare atît de greu de înțeles, este de fapt un fel de engleză, dar

cu cuvintele altfel îmbinate. Dacă îţi baţi capul cîtăva vreme cu ea, îţi devine dintr-o dată limpede, ca una din acele criptograme simple, alcătuite punînd cap la cap cuvintele unei propoziţii şi despărţindu-le apoi acolo unde nu trebuie.

Odată limba însuşită, şi după ce noutatea mediului s-a tocit, am adoptat nişte obişnuinţe destul de statornice. Harry se dedică cu multă sîrguinţă studiului sociologiei — alegînd cu precădere drept subiecţi tinerele blajine şi durdulii din Leyden. În ceea ce mă privea, am dat întîietate sferelor mai înalte ale metafizicii.

Pe lîngă aceste căutări personale, exista un domeniu ce ne atrăgea deopotrivă pe amîndoi. Am descoperit, spre mirarea noastră, că prea puţini dintre profesori sau studenţi ştiau ceva despre glorioasa istorie a oraşului, sau măcar despre împrejurările în care prinţul de Orania înfiinţase propria lor universitate. În contrast vădit cu indiferenţa generală era entuziasmul profesorului Van Stopp, pe care mi-l alesesem drept călăuză prin negurile filozofiei speculative.

Acest distins adept al lui Hegel era un bătrînel uscăţiv, de sub a cărui bonetă se iveau nişte trăsături ce-mi aminteau în mod ciudat de mătuşa Gertrude. De-ar fi fost fraţi şi tot nu ar fi semănat mai bine. I-am spus asta o dată, cînd ne aflam în muzeul primăriei şi ne uitam la portretul primarului Van der Werf, eroul asediului. Profesorul a început să rîdă.

— Am să-ţi arăt o coincidenţă încă şi mai mare, spuse.

Şi, conducîndu-mă în partea cealaltă a sălii la tabloul cel mare al lui Wanners reprezentînd asediul, îmi arătă chipul unuia dintre burghezii ce apărau zidurile. Într-adevăr, Van Stopp ar fi putut să fie fiul burghezului, iar burghezul ar fi putut să fie tatăl mătuşii Gertrude.

Profesorul părea că ţine la noi. Mergeam adesea în apartamentul său, aflat într-o casă veche de pe strada

Rapenburg, una dintre puținele case rămase dinainte de 1574. Se plimba cu noi prin minunatele suburbii ale orașului, pe străzi drepte, străjuite de plopi, ce făceau să ne întoarcem cu gîndul înapoi la malurile Sheepscot-ului. Ne-a dus în vîrful ruinelor turnului roman din centrul orașului și, de pe aceleași parapete de pe care trei veacuri mai înainte ochi înfrigurați urmăriseră înceata înaintare a flotei generalului Boisot peste digurile inundate, ne-a arătat marele canal de la Lanscheiding care fusese săpat pentru ca oceanul să-i ajute pe oamenii lui Boisot să străpungă asediul și să aducă merinde celor flămînziți. Ne-a arătat cartierul general al spaniolului Valdez de la Leyderdorp și ne-a povestit cum cerul a trimis în noaptea de 1 octombrie un vînt năprasnic dinspre nord-est care a umflat apele joase și a măturat flota aflată între Zoeterwoude și Zwieten ridicînd-o sus, pînă hăt pe zidurile fortului la Lammen, ultima redută a cuceritorilor și ultimul obstacol în calea ajutorării locuitorilor înfometați. Ne-a arătat apoi locul unde valonii din Lammen au făcut, chiar în noaptea dinaintea retragerii armatei cotropitoare, o spărtură uriașă în zidurile orașului Leyden, lîngă Poarta Vacilor.

— Doamne ! exclamă Harry, înflăcărat de elocința povestirii profesorului ; dar acesta a fost momentul decisiv al asediului.

Profesorul nu rosti nici un cuvînt. Ședea cu brațele încrucișate, uitîndu-se țintă în ochii vărului meu.

— Căci, continuă Harry, dacă locul acesta nu ar fi fost păzit, dacă apărarea lui ar fi dat greș, și valonii din Lammen ar fi pătruns prin spărtură, orașul ar fi fost ars și oamenii măcelăriți sub ochii amiralului Boisot și ai flotei de ajutor. Cine a apărat spărtura ?

Van Stopp răspunse cîntărindu-și parcă fiecare cuvînt :

— Istoria a înscris doar spărtura făcută în zidul cetății, în ultima noapte a asediului ; ea nu a păstrat povestea apărării și nici numele apărătorului. Și totuși nimeni dintre cei ce au trăit cîndva nu a avut o sarcină mai grea decît cea pe care soarta a hără-

zit-o acelui erou necunoscut. Prin ce întîmplare a ajuns să înfrunte un pericol la care nu se aștepta nimeni ? Gîndește-te ce s-ar fi petrecut dacă ar fi dat greș. Căderea orașului Leyden ar fi năruit ultima speranță a prințului de Orania și a statelor libere. Tirania lui Filip ar fi fost restabilită. Libertatea de gîndire și participarea poporului la cîrmuire ar fi fost întîrziate poate cu cîteva veacuri. Cine știe dacă s-ar mai fi născut, sau ar fi fost cu putință să se nască, o republică a Statelor Unite ale Americii, dacă nu ar fi existat Statele Unite ale Țărilor de Jos. Universitatea noastră, care a dat lumii pe Grotius, Scaliger, Arminius și Descartes, are la temelie faptul că acest erou a izbutit să apere spărtura. Lui îi datorăm prezența noastră, acum și aici. Ce zic, îi datorați însăși existența voastră. Strămoșii voștri erau din Leyden ; între viețile lor și măcelarii de dincolo de ziduri a stat în acea noapte „el".

Micul profesor ne domina, un uriaș clădit din înflăcărare și patriotism. Ochii lui Harry străluceau și obrajii i se îmbujoraseră.

— Duceți-vă acasă, băieți, spuse Van Stopp, și mulțumiți lui Dumnezeu că, în timp ce locuitorii din Leyden își încordau privirile către Zoeterwoude și flotă, la zidul orașului, acolo, la Poarta Vacilor s-au aflat niște ochi ageri și o inimă vitează !

III

În cel de al treilea an al șederii noastre la Leyden, într-o seară de toamnă cînd ploaia bătea în ferestre, am avut cinstea să primim în locuința noastră din strada Breede vizita profesorului Van Stopp. Nu-l mai văzusem niciodată pe bătrînul profesor atît de bine-dispus. Vorbea fără încetare. Bîrfelile din oraș, veștile din Europa, știința, poezia, filozofia — erau luate la rînd și tratate cu același umor năvalnic și de bună calitate. Am încercat să-l abat către Hegel, cu al cărui capitol asupra complexității și interdependenței lucrurilor tocmai mă luptam.

— Nu înțelegi întoarcerea Eului în Eu prin intermediul Altui Eu ? spuse zîmbind. Ei, vei înțelege, cîndva.

Harry era tăcut și preocupat. Tăcerea sa îl cîștigă treptat chiar și pe profesor. Conversația lîncezea și și stăturăm multă vreme fără să scoatem un cuvînt. Din cînd în cînd se vedea cîte un fulger, urmat de un tunet îndepărtat.

— Ceasul vostru nu merge, spuse deodată profesorul. A mers vreodată ?

— Niciodată de cînd ne putem aminti, am răspuns. De fapt, a mers totuși o dată, dar atunci a mers de-a-ndăratelea. Atunci cînd mătușa Gertrude...

Am surprins o privire a lui Harry care mă prevenea să tac. Am început să rîd și am bîlbîit :

— Ceasul e vechi și de nici un folos. Nu poate fi dres.

— Numai de-a-ndăratelea ? întrebă liniștit profesorul, fără a părea că bagă în seamă stînjeneala mea. Și de ce nu ar merge un ceas de-a-ndăratelea ? De ce nu s-ar întoarce timpul înapoi, de ce nu s-ar scurge invers ?

Părea că așteaptă un răspuns. Dar nu aveam nici unul la îndemînă.

— Cred că ești îndeajuns de hegelian, continuă, pentru a admite că orice stare include propriul său contrariu. Timpul este o stare, și una esențială. Privită în absolut, succesiunea care face ca viitorul să urmeze prezentului și prezentul trecutului este pur arbitrară. Ieri, azi, mîine ; nu există nici un temei în natura lucrurilor care să împiedice o altă ordine : mîine, azi, ieri.

Un bubuit și mai puternic de tunet întrerupse speculațiile profesorului.

— Ziua este creată de rotirea de la apus către răsărit a planetei noastre în jurul axei sale. Poți concepe că în alte condiții ea s-ar putea roti de la răsărit către apus, aducîndu-ne înapoi către vremurile trecute. Este oare atît de greu să ne închipuim timpul desfășurîndu-se de-a-ndăratelea ; timpul în reflux în loc să fie în flux ; trecutul înaintînd, în vreme ce

viitorul se retrage ; veacurile mergînd înapoi ; cursul evenimentelor evoluînd către Început şi nu, ca acum, către Sfîrşit ?

— Dar, l-am întrerupt, noi ştim că în ceea ce ne priveşte...

— Ştim ! exclamă Van Stopp, din ce în ce mai dispreţuitor. Inteligenţa dumitale nu are aripi ca să se avînte. Urmezi calea lui Compte şi a progeniturii sale ticăloase. Vorbeşti cu siguranţă uluitoare de poziţia dumitale în univers. Eşti probabil convins că neînsemnata şi mizerabila dumitale individualitate este bine ancorată în Absolut. Şi, cu toate acestea, te culci seara şi aduci la viaţă, odată cu visul, bărbaţi, femei, copii, animale din trecut şi din viitor. De unde ştii că în această clipă, tu, cel plin de înfumurarea gîndirii secolului nouăsprezece, nu eşti altceva decît o plăsmuire a unui vis despre viitor, visat — să zicem — de un filozof al secolului şaisprezece ? De unde ştii că nu eşti altceva decît o plăsmuire a unui vis despre trecut, visat de un hegelian al secolului douăzeci şi şase ? De unde ştii, tinere, că nu vei fi înghiţit de veacul al şaisprezecelea sau de anul 2600 în clipa în care se va trezi cel care visează ?

La aceasta nu aveam ce răspunde. Raţionamentul metafizic era corect. Harry căscă. M-am ridicat şi m-am dus către fereastră. Profesorul Van Stopp se apropie de ceas.

— Ah, copiii mei, spuse, nu există o evoluţie bătută în cuie a întîmplărilor omenirii. Trecutul, prezentul şi viitorul se întreţes ca o pînză din care nu există scăpare. Cine poate hotărî că acest ceas nu are dreptul să meargă înapoi ?

Un trăsnet zgudui casa. Furtuna ajunsese chiar deasupra noastră.

Cînd văpaia orbitoare se stinse, profesorul Van Stopp era urcat pe un scaun în faţa uriaşului ornic. Semăna mai mult ca niciodată cu mătuşa Gertrude. Şedea aşa cum şezuse şi ea în acel ultim sfert de oră cînd o văzuserăm întorcînd pendula.

Acelaşi gînd ne străfulgeră atît pe Harry cît şi pe mine.

— Opriți ! am strigat în timp ce începea să întoarcă mașinăria. Ar putea să însemne moarte dacă...

Chipul palid al profesorului strălucea de aceeași înflăcărare ciudată care o transfigurase și pe mătușa Gertrude.

— E adevărat, spuse, s-ar putea să însemne moarte ; dar ar putea să însemne și reînviere. Trecutul, prezentul și viitorul ; toate se întrețes ! Suveica merge încoace și încolo, înainte și îndărăt...

Ceasul era acum întors. Limbile se roteau pe cadran de la dreapta la stînga cu o iuțeală de neînchipuit. Vîrtejul lor părea că ne tîrăște și pe noi odată cu el. Veșnicii se adunau în clipe, și vieți întregi erau măturate cu fiecare bătaie. Van Stopp, cu brațele întinse, se clătina pe scaun. Casa fu iarăși zguduită de o bubuitură uriașă de tunet. În aceeași clipă o minge de foc, lăsînd în urmă dîre de aburi de pucioasă și scăldînd încăperea într-o lumină orbitoare, trecu peste capetele noastre și izbi ceasul. Van Stopp încremeni. Limbile încetară să se mai rotească.

IV

Bubuitul tunetului se auzea ca un tir de artilerie grea. Para fulgerului lumina necontenit ca în timpul unei bătălii. Acoperindu-ne ochii cu mîinile, Harry și cu mine ne năpustirăm afară în noapte.

Sub cerul roșu oamenii alergau către primărie. Flăcările din direcția turnului roman ne vesteau că luase foc inima orașului. Fețele celor pe care îi întîlneam erau istovite și trase. Din toate părțile se auzeau frînturi de frază, cuvinte de jale și disperare.

— Carnea de cal a ajuns zece șilingi livra, spuse unul, și pîinea șaisprezece șilingi.

— Nu-mi mai pomeni de pîine ! i-o întoarse o bătrînă. De opt săptămîni n-am mai văzut un dumicat.

— Nepoțelul meu, cel șchiop, a murit azi-noapte.

— Știți ce a făcut Gekke Betje, spălătoreasa ? Era flămîndă. Copilul i-a murit și atunci ea și bărbatul ei...

O bubuitură și mai puternică de tun tăie scurt povestirea. Ne-am îndreptat către fortăreața orașului ; ici și colo întîlneam cîte un soldat și nenumărați burghezi cu fețele întunecate sub borurile late ale pălăriilor.

— E pîine cîtă vreți dincolo, unde e și praful de pușcă ; și de asemeni iertare. Valdez a aruncat încă o amnistie peste ziduri azi-dimineață.

O mulțime înfrigurată îl înconjură pe vorbitor strigînd :

— Dar flota ?

— Flota e înțepenită zdravăn în canalul Greenway. Boisot se va uita cu singurul său ochi peste mare în căutarea vîntului, pînă cînd foametea și molima vor secera toți fiii mamelor, dar vasul său nu va fi nici cu un stînjen mai aproape. Moarte prin molimă, moarte prin înfometare, moarte prin foc și gloanțe — asta e ce ne oferă primarul în schimbul gloriei pentru el și al regatului pentru prințul de Orania.

— Ne cere, spuse un cetățean spătos, să mai rezistăm doar douăzeci și patru de ore încă, și pînă atunci să ne rugăm pentru un vînt dinspre ocean.

— Așa ! rîse batjocoritor primul vorbitor. Rugați-vă, rugați-vă. În cămara lui Pieter Adrianszoon van der Werf e pîine destulă. Vă spun eu că burta lui plină îl face să se împotrivească cu atîta străşnicie Regelui Preacatolic.

O fată tînără, cu păr bălai împletit în cosițe, se strecură prin mulțime și ținu piept nemulțumitului.

— Oameni buni, spuse fata, nu-l ascultați. E un trădător cu inima vîndută spaniolilor. Sînt fiica lui Pieter. Nu avem pîine. Am mîncat turte de malț și semințe de rapiță ca voi toți, pînă cînd s-au terminat și astea. Am început atunci să rupem frunzele de tei și salcie din grădină și le-am mîncat. Am mîncat chiar ciulinii și buruienile ce creșteau printre pietrele de lîngă canal. Lașul acesta minte.

Sămînța de vrajbă dădu însă roade. Mulțimea, devenită acum gloată, se năpusti în direcția casei pri-

marului. Un ticălos ridică mîna să mături fata din cale. Într-o clipă nemernicul fu călcat în picioare de tovarășii săi, iar Harry, gîfîind înfierbîntat, era alături de fată, sfidînd într-o engleză curată spatele mulțimii ce se retrăgea în grabă.

Fata își încolăci fără sfială brațele în jurul gîtului lui Harry și îl sărută.

— Mulțumesc, spuse. Ești un om cu suflet. Numele meu este Gertruyd van der Wert.

Harry bîjbîi prin vocabularul său în căutarea unor fraze cît mai potrivite, dar fata nu avea timp de complimente.

— Au gînduri rele cu tata.

Și ne duse în goană prin nenumărate străduțe foarte înguste, pînă la o piață triunghiulară străjuită de o biserică cu două turle.

— Iată-l, exclamă. Pe treptele bisericii Sf. Pancras.

În piață se stîrnise zarvă. Bătălia care bîntuia dincolo de biserică, bubuitul tunurilor spaniole și valone dincolo de ziduri erau mai puțin mînioase decît mugetul acestei mulțimi de oameni desperați, strigînd după pîinea pe care un singur cuvînt rostit de buzele conducătorului lor ar fi putut să le-o aducă.

— Predă-te regelui, strigau, sau îți vom trimite trupul neînsuflețit lui Lammen, ca zălog de supunere a orașului Leyden !

Un bărbat înalt, mai înalt cu o jumătate de cap decît oricare dintre cei care îl înfruntau, și cu pielea atît de smeadă încît ne minunarăm cum de putea să fie tatăl lui Gertruyd, asculta amenințările în liniște. Cînd primarul începu să vorbească, mulțimea tăcu, parcă în pofida propriei ei vreri.

— Vă dați seama ce-mi cereți, prieteni ? Să ne călcăm legămîntul și să închinăm Leyden spaniolilor ? Cu alte cuvinte, să ne supunem unei soarte mult mai cumplite decît foametea. Eu trebuie să-mi țin făgăduiala ! Omorîți-mă, dacă așa vi-i voia. Nu pot muri decît o singură dată, de mîinile voastre, ale dușmanului, sau ale lui Dumnezeu. Să murim de foame, dacă trebuie, binecuvîntînd foamea, căci ea vine înaintea dezonoarei. Amenințările nu mă spe-

rie ; viața mea e în mîinile voastre. Iată spada mea, luați-o, înfigeți-mi-o în piept și împărțiți-mi carnea între voi ca să vă potoliți foamea. Atîta vreme însă cît mai sînt în viață, să nu vă așteptați la închinare.

Se făcu iarăși liniște. Mulțimea șovăia. Apoi se auziră șoapte în jurul nostru. Deasupra lor răsună limpede vocea fetei pe care Harry continua — fără rost, după părerea mea — să o țină de mînă :

— Nu simțiți vîntul dinspre mare ? În sfîrșit s-a ridicat. La turn ! Și primul care va ajunge acolo va vedea în lumina lunii pînzele albe ale corăbiilor prințului.

Timp de cîteva ceasuri am cutreierat străzile orașului, căutîndu-mi în zadar vărul și pe însoțitoarea sa ; mișcarea neașteptată a mulțimii către turnul roman ne despărțise. Pe oriunde treceam se vedeau dovezile urgiei cumplite ce adusese acești oameni neînfricați în pragul desperării. Un om cu privirea înfometată fugărea un șobolan slăbănog de-a lungul malurilor canalului. O tînără mamă, cu doi copii morți în brațe, ședea pe pragul casei lîngă trupurile neînsuflețite ale soțului și tatălui ei, uciși sub ziduri. În mijlocul unei străzi pustii am trecut pe lîngă un morman de cadavre neîngropate, de două ori cît mine de înalt. Aici bîntuia molima — mai omenoasă decît spaniolii, deoarece nu făcea făgăduieli mincinoase în timp ce secera.

Către dimineață vîntul se înteți, transformîndu-se în furtună. În Leyden n-a mai dormit nimeni, nu s-a mai vorbit de capitulare, nimeni nu s-a mai gîndit și nu s-a mai îngrijit de apărare. Pe buzele tuturor celor pe care îi întîlneam fluturau cuvintele : „Lumina zilei va aduce flota“.

A adus într-adevăr lumina zilei flota ? Istoria așa spune, dar eu nu i-am fost martor. Știu doar că înaintea zorilor vijelia s-a întețit prefăcîndu-se în furtună, și în același timp o explozie înfundată, mai puternică decît tunetele și trăsnetele, a zguduit orașul. Mă aflam în mulțimea ce urmărea din turnul roman primele semne ale eliberării noastre. Explozia a șters speranța de pe toate chipurile.

— Spaniolii au spart zidul !

Dar unde ? Mi-am croit drum în față, în căutarea primarului ce se afla laolaltă cu ceilalți.

— Repede ! i-am șoptit. Este dincolo de Poarta Vacilor, de partea aceasta a turnului burgund.

Îmi aruncă o privire pătrunzătoare și apoi plecă repede, fără a încerca să potolească panica generală. L-am urmat îndeaproape.

A fost o cursă istovitoare de aproape o jumătate de milă pînă la metereze. Ajunși la Poarta Vacilor, iată ce văzurăm :

O spărtură mare ce se căsca în zid către șesul mlăștinos de dincolo ; afară și în șanțuri, o puzderie de oameni străduindu-se ca niște diavoli să lărgească spărtura, ba cîștigînd cîțiva pași, ba fiind împinși îndărăt ; pe meterezul sfărîmat, o mînă de soldați și de orășeni alcătuind un zid viu acolo unde lipsea piatra ; o mînă de femei și fete cărînd pietre pentru apărători și fierbînd în gălețí apă, catran, ulei și var nestins ; altele aruncînd cercuri aprinse, muiate în smoală, peste gîturile spaniolilor din șanțurile de apă ; vărul meu Harry conducînd și îndrumînd bărbații ; fiica primarului, Gertruyd, încurajînd și însuflețind femeile.

Dar ceea ce mi-a atras cu precădere atenția a fost activitatea dezlănțuită a unei mici arătări în negru, care, cu un polonic uriaș, vărsa plumb topit peste asediatori. Pe cînd se îndrepta către focul și cazanul din care se aproviziona cu muniții, chipul îi intră în plină lumină. Am scos un strigăt de uimire : vărsătorul de plumb topit era profesorul Van Stopp.

Exclamația mea îl făcu pe primarul Van der Werf să se întoarcă.

— Cine este ? am întrebat. Cine este omul de la cazan ?

— Este fratele soției mele, răspunse Van der Werf, ceasornicarul Jan Lipperdam.

Bătălia de la spărtură s-a terminat aproape înainte de a ne fi dat seama cum s-au petrecut lucrurile. Spaniolii, care dărîmaseră zidul de cărămidă și piatră, au descoperit că zidul viu nu poate fi străpuns.

Nu au putut nici măcar să-și apere poziția în șanțuri ; fură alungați în noapte. Abia acum am simțit o durere ascuțită în brațul stîng. Probabil că un proiectil rătăcit mă lovise în timp ce urmăream bătălia.

— Cine a făcut asta ? întrebă primarul. Cine a fost acela care a stat de strajă zilei de azi în vreme ce noi, ceilalți, ne încordam nesăbuit privirea către ziua de mîine ?

Gertruyd van der Werf păși înainte cu mîndrie, călăuzindu-l pe vărul meu.

— Tată, spuse fata, el mi-a salvat viața.

— Asta are mare însemnătate pentru mine, rosti primarul, dar el a făcut mai mult decît atît. A salvat Leyden. A salvat Olanda.

Începusem să amețesc. Fețele din jurul meu păreau din ce în ce mai nefirești. De ce eram aici cu acești oameni ? De ce tuna și fulgera fără încetare ? De ce ceasornicarul Jan Lipperdam își întorcea necontenit către mine chipul, care era cel al profesorului Van Stopp ?

— Harry, am spus, hai să ne întoarcem acasă.

Dar, cu toate că mi-a strîns cu căldură mîna, cealaltă mînă continua s-o țină pe cea a fetei, și a rămas pe loc. Apoi m-a cuprins greața. Capul începu să mi se învîrtească, iar spărtura din zid și apărătorii ei dispărură din fața ochilor mei.

V

Trei zile mai tîrziu ședeam cu brațul bandajat în jilțul meu obișnuit din biblioteca lui Van Stopp. Locul de lîngă mine era gol.

— Se spun multe, vorbi profesorul adept al lui Hegel, citind dintr-un carnet cu vocea sa uscată și repezită, despre influența secolului șaisprezece asupra secolului nouăsprezece. Nici un filozof, după cîte știu, nu a studiat influența secolului nouăsprezece asupra secolului șaisprezece. Cauza produce efectul ; dar oare niciodată efectul nu induce cauza ? De ce

legea eredității, spre deosebire de toate celelalte legi ale acestui univers de gîndire și materie, să opereze doar într-o singură direcție ? Oare descendentul datorează totul strămoșului, iar strămoșul nimic urmașului ? Oare destinul, care uneori prinde în gheare viețile noastre și le duce către țeluri doar de el cunoscute, departe în viitor, nu le poate duce oare niciodată înapoi în trecut ?

M-am reîntors în locuința mea din Breede Straat, unde singurul meu tovarăș era ceasornicul mut.

Bătrînul Squids și micul Speller

În vremurile acelea de bunăstare, cînd dorințele erau puține și cu prisos îndestulate, cînd romul din Noua Anglie era curat și ieftin, și generația mai vîrstnică încă mai purta pantalonii strînși la genunchi și hainele cu coadă de curcan din zilele colonizării, a murit Bailey care păzea bariera vămii dintre Hartford și Providence. Bailey trăise timp de patruzeci de ani după Revoluție în căsuța singuratică a vămii, lîngă podul de peste vijeliosul rîu Quinnebaug, și în toată această vreme nu i se întîmplase să nu răspundă la chemarea de a-și încasa taxa ; dar într-o noapte nu a mai răspuns și l-au găsit șezînd în scaun, cu Biblia deschisă pe genunchi, iar sufletul îi plecase către tărîmul despre care tocmai citea.

Așa s-a făcut că peste cîteva zile diligența a lăsat la vama de la Quinnebaug un tînăr înalt ce-și ducea toată averea într-o năframă. Vizitiul diligenței îi făcu cunoscut tînărului că acela era locul viitoarei sale îndeletniciri în slujba societății ce stăpînea bariera. Și adăugă, văzînd că băiatul se uita cu luare aminte la tabla de lîngă ușă, pe care cu multă vreme în urmă fuseseră scrise taxele vamale :

— Uite ce e, bătrîne Squids, ar fi bine să mai împrospătezi țifrele, că pe cele vechi le-a șters aproape de tot apa.

Vizitiul îi spunea „bătrîne Squids“, dar pe lîngă faptul că o astfel de poreclă — dacă poreclă era — nu mai fusese auzită pînă atunci prin acele locuri, ea nu i se potrivea. Era, de fapt, un tînăr ce nu părea să aibă mai mult de douăzeci și doi — douăzeci și

trei de ani. Cu toate că pielea o avea arsă de soare, ea era netedă : și cu toate că barba-i era încîlcită, cu firele căutînd care-ncontro, nu cunoscuse briciul și creștea mătăsoasă. Era un bărbat vînjos, cu încheieturile mari, dar umerii largi îi erau aduși. Poate că i se spunea „bătrînul" deoarece se purta cumpătat, nu atît din lene, cît din fire.

Cînd diligența se îndepărtă, Squids rămase acolo în picioare, privind nedumerit la tabla cu taxe și trăgîndu-se de barbă cufundat în gînduri. Nu era de mirare că se simțea nedumerit. Pe tablă se deslușeau doar frînturi de cuvinte, căci ploile spălaseră vopseaua la întîmplare. Nu înțelegea nimic. Ca urmare, primul lucru pe care îl făcu Squids a fost să ia jos tabla și să o ducă în căsuță. Apoi, fără să arunce vreo privire noului său cămin, zvîrli legăturica pe pat și începu să dreagă stricăciunile pe care timpul le adusese tablei. Dar vîrsta își pusese pecetea de neînlăturat, și pe cînd Squids o ținea pe genunchi, ea se sfărîmă în strînsoarea puternică a mîinii și se rupse în bucăți, ca și cum schimbarea neașteptată, după patruzeci de ani de pace netulburată lîngă ușă, depășise ceea ce putea ea să îndure.

Squids privi cu tristețe frînturile de la picioarele sale, apoi le adună cu grijă și le îngropă cuviincios într-un dulap vechi. Timp de o săptămînă se strădui să întocmească o tablă nouă. Tabla însăși nu ar fi cerut atîta vreme, dar, vai, cele scrise pe ea o cereau. Căci, oricît ar fi fost de meștere degetele lui Squids cu ciocanul, cu fierăstrăul și cuiele, ele erau neîndemînatice cu creionul și pensula. Trudi ceas după ceas, cercetînd cartonul tipărit cu tarife pe care i-l dăduse compania, ca să poată trece cifrele și literele citeț pe tablă. Într-o noapte, chiar, visă cum ar fi trebuit să o facă, și se trezi cu încîntare, aprinse lumînarea și îngenunche pentru a-și zugrăvi visul pe tablă. Dar degetele nu voiră să asculte de tiparul din minte, așa încît, cu un oftat, Squids se reîntoarse în pat.

În cele din urmă Squids se dădu bătut, și scrise doar pe o tablă cam așa ceva :

om . . . . un cent
cal . . . . doă cent
vită . . . . mă întrebi pe mine

Cuvintele și felul de a le scrie le învățase trăgînd de limbă cu șiretenie pe cîte un străin în trecere, care i le scria lui Squids pe o tăbliță. Noua tablă o atîrnă pe vechiul loc și, ori de cîte ori vedea pe cineva, om sau vită, apropiindu-se de barieră, scotea țidula companiei ca să poată ști tariful.

Inspectorul companiei trecînd pe acolo cu diligența, deși surîse cînd văzu tabla, îl încredință pe Squids că făcuse treabă bună și povesti apoi celui care îl însoțea că Squids era cam ciudat, dar credincios, și că dăduse dovada cinstei sale față de unul dintre directorii companiei.

— Nu știe de alt nume în afara celui de Squids, spuse inspectorul, și bănuim că trebuie să fie copilul din flori al vreunui vînător de balene, părăsit la New London și lăsat să se descurce singur cum o putea. Dar este credincios.

Însă Squids, deși împăcat de cuvintele de laudă ale inspectorului, nu era defel mulțumit.

„Cîndva", își spuse sieși privind cu tristețe la truda lui cam neizbutită, „am să pun acolo una care să-mi facă cinste."

Squids părea destul de fericit în căminul lui singuratic. Își făcuse puțini prieteni, căci locul era depărtat de orice altă așezare. Vizitiii diligenței țineau la el, căci avea întotdeauna pentru ei cîte un pahar de lapte rece ; singurul bun al lui Squids, pe lîngă haine, era o vacă.

Într-o zi, unul dintre vizitii îi spuse :

— Uite ce e, bătrîne Squids. Am tot băut din laptele tău de un an și mai bine. Ce aș putea să-ți aduc de la Hartford ca socoteala să fie cinstită ?

— Adu-mi un abecedar, spuse Squids. Dacă mi-l cumperi și mi-l aduci, am să-ți plătesc cît face ; bănuiesc că nu poate să fie mai mult de un dolar.

La următorul drum, vizitiul îi înmînă lui Squids „Abecedarul Webster". Ochii lui albaştri se luminară cînd îl primi, dar nu spuse nimic, doar mulţumi cum se cuvine. Cînd diligenţa se îndepărtă şi Squids rămase singur, deschise cartea la întîmplare şi apoi, stînd în faţa tablei, spuse cu un accent de triumf în glas şi un licăr de izbîndă în ochi :

— Pînă-n mai o să pot zugrăvi şi agăţa o tablă care să-mi facă cinste !

Squids ştia să buchisească cuvinte de două şi trei litere, dar dincolo de ele întîmpina foarte adesea neasemuite greutăţi. Se zbătu şi luptă bărbăteşte, dar şi cu deznădejde, cu cuvintele de două silabe.

— Ăsta e „Zî", spunea, singur, şi ăsta e un „E", şi asta se citeşte „ZE". Dar ce vine mai departe nu-mi pot da prea bine seama. Ăsta e „Cî", ăsta iar „E". „Cî" e „Cî", „E" e „E". „Cî-E" — „CHE". „ZECHE". Ce fel de vorbă o mai fi şi asta ?

Şi astfel „zece" îl birui, lăsîndu-l tare nefericit. Într-o noapte, pe cînd şedea culcat în pat cu ochii larg deschişi şi mintea înfiorată de tristeţea nedezlegării tainei lui ZECHE, o lumină mare coborî asupra lui. Se ridică, aprinse o lumînare şi scoase din punga lui de pînză groasă zece penny de aramă, pe care îi aşeză la vedere pe masă. Apoi, nici nu apucă bine să atingă perna cu capul, că adormi pe loc.

De dimineaţă, cei zece penny fură încredinţaţi vizitiului cu rugămintea să fie schimbaţi la Hartford pe nişte bomboane de mentă vrîstate cu roşu şi alb, zise „ochi de bou". Cînd Squids primi „ochii de bou", îi puse bine pe o farfurioară în dulap şi îşi minţi timpul pînă în după-amiaza sîmbetei următoare. Cam cu o oră înainte de asfinţit, începu să privească în susul drumului la cotitură, căci ştia că în fiecare sîmbătă, pe la vremea aceea, trece un băiat cu de-ale mîncării de la ferma lui taică-său, pentru prînzul de duminică al preotului de la parohia aflată la o milă depărtare pe celălalt mal al rîului Quinnebaug. Într-un tîrziu, Squids zări băiatul, pe braţ cu un coş ce părea tare încărcat. Squids, cu o şiretenie ce-şi

avea obîrşia în sfială, se ascunse în casă. Curînd băiatul era la poartă, strigîndu-l pe Squids să iasă şi să-l treacă dincolo.

— Tu eşti, nu-i aşa, Ebenezer, în drum spre preot ? Coşul ăsta trebuie să fie tare greu. Cred că ai vrea să te odihneşti un pic.

— E greu. O fi vrun purcel la frigare înăuntru ?

— Mm. Tare ai vrea să ştii, nu-i aşa ? spuse Squids, deschizînd ochii mari cu prefăcută uimire şi compătimire. Vino înăuntru şi stai jos. Poate că am ceva şi mai bun pentru tine. Asta ce-i ? întrebă Squids, după ce îl băgase pe Ebenezer în casă, plimbînd bomboana cumplit de atrăgătoare prin faţa ochilor copilului.

— Ochi de bou cu mentă, spuse băiatul fermecat.

— Văd că îţi plac. Am să-ţi dau una.

Ajuns aici, Squids păru că vrea să-i dea lui Ebenezer acadeaua, dar că dintr-o dată se răzgîndeşte.

— Stai ! spuse. Trebuie s-o cîştigi. Mergi la şcoală ?

— Da, iarna.

— Hm. Şi unde ai ajuns ?

— Am ajuns la fracţii şi la abecedarul partea doua.

— Aşa... Ia să vedem.

Aici Squids scoase gînditor abecedarul de la locul lui de sub pernă şi deschizîndu-l spuse:

— Hm ! Să vedem. Uite, aici. Dacă citeşti bucata asta de sus şi pînă jos, îţi dau două bomboane ochi de bou. Aşa, de aici. Vreau doar să văd ce ştii.

— E uşor, spuse Ebenezer. Pot să citesc şi altele, mai grele.

Squids se uită la el, puţin nedumerit. În cele din urmă spuse :

— Să le încercăm mai întîi pe cele uşoare. Va fi mai lesne, vezi bine, să cîştigi bomboanele.

Şi Squids puse vîrful briceagului pe ZECE.

— Asta se citeşte „zece“, spuse Ebenezer.

— Zece, repetă Squids cu neţărmurită uimire în voce. Zece. Deci asta era ; si Squids îşi scărmănă îngîndurat barba cu briceagul. Sigur că zece. CE nu se citeşte CHE. Numai un prost n-ar şti asta. Dă-mi voie să-l scriu, Ebenezer.

Apoi Squids, oarecum spre uimirea lui Ebenezer, scoase o ardezie şi, pe partea albă şi netedă, scrise cu o bucată de cărbune, literă cu literă, cuvîntul Z-E-C-E.

— De ce scrii cuvîntul, Squids ? întrebă băiatul.

— De ce ? Doar aşa, ca să văd cît de bine le nemereşti, răspunse viclean Squids.

Aşa învăţă Squids să stăpînească vreo duzină de cuvinte, iar băiatul primi cele două bomboane „ochi de bou" ; Squids căzu apoi la învoială cu el să se oprească acolo în fiecare sîmbătă după-amiază şi să-i arate lui Squids dacă ştie sau nu să citească corect cuvintele pe care i le va indica Squids în abecedarul lui Webster, lucru pentru care avea să primească două sau mai multe bomboane „ochi de bou".

Şi astfel, cu sprijinul unui profesor mituit şi care nu-şi dădea seama despre ce e vorba, Squids birui abecedarul şi începu să facă pregătiri pentru a construi o nouă tablă, pe care avea de gînd să scrie taxele într-un fel care să-i facă cinste.

Dar se întîmplă ceva care făcu ca tabla cea nouă şi cinstea ce avea să i-o aducă să i se pară lipsite de însemnătate. Într-o seară de martie, cînd afară bîntuia furtuna, Squids, cu abecedarul pe masă între două luminări şi o tăbliţă pe genunchi, scria cu nesfîrşită trudă cuvîntul „vite", ca să înveţe să-l aştearnă cît mai fără greş şi mai artistic cu putinţă pe tabla de afară.

Deodată Squids se opri din lucru şi ciuli urechea. Bătea cineva la uşa lui. Sunetul nu era cel al crengilor stejarului lovind în acoperiş. Squids luă o lumînare şi deschise uşa. O pală de vînt îi stinse lumînarea, ca şi pe cea de pe masă, dar Squids zărise în prag silueta unei femei şi întinse mîna trăgînd-o înăuntru. O rugă să aibă răbdare pînă va aprinde iarăşi lumînarea, dar nu apucă s-o facă. Auzi paşii ei împleticindu-se şi o simţi că e gata să cadă.

Cînd, în sfîrşit, cu degetele tremurînde, reuşi să smulgă o scînteie din iască şi să aprindă lumînarea, Squids văzu că femeia se prăbuşise pe podea. Faţa, peste care îi căzuse părul, era răvăşită de ploaie şi

palidă, iar ochii, întredeschiși și cu privirea tulbure, i se părură ochii unui mort. Capul, căzut pe spate, se sprijinea de ușă. Squids apropie luminarea de buzele ei întredeschise. Nu era moartă, ci doar leșinată și, încă înainte de a apuca să folosească leacurile umile pe care le avea la îndemînă, ea începuse să-și vină în simțire. Se ridică slăbită și se tîrî către un scaun ; și atunci abia, pentru prima oară, zări Squids un lucru care îl sperie mult mai tare decît o făcuse trupul ei căzut în nesimțire. Zări în brațele ei chipul liniștit al unui copil ce dormea.

Femeia bău un pahar cu apă, și Squids începu să alerge de colo pînă colo prin casă, ca să-i pregătească o cană de ceai tare, care o făcu să-și revină aproape deplin.

— Ești tare udă, spuse Squids, și aruncă cîțiva bușteni în cămin, poftind-o să se apropie de foc.

Ceea ce ea și făcu, dar cu atîta nepăsare, încît lui Squids i se păru că îi era totuna dacă se usucă sau nu.

Deși nu mai atinsese pînă atunci pielea netedă și moale a vreunui copil, Squids îl luă blînd din brațele ei care nu se împotriviră și îl culcă pe pernă. Ploaia nu-l udase și Squids îl înveli cu grijă, băgînd capetele cuverturii sub pernă. Micuțul nu se trezi la atingerea lui neîndemînatică și, văzîndu-l adormit pe pernă, cu o mînuță durdulie odihnind lîngă obraz, Squids își jură că nici mama, nici copilul„ nu vor părăsi casa în noaptea aceea.

Femeia îl urmărea cu privirea, vădind pentru prima dată un oarecare interes ; în cele din urmă spuse :

— Ești bun la suflet, tare bun.

— Copilul e o frumusețe, a fost tot ce a răspuns Squids.

Femeia îi istorisi o poveste încîlcită, fără cap și fără coadă, cum a pierdut diligența și s-a rătăcit, și se rugă s-o lase să se odihnească acolo pînă la sosirea diligenței următoare. Squids o îndemnă să se simtă ca acasă și îi puse în față lapte și pîine. Apoi, cu grijă ca să nu o stînjenească, Squids se retrase în pod. Culcat pe așternutul încropit la întîmplare, trase cu

urechea, dar dedesubt era tăcere deplină ; și cînd se convinse că oaspeții dormeau, adormi și el.

Dimineața, Squids ciocăni în ușă, dar nu primi nici un răspuns.

„E obosită, s-o lăsăm să doarmă", își spuse.

Dar cum vremea trecea și înăuntru nu se deslușea nici un zgomot, Squids se încumetă să bată din nou, și neprimind nici un răspuns deschise ușa. Camera era goală.

„A plecat înainte de a mă fi trezit", gîndi Squids, și începu să-și pregătească masa de dimineață.

Curînd însă auzi ceva care îl făcu să se oprească plin de uimire. Rămase locului, așteptînd ca sunetul să se repete.

— Ma ! Ma ! se auzi iarăși ; și, ridicînd cu grijă pătura de pe pat, ochii lui Squids îi întîlniră pe cei ai copilului.

Mica făptură ridică mînuțele, chicoti și începu să se frămînte în sus și în jos pe pernă.

— Pa ! Pa ! spuse copilul.

— Pa ! Pa ! Asta înseamnă că vrea lapte.

Într-o clipă Squids și încălzise un vas cu lapte.

„Socot că o să-l vrea îndulcit", gîndi. Așa că puse înăuntru o linguriță de zahăr. Apoi, cu gingășie de mamă, Squids îl hrăni pe copilaș, linguriță după linguriță. pînă cînd acesta o împinse deoparte cu mînuțele durdulii și, întinzîndu-se, se agăță blînd dar hotărît de barba lungă și mătăsoasă a lui Squids. Se trase apoi îndărăt, rîse și gînguri.

„Pare a mă cunoaște", își spuse Squids. „Ticălosul ăsta mic și șmecher își închipuie că mă cunoaște" ; și două lacrimi căzură din ochii lui Squids drept pe obrajii copilului. Acesta ridică o mînuță și, simțind pielea aspră a lui Squids, mai șterse vreo două, trei lacrimi în joacă. Iar Squids își coborî fața către el, gînguri și el, și-i vorbi blînd, cu întreaga pornire de tată trezită în el. În cele din urmă, mînuțele celui mic se muiară, pleoapele coborîră și adormi. Iar Squids rămase acolo veghindu-l ; cîtă vreme, nici el n-ar fi putut spune.

Şi astfel Squids dobîndi un tovarăş. Nu avea să afle niciodată de ce mama, dacă mamă îi era, îşi părăsise copilul acolo şi încotro se dusese. Pe măsură ce treceau zilele, începu să-l cuprindă o spaimă lăuntrică ca nu cumva să vină vreodată şi să-l ceară înapoi. Dar ea nu veni. Curînd Squids nu mai hărăzi nici un gînd tablei celei noi, iar pînă la urmă începu s-o folosească drept masă, îngrămădind pe ea jucării minunate, pe care le ciopiea cu briceagul pentru copil. Squids descoperi repede că, mai mult decît orice, copilului îi plăceau roţile şi că, odată cioplite, vădea o neasemuită îndemînare în a le potrivi între ele.

Într-o zi Squids îl găsi uitîndu-se cu uimire la abecedarul Webster şi, deşi plin de teamă la vederea mîinilor acelora mici şi lipsite de respect, Squids legă zdravăn copertile cu sfoară şi lăsă copilul să se joace cu cartea. De atunci Squids îi spuse copilului „micul Speller“ [1], şi niciodată altfel. Micuţul se străduia din răsputeri să rostească numele Squids, dar nu reuşea să gîngurească decît „Fid“, aşa că lui Squids începu să-i placă acest diminutiv născocit de copil mai mult decît oricare alt nume.

— Într-o bună zi, tu şi cu mine ne vom lupta cu cartea asta şi socot că o vom birui, nu-i aşa, domnule ? spuse Squids copilului cînd acesta crescuse destul de mare ca să înţeleagă.

Şi cel mic răspundea :

— Da, aşa vom face, Fid.

Şi trăiră aşa, zi după zi, micul Speller părînd mulţumit, iar lui Squids noua viaţă dezvăluindu-i-se ca o fericire despre care nu bănuise că ar fi fost cu putinţă. După o vreme, cînd copilul se făcu mai măricel, Squids îl luă pe genunchi şi, cu abecedarul Webster şi o tăbliţă nouă, cumpărată de la Hartford, se puseră pe treabă.

— Asta-i A, domnule. Uite cum îl fac. O linie în jos, aşa, şi încă una în jos, aşa, şi una de-a curmezişul. Gata A !

Micul Speller, cu degete şovăitoare, trăgea liniile şi spunea :

---

[1] Aprox. : cel care silabiseşte (engl.).

— Asta-i A, Fid.

Iar Squids rîdea și spunea :

— Pînă la urmă vom avea o tablă de vamă fără greș, care ne va face cinste.

Într-o zi Squids scrise pe tăbliță cuvîntul „cal", și micul Speller luă condeiul și desenă un cal, cu capul și trupul ca niște dreptunghiuri și picioarele vălurite, și spuse :

— Nu ! Asta e cal, Fid.

Squids rîse în hohote, luă o scîndurică și îl puse pe micul Speller să scrie c-a-l pe ea cu un cărbune. Apoi Squids prinse în cuie bucata de scîndură pe perete deasupra căminului și, ori de cîte ori intra cineva, o arăta cu mîndrie, spunînd :

— Uite ce frumos știe să scrie „cal" micul Speller. E tare isteț !

Dar nu trecură multe luni, și Squids își dădu seama că el și băiatul își schimbaseră între ei locurile, căci profesorul era pe cale să devină elev, iar elevul, profesor. Așa că Squids trimise la Hartford după o carte de citire — Partea întîia — și o aritmetică, și mare le-a fost încîntarea de a cugeta asupra tainelor cuprinse în aceste cărți și a le da de rost.

— Micul meu Speller, spuse Squids într-o zi, parcă te-ai fi născut cu cartea de citire în mînă ; iar la aritmetică ești încă și mai priceput. Dar astea sînt mai presus de mine. De acum încolo va trebui tu să socotești și să silabisești pentru mine.

Că băiatul avea înzestrare pentru matematică și mecanică, Squids își dădea pe deplin seama, dar nu putea să pună faptele decît astfel în cuvinte :

— E tare isteț la cifre și tare meșter cu briceagul.

Într-o dimineață, cînd Squids deschise bariera vămii, călătorul ce aștepta să treacă rămase uimit văzîndu-l că se tot oprește în loc și se tot uită lung către casă. Străinul crezu că a înnebunit, sau că a gustat prea mult din romul Noii Anglii, pînă cînd Squids, cu voce triumfătoare, spuse :

— Uite-te la asta, domnule. În sfîrșit, ne face cinste.

Şi arătă către o tablă nouă de vamă, pictată îngrijit şi cu cuvintele scrise corect. Apoi se repezi în casă şi aduse copilul.

— Ăsta e băiatul care a făcut-o, spuse Squids, fără ştirea mea, şi tot fără ştirea mea a bătut-o-n cuie sus. Nu-i aşa că ne face cinste ? Ne face, micul meu Speller, ne face.

După încă o vreme, cînd micul Speller crescu mai mare, construi cu ajutorul lui Squids o barieră minunată, ce se deschidea şi se închidea de la sine cînd atingeai o pîrghie ; şi faima ei se răspîndi în aşa măsură, că se osteni să vină însuşi inspectorul, care, minunîndu-se şi el, lăudă copilul spunînd :

— Squids, pe legea mea, băiatul ăsta e un geniu.

Şi Squids îl urmărea pe micul Speller, atunci cînd nu putea fi văzut, aşa cum un fanatic cercetează un tablou, şi adeseori se ridica cu grijă noaptea din pat, aprindea o lumînare şi privea, aproape cu smerenie, chipul băiatului adormit.

Într-o bună zi veniră la bariera de la Quinnebaug nişte oameni, bătură stîlpi, săpară şanţuri şi ridicară la o jumătate de milă în susul apei un stăvilar uriaş peste rîu. Apoi clădiră o casă mai mare decît văzuse vreodată micul Speller şi aşezară în ea maşini ciudate, şi puseră o roată mare în afara clădirii. Micul Speller părea robit ca de un farmec, urmărindu-i la lucru, zi de zi. Iar oamenii îi purtau mare respect, căci într-una din clipele cele mai grele ale montării roţii, cînd ceva păruse că nu e în bună rînduială, o voce mică strigase răspicat :

— Slăbiţi pîrghiile, repede !

Şi ei aşa făcură, şi roata se aşeză frumos la locul ei. Oamenii se mirau cum de se putuse ca băieţaşul acela mic de pe stîncă să strige atît de poruncitor încît să le cîştige încrederea. Dar tot ei adăugau :

— E, fără îndoială, tare dibaci.

Cînd roata cea mare fu pusă în mişcare şi maşinile din fabrică începură să duduie cumplit, înflăcărarea şi încîntarea micului Speller se făcură parcă şi mai mari decît ar fi putut să cuprindă un trup atît de mic.

Petrecea ceasuri întregi în fabrică, urmărind mașinile ce țeseau firele de lînă ca să facă stofă.

Treptat Squids băgă de seamă că micul Speller tăcea mai tot timpul cu gîndul aiurea și Squids începu să fie îngrijorat.

„Zgomotul ăsta de iad din fabrică îi zăpăcește mințile", gîndi Squids, și îndemnă băiatul să se ducă mai rar pe acolo ; dar micul Speller făcu tot cum vroia și se duse mai departe. De la o vreme, Squids își dădu seama că băiatul își făcea de lucru zi și noapte cu briceagul și alte scule ce se aflau prin casă, și fu mulțumit, deși nu putea să înțeleagă ce era lucrul acela ciudat pe care micul Speller îl zămislea. Băiatul părea cufundat în munca sa. Cînd mînca, ochii lui mari și visători priveau pierduți în farfurie ; dar de dormit, dormea sănătos, și Squids nu era prea îngrijorat.

„Este ceva în el care caută să răzbată înafară", gîndea Squids ; și cînd văzu puterea și înflăcărarea nedomolită cu care micul Speller tăia și dăltuia, plăsmuia și desăvîrșea bucățile de lemn, Squids fu sigur că orice ar fi fost acel ceva care căuta să răzbată din el, răzbătea a bine.

Într-o zi micul Speller spuse, cu mîna pe obiectul pe care îl făurise :

— Gata, l-am terminat și a ieșit bine. E mai bun decît cele pe care le au în fabrică, doar că e din lemn.

— Ce e, micul meu Speller ? întrebă Squids.

— Un război de țesut.

— A ieșit din mîna ta. În el e o părticică din tine, micul meu Speller, și îți face încă și mai mare cinste decît tabla și bariera.

Apoi Squids, plin de bucurie, se duse și aduse pe administratorul fabricii.

— Privește, spuse. Minunea asta a ieșit din mîinile micului Speller. A pus o părticică din el în lucrul ăsta, și îi face cinste.

Administratorul se făcu că privește cu interes modelul, mai mult ca să facă plăcere băiatului și lui Squids decît din altă pricină.

— Arată-i cum funcționează, spuse Squids.

Și micul Speller le arătă. Era grosolan, stîngaci făcut ; dar pe măsură ce băiatul îi explica modul de funcționare, administratorul se înflăcăra. Îl pipăi. Îl puse în mișcare. Picături mari de sudoare i se scurgeau pe frunte de emoție. În cele din urmă spuse :

— Asta va revoluționa țesătoriile de lînă. Drăcia e construită prost, dar ideea este bună. De unde ți-a venit ideea, Squids ?

— Mie ! exclamă Squids. Mie ! Nu e ideea mea. A ieșit din mintea și mîinile micului Speller. Se străduia să iasă încă de cînd s-a clădit fabrica. Nu-i așa că-i face cinste ?

— Cinste ! și administratorul surîse. Cît vrei pe ea ? întrebă.

— Aș vrea să văd războiul construit și pus să țeasă în fabrică, spuse micul Speller.

— Ai să-mi dai voie să-l construiesc eu ?

— Oh, dacă ați vrea, se rugă micul Speller.

— Dacă punem înțelegerea asta pe hîrtie, îți promit că voi înzestra fabrica noastră cu ele ; da, și încă o sută de fabrici pe lîngă ea.

Squids și micul Speller rămaseră uluiți de această glorie neașteptată.

— Are de gînd să pună ce a ieșit din mîna ta, micul meu Speller, într-o sută de fabrici, spuse Squids privind aproape cu evlavie la băiat.

Și lucrurile se petrecură așa cum spusese administratorul. De îndată ce puse stăpînire pe ideea micului Speller, o făcu să lucreze în folosul său, construi mașini, obținu brevete de pe urma lor și revoluționă războaiele de țesut lînă, care pe atunci răsăreau ca ciupercile pe tot cuprinsul părții de răsărit a Noii Anglii ; și dacă ar fi descoperit o mină de aur chiar acolo, pe malurile rîului Quinnebaug, cu greu ar fi putut administratorul să fie mai bogat.

Dar Squids și micul Speller erau mulțumiți. Se duceau sus la fabrică și priveau noile mașini, țesînd cot după cot de pînză, micul Speller cu veselă încîntare, Squids cu un simțămînt de evlavie.

— În pînza asta ești tu, micul meu Speller. E făcătura ta. Nu a mașinilor de lemn și de fier.

Încetul cu încetul, micul Speller începu să fie iarăşi adîncit în gînduri. Petrecea nenumărate ceasuri urmărind cum trece energia de la roata de apă la maşini.

„Iarăşi încearcă să dea ceva din el“, gîndi Squids, şi nu se nelinişti.

Dar într-o zi, Squids auzi pe cineva venind pe drum în jos. Se duse să deschidă bariera. Erau patru sau cinci oameni, şi duceau o povară. Cînd ajunseră mai aproape, Squids văzu că se mişcau încet şi ce duceau, duceau cu grijă, iar feţele le erau mîhnite. Nu se îndreptară către barieră, ci păşiră pragul căsuţei lui Squids şi culcară povara pe patul său. Atunci Squids zări faţa palidă a micului Speller şi un firişor roşu ce-şi croia drumul pe obrazul alb coborînd dinspre tîmplă, şi ochii închişi, şi mîna atîrnînd neputincioasă. Squids rămase nemişcat o bună bucată de vreme, apoi, întorcîndu-se către oameni, spuse cu voce înceată, apatică, şi cu ochii parcă învăluriţi :

— Lucra la ceva ?

— Da, răspunse unul ; şi şi-a uitat de el, s-a apropiat prea tare de arborele roţii şi...

— Da, da. Lucra la ceva, spuse Squids mecanic, dar fără a părea că înţelege.

Apoi, deodată, se repezi sălbatic către pat. Micul Speller deschisese ochii. Îl zări pe Squids şi îl recunoscu.

— Fid, spuse.

Squids se apleca peste el, dar nu putea vorbi.

— Fid, murmură băiatul, niciodată nu o voi termina.

Îşi întoarse privirea, de parcă ar fi dorit ceva, către vechea machetă a războiului de ţesut ce se afla în partea cealaltă a camerii şi se uită apoi rugător la Squids. Paznicul îi citi gîndurile. Împinse macheta către patul băiatului. Micul Speller puse o mînă pe ea şi, în timp ce cealaltă se întinse pînă cînd palma se odihni blînd pe faţa lui Squids, ridică în sus o privire împăcată în care juca licărul unui surîs uşor. Şi apoi lumina se stinse pentru totdeauna din ochii micului Speller.

Oamenii băgară de seamă ce se întîmplase și plecară tăcuți, lăsîndu-l pe Squids singur cu micul Speller.

După aceea, Squids avea să stea lîngă vechea machetă și, vorbind blînd și punînd mecanismul cu dragoste în mișcare, avea să spună :

— Micul Speller e aici, înăuntru. E în sute de războaie de țesut. Voi îl puteți auzi, dar eu, cînd mă uit la mașina asta, pot să-l și văd.

Adevărul în cazul Ratcliff

I

Pe domnișoara Borgier am întîlnit-o pentru prima oară la un ceai în orașul R., unde urmam niște cursuri medicale. Era o fată înaltă și nu prea drăguță, cu o față insipidă ce trăia doar printr-un neobișnuit neastîmpăr al ochilor. Nu erau nici strălucitori, nici expresivi, dar erau în necontenită mișcare, în așa măsură încît păreau a prinde și oglindi lumina dintr-o mie de locuri. Cînd însă — ceea ce se întîmpla rar — privirea îi întîrzia chiar și numai pentru cîteva clipe asupra unui obiect, strălucirea aceea înșelătoare dispărea, și deveneau mohorîți și adormiți. Mi-e cu neputință să spun ce culoare de ochi avea domnișoara Borgier.

După ceai, m-am alăturat unui grup de invitați pe care gazda noastră, reverendul Tinker, căuta să-i desfete cu ajutorul unui teanc de fotografii înfățișînd locuri din Țara Sfîntă. Pe cînd mă străduiam să par interesat de descrierile și lămuririle sale, pe care le mai auzisem și altă dată, mi-am dat seama că domnișoara Borgier mă onora cu privirea ei fixă. Ochii mei îi întîlniră pe ai ei și am descoperit că nu aș fi reușit, cu prețul vieții, să mi-i desprind. Am resimțit apoi niște simptome ciudate, ale căror manifestări le-am înregistrat cu precizie profesională. Am simțit o ușoară contracție a mușchilor feței și acea amorțire a nervilor care precede toropeala fizică provocată de narcotice. Cu toate că eram nevoit să lupt împotriva senzației fizice de amorțeală, facultățile mele intelectuale erau mai treze decît în mod obișnuit. Ochii ei păreau că îmi toropesc trupul și, în același timp, îmi stimulează mintea, așa cum face opiul. Pe deplin

conştient de cele ce mă înconjurau, şi mai ales atent la povestirea reverendului Tinker ce ne zugrăvea drumul făcut călare dinspre Joppa, l-am însoţit în călătorie nu ca cineva care ascultă povestea unui călător, ci ca unul care merge el însuşi pe acelaşi drum. Şi cînd, în sfîrşit, am ajuns la momentul în care măgarul reverendului Tinker face o ultimă cotitură, ocolind stînca ce împiedica vederea, iar reverendul Tinker contemplă cu uimire şi bucurie priveliştea măreaţă a Ierusalimului întins la picioarele sale, am văzut-o şi eu cu o neasemuită strălucire. Am văzut Ierusalimul în ochii domnişoarei Borgier.

Am răsuflat uşurat cînd ochii ei şi-au reluat dansul obişnuit prin cameră, descătuşîndu-mă dintr-o robie ce devenise oarecum umilitoare. Odată eliberat de sub influenţa lor stranie, mi-am bătut joc de propria-mi slăbiciune.

„Bravo !“ mi-am spus mie însumi. „De asta eşti bun, ca să-şi exercite asupra ta talentele hipnotice o tînără domnişoară.“

— Cine este domnişoara Borgier ? am întrebat-o cu primul prilej pe soţia reverendului Tinker.

— Cum, nu ştii ? E fiica diaconului Borgier, răspunse cu oarecare uimire interlocutoarea mea cea cumsecade.

— Şi cine e diaconul Borgier ?

— Un om minunat ; unul dintre stîlpii congregaţiei soţului meu. Tinerii rîd de ceea ce numesc lîncezeala lui şi spun că de douăzeci de ani umblă prin oraş dormind, dar te asigur că nu există un creştin mai adevărat, mai evlavios...

M-am întors brusc, lăsînd-o pe doamna Tinker încă şi mai nedumerită, deoarece îmi dădusem seama că subiectul cercetărilor mele îşi aţintise din nou privirea asupra mea. Se aşezase într-un colţ al camerei, izolată de restul invitaţilor. M-am îndreptat de îndată către ea şi m-am aşezat alături.

— Bravo, spuse ea. Doream să vii. Ţi-a plăcut călătoria la Ierusalim ?

— Da, mulţumită dumitale.

— Poate. Şi n-ar fi rău să te răscumperi de această datorie. Mi s-a spus că eşti asistentul doctorului Mack la chirurgie, în cadrul facultăţii. Mîine este zi de clinică. Aş vrea să particip şi eu.

— Ca pacientă ? am întrebat.

Rîse.

— Nu, ca spectatoare. Trebuie să găseşti o cale de a-mi satisface curiozitatea.

Mi-am exprimat, cît mai politicos cu putinţă, uimirea faţă de un capriciu atît de neobişnuit din partea unei tinere domnişoare, şi am făcut aluzii la scandalul pe care l-ar provoca apariţia ei în amfiteatru. S-a oferit pe dată să se deghizeze în haine de bărbat. I-am explicat că natura relaţiilor dintre facultatea de medicină şi pacienţii care consimţeau să se supună tratamentului chirurgical în faţa studenţilor era de aşa natură, încît ar fi fost dezonorant pentru mine să înlesnesc pătrunderea în sala de operaţii a unei persoane din afară, bărbat sau femeie. Acest argument nu îi făcu nici o impresie. Am fost nevoit s-o refuz net, arătîndu-i că n-o pot ajuta în această privinţă.

— Bine, spuse. Va trebui să găsesc o altă cale.

A doua zi, la clinică, mi-am dat toată silinţa să mă asigur că domnişoara Borgier nu s-a strecurat cumva pe furiş. Studenţii sosiră la ora cuvenită, gălăgioşi şi nepăsători ca de obicei, şi se aşezară în rîndurile de jos ale amfiteatrului din jurul mesei de operaţie. Îşi scoaseră caietele de notiţe şi începură să îşi ascută creioanele. Domnişoara Borgier nu se afla cu siguranţă printre ei. Toate feţele din sală îmi erau cunoscute. Am încuiat uşa ce ducea către coridor şi am cercetat apoi anticamera aşezată de cealaltă parte a amfiteatrului. Se aflau aici peste o duzină de pacienţi, nervoşi şi amărîţi, aşteptînd operaţia însoţiţi de prieteni tot atît de înspăimîntaţi ca şi ei. Dar nici domnişoara Borgier, nici altcineva care să semene cu domnişoara Borgier nu se număra printre ei.

Doctorul Mack intră brusc prin uşa ce dădea spre cabinetul său particular. Cercetă cu atenţie masa pe care erau aşezate instrumentele gata de a fi folosite şi, după ce se asigură că totul este la locul său, începu

conferința clinică. Urmară obișnuitele intervenții minore — două sau trei cazuri de strabism, unul de cataractă, excizia cîtorva tumori mai mari sau mai mici, amputarea degetului zdrobit al unui acar. Pe măsură ce cazurile erau rezolvate, călăuzeam pacienții înapoi către anticameră și îi lăsam în grija însoțitorilor lor.

Ultima pacientă era o sărmană bătrînă, pe nume Wilson, care suferise vreme îndelungată de o afecțiune reumatică ce făcuse ca articulația genunchiului să se osifice în poziție îndoită. Era unul dintre acele cazuri în care tratamentul necesar este simplu dar cît se poate de brutal. Membrul bolnav putea fi îndreptat doar cu forța. Doamna Wilson refuză cu îndărătnicie binefacerile anesteziei. Fu așezată pe spate pe masa de operație, cu o pernă sub cap. Piciorul prezenta în dreptul genunchiului o înclinare de douăzeci-douăzeci și cinci de grade față de linia dreaptă. Așa cum am mai spus, această deviere trebuia corectată prin presiune directă, prin forțarea în jos a genunchiului.

Ajutat de un chirurg tînăr, înzestrat cu o mare forță fizică, doctorul Mack începu să apese. Operația este una dintre cele mai dureroase ce se pot închipui. Eram așezat la capul pacientei, pentru a-i putea imobiliza umerii în caz că s-ar fi zbătut. La un moment dat am băgat de seamă că se petrecea în ea o mare schimbare. De unde fusese foarte agitată la început, cînd o așezasem pe masă, devenise acum cu desăvîrșire liniștită. Așa cum zăcea acolo nemișcată, cu ochii îndreptați în sus și cu privirea fixă, cu pleoapele parcă îngreunate de venirea somnului, cu fața liniștită, era greu să-ți închipui că această femeie trecuse pragul unei trăiri de crîncenă durere.

Nu am avut răgazul să acord decît un gînd fugar curajului ei neobișnuit. Crunta operație începuse. Chirurgul și asistentul său apăsau necontenit în jos și cu forță din ce în ce mai mare genunchiul țeapăn. Nu cred că Inchiziția spaniolă a născocit vreodată un mijloc de tortură fizică mai cumplită decît cea pe care o suferea acum femeia, și totuși pe fața ei nu tresărea

nici un mușchi. Respira ușor și regulat, trăsăturile chipului își păstrau expresia liniștită și, în clipa cînd durerile ar fi trebuit să fie cele mai crîncene, am văzut cum ochii i se închid, ca pentru un somn tihnit.

În aceeași clipă, forța uriașă exercitată asupra genunchiului avu deznodămîntul firesc. Încheietura osificată cedă și, cu un zgomot îmbolnăvitor — scrîșnetul de nedescris al zdrobirii oaselor unei ființe vii, un sunet atît de înfricoșător încît chirurgi bătrîni, cu sensibilitatea tocită de o îndelungată practică, pălesc la auzul lui — membrul deformat deveni tot atît de drept ca și perechea sa.

Și în timp ce ascultam împietrit acest sunet îngrozitor, mi-a răsunat în urechi un puternic hohot de rîs.

Masa de operații, aflată în mijlocul amfiteatrului, primea lumina de sus. Exact deasupra mesei se afla un horn pătrat de cinci-șase picioare, mărginit de pereți pe toate cele patru laturi, care ducea în sus — trecînd prin nivelul mansardei — la un luminator din acoperiș. Hornul era atît de înalt și de îngust, încît deschiderea din partea de sus nu se putea vedea decît din vecinătatea nemijlocită a mesei. Rîsul care mă surprinsese părea că vine de sus. Dacă și alte persoane îl auziseră, îl puseseră fără îndoială pe seama unei reacții isterice a pacientei. Eu eram însă în măsură să știu mai bine cum stau lucrurile. M-am uitat în sus, în direcția în care priviseră atît de fix ochii doamnei Wilson.

Și acolo, în cadrul pătratului de cer albastru, am zărit capul și gîtul domnișoarei Borgier. Capacul luminatorului fusese dat la o parte pentru a asigura ventilația. Era limpede că tînăra fată se culcase pe acoperișul plat, putînd astfel urmări perfect cele ce se petreceau pe masa de operație. Pe fața îmbujorată de o curiozitate lacomă se putea citi o sinceră uimire, împletită cu încîntare. Îmi făcu vesel un semn cu capul cînd mă uitai în sus și puse un deget pe buze ca și cum m-ar fi rugat să tac. Dezgustat, mi-am desprins grăbit privirea de a ei. Într-adevăr, după experiența trăită cu o seară înainte, nu aveam chef să mă las influențat de privirile ei.

În timp ce tăia cu o foarfecă ascuțită o bucată de pansament, doctorul Mack îmi șopti :

— Așa ceva e fără precedent. Nici un semn de sincopă, nici urmă de dereglare funcțională. A căzut liniștită într-un somn normal, în timp ce îi provocam o durere care ar fi adus pe pragul nebuniei un bărbat voinic.

De îndată ce am terminat treburile din sala de curs, m-am îndreptat spre acoperișul clădirii. Tocmai mă strecuram prin luminator, cînd domnișoara Borgier se ridică în picioare și îmi veni în întîmpinare, fără a vădi nici cea mai mică tulburare. Fața ei strălucea de fericire.

— Nu-i așa c-a fost minunat ? întrebă cu un surîs, întinzîndu-mi mîna. Am auzit cum îi scrîșneau și îi trosneau oasele.

Nu i-am strîns mîna.

— Cum ai ajuns aici ? am întrebat, ferindu-mă s-o privesc.

— Oh, spuse cu un rîs cristalin, am venit devreme, pe la răsăritul soarelui. Portarul lăsase ușa întredeschisă și m-am strecurat înăuntru în timp ce se afla în beci. Toată dimineața am petrecut-o în sala de disecție ; și cînd studenții au început să coboare m-am furișat aici, pe acoperiș.

— Îți dai seama, domnișoară Borgier, am întrebat foarte serios, că ai comis o mare indiscreție și că trebuie să te scot din clădire pe ascuns și cît mai repede cu putință ?

Se făcu că nu înțelege.

— E-n regulă, spuse. Bănuiesc că nu mai e nimic de văzut. Așa că — de ce nu aș pleca ?

Am ajutat-o să coboare și am călăuzit-o prin podul plin de lăzi și vase cu oase omenești dezarticulate ; prin biblioteca medicală — pustie la acea oră ; pe o scară dosnică și apoi prin marea sală de chimie, goală acum ; prin cabinetul de anatomie, plin de lucruri socotite îngrozitoare pentru mintea ei de femeie. Mergeam în tăcere, și nici ea nu spunea nici un cuvînt ; dar ochii ei erau pretutindeni, sorbind ciudatul mediu ce o înconjura cu o lăcomie pe care o simțeam, fără

s-o fi privit măcar o dată. În cele din urmă am ajuns la un coridor în subsol, la capătul căruia se afla o ușă, arareori folosită, ce dădea într-o alee către stradă. Aceasta era ușa prin care se aduceau în clădire cadavrele pentru disecție. Am scos din buzunar o legătură de chei şi am descuiat.

— Drumul e liber, i-am spus.

Spre nețărmurita mea uimire, la capătul coridorului întunecos domnişoara Borgier îşi încolăci brațele în jurul gîtului meu și mă sărută.

— La revedere, spuse, în timp ce dispărea prin ușa întredeschisă.

Cînd m-am deșteptat în dimineața următoare, după ce dormisem mai bine de cincisprezece ore, am descoperit că nu pot să-mi ridica capul de pe pernă fără să mi se facă greață. Simptomele semănau leit cu cele provocate de o doză prea mare de laudanum.

II

Am socotit că sînt dator față de mine însumi și față de reputația mea profesională să relatez aceste fapte, înainte de a vorbi pe scurt de recenta mea mărturie ca expert în procesul de omor Ratcliff, deoarece caracterul relațiilor mele cu acuzata continuă să fie greșit înțeles.

Împrejurările acestui caz celebru sînt fără îndoială încă vii în amintirea publicului. Domnul John L. Ratcliff, negustor înstărit între două vîrste din Boston, venise la St. Louis în călătorie de nuntă cu tînăra-i soție. Moartea sa neprevăzută la hotelul Planters, urmată de arestarea soției care nu avea nici prieteni, nici cunoștințe în oraș, punerea ei sub acuzare de omor prin otrăvire, depozițiile medicale contradictorii de la proces și insuficiența dovezilor împotriva acesteia au atras atenția și au stîrnit interesul publicului într-o măsură cu totul neobișnuită.

Vă reamintiți cum acuzarea a dovedit că relațiile dintre domnul și doamna Ratcliff, în măsura în care au putut fi observate de locatarii și personalul hote-

lului, nu erau dintre cele mai bune ; că el îi vorbea rareori în timpul mesei, întorcîndu-şi de obicei faţa cînd se afla în prezenţa ei ; că, cu cîteva zile înainte de a se îmbolnăvi, rătăcea fără ţintă prin hotel, parcă pe jumătate năucit de o povară grea ce-i apăsă cugetul ; iar cînd era acostat de cei din hotel tresărea ca smuls din vis şi răspundea rostind cuvinte fără şir, sau nu răspundea deloc.

S-a arătat de asemenea că, prin moartea soţului ei, doamna Ratcliff intra în stăpînirea unei averi uriaşe.

Dovezile direct legate de împrejurările morţii domnului Ratcliff erau foarte limpezi. Timp de douăzeci şi patru de ore, înainte să fie chemat un medic, nimeni altul nu pătrunsese la el în afară de soţia sa. În acea zi, la prînz, ca răspuns la întrebarea unei doamne ce şedea cu ea la masă, doamna Ratcliff a declarat, cu mult calm, că soţul ei se simte foarte prost. Curînd după orele unsprezece noaptea, doamna Ratcliff a sunat şi, fără a vădi nelinişte, a anunţat că, pe cît se pare, bărbatul ei este pe moarte şi că ar fi bine să fie chemat un medic. Doctorul Culbert, sosit peste cîteva minute, l-a găsit pe soţul ei într-o letargie adîncă, respirînd sforăitor. La proces a jurat că, atunci cînd a intrat în cameră, arestata a spus cu răceală arătînd către pat :

— Bănuiesc că l-am omorît.

Mărturia doctorului Culbert părea să indice limpede o otrăvire cu laudanum sau cu morfină. Pulsul pacientului, care îşi pierduse cunoştinţa, era puternic, dar rar ; pielea rece şi lividă ; faţa liniştită, dar de o paloare îngrozitoare ; buzele livide. Intrase în comă şi a fost cu neputinţă să mai fie trezit din ea. S-au încercat în zadar mijloacele obişnuite. Lovirea palmelor şi a tălpilor, descărcările electrice aplicate la cap şi la coloana vertebrală, nu au reuşit să-l scoată din letargie. Cînd i s-au ridicat cu forţa pleoapele, s-a văzut că pupilele erau contractate cît o gămălie de ac. Mai tîrziu, răsuflarea sforăitoare s-a transformat într-un horcăit îngrijorător, datorat mucusului ce se acumulase în trahee ; s-au semnalat apoi convulsii însoţite de spume abundente la gură ; maxilarul infe-

rior a căzut şi, la patru ore după sosirea doctorului Culbert, a urmat paralizia şi moartea.

Cei cîţiva eminenţi specialişti ai oraşului, aduşi la tribunal de acuzare, au jurat că, după părerea lor, simptomele observate de doctorul Culbert nu numai că indicau o otrăvire cu opiu, dar nici nu ar fi putut proveni din altă cauză.

Pe de altă parte, acuzarea nu a putut dovedi în nici un fel că doamna Ratcliff şi-ar fi procurat sub o formă oarecare opiu în St. Louis, şi nici că s-ar fi găsit în cameră vreo urmă de opiu după eveniment. Este adevărat că procurorul, în pledoaria sa finală, a încercat să întoarcă acest lucru împotriva acuzatei. El a argumentat că dispariţia oricărui recipient conţinînd, sau care conţinuse, laudanum — dat fiind că existau dovezi certe că fusese folosit laudanum — demonstra tocmai o intenţie deliberată de omor şi dărîma orice teorie de otrăvire prin imprudenţă pe care ar încerca să o susţină apărarea ; şi a propus cîteva metode ipotetice prin care doamna Ratcliff ar fi putut să facă să dispară, înainte de anchetă, această dovadă a vinovăţiei ei. Curtea, rezumînd faptele, a prevenit juriul să nu acorde prea mare greutate acestor ipoteze ale procurorului.

Curtea a acordat însă mare importanţă mărturiilor medicale aduse de acuzare şi declaraţiei calme făcută de doamna Ratcliff doctorului Culbert : „bănuiesc că l-am omorît“.

Deoarece eu fusesem cel care condusese autopsia şi efectuase apoi o analiză de specialitate a conţinutului stomacului celui decedat, am fost chemat la bară ca martor al apărării.

Atunci am văzut-o pe arestată pentru prima oară, după mai bine de cinci ani. Am depus jurămîntul şi am răspuns la întrebările preliminare ; şi atunci doamna Ratcliff şi-a ridicat voalul pe care îl purtase încă de la începutul procesului şi m-a privit în faţă cu ochii pe care mi-i aminteam atît de bine — ochii domnişoarei Borgier.

Mărturisesc că purtarea mea în primele clipe de surpriză au oferit oarecare temei comentariilor, de-

venite apoi obișnuite, privitoare la relațiile mele cu inculpata. Privirea ei mi-a încătușat nu numai ochii, ci și limba. Am văzut din nou Ierusalimul; și fața încadrată în pătratul de cer albastru uitîndu-se în jos, în amfiteatrul facultății de medicină. Abia după o zbatere lăuntrică, care a atras atenția judecătorului, a juriului, a avocaților și a spectatorilor, am fost în stare să-mi depun în continuare mărturia.

Mărturia era puternic în favoarea acuzatei. Datele de care dispunem cu privire la acest caz erau în întregime post-mortem. Ele începeau cu autopsia. Nu găsisem nimic care să indice o otrăvire cu laudanum sau cu orice altă substanță. Tractul intestinal nu prezenta nici o alterare, vasele creierului nu erau congestionate, nu exista efuzie seroasă. Structurile caracteristice morții prin otrăvire lipseau. Acestea erau, bineînțeles, doar dovezi negative. Dar, mai mult, analizele chimice pe care le efectuasem arătaseră absența otrăvii în organism. Nu putuse fi detectat mirosul de opiu. Încercasem să decelez prezența morfinei — cu acid azotic, cu perclorat de fier, cu cromat de potasiu și, cel mai important, cu acid iodic. Repetasem încercările pentru punerea în evidență a acidului meconic cu perclorat de fier. Făcusem teste cu procedeul Lassaigne, procedeul Dublanc și procedeul Flandin. În măsura în care mă puteam bizui pe resursele de care dispunea chimia organică, dovedisem că, în pofida simptomelor pe care le prezentase domnul Ratcliff înainte de moarte, aceasta nu fusese provocată de laudanum și nici de o altă otravă cunoscută.

Am fost în măsură să răspund cinstit, într-un fel care nu a zdruncinat autoritatea depoziției mele medicale, la întrebările procurorului dacă o cunoscusem în trecut pe acuzată. Iar juriul, după o scurtă deliberare, a dat un verdict de nevinovăție, bazat în mare parte tocmai pe depoziția mea inatacabilă.

Am jurat oare fals ? Nu ; căci toate afirmațiile mele aveau o bază științifică. Știam că nici un strop de laudanum, nici un grăunte de morfină nu trecuse de buzele domnului Ratcliff. Ar fi trebuit oare să-mi

dezvălui bănuielile cu privire la adevărata moarte a domnului Ratcliff, și să povestesc juriului ceea ce știam din trecut despre domnișoara Borgier ? Nu ; căci nici o curte de justiție nu ar fi stat măcar o clipă să asculte o astfel de relatare. Știam că femeia nu își omorîse bărbatul. Și totuși aveam convingerea și știam — în măsura în care putem cunoaște un lucru despre care avem date puține și care ascultă de legi încă nelămurite — că îl otrăvise, *îl otrăvise cu ochii.*

Sper că colegii mei de breaslă îmi vor acorda suficient credit pentru a recunoaște că nu îmi place să stîrnesc senzație și că nici nu sînt înclinat să mă pierd în labirintul unor speculații fizico-psihologice. Am afirmat cele de mai înainte din proprie voință, deplin conștient de ceea ce implică.

Care era misterul influenței novice pe care această femeie o exercita prin mijlocirea ochilor ? Care îi era ascendența, care era secretul acestei predispoziții ? Prin ce proces obscur de evoluție a dobîndit privirea ei un efect toxic, asemănător cu cel provocat de *papaver somniferum ?* Cum ajunsese să devină o Femeie-Mac ? Nu pot da încă răspuns la aceste întrebări și mă tem că n-am să le găsesc niciodată răspuns.

Dar dacă mai este nevoie de vreo dovadă a sincerității cu care am negat existența oricărui sentiment care ar fi putut să mă facă să o acopăr pe doamna Ratcliff prin sperjur, îmi îngădui să spun că dețin în momentul de față o scrisoare, scrisă de acuzată după achitare, în care îmi oferă averea și pe ea însăși ; cît și o copie a răspunsului meu în care refuz, respectuos, oferta.

Povestea potopului

REMARCABILELE DESCOPERIRI ALE DOMNULUI GEORGE SMITH

AMĂNUNTE SENZAŢIONALE PRIVITOARE LA TRADUCEREA TĂBLIŢELOR ASIRIENE DE LA BRITISH MUSEUM ● RECENTELE DESCOPERIRI ARUNCĂ O NOUĂ LUMINĂ ASUPRA POTOPULUI LUI NOE CÎT ŞI ASUPRA TRECUTULUI SENATORULUI DE MAINE ŞI A ÎNTEMEIERII BROOKLYN-ULUI

Boston, 26 aprilie — Domnul Jacob Rounds din Londra, custode adjunct la British Museum, într-o scrisoare neoficială adresată unui distins orientalist din oraşul nostru, dezvăluie cîteva amănunte interesante asupra stadiului cercetărilor privitoare la punerea în ordine şi traducerea diferitelor tăbliţe cioplite şi *lateres coctiles* [1], aduse din Asiria şi Chaldeea de către domnul George Smith. Rezultatele obţinute în ultimele trei-patru luni sînt cît se poate de mulţumitoare. Această preocupare, iniţiată acum trei sferturi de veac de către Grotefend, şi continuată de alţi arheologi cum ar fi Rask, St. Martin, Klaproth, Oppert şi neobositul Rawlinson — care se considerau fericiţi atunci cînd reuşeau să înainteze măcar cu un pas — a fost dusă mult mai departe şi într-un ritm susţinut de către domnul George Smith şi colaboratorii săi ştiinţifici. Se poate spune, pe bună dreptate, că cuneiformele asiro-babiloniene, cea de a treia şi cea mai complicată ramură a trilogiei, şi-au găsit în cele din urmă un Oedip.

[1] Cărămizi arse (lat.).

Enigmele de la Accad şi din Sumer au fost în sfîrşit dezlegate. Domnul George Smith traduce actualmente epigrafele de pe tăbliţele dezgropate din gunoaiele criptelor de la Ninive, cu aceeaşi uşurinţă cu care profesorul Whitney traduce din greacă, sau un elev din clasa a cincea fabula „Omul şi vipera“.

Au trecut doar cîţiva ani de cînd savantul Witte declara că aceste caractere stenografice, aranjate pe plăcuţe cenuşii de alabastru, sau pe suprafeţe de lut cu grijă pregătite, tot atît de ordonat ca săgeţile în muzeu în secţiunea războaielor antice, sînt cu desăvîrşire lipsite de orice semnificaţie alfabetică — doar nişte ornamente ciudate sau poate urme lăsate de viermi ! Dar tălmăcirea lor a fost perfectată. Cripta lui Nimroud, ca şi cele din Kouyunjik, Khorsabad şi Nebbi Yunus şi-au scos la lumină preţioasele comori şi dezvăluie acum, pagină după pagină, istoria din trecut a pămîntului nostru.

Domnul Smith şi domnul Rounds sînt amîndoi convinşi de faptul, afirmat pentru prima oară de Westergaarde, că scrierea cuneiformă este înrudită cu cea demotică egipteană, şi de asemenea că acest alfabet — ce conţine peste patru sute de semne, unele silabice, altele fonetice şi altele ideografice — are o structură extrem de complicată şi de arbitrară. Aşa cum s-a mai sugerat, caracterele primitive sau babiloniene, folosite în inscripţiile pe care le-au descifrat domnul Smith şi colaboratorii săi, sînt mult mai confuze decît toate cele care le-au urmat ori variantele lor — aşa-zisele cuneiforme persane şi medice.

BIBLIOTECA LUI SENNACHERIB

Tăbliţele cele mai interesante şi mai importante au fost cele găsite în faimoasa criptă din Kouyunjik, deschisă pentru prima oară în anul 1843 de Paul Emile Botta şi explorată ulterior de Layard însuşi.

Inscripţiile sînt în cea mai mare parte pe tăbliţe de lut, şi se pare că au constituit pereţii marii biblioteci a lui Assurbanipal din palatul lui Sennacherib. Sennacherib trebuie să fi fost un monarh cu înclinaţie către navigaţie, deoarece o bună parte a inscripţiilor se referă la povestea potopului şi la călătoria lui Noe — care corespunde la Asirieni cu Nyab şi de asemenea, în anumite privinţe, cu Deucalion din miturile greceşti. Povestea potopului a fost realcătuită bucată cu bucată, fragment cu fragment, şi iat-o acum întreagă, un episod de sine stătător din vasta epopee pe care domnul George Smith se străduieşte să o reconstituie. Domnul Rounds poate fi, desigur, iertat pentru cuvintele firesc înflăcărate cu care vorbeşte de aceste lucrări.

Dar are într-adevăr cu ce se mîndri ! Oamenii aceştia de la British Museum adună cu trudă cărămidă lîngă cărămidă, pentru a alcătui ceea ce susţin că este o enciclopedie completă a istoriei sacre şi profane, începînd cu crearea materiei şi cu naşterea gîndirii. Cercetările lor extraordinare le-au conferit o autoritate uriaşă, de la înălţimea căreia îşi afirmă acum grav aprobarea cu privire la versiunea oferită de Sfînta Scriptură şi se apleacă chiar asupra lui Moise spre a-l mîngîia pe cap şi a-i spune că tălmăcirea sa inspirată a fost aproape corectă.

Atît de plastică este relatarea aventurilor lui Nyab, sau mai bine-zis Noe ; atît de clară este descrierea succintă a metodelor sale de navigaţie ; atît de uimitoare sînt faptele nou descoperite privind arca şi pasagerii ei, încît mă simt tentat a mă folosi de îngăduinţa savantului din Boston, care are onoarea de a fi stimatul corespondent al domnului Round, pentru a transcrie mai în amănunt, spre folosul cititorilor noştri, extraordinara poveste a potopului, aşa cum ne este zugrăvită de cuneiformele asiriene — rămase criptograme vreme de patru mii de ani, pînă cînd geniul domnului Smith a ridicat vălul ce acoperea misterul semnificaţiei lor.

Domnul Smith dovedește pe baza acestor inscripții că, atunci cînd Noe începu a-și construi arca și a prevesti potopul, mulțimea socotea că este fie nebun, fie un speculant viclean care are de gînd, prin profețiile sale înflăcărate și aparența de deplină sinceritate, să deprecieze în așa măsură valoarea terenurilor, încît să le poată cumpăra, prin intermediarii săi, în număr cît mai mare și la un preț de nimica.

Chiar atunci cînd pămînturile așezate în văi au fost acoperite de ape, și cînd devenise limpede că anotimpul avea să fie deosebit de ploios, vecinii răuvoitori obișnuiau să se adune cu singurul țel de a-și bate joc de înfățișarea lipsită de grație a corăbiei și de a pune la îndoială destoinicia ei pe ape. Nu lipseau nici cei care să afirme că „obiectul" se va răsturna la prima pală de vînt, ca o copaie prea încărcată. Așa că oamenii veneau, atît de aproape cît și de departe, să fie martori și să rîdă de înfrîngerea bătrînului patriarh.

Dar nu avură prilejul să o facă. Arca plutea ca un arbore de plută. Noe ridică ancora și, în picioare la cîrmă, flutură cu grație mîna în semn de adio către contemporanii săi ticăloși, în vreme ce credincioasa corabie înainta ca o ființă vie în briza răcoroasă dinspre sud. Nu există nimic în scrierile asiriene care să vină în sprijinul legendei conform căreia Noe ar fi accelerat mișcarea arcei ridicîndu-și pulpanele hainei. Ar fi fost o faptă fără rost și lipsită de demnitate. Cabina înaltă de pe punte asigura suficientă rezistență vîntului, pentru a face arca să alunece cu o viteză respectabilă.

NOE NAVIGATOR

După ce noutatea situației s-a tocit, și nu mai exista satisfacția de a refuza cu blîndețe, dar și cu hotărîre, cererile de luare pe vas, și de a vedea oamenii — care pînă nu de mult îl luau în derîdere — tîrîndu-se către înălțimi numai ca să fie prinși și înghițiți în cele din

urmă de apele mînioase, călătoria a devenit obositoare şi neplăcută. Arca era, cu îngăduinţă spus, o corabie greu de strunit. Se apleca înfricoşător în vînt şi dădea mereu greş în ocolirea obstacolelor. Valurile, chiar mici, izbeau zdravăn în fundul ei plat, aşa încît cei aflaţi la bord erau în asemenea măsură doborîţi de răul de mare, că ajunseseră să-şi dorească să fi fost şi ei păcătoşi şi să se fi înecat odată cu mulţimea.

Înăuntrul cocioabei nenorocite ce servea drept cabină erau înghesuite laolaltă, claie peste grămadă, păsări, animale şi oameni. Una dintre tăbliţele despre potop glăsuieşte, nu fără patos, astfel : „E nespus de neplăcut *(amakharsyar)* să dormi în vreme ce un tigru de Bengal se zgîieşte la tine dintr-un colţ, iar un arici îşi face culcuşul lîngă tălpile tale goale. Iar lucrurile se-ncurcă de-a binelea cînd elefantul devine neliniştit sau ursul polar se simte jignit de cine ştie ce închipuită lipsă de consideraţie."

Nu voi anticipa asupra relatării amănunţite a domnului Smith cu privire la călătoria corăbiei. El a adunat date pentru o hartă completă a drumului străbătut de Noe în decursul nenumăratelor sale luni de călătorie. Caracterul întortochiat al căii urmate, ca şi ciudata înclinaţie vădită de Noe de a naviga în cercuri mari, sînt o dovadă că venerabilul corăbier, sub influenţa deprimantă a celor înconjurătoare, recurgea adesea la băuturi spirtoase tari, o slăbiciune asupra căreia noi, urmaşii săi, ar trebui să aruncăm vălul milostiv al uitării.

EXTRASE DIN JURNALUL DE BORD AL LUI NOE

Dintre toate descoperirile, cea mai uimitoare a fost, fără îndoială, vraful de tăbliţe ce conţineau o transcriere exactă a jurnalului de bord al lui Noe. Acest jurnal de călătorie — pe care Noe, ca un corăbier prudent, l-a ţinut fără îndoială cu deosebită grijă — i-a rămas probabil moştenire lui Shem, primul născut şi comandant al vasului. Părţi din acest jurnal au trecut, pe cît se pare, din mînă în mînă de la o gene-

rație la alta printre triburile semitice ; și domnul Rounds nu se sfiește să-și exprime părerea că tăblițele din British Museum sînt copiate direct după înscrierile originale făcute în jurnalul corăbiei de către Noe sau Shem.

El a trimis corespondentului său din Boston primele exemplare ale unora dintre copiile litografiate destinate a ilustra viitoarea lucrare a domnului Smith — „O istorie exhuastivă a potopului și a călătoriei lui Noe". Trebuie ținut seama că inscripțiile se citesc de la stînga la dreapta, și nu, ca în arabă și în numeroase alte limbi semitice, de la dreapta la stînga. Transcrisă în caractere latine, această inscripție ar suna cam așa :

> *...dahyarva saka ormudzi... fraharram athura uvatish... kia rish thyar avalna nyasadayram okanaus mana frabara... gathava Hambi Humin khaysathryam nam Buhmi... pasara ki hi baga Jethyths paruvnam oazarka... Rhsayarsa...*

S-au făcut progrese atît de mari în tălmăcirea dialectelor aramaice, încît pentru domnul Rounds este relativ ușor să o traducă în limba noastră maternă, ceea ce sună după cum urmează, completînd unele lipsuri din inscripție, acolo unde înțelesul este limpede :

> VASUL „ARCA", LATITUDINE 44°15', LONGITUDINE...
> Apele scad repede. Am mîncat ieri ultimul pterodactil... Hambl Hamin (Hannibal Hamlin !) s-a îmbolnăvit de scorbut. Trebuie dus la țărm... MARȚI, 7. Berea și mastodonții s-au terminat. Doamna Japheth a născut iar o pereche de gemeni. Toți sînt bine.

Importanța acestei relicve din istoria potopului este covîrșitoare. Ea aruncă lumină asupra cîtorva împrejurări ce rămăseseră nelămurite pînă astăzi.

Cercetînd problema și toate implicațiile sale. și după o comparare a fragmentului mai sus citat cu nenumărate alte pasaje — pentru care îmi lipsește locul ca să le redau — domnul Smith și domnul Rounds ajung la următoarele

CONCLUZII IMPORTANTE

I. Atunci cînd a fost făcută această însemnare în jurnalul de bord de către Noe (sau Shem), arca se afla pe undeva în apropiere de coastele statului Maine. Latitudinea constituie o dovadă în sprijinul acestei presupuneri ; din păcate, longitudinea lipsește. O dovadă suplimentară a faptului că Noe a vizitat coastele Americii poate fi găsită în vechea baladă, ce se bazează pe o tradiție habbinică, în care se vorbește de Barnegat. Eroarea surprinzătoare care așază Araratul doar cu trei mile la sud de Barnegat se datorește fără îndoială unei confuzii în calculele logaritmice făcute de Noe — rezultat firesc al regretabilelor sale năravuri.

II. „Am mîncat ieri ultimul pterodactil... Berea și mastodonții s-au terminat." Avem aici soluția simplă a unei probleme care a pus multă vreme știința în încurcătură. Proviziile din arcă s-au dovedit neîndestulătoare pentru călătoria ce s-a prelungit peste așteptări. Lipsa de alimente l-a silit pe Noe și pe familia sa să recurgă la șeptel. Așa că au înfulecat animalele mai mari și cu carnea mai gustoasă din colecție. Singurele exemplare în viața de ihtiosaur, pasăre dodo, silurian, plesiosaur, mastodont, au fost mîncate de excursioniștii înfometați. Aceasta lămurește dispariția anumitor specii care, așa cum ne învață geologia, au trăit în vremurile de dinaintea potopului. Chiar dacă această dezvăluire ar fi fost singurul rezultat al cercetărilor domnului Smith, și tot nu ar fi făcut în zadar săpături. Domnul Rounds remarcă, pe drept cuvînt, că aluzia la bere ne îndreptățește pe deplin să presupunem că această inscriere a fost făcută de însăși mîna lui Noe !

III. Interesanta referire la sporirea familiei lui Japheth arată că soția sa — nobilă femeie, întotdeauna la înălțime — își dădea toată silința să umple golurile săpate în populația lumii de apele în creștere. Cuvîntul *hibaga* s-ar putea să însemne trigemeni ; dar domnul Smith, cu acel conservatorism și acea aversiune față de senzațional ce caracterizează pe adevăratul arheolog, preferă să nu se avînte și se mulțumește să tălmăcească cuvîntul prin gemeni.

HANNIBAL HAMLIN, LA ORIGINE HAM

IV. Ajungem acum la o concluzie care este tot atît de neașteptată, pe cît este de neînlăturat. Ea stabilește o legătură între onorabilul Hannibal Hamlin și epoca de dinaintea potopului. Specialiștii în istorie antică au bănuit de mult că asemănarea dintre numele de Ham și Hamlin era ceva mai mult decît o coincidență. Prin strădaniile domnului Smith a fost descoperită printre ruinele Asiriei veriga ce lipsea, care face ca această legătură să devină pe deplin limpede. Ham, cel de al doilea fiu al lui Noe, este numit în aceste documente de la Kouyunjik — Hambl Hamin ; și orice cercetător, oricît ar fi de neprevenit, nu poate să nu-și dea seama că se confirmă astfel limpede originea străveche a senatorului de Maine.

„Hambl Hamin s-a îmbolnăvit de scorbut. Trebuie dus la țărm." *Buhmi* înseamnă literal „pămînt", „noroi", și construcția *nam Buhmi* este adesea folosită în aceste inscripții în înțelesul de „a pune în pămînt", „a îngropa". Totuși, este puțin probabil ca acesta să fie înțelesul aici, de vreme ce arca se afla încă în larg. Așa că *nam Buhmi* nu poate fi tradus altfel decît prin „dus la țărm".

Vă rog să remarcați importanța acestui lucru. Arca se leagănă încoace și-ncolo în largul coastelor statului Maine, așteptînd vîntul dinspre nord-vest. Sărmanul Ham, sau Hambl Hamin cum ar trebui să-i spun corect, are toate motivele să regrete slăbiciunea sa pentru excursiile pe mare și petrecerile nautice. Organis-

mul său a început să se resimtă de pe urma lipsei de legume proaspete, și a unei alimentații bazate exclusiv pe mastodont sărat. Sărmanul Hambl ! Cu puțin înaintea potopului, pe vremea cînd ocupa postul de perceptor într-unul din porturile Mediteranei, era obișnuit să primească zilnic, și scutite de vamă, mazăre verde și sparanghel din Grădinile Raiului. Dar acum scutirea de vamă s-a abrogat, iar Grădinile Raiului se află la peste două sute patruzeci de picioare sub apele mării. În jurul lui, doar saramură. Chipul său oacheș devine palid și răvășit. Pelerina de postav grosolan atîrnă pe trupu-i subțiat. Își molfăie morocănos trabucul, stînd pe puntea corăbiei cu degetele mari în buzunarele vestei, gîndind că mai are cîte ceva de lucru pe lumea asta, dar nu pentru multă vreme. Gingiile au început să i se înmoaie, vădind ravagiile scorbutului. Și, ca urmare, Noe, după nenumărate discuții — căci Hambl e îndărătnic și se codește să iasă din orice loc în care a intrat cîndva — l-a *nam Buhmi,* l-a dus la țărm.

Nu dispunem de alte date cu privire la Hambl Hamin, dar este cît se poate de logic să presupunem că, după ce a fost părăsit pe coastele stîncoase ale statului Maine, s-a hrănit cu coacăze pînă cînd s-a vindecat cît de cît de scorbut, a plutit pe Penobscot în sus pe o plută, a întemeiat străvechea așezare Hamden,[1] pe care a botezat-o după propriul său nume, și a fost ales pe loc într-o înaltă funcție publică.

O ARCĂ A CONCURENȚEI

Mă tem că între nenumăratele legende ciudate, cuprinse în lunga și deosebit de interesanta comunicare a domnului Round, îmi va fi greu să fac o alegere. Mă voi opri totuși asupra uneia dintre ele, pe care o voi prezenta pe scurt. Este vorba de o arcă a concurenței.

---

[1] Spelunca lui Ham.

Trăia pe vremea potopului un negutător, pre nume Brith, care făcuse avere în băcănia cu amănuntul. De fapt, era un milionar antediluvian. Brith se lepădase de păgînism, convertit de predicile deosebit de convingătoare ale lui Noe, dar ulterior recăzuse în păcat. Totuşi, cînd începu să tune şi să fulgere şi să se întunece cerul dinspre nord-est, Brith vădi oarecare simptome de reîntoarcere a evlaviei. Se apropie de scîndura ce înlesnea urcarea pe corabie şi solicită să fie luat la bord împreună cu familia. Noe, care verifica lista de animale, scrisă pe spatele unei chitanţe vechi de impozite, refuză cu hotărîre să dea curs unei astfel de rugăminţi. Trebuie spus că Brith îl învinsese de curînd în alegerile pentru Consiliul Comunal.

Banii valorosului băcan i-au fost acum de mare folos. Făcu singurul lucru înţelept cu putinţă într-o astfel de împrejurare. Îşi construi şi el o arcă şi zugrăvi în litere mari pe una din laturi cuvintele : Singura Soluţie Sigură pentru Navigaţia în Univers ! şi o boteză „Broasca“. [1]. „Broasca“ era construită după chipul şi asemănarea arcei, dar cum în acele vremuri nu exista dreptul de autor, lui Noe nu-i mai rămînea decît să spere că nu va fi în stare să plutească.

Pe „Broasca“ Brith o îmbarcă pe soţia sa Briatha, pe cele două fiice — Phessar şi Barran, pe cei doi gineri — Lampra şi Pinnyish, cît şi o turmă de dobitoace alese pe sprînceană, abia mai prejos decît cea adunată de Noe însuşi. Lampra şi Pinnyish, vulpoi bătrîni, convinseră cincizeci dintre cele mai frumoase femei ce putură găsi să-i însoţească în călătorie.

Brith nu era un corăbier tot atît de priceput ca Noe. Lansă nava la apă cu patruzeci de zile bune prea devreme, îşi pierdu socoteala distanţelor şi rătăci pe ocean vreme de şapte ani şi un sfert, hrănindu-se îndeosebi cu şobolanii ce năpădiseră „Broasca“. Nesăbuit, Brith nu îşi dăduse osteneala să aprovizioneze corabia pentru o călătorie mai lungă.

La capătul acestui drum îndelungat, pasagerii şi echipajul reuşiră să acosteze într-o seară ploioasă şi

[1] *The Toad* — sensul exact este „broasca rîioasă“, sau în vorbirea curentă — canalie, nemernic.

luară cu ei pe mal, împreună cu bagajele, un raton și un dromader, singurele rămășițe supraviețuitoare ale mîndrei lor menajerii. Odată ajunși pe uscat, cei trei bărbați se despărțiră, după ce încheiaseră un pact tripartit de veșnică prietenie și împărțiseră între ei turma de femei. Brith luă optsprezece, Lampra tot optsprezece, iar Pinnyish — care pare să fi fost un om mai nepăsător, prea leneș să se certe — trebui să se mulțumească cu cele șaptesprezece rămase.

Tăblițele de la Nebbi Yunus aruncă o oarecare lumină asupra interesantei probleme a locului de acostare a excursioniștilor. *Khayarta* înseamnă fără îndoială „insulă“, iar *Dyinim*, fără doar și poate „lungă“. Așa încît probabil că domnul Rounds are dreptate cînd susține că „Broasca“ și-a aruncat ancora în Wallabout Bay, și că Brooklyn-ul și societatea aleasă din Plymouth își datorează obîrșia acestei neobișnuite expediții.

Experimentul profesorului

I

Vinul roșu de Affenthal are virtutea că o sticlă de jumătate te face blînd dar hotărît, două te fac vorbăreț și îndărătnic, iar trei, nepăsător și nechibzuit. Dacă chelnerul de la restaurantul Prințul Carl din Heidelberg ar fi avut mai presus de setea de bacșișuri și un suflet nemuritor, ar fi putut socoti cu exactitate efectul celor șase sticle de Affenthal pe care le-a adus în apartamentul reverendului doctor Bellglory, la dineul pentru trei persoane de la ora șase. Cu alte cuvinte, ar fi putut ști mai dinainte cele ce se vor întîmpla, dat fiind că din cele șase sticle de jumătate, una a fost consumată de domnișoara Blanche Bellglory, două au luat calea reverendului doctor tatăl ei, în timp ce restul a revenit tînărului Strout, în trecut originar din New York, iar mai de curînd detașat pe lîngă sectorul psiho-neurologic al profesorului Schwank de la universitate.

Urmarea a fost că în cursul serii doctorul a adormit în scaun, iar tînărul Strout s-a folosit de acest prilej pentru a-i pune domnișoarei Blanche o întrebare pe care i-o mai pusese de două ori, o dată la Saratoga Springs și încă o dată în centrul orașului New York. Ea îi dădu însă același răspuns pe care îl mai auzise și în cele două ocazii precedente, dar în cuvinte încă și mai hotărîte, deși nu mai puțin blînde decît în trecut. Si anume, își declară hotărîrea nestrămutată de a se înclina în fața dorinței părinților ei.

Acest lucru nu era chiar plăcut pentru tînărul Strout. El știa mai bine ca oricine că, deși reverendul îl aprecia ca om și din punctul de vedere al poziției, sociale, era revoltat de convingerile lui filozofice. „Un

om", spusese acesta în repetate rînduri, „care neagă posibilitatea obiectivă a cunoașterii prin intermediul intuiției și, în general, al metodelor subiective — un om care dă la o parte ceea ce e abstract în goana lui după fenomenele materiale — nu poate fi un soț de încredere pentru copila mea."

Același lucru îl repetă, în multe cuvinte și plin de elocință, cînd se trezi din ațipire și după ce domnișoara Blanche se retrăsese în mod discret.

— Dar aceasta este o problemă de inimă și nu de metafizică, căută să îl convingă Strout ; iar dumneavoastră plecați mîine la Nürnberg. Pentru mine este ultima șansă.

— Ești un tînăr minunat în multe privințe, spuse doctorul. Reneagă-ți materialismul vulgar și ți-o voi da pe Blanche din toată inima. Nu se poate aduce nici o obiecție antecedentelor tale, dar gîndirea ta e alterată de cea mai primejdioasă erezie a tuturor timpurilor. Dacă aș sprijini-o dîndu-ți fata mea, n-aș mai putea privi vreodată în față universitatea Princeton.

— Mi se pare că lucrul acesta nu privește cîtuși de puțin universitatea Princeton, insistă Strout. El ne privește pe Blanche și pe mine.

Iată deci trei oameni, dintre care doi tineri îndrăgostiți unul de celălalt, învrăjbiți de o problemă metafizică, cea mai abstractă și deșartă dilemă pe care s-au irosit vreodată strădaniile oamenilor. Dar aceeași problemă a învrăjbit vreme de secole școlile din toată Europa și a contribuit în mare măsură la lista martirilor pe altarul unei idei. Vechea și faimoasa controversă era acum preluată de cele șase sticle de vin de Affenthal, trei dintre ele împotrivindu-se cu vitejie celorlalte trei.

— Nici un argument de pe lume, spuneau cele două sticle ale doctorului, nu va reuși să-mi clintească hotărîrea ; și căzură din nou în adormire.

— Oricît ar încerca să mă înduplece, spuse sticla domnișoarei Blanche două ceasuri mai tîrziu, nu mă vor face să mă împotrivesc dorințelor tatălui meu. Dar, continuă sticla în șoaptă, îmi pare rău că e atît de încăpățînat.

— Nu cred, i-o întoarseră sticlele lui Strout. Ești tot atît de lipsită de inimă ca și ideile fără personalitate ale tatălui tău. Nu ești făcut din carne și sînge ca celelalte femei. Ești doar o Extensie, alcătuită dintr-un conglomerat de concepte, care își face iluzia că este un Întreg ce caută să amăgească cu existența sa nereală un biet diavol ca mine. Ești ireală, îți spun. Ar fi de ajuns o fisură în înlănțuirea logică, o eroare a simțurilor, un raționament fals, o premisă greșit așezată și... gata ! Puff ! Te destrami în nemărginire. Dacă ai fi altfel, ai ține la mine. Ce prost sînt că te iubesc ! Aș putea tot atît de bine să iubesc o amintire, un gînd, un vis, o formulă matematică, o regulă de sintaxă, sau orice altceva, la fel de lipsit de existență obiectivă.

Ea nu răspunse, dar ochii i se umplură de lacrimi.

— La revedere, Blanche, mai spuse el de la ușă, trăgîndu-și pălăria pe ochi și neluînd în seamă expresia de durere și tulburare ce umbrea fața ei frumoasă. Dumnezeu să te binecuvînteze atunci cînd tatăl tău te va căsători cu un silogism.

II

Strout merse fluierînd de la hotelul Prințul Carol către locuința sa din Plöckstrasse, reamintindu-și despărțirea sa de Blanche.

„Cu atît mai bine", își spuse. „Un vis mai puțin în viață, loc mai mult pentru realități."

Ceasul din piață arăta orele nouă și jumătate ; luna plină ce atîrna peste Königsstuhle scălda orașul și valea în lumină. Sus, pe muchia dealului, ruina uriașă a vechiului castel se ridica mîndră dintre pomi.

Se opri din fluierat și își încleștă dinții.

— Puah ! exclamă cu voce tare. Nu poți să-ți lepezi convingerile ca pe o pereche de ghete care te bat. La urma urmelor, dragostea nu e nimic altceva decît o dezintegrare și recompunere a anumitor molecule din creier sau măduvă, guvernate de legi încă necunoscute.

Şi spunînd acestea, se ciocni de un individ pîntecos ce tocmai cobora strada.

— Hei ! domnule Strout, spuse vocea veselă a profesorului Schwank. De ce mergi atît de repede și ce adevăruri fiziologice rostești către lună ?

— Încerc să elimin efectul a trei sticle din blestematul dumneavoastră de vin de Affenthal care mi-a coborît în picioare, domnule profesor, răspunse Strout, și încerc să vrăjesc luna. Între noi doi există o legătură mai veche.

— Şi fermecătoarea dumneavoastră prietenă din America ? întrebă profesorul cel gras chicotind.

— Pleacă mîine cu trenul de dimineață, răspunse Strout cu tristețe.

— *Himmelshitzen !* exclamă profesorul. Şi supărarea te-a orbit în așa măsură că te repezi în abdomenul celor mai în vîrstă ? Hai cu mine acasă să fumăm o pipă. Poate te va ajuta să vezi lucrurile mai filozofic.

Locuința profesorului Schwank se afla peste drum de clădirea universității din Ludwig-platz. Instalat într-un fotoliu confortabil, în gură cu o pipă îndesată cu tutun excelent, Strout începu să se simtă mai împăcat cu cele înconjurătoare. Atmosfera de activitate științifică practică și sănătoasă îi ostoia sufletul. Profesorul Schwank ajunsese mai departe decît oricare dintre eminenții săi contemporani în demonstrarea bazelor pur fiziologice ale minții și gîndirii. El se apropiase mai mult decît oricine în Europa de zonele cele mai tainice ale creierului, de secretele influxurilor nervoase și ale memoriei ganglionilor. Poziția sa filozofică se situa la antipodul celei ocupate, de pildă, de reverendul doctor Bellglory. Biroul reflecta preocupările omului. Într-un colț odihnea o uriașă bobină Ruhmkorff. Pretutindeni erau împrăștiate cărți — pe rafturi, pe mese, pe scaune, pe podea. Un bust de ghips al lui Aristotel privea peste cameră drept în ochii unui bust de ghips al lui Leibnitz. Pe pereți atîrnau portretele lui Gall, Pappenheim, Leeuwenhoek. Peste tot găseai piese de disecție și prepa-

rate anatomice conservate. Într-un borcan de sticlă, așezat pe masa de lîngă cotul lui Strout, plutea în alcool gălbui creierul unui filozof pozitivist ; alături, și tot în spirt, se legăna măduva spinării unui hoț celebru.

Însăși înfățișarea profesorului — așa cum sta în fotoliul din fața lui Strout, suflînd senin nori de fum din muștiucul de chihlimbar al pipei sale lungi de porțelan — era dintre cele care, promițînd dinainte simpatie, preschimbă rezerva în mărturisiri confidențiale. Nu numai fața trandafirie, tivită de barbă aurie, ci întregul său trup mătăhălos părea că radiază către Strout o mare bunăvoință prietenoasă. Era ca un refugiu pentru inimile sfărîmate. Vrînd-nevrînd, surîsul blînd, atent al profesorului și întrebările lui discrete, îl făcură să se simtă fericit în a-și destăinui necazurile. Profesorul, fumînd în tăcere, ascultă cu răbdare lunga poveste. Dacă Strout ar fi fost mai puțin cufundat în propriile sale supărări, ar fi descoperit poate că — în spatele interesului prietenesc ce licărea în lentilele ochelarilor cu ramă de aur ai profesorului — doi ochi mici și cenușii ca oțelul îl urmăreau cu răceala ascuțită și necruțătoare a investigației științifice.

— După cum vedeți, domnule profesor, spuse Strout în concluzie, cazul este fără speranță.

— Dragul meu prieten, răspunse profesorul, nici gînd de așa ceva.

— Dar este vorba de convingeri, îi explică Strout. Nu poți să te lepezi de adevăr, chiar dacă ar fi să cîștigi o soție. Ea însăși m-ar disprețui pentru așa ceva.

— În lumea asta totul este adevărat și nimic nu este adevărat, răspunse sentențios profesorul. Trebuie să-ți schimbi convingerile.

— Asta mi-e cu neputință.

Profesorul suflă un nor gros de fum și îl privi pe tînăr cu milă și uimire. Lui Strout i se păru că toți, Aristotel și Leibnitz, Leeuwenhoek, Pappenheim și Gall, se uită la el de pe pereți cu milă și uimire.

— Imposibil spui, grăi profesorul Schwank. Dimpotrivă, dragul meu băiat, nimic nu este mai uşor decît să-ţi schimbi convingerile. La stadiul la care a ajuns astăzi chirurgia, nu mai există piedici în această privinţă.

Strout privi la respectatul său învăţător cu deplină uluire.

— Ceea ce tu numeşti convingeri, continuă savantul, sînt doar rezultatele unei constituţii a craniului, depinzînd de împrejurări întîmplătoare. Eşti un pozitivist, un idealist, un sceptic, un mistic, sau mai ştiu eu ce ; din ce cauză ? Pentru că firea, predispoziţia, modul în care ai asimilat elementele ce intră în structura oaselor au făcut să ai pereţii craniului mai groşi într-un loc, mai subţiri într-altul. Osul cranian apasă mai tare creierul într-un loc anume — urmarea, dispreţuieşti părerile prietenului tău, doctorul Bellglory ; stînjeneşte dezvoltarea ţesuturilor în alt loc — negi credinţei un loc în filozofie. Te asigur, domnule Strout, că am descoperit şi clasificat cea mai mare parte a cauzelor fizice care determină sau îngrădesc credinţa, şi sîntem pe cale să transformăm ideile noastre într-un procedeu ştiinţific exact.

— Chiar dacă tot ce spuneţi este o realitate, interveni Strout, a cărui minte începuse să se înceţoşeze sub influenţa combinată a vinului de Affenthal, a fumului de tutun şi a unor afirmaţii atît de uluitoare, nu văd cum ar fi de folos în cazul meu. Din păcate, oasele capului meu nu mai sînt cartilaginoase ca la copiii mici. Nu îmi puteţi modela gîndirea cu comprese şi bandaje.

— Ah ! aici mă atingi în mîndria mea profesională. Dacă ai vrea să mi te încredinţezi...

— Şi dacă aş face-o, ce s-ar întîmpla ?

— Atunci, răspunse profesorul cu entuziasm, ţi-aş replămădi gîndirea aşa încît să poţi face faţă cerinţelor reverendului Bellglory. Cum, ai să mă întrebi ? Dacă o lovitură în cap ar fi împins un ciob de os în materia cenuşie din partea de sus a creierului, lipsindu-te de memorie, de putinţa de a vorbi, sau de altă însuşire a simţurilor, după caz, ce aş face ? Aş ridica

bucățica de os cu pricina, micșorîndu-i astfel apăsarea. Lucrurile stau la fel atunci cînd conformația fizică a craniului îți îngrădește capacitatea de a înțelege și a aprecia concepția filozofică pe care teologul tău din America ține să o aibă ginerele său. Înlătur apăsarea. Îți dau o soție fermecătoare, iar știința cucerește o nouă și prețioasă victorie. Asta este ce îți ofer, domnule Strout.

— Cu alte cuvinte... începu Strout.

— Cu alte cuvinte, te voi trepana, exclamă profesorul, sărind de pe scaun și nemaiîncercînd să-și ascundă nerăbdarea.

— Ei bine, domnule profesor, spuse Strout încet, după o tăcere îndelungată, în decursul căreia se străduise să descopere de ce pe fața lui Gall din tablou părea a fi zugrăvită o expresie de triumf. Ei bine, domnule profesor, consimt să mă supun la operație. Trepanați-mă numaidecît — chiar și în noaptea aceasta.

Profesorul avu o clipă de șovăială în fața acestei hotărîri atît de pripite.

— Sînt necesare unele pregătiri...

— Pregătirile nu țin mai mult de cinci minute, răspunse Strout. Mîine s-ar putea să mă răzgîndesc.

Argumentul a fost suficient pentru a-l împinge pe profesor la acțiune imediată.

— Îmi vei permite, întrebă, să trimit după stimatul meu coleg de la universitate, domnul doctor Anton Diggelmann ?

Strout se declară de acord.

— Faceți tot ce credeți că este necesar pentru succesul experimentului.

Profesorul Schwank sună.

— Fritz, spuse către flăcăul cu fața tîmpă ce răspunse la chemare, treci piața și spune-i doctorului Diggelmann să vină de îndată la mine. Roagă-l să aducă trusa chirurgicală și eter sulfuric. Dacă îl găsești, nu mai e nevoie să te întorci.

Acționînd sub imboldul unei porniri neașteptate, Strout luă o foaie de hîrtie ce se afla pe masa profesorului și scrise în grabă cîteva cuvinte.

— Iată ! spuse, aruncînd servitorului o monedă de aur de zece mărci. Predă această scrisoare la hotelul Prinţul Carol mîine dimineaţă. Fii atent ! — mîine dimineaţă.

Conţinutul scrisorii era următorul :

Blanche,

Cînd vei primi aceste rînduri, problema va fi rezolvată — într-un fel sau altul. Sînt pe cale de a fi trepanat sub supravegherea prietenului meu, profesorul Schwank. Dacă piedica filozofică ce stă în calea unirii noastre va fi înlăturată prin operaţie, te voi urma în Bavaria şi Elveţia. Dacă rezultatul operaţiei va fi altul, gîndeşte-te uneori cu duioşie la nefericitul tău,

G. S.

Ludwig-platz ; 10,30 p.m.

Fritz predă conştiincios mesajul doctorului Diggelmann şi apoi se grăbi către cea mai apropiată cîrciumă. Prezenţa în buzunarul său a monedei de aur îi dădea ameţeli.

„Un domn simpatic şi generos !" gîndi. „Zece mărci ca să duc scrisoarea mîine dimineaţă la Prinţul Carol — zece mărci, o mie de pfenigi, la cinci pfenigi paharul cu bere, asta face două sute de pahare !" Uriaşa perspectivă îl umplea de bucurie. Cum să-şi dovedească recunoştinţa ? Reflectă, şi îi veni o idee. „Nu am să mai aştept pînă dimineaţă", gîndi. „Am să predau scrisoarea astă-seară, acum chiar. Şi el va spune : Fritz, eşti un băiat isteţ. Ai făcut treaba mai bine de cum mă aşteptam."

III

Strout era întins pe un fotoliu-pat, fără haină şi vestă. Profesorul Schwank se apleca deasupra lui. În mînă avea un cornet, făcut dintr-un ziar. Ţinea cornetul de vîrf ; deschiderea mare de la bază era aşezată

pe fața lui Strout, acoperind totul, cu excepția ochilor și a frunții

— Respiră adînc, continuu, regulat, spunea profesorul cu voce monotonă, liniștitoare. Așa ; bine ; bine — așa — așa — așa !

Cu fiecare inspirație Strout sorbea răceala plăcută, șuierătoare a aburilor de eter. La început îi fusese greu : la fiecare ridicare a pieptului avea pentru o clipă senzația că ape mari îi năvălesc în creier. Treptat durata acestei senzații se extinse, pînă cînd acoperi întreaga perioadă de inspirație. Apoi i se păru că eterul îl ia cu totul în stăpînire, controlîndu-i — parcă împotriva voinței — dilatările și contracțiile pieptului. Eterul răsufla în locul lui. Și el se preda influenței acestuia cu un simțămînt de încîntare. Năvălirile de ape deveniră ritmice, iar intervalele dintre ele din ce în ce mai scurte. Propria sa individualitate părea învăluită în aceste năvăliri, purtată încoace și încolo în fluxul și refluxul lor uriaș.

„Îmi voi pierde cunoștința peste o clipă," gîndi ; și cunoștința i se scufundă în apele învolburate.

Profesorul Schwank înclină din cap către doctorul Diggelmann. Doctorul îi răspunse tot printr-o înclinare a capului.

Doctorul Diggelmann era un omuleț uscat, care abia dacă cîntărea ceva mai mult de cincizeci de kilograme. Purta o perucă neagră, prea mare pentru capul lui. Ochii îi erau înfundați adînc sub sprîncenele stufoase, iar cutele puternic săpate ce plecau de la marginile nărilor și coborau pînă la colțul buzelor îi dădeau o expresie uscată, sardonică, în contrast izbitor cu rotunjimea veselă a obrazului profesorului Schwank. Doctorul Diggelmann era tăcut, dar atent. La un semn al profesorului deschise trusa cu instrumente chirurgicale și alese un bisturiu cu lama curbă și ascuțită, cît și o piesă strălucitoare de oțel, ce semăna cu un burghiu mare. După ce se asigură că instrumentele sînt în bună stare, își suflecă hotărît mînecile hainei și se apropie de Strout, aflat în inconștiență.

— Aproximativ pe linia mediană, imediat înapoia joncțiunii dintre suturile coronale și sagitale, șopti nerăbdător profesorul Schwank.

— Da. Știu — știu, răspunse Diggelmann.

Tocmai cînd se pregătea să reteze cu bisturiul o șuviță din părul castaniu care stînjenea cîmpul operator în partea de sus a capului lui Strout, ușa se deschise brusc și o tînără, însoțită de o servitoare, dădu buzna înăuntru.

— Sînt Blanche Bellglory, anunță tînăra pe savanții uimiți, de îndată ce își recăpătă răsuflarea. Am venit să...

În aceeași clipă zări pe fotoliu trupul neînsuflețit al lui Strout, iar apoi privirile iscoditoare îi fură atrase de oțelul strălucitor din mîna doctorului Diggelmann. Scoase un țipăt scurt și alergă către ei.

— E îngrozitor ! strigă. Am ajuns prea tîrziu și l-ați și omorît.

— Calmați-vă, vă rog, spuse profesorul politicos. Nu poate fi numită îngrozitoare o împrejurare căreia îi datorăm vizita unei tinere domnișoare atît de fermecătoare.

— Ce mare onoare ! adăugă doctorul Diggelmann, rînjind diabolic și frecîndu-și mîinile.

— Iar domnul Strout, continuă profesorul, nu este din păcate încă trepanat. Cînd ați intrat, tocmai ne pregăteam să începem operația.

Domnișoara Bellglory scoase un suspin de ușurare și se prăbuși pe un scaun.

În cîteva cuvinte bine alese, profesorul explică teoria experiențelor sale, insistînd mai ales asupra efectului care era de așteptat să-l aibă asupra fericirii celor doi tineri. Cînd încheie, ochii fetei erau plini de lacrimi, dar linia hotărîtă a gurii arăta că alesese calea pe care avea să meargă.

— Ce nobil din partea lui, exclamă, să se supună trepanării de dragul meu ! Dar asta nu trebuie să se întîmple. Nu pot consimți să fie mutilat, bietul, dragul lui cap. Nu mi-aș ierta-o niciodată. Toate necazurile pornesc de la hotărîrea mea de a nu mă mărita cu el fără consimțămîntul tatii. Concepția mea actuală

despre datorie mă împiedică să-mi schimb hotărîrea. Dar nu credeţi, continuă ea coborînd vocea pînă la şoaptă, că dacă m-aţi trepana pe mine, mi-aş vedea cu totul altfel datoria ?

— Este cît se poate de probabil, dragă domnişoară, răspunse profesorul aruncînd o privire plină de înţeles către doctorul Diggelmann, care îi răspunse cu cea mai discretă mişcare de pleoapă.

— Atunci, spuse Blanche ridicîndu-se şi începînd să-şi scoată pălăria, vă rog să începeţi numaidecît trepanarea mea. Insist.

— Ce se petrece aici ? rosti vocea adîncă a reverendului doctor Bellglory, care intrase pe nesimţite în cameră, pilotat de Fritz. Am venit cît am putut de repede, Blanche, dar nu destul de repede, se pare, pentru a afla principiile ce stau la baza purtării tale ciudate.

— Tatăl meu, domnilor, spuse domnişoara Bellglory.

Cei doi nemţi se înclinară curtenitor. Doctorul Bellglory le întoarse afabil salutul.

— Tată, aceşti domni, explică domnişoara Bellglory, şi-au asumat în mod amabil sarcina de a împăca diferenţele de opinie dintre bietul George şi noi, cu ajutorul unei intervenţii chirurgicale. Eu nu înţeleg de loc, dar George da, de vreme ce, precum vezi, a considerat că cel mai bun lucru de făcut era să se supună operaţiei care tocmai trebuia să înceapă cînd ai sosit. Iar eu nu pot să-l las să sufere din pricina încăpăţînării mele ; şi ca urmare, dragă tată, am cerut acestor domni să mă trepaneze în locul lui.

Profesorul Schwank repetă pentru informarea doctorului Bellglory explicaţiile pe care le dăduse mai înainte tinerei domnişoare. Aflînd de atitudinea lui Strout în această împrejurare, doctorul Bellglory rămase adînc mişcat.

— Nu, Blanche ! spuse. Tînărul tău prieten nu trebuie să fie trepanat. Deşi, ca om cinstit, nu-l pot accepta drept ginere atîta vreme cît părerile noastre asupra veridicităţii cunoaşterii obiective diferă atît de flagrant, pot însă să caut a-l depăşi în ceea ce pri-

veste dorința generoasă de a-și schimba convingerile. Eu voi fi cel trepanat, în măsura în care acești domni vor avea amabilitatea de a mă substitui pacientului aflat acum în grija lor.

— Vom fi cît se poate de fericiți, spuseră profesorul Schwank și doctorul Diggelmann într-o aceeași suflare.

— Mulțumesc ! Mulțumesc ! strigă doctorul Bellglory cu sinceră emoție.

— Dar eu nu voi îngădui să-ți sacrifici convingerile de o viață pentru fericirea mea, interveni Blanche.

Doctorul insistă că nu-și făcea decît datoria de părinte.

Nemții ascultau cu indiferență această dispută amicală care se prelungea. Oricum s-ar fi terminat lucrurile, aveau o victimă asigurată pentru experiențele lor și le păsa prea puțin care dintre cei trei americani va cădea în cele din urmă sub cuțit. Între timp Strout deschisese ochii, se ridicase încet într-un cot, privise vag prin cameră cîteva clipe, pentru a se prăbuși la loc, căzînd iarăși pentru o vreme în nesimțire.

Profesorul Schwank, văzînd că atît tatăl, cît și fata, erau la fel de nestrămutați în hotărîrea lor, și că nu era probabil ca vreunul să cedeze celuilalt, era pe punctul de a sugera să rezolve problema trepanîndu-i pe amîndoi, cînd Strout își reveni din nou în simțire. Se ridică drept în sus, privind fix borcanul de sticlă ce conținea creierul pozitivistului. Apoi își strînse capul cu amîndouă mîinile, murmurînd cuvinte fără șir. Treptat, pe măsură ce-i reveneau una cîte una facultățile, ochii i se luminară și începu să recunoască fețele din jurul lui. După o vreme deschise gura și vorbi.

— Minunat ! exclamă.

Domnișoara Bellglory alergă către el și îi luă mîna. Se apropie și doctorul, intenționînd să-i anunțe propria sa hotărîre de a fi trepanat. Strout duse mîna domnișoarei Blanche la buze, strînse cordial mîna reverendului și prinse apoi mîna profesorului Schwank, pe care o scutură cu toată căldura unei respectuoase recunoștințe.

— Stimate domnule profesor, spuse, nu știu cum să vă mulțumesc. Experiența a reușit pe deplin.

— Dar... începu profesorul uimit.

— Nu are rost să încercați a micșora partea ce vă revine în fericirea mea, îl întrerupse Strout. Teoria a fost a dumneavoastră, iar triumful pentru succesul practic vă revine atît dumneavoastră, cît și îndemînării doctorului Diggelmann.

Strout, continuînd să o țină pe Blanche de mînă, se adresă tatălui ei.

— Acum, domnule doctor, nu mai există nici o piedică în calea unirii noastre, spuse. Mulțumită operației profesorului Schwank, am devenit conștient de nebunia oarbă a atitudinii mele din ultima vreme față de subiectivism. Mă căiesc. Nu mai sînt pozitivist. Gîndirea mea a trecut dincolo de hotarele înguste ce o îngrădeau. Știu acum că în filozofie sînt lucruri ce nu pot fi măsurate cu metrul, sau cîntărite cu balanța Coulomb. În răstimpul cît mi-am pierdut cunoștința sub influența eterului, am plutit în infinit, eliberat de îngrădirile impuse de timp și spațiu. Mi-am pierdut personalitatea în nemărginirea Întregului. De cîteva ori am fost absorbit în Brahma ; și de tot atîtea ori am emanat din Brahma, ca o ființă nouă ce uitase de vechea sa personalitate. Am stat față în față cu misticul și cumplitul Om ; universul sufletului meu, coborînd în finit, a plutit liniștit pe un ocean de vin de Affenthal. Conștiința mea a făcut un salt îndărăt pînă în secolul treisprezece î.e.n. și înainte pînă în secolul patruzeci ce va să vie. Timpul nu există ; spațiul nu există ; nu există existență individuală, nu există nimic în afară de Tot, și de credința care călăuzește rațiunea de-a lungul nopții veșnice. Vreme de peste un milion de ani identitatea mea a fost cea a pozitivistului din borcanul de sticlă de acolo. Și în toată această vreme, fie-mi cu iertare, domnule profesor Schwank, dumneata ai preluat-o pe cea a vestitului hoț din cestălalt borcan. E de necrezut cît de greșită a putut să fie gîndirea mea pînă

în noaptea în care dumneata, domnule profesor, ai luat asupră-ți soarta intelectului meu !

Se opri pentru a-și trage răsuflarea, dar extazul mistic încă îi mai lumina chipul. În încăpere domni multă vreme o tăcere stînjenită. Ea fu curmată de vocea rece și tăioasă a doctorului Diggelmann.

— Ești victima unei amăgiri oarecum ridicole, tinere domn. Nu ai fost încă trepanat.

Strout se uită pe rînd cu uimire la prietenii săi ; dar expresia de pe chipurile lor întări spusele chirurgului.

— Dar ce a fost atunci ? întrebă cu voce gîtuită.

— Eter sulfuric, răspunse laconic chirurgul.

— La urma urmelor, interveni doctorul Bellglory, nu are prea mare importanță ce a deschis mintea prietenului nostru către adevăr. Este cazul să ne felicităm pentru faptul că operația chirurgicală nu mai e necesară.

Cei doi nemți schimbară între ei priviri desperate.

— Mă tem că pierdem prilejul de a ne realiza experimentul, șopti profesorul către Diggelmann.

Apoi continuă cu voce tare, adresîndu-se lui Strout :

— Eu te-aș sfătui să te supui, totuși, operației. Fără ea nu poate avea loc o vindecare intelectuală de durată. Efectele eterului vor trece.

— Mulțumesc, i-o întoarse Strout, care în sfîrșit deslușise corect expresia rece, calculată, care se ascundea în spatele ochelarilor savantului. Mulțumesc, mă simt foarte bine așa.

— Totuși, măcar de dragul științei ar trebui să consimți... insistă Schwank.

— Da, de dragul științei, repetă ca un ecou Diggelmann.

— Dă-o dracului de știință, replică aspru Strout. Ați uitat că nu mai cred în știință ?

Blanche începuse și ea să înțeleagă adevăratele motive ce îl făcuseră pe profesorul Schwank să se amestece în relațiile dintre ea și iubitul ei. Aruncă o privire plină de înțeles către Strout și se ridică să

plece. Cei trei americani se îndreptară către ușă. Profesorul Schwank și doctorul Diggelmann scrîșneau din dinți de furie. Domnișoara Bellglory se întoarse și le făcu o reverență adîncă.

— Dacă tot vreți să trepanați pe cineva în folosul științei, spuse ea cu surîsul cel mai dulce cu putință, ați putea trage la sorți ca să hotărîți care dintre dumneavoastră îl va trepana pe celălalt.

Spectroscopul de suflete

CIUDATUL MATERIALISM AL UNUI GÎNDITOR ÎNAINTAT

IPOTEZELE PROFESORULUI TYNDALL PE DEPLIN CONFIRMATE DE EXPERIENȚELE CELEBRULUI PROFESOR DUMMKOPF DIN BOSTON, MASSACHUSETTS

Boston, 13 decembrie. Profesorul Dummkopf, savant și om de cultură de origine germană, avînd actualmente reședința în orașul nostru, este angrenat în experiențe care, dacă vor fi încununate de succes, vor aduce mari schimbări atît în științele metafizice, cît și în raporturile concrete dintre oameni.

Profesorul are convingerea fermă că știința modernă a făcut să dispară aproape cu desăvîrșire granița dintre lucrurile materiale și cele imateriale. Este de așteptat, mărturisește el, ca peste scurt timp, omul de rînd să poată arăta cu degetul și să spună cu autoritate : „aici începe gîndirea ; aici se termină materia". Este posibil ca linia de demarcație dintre gîndire și materie să se dovedească a fi pur imaginară, ca și ecuatorul ce desparte emisfera nordică de cea sudică. Nu ar fi de mirare să se descopere că gîndirea este esențialmente obiectivă, ca și materia ; sau că materia este în întregime subiectivă, ca și gîndirea. S-ar putea să nu existe gîndire decît în măsura în care este condiționată de materie. Părerile profesorului Dummkopf în această privință sînt deosebit de interesante, deși puțin uluitoare. Pot recomanda călduros lucrarea în

nouă volume, *Koerperliehegelswissenschaft*, oricărui cititor ce s-ar simți atras să urmărească acest subiect. Lucrarea poate fi fără îndoială obținută în ediția originală apărută la Leipzig, prin intermediul oricărei firme autorizate importatoare de cărți străine.

Cu toată vastitatea problemei enunțate mai înainte, profesorul Dummkopf nu are nici cea mai mică îndoială că va fi rezolvată, și nu peste prea multă vreme. El însuși a făcut un pas uriaș înainte în această direcție prin strălucita serie de experiențe pe care o voi descrie. El crede, ca și Tyndall, că materia conține în ea, ca făgăduială și în mod potențial, tot ce este viu ; și, mai mult, este convins că orice forță, fizică, intelectuală sau morală, poate fi transformată în materie și analizată în formele sale constitutive materiale ; că mișcarea este materie, gîndirea este materie, legea este materie și chiar relațiile abstracte ale matematicii sînt tot pur materiale.

FOTOGRAFIA MIROSULUI

Dînd curs invitației ce mi-a fost făcută la ultima întrunire a Clubului Radicalilor — și profit de acest prilej pentru a evidenția munca nobilă pe care o depune această organizație pe tărîmul extinderii cunoașterii noastre asupra Incognoscibilului — am zăbovit ieri la locuința profesorului Dummkopf din Joy Street în cartierul West End. L-am găsit pe profesor în apartamentul său de la ultimul etaj, tocmai cînd se pregătea să fotografieze mirosul.

— Vezi bine, spuse în timp ce agita un pahar din care se ridicau și umpleau încăperea vapori puternic mirositori de hidrogen sulfurat, vezi bine că, de vreme ce am demonstrat obiectivitatea senzațiilor, a devenit dreptul și datoria mea — dealtfel ușoare — să arăt că fenomenul senzațiilor este și el material. Ca urmare încerc să fotografiez mirosul.

Apoi se repezi în spatele unui aparat de fotografiat, așezat deasupra recipientului în care luau naștere

vaporii inăbuşitori, şi începu să manevreze placa sensibilă.

O expresie de dezamăgire i se întipări pe faţă cînd aduse la lumină negativul şi îl examină îngrijorat.

— Încă nu ! Încă nu ! spuse cu tristeţe. Dar cu răbdare şi aparate mai bune, voi reuşi în cele din urmă. Necazul stă, precum vedeţi, în instrumente, şi nu în teorie. Mai zilele trecute mi s-a părut că am obţinut un negativ foarte clar al mirosului de ceapă ce venea de la o tocăniţă fierbinte, şi de atunci gîndul ăsta m-a tot înviorat. Dar nu se poate să nu reuşesc. Te asigur, valorosul meu prieten, că raza actinică nu a fost creată de pomană. M-ai putea cumva îndatora cu un dolar, să-mi mai cumpăr nişte colodiu ?

TEORIA ÎMBUTELIERII SUNETULUI

I-am spus că, dintotdeauna, dorinţa mea cea mai fierbinte a fost de a servi drept bancher unui geniu.

— Mulţumesc, spuse profesorul înşfăcînd bancnota şi reluîndu-şi locul la aparat. După ce voi fi captat sub formă de imagine mirosul, cel mai palpabil dintre simţuri, pasul următor va fi să captez sunetul — sau, cum s-ar zice, să-l îmbuteliez. Gîndeşte-te ce-ar însemna asta ! Energia este tot atît de nemuritoare ca şi materia ; de fapt, aşa cum am reuşit în oarecare măsură să arăt, e chiar materie. Acum, dacă dăm naştere unei unde sonore, ea se pierde doar datorită creşterii la infinit a circumferinţei sale. Dar dacă prindem unda sonoră, domnul meu ? Dacă o închidem într-o sticlă, circumferinţa ei nu poate să mai crească. Unda sonoră se va păstra veşnic dacă sticla e bine astupată. Singura dificultate este de a o băga în sticlă. Mă voi ocupa de amănuntele acestei operaţii de îndată ce voi reuşi să fotografiez blestematul ăsta de miros de ouă clocite al acidului sulfhidric.

Profesorul mestecă combinaţia răumirositoare cu o vergea de sticlă şi continuă :

— Deşi scopul îmbutelierii sunetului este cu precădere ştiinţific, trebuie să mărturisesc că întrevăd

— în ipoteza unei reuşite în această direcţie — perspectivele unui profit bănesc însemnat. Sînt pregătit ca într-o zi, nu prea îndepărtată, să introduc muzică de operă în sticle de un sfert, etichetate şi asortate, şi intenţionez să ofer serii întregi de melodii de muzică uşoară şi populară în fiole, la preţuri convenabile. Ştiţi prea bine că a duce o doamnă la o reprezentaţie de mîna întîi cu *Martha* sau *Mignon* înseamnă a cheltui o bancnotă de zece dolari. Prin sistemul sticlelor, aceleaşi note vor putea fi ascultate în propriul salon, la un preţ relativ derizoriu. Aş putea lansa pe piaţă opere de la optzeci de cenţi pînă la un dolar sticla. Pentru oratorii şi simfonii, voi folosi damigene, şi preţul va fi bineînţeles mai ridicat. Nu cred că sticlele obişnuite ar putea rezista la muzica lui Wagner. S-ar putea să fie nevoie să folosesc butelii metalice. Dacă aş obişnui să mă exprim cu expansivitatea ce vă caracterizează pe dumneavoastră, americanii, aş spune că în asta zac milioane. Fiind însă un teuton flegmatic, obişnuit cu precizia şi moderaţia limbajului ştiinţific, voi spune doar că succesul experienţelor mele cu sunetele îmi va aduce un venit confortabil, cît şi un mare renume.

O MINUNE ŞTIINŢIFICĂ

Între timp profesorul făcuse încă un negativ, dar o examinare înfrigurată dovedi că nu era cu nimic mai mulţumitor decît cel dinainte. Oftă şi continuă :

— După ce voi fi fotografiat mirosul şi voi fi îmbuteliat sunetul, voi trece la un proiect mai ambiţios, căci facultăţile de gîndire sînt superioare celor de percepţie, tot aşa cum creierul se înalţă deasupra urechii sau a nasului.

Sînt pe deplin convins că elementele ce compun gîndirea sînt tot atît de susceptibile de a fi detectate şi analizate ca şi elementele materiei. Căci gîndirea e materie.

Spectroscopul de suflete, sau mai corect zis „spectroscopul Dummkopf cu autoînregistrare duplex", se

bazează pe binecunoscutul fapt că tot ceea ce este material poate fi analizat și identificat prin poziția în spectru a liniilor Frauenhofer. Dacă sufletul este materie, el trebuie să poată fi analizat și identificat în același fel. Să așezăm un subiect într-un fascicol de lumină ; exalațiile sau emanațiile infinitezimale ce purced din sufletul lui — exalații și emanații ce sînt evident materie — vor apărea sub forma unor linii caracteristice pe ecranul unui spectroscop reglat în mod corespunzător.

Aceasta este, pe scurt, descoperirea mea. Modul în care voi regla spectroscopul și cum voi așeza subiectul față de fascicolul de lumină rămîne, bineînțeles, secretul meu. Am solicitat brevetarea. Voi valorifica instrumentul și rezultatele sale practice cu ocazia Centenarului. Pînă atunci sînt nevoit să refuz a intra într-o descriere mai amănunțită a invenției.

IMPORTANȚA DESCOPERIRII

— Care vor fi implicațiile marii dumneavoastră descoperiri în ceea ce privește aplicațiile sale practice?

— Pot merge atît de departe încît să dezvălui unele dintre aceste aplicații practice. Efectul spectroscopului de suflete asupra vieții de toate zilele va fi uluitor, pur și simplu uluitor. Minciună, înșelătorie, duplicitate, ipocrizie — toate vor fi înlăturate prin acțiunea sa. El va aduce cu sine o eră de adevăr și sinceritate.

Cîteva ilustrări concrete. Nu vor mai exista escrocherii la tramvaiele cu cai. Controlorul, cu o brumă de cunoștințe științifice în cap și cu un spectroscop de suflete pe birou, va examina cu ochiul fără greș al științei fiecare solicitant pentru postul de vatman și va stabili, după liniile din spectru, dacă în sufletul lui există necinste ; și aceasta cu aceeași ușurință cu care chimistul hotărăște dacă este sau nu fier într-un meteorit, sau hidrogen în inelele lui Saturn.

Nu vor mai exista tribunale, judecători sau jurați. De acum înainte, justiția va fi reprezentată cu amîn-

doi ochii larg deschiși și cu unul din spectroscoapele mele duplex cu autoînregistrare în mîna dreaptă. Chiar și cele mai tainice porniri ale acuzatului vor putea fi citite dintr-o privire și el va fi achitat, condamnat la treizeci de ani închisoare sau spînzurat, în funcție de ce vor spune liniile Frauenhofer despre sufletul lui.

Nu va mai exista corupție în rîndurile funcționarilor și nici minciuni ale politicienilor. Elementul esențial al fiecărei campanii electorale îl va constitui un spectroscop de suflete, și el va efectua cea mai radicală și în același timp cea mai eficientă reformă a serviciilor publice.

Nu vor mai fi gazetari necinstiți, în goană după scandal. Nimeni nu se va mai abona la un cotidian, pînă cînd nu va inspecta personal sufletul editorului cu ajutorul unuia dintre spectroscoapele mele, pentru a se convinge că plătește adevărul, convingerile cinstite și independența ce nu acceptă compromisul, și nu declarațiile mincinoase ale unei conștiințe vîndute și ale unei gîndiri cumpărate.

Se va termina cu căsătoriile nereușite. Înainte de a accepta sau respinge o propunere, tînăra fată îl va aduce la mine pe îndrăgostitul meșter în promisiuni și eu îi voi spune dacă spectrul lui vădește semnele dragostei curate, ale statorniciei și blîndeții, sau, dimpotrivă, zgircenia sordidă, sentimentele șubrede și cruzimea post-nupțială. Eu voi fi îngerul cu paloșul (sau mai curînd cu spectroscopul) strălucitor care va avea în grijă căsnicia și va păzi intrarea în paradisul său.

Rușinea nu va mai avea rost. Dacă în caracterul unui om este ceva în neregulă, oricît s-ar preface cu nerușinare, nimic nu va putea să-i așeze în spectru linia ce lipsește. Iar dacă îi lipsește, îi va lipsi și mai departe. Am descoperit, pe baza unui număr mare de experiențe efectuate asupra minților bolnave ale pacienților de la spitalul de nebuni din Taunton...

— Deci aţi fost la Taunton ?

— Da. Timp de doi ani mi-am continuat studiile printre nefericiţii pensionari ai acestei instituţii. Nu chiar ca pacient, vă daţi seama, ci ca cercetător al fenomenelor legate de formele patologice ale gîndirii. Dar văd că vă plictisesc şi trebuie să reîncep a fotografia, înainte ca materialul să înceteze să mai miroasă. Reveniţi.

După ce mi-am luat rămas bun de la profesor şi i-am urat succes deplin în interesantele sale experienţe, m-am dus acasă şi am recitit pentru a treizeci şi noua oară adresa profesorului Tyndall din Belfast.

Cum arată miezul pămîntului

O DESCHIDERE URIAŞĂ CE STRĂBATE PĂMÎNTUL DE LA UN POL LA CELĂLALT

TEORIA LUI CLALTUS ASUPRA MĂRII POLARE DESCHISE. PĂREREA SAVANTULUI DESPRE GULFSTREAM. VIAŢA UNUI INVENTATOR DIN BROOKLYN

Era un bătrînel cu barbă căruntă şi nepieptănată. Avea ochi deschişi la culoare ce aruncau priviri iuţi, furişate, buze palide pe care tremura adesea un surîs slab, stînjenit, şi mîini ce se frecau cu neastîmpăr una de cealaltă, sau care pipăiau parcă fără să-şi dea seama în căutarea unei unelte. Hainele îi erau grosolane şi zdrenţuite şi, aşezat pe o ladă joasă, întoarsă cu fundul în sus lîngă soba pe jumătate rece, se înfiora de fiecare dată cînd o pală aspră de vînt îngheţat scutura ferestrele peticite şi murdare. În spatele lui se afla o masă de tîmplar, un raft pe care erau aşezate cu grijă scule de tîmplărie, un strung şi o grămăjoară de trepte frumos cioplite pentru o scară de bibliotecă. Pe jos zăcea un morman de rumeguş întunecat de nuc de la strung, iar aerul era plin de mirosul curat şi proaspăt al lemnului. Camera în care se afla era o mansardă, proptită la capătul a două rînduri de trepte tocite, înalte şi şubrede, într-o clădire situată la trei cvartale de extremitatea sudică a acelei căi ferate liliputane pe care cuferele de Saratoga, transformate în căruţe, sînt duse de la bacul din Fulton la bacul din Hamilton.

— Să nu-mi pomeneşti cumva numele, domnule, îi spunea reporterului de la ziarul „Sun", cocoţat pe o ladă şubredă în faţa lui, şi nici să nu le spui, te

rog, unde stau, căci pe aici mă cunoaşte o groază de lume, care are să vină să mă plictisească şi chiar să-şi rîdă de mine. Spune-mi John Claltus. Ăsta-i numele sub care am fost cunoscut la Charleston şi în tot sudul, şi mi-a mers bine cîtă vreme am lucrat acolo, aşa că poţi să îl foloseşti fără grijă.

— Dar de ce, cînd ai avut o idee ştiinţifică atît de mare şi cînd eşti iniţiatorul unor teorii noi şi curajoase, te fereşti cu atîta modestie de stima şi admiraţia publicului ?

— Nu sînt dornic de faimă. Am descoperit ceea ce am descoperit, deoarece am simţit că am menirea să o fac, şi poate că nu mi-ar mai fi fost dat să trăiesc dacă nu aş fi făcut-o ; dar acum sînt un om sfîrşit. Nu o să mai trăiesc mult. Sînt bătrîn şi sărac şi n-am chef ca oamenii să nu mă lase în pace sau chiar să-şi rîdă de mine ; şi apoi, mai vin pe aici să mă vadă fratele meu, nişte veri şi uneori cîte un prieten marinar, aşa că prefer să laşi numele de Claltus.

— Şi Claltus va fi. Dar să revenim la descoperirea dumitale. Oare nu teoria lui Symmes cu privire la deschiderea ce străbate globul a fost cea care ţi-a dat pentru prima oară ideea ?

O PRIVELIŞTE NEOBIŞNUITĂ

— Nici gînd ! Am văzut totul într-o străfulgerare cu mulţi ani înainte de a fi auzit ceva despre ea. Sînt mai bine de treizeci şi opt de ani de atunci. Eram doar un băiat de doisprezece ani. M-am speriat foarte tare ; a fost ceva înfricoşător. Cred într-adevăr, după cele ce am văzut, că pămîntul era cîndva învăluit într-un soi de ceaţă sau pîclă. Am simţit că trebuie să mă duc pe mare ca să încerc să descopăr tot ce poate descoperi un biet om ca mine ; aşa că am colindat, ca marinar, ani la rînd, gîndindu-mă la ce îmi fusese dat să văd şi întrebînd ori de cîte ori aveam prilejul pe cei care ar fi putut şti ceva. Acum vreo doi ani

m-am dus în sud și am încercat să mă stabilesc acolo, și atunci iar mi s-a arătat, da' nu atît de înfricoșător ca prima dată, și am putut să înțeleg mai bine. A venit către mine sub chipul unui glob, cam de două picioare dintr-o parte în cealaltă, străbătut de o gaură mare cît o treime din diametrul său. Am povestit asta oamenilor de acolo și au spus că sînt nebun. Am povestit-o și la ăi doi pentru care lucram — frați erau și franțuji. Le-am făcut o masă din aceea ce se-ntinde și le-am înălțat acoperișul casei și mi-au spus : „Cum de-ți faci treaba atît de bine cînd nu ești întreg la minte ?" Așa că n-am mai povestit despre asta nimănui. Iată și un model a celor ce-am văzut, așa cum mi s-au arătat.

Modelul viziunii era o bilă din lemn întunecat de nuc, cu un diametru de patru țoli și jumătate, străbătută de o deschidere rotundă al cărei diametru părea să fie cam o treime din diametrul mingii sau globului. Pe exterior fuseseră trase linii cu un cuțit de strung, spațiile dintre ele reprezentînd fiecare cîte zece grade. Un semn cu creta pe una din părți arăta locul New York-ului. Bila era montată între vîrfurile unui U întors din sîrmă groasă, fixat în așa fel pe o scîndurică încît să poată fi dat peste cap pentru a schimba unghiul în care sfera ședea în echilibru. Capetele sîrmei erau prinse de o parte și de cealaltă a globului chiar în dreptul marginilor deschiderii, astfel încît să permită rotirea acestuia, ceea ce făcea ca extremitățile deschiderii să se ridice și să se coboare pe rînd față de falșii poli. Claltus îl așeză cu grijă pe un mic postament și începu să îl rotească. La început lumina soarelui pătrundea prin deschidere și scălda în întregime interiorul sferei ; apoi zona luminată se micșora treptat, rămînînd în cele din urmă doar ca o pată foarte îngustă. Dacă globul continua să se rotească, pata de lumină începea din nou să se lărgească și să se lungească, pînă cînd soarele ajungea să îl străbată iarăși în întregime.

— Ce ai văzut, spuse el, reprezintă o zi și o noapte pentru oamenii din interiorul pămîntului. Sînt pe deplin mulțumit în sinea mea că unghiul de la intrare are cam zece grade și începe tot cam la zece grade de la marginea exterioară a deschiderii ; așa că cei ce merg acolo ajung înăuntru prin partea orizontală. La gradul nouăzeci se află polul pe care întotdeauna au încercat să-l atingă. Și pe acolo intră înăuntru. Optzeci de grade este punctul cel mai depărtat care a fost atins pînă acum, altfel zis cel mai îndepărtat pentru cei care s-au întors să povestească despre el. Perry Point este cel mai îndepărtat punct spre miazănoapte, pe acest continent, care a fost vreodată atins, și Spitzbergen este aproximativ cam tot atît de departe pe partea cealaltă a deschiderii. Cel mai departe unde au ajuns spre sud este Victoria Island, poate cam la o mie de mile depărtare de Capul Horn, care se află pe malul celălalt al deschiderii, și asta aproximativ la optzeci de grade. Am aici o bucată de piatră din Victoria Island, pe care mi-a dat-o un marinar, gîndindu-se pesemne că aș putea afla ceva despre ea de la cineva care se pricepe.

Claltus se ridică și se îndreptă agale către colțul cel mai îndepărtat al mansardei, unde luă de pe un raft o bucată mică de piatră, colorată în cafeniu deschis, lungă cam de trei țoli, lată de vreo doi și groasă de trei sferturi de țol, netedă ca și cum ar fi fost șlefuită de ape, și arătînd ca o bucată de lemn pietrificat.

— Nu știu ce este. Nu arată prea ciudat. Am văzut în Central Park bucăți de piatră care semănau foarte tare cu ea, dar nu erau chiar ca ea. Am încercat să fac din ea o piatră de tocilă, dar e prea moale; nu poate fi șlefuită cum trebuie.

— De-a lungul nenumăraților ani pe care i-ai petrecut în slujba mării, ai ajuns destul de aproape de poli pentru a găsi ceva în sprijinul teoriei dumitale ?

— Eu nu, deși am văzut lucruri care mi-au întărit convingerile. Iată, de pildă, Gulfstream-ul. Se spune că ar fi un curent care pornește din Golful Mexic și

străbate oceanul către Europa ; dar am văzut destule cu însumi, în Oceanul Indian, pe care l-am străbătut de nenumărate ori, adesea chiar pînă la capul Horn, ca să mă conving că este de fapt un curent polar ce-şi are obîrşia în acţiunea soarelui asupra părţii înguste a deschiderii. L-am studiat în Golful Mexic. Ei cred că îl provoacă presiunea rîurilor celor mari care se varsă în golf. Acum, dacă lucrurile ar sta aşa, s-ar naşte o presiune mare acolo unde apa năvăleşte prin strîmtoarea dintre Florida şi Indiile de Vest, presiune ce ar face ca Gulfstream-ul să ajungă pînă în partea cealaltă a oceanului ; dar nu am băgat de seamă să fie acolo o presiune mai mare decît în altă parte. Rîurile nu apasă nici cît un hîrdău cu apă vărsat în golful de dincolo, jos. Căldura cea mare a soarelui la marginea îngustă, care topeşte gheaţa, şi curentul ieşind din gaură — acestea nasc ceea ce ei numesc Gulfstream.

CE A SPUS UN MARINAR CĂ A VĂZUT

— Ai întîlnit vreodată un marinar care să fi ştiut mai mult despre lucrurile astea decît dumneata ?

— Da, răspunse grăbit descoperitorul, oprindu-se din a scobi bucata de piatră moale cu unghia îngroşată a degetului mare şi ridicînd ochii cu un surîs vioi. Am întîlnit un marinar în Charleston — Tola sau Toland îl chema — şi el spunea că a ajuns destul de departe pentru a vedea o boltă mare, strălucitoare, care parcă se ridica din apă, şi i-am spus : „Asta e bolta mea ; e marginea deschiderii care duce înlăuntrul pămîntului.“ El era acolo la Charleston în aşteptarea unui vapor, iar eu făceam şabloane. Obişnuiam să ne întîlnim în fiecare seară pentru a vorbi despre lucrul acela, căci era un om cu înclinare către ştiinţă şi îl interesa tot aşa de mult ca şi pe mine. A văzut arcul acela în fiecare noapte timp de două săptămîni, cît a stat în apele acelea vasul de piraţi pe care era îmbarcat, şi toţi cei care erau cu el l-au vă-

zut, dar nu și-au putut da seama ce este. Apoi a început să li se facă frică tot zăbovind în ape străine, şi în cele din urmă s-au reîntors spre locuri ştiute, cum s-ar zice au plecat cît au putut de repede. „Eh !" oftă el în timp ce vorbea, „uneori marinarii fac armăsar din țînțarul pe care l-au văzut şi poate că de fapt nu e nimic adevărat, dar s-ar putea să şi fie. Eu ştiu totuşi că există, deoarece am văzut-o în vedenia mea și e la mintea oricui să-nțeleagă. L-am întrebat dacă putea vedea ceva la lumina zilei şi mi-a spus că nu — nimic, doar nori și ceață de jur împrejur. Da, și asta e lesne de înțeles, căci vedeți, lumina ce se răsfrînge noaptea dinăuntru ajunge pînă sus la boltă și de-aia se vede, dar în timpul zilei e atît de sus și de îndepărtată, că n-are cum să se vadă. Nădăjduiam că a văzut care e culoarea pămîntului pe acolo, dar nu a băgat de seamă.

— Cam cum crezi că e priveliştea pe acolo ?

— Oh ! nu ştiu, dar e de aşteptat să fie munți și rîuri pe acolo. Dar cea mai mare parte bănuiesc că e apă înlăuntru, poate și destul de mult uscat ; şi de asemenea aur și alte lucruri de care ducem lipsă aici, afară.

— Şi oameni ?

— Nu m-ar mira defel să fie oameni acolo, mînați înăuntru de furtuni și care nu și-au mai putut găsi calea să iasă.

— Şi cum crezi că reuşesc să trăiască ?

— De ce n-ar face acelaşi lucru ca și oamenii de deasupra ? Nu au oare aer și lumină şi căldură, și anotimpuri ce se schimbă, și apă și pămînt, tot așa cum au și cei de afară ? E un tărîm mare acolo înăuntru. Cercul polar desfăşurat are, după socotelile mele, o lungime cît diametrul pămîntului, ceea ce înseamnă că acolo înăuntru este cam cît a treia parte din pămîntul nostru. Ei primesc lumină și căldură de la soare şi poate și destul de multă lumină și căldură răsfrîntă, care străbat toată lungimea începînd de la capătul sudic. Așa cred că stau lucrurile acolo înăuntru.

— Şi ce fel de neamuri crezi că se găsesc acolo ?

— Ah ! nu ştiu. S-ar putea să fie irlandezi, şi s-ar putea să fie olandezi, şi s-ar putea să fie malaezi, şi alte neamuri ; şi s-ar putea să fie de asemenea danezi — din cei care au fost marinari buni şi pricepuţi pe vremea lor, care au cutreierat mările şi au fost poate împinşi acolo înăuntru şi nu au mai putut ieşi.

— Ce vrei să spui prin „n-au mai putut ieşi" ?

— Nu au mai găsit calea. Nu există hărţi despre apele acelea, şi poate că acul busolei nu funcţionează la fel acolo, şi locul este atît de mare că tot merg şi tot merg, dar niciodată drept şi nici nu mai găsesc drumul îndărăt. Poate că au naufragiat şi nu mai au cum să-şi dreagă corabia. Sînt fără doar şi poate furtuni puternice acolo înăuntru. Din gaura aceea ies furtuni mari în sud. „Furtuni mari vin dispre miazăzi" — spune Scriptura. Ai să găseşti asta în cartea lui Iov, ca şi multe altele despre pămînturile acelea. Acolo se vorbeşte ca şi cum el ar şti totul despre ele. Iov ştia totul despre gaura aceea din miezul pămîntului, şi deoarece nu a fost cu Ziditorul atunci cînd acesta a făcut-o, trebuie s-o fi văzut ca să poată şti atît de multe despre ea, după cum se arată că ştie... Şi, murmură cu voce mai scăzută, scobind îngîndurat cu unghia o bucată de cretă şi reîmprospătînd pata ce reprezenta New York-ul pe bila de lemn, vei mai găsi încă o sumedenie de lucruri în Scriptură despre miezul pămîntului, dacă le cauţi.

— Ai încercat vreodată să interesezi guvernul sau societăţi particulare, ca să efectueze cercetări pentru a verifica teoriile dumitale ?

— Nu. Ce puteam să fac ? Am fost întotdeauna un biet neştiutor, care a muncit din greu, dar am văzut lucrul acela atunci cînd mi s-a arătat şi am socotit de datoria mea să îl cercetez şi să îl fac cunoscut. Dar cred că dacă un vas cu aburi ar porni de la New York, pe drumul care ştiu eu că este cel bun, şi avînd la bord tot ce-i trebuie, cam în zece săptămîni ar

ajunge acolo și apoi înlăuntrul pămîntului. Mașinile nu i s-or opri pînă n-o ajunge acolo, căci va fi călăuzit de ceva mai presus decît voința omului, adică de voința Domnului, precum se știe, și mecanicul nici nu i-ar putea opri mașinile chiar de-ar vroi, dacă se află într-adevăr pe calea cea bună. Dar va trebui să aibă ceva de stropit și să fie ud tot timpul, că acolo, la gura deschiderii, la partea îngustă, va fi de cinci ori mai cald ca la ecuator. Dacă se organizează o expediție care să meargă acolo, vor trebui să fie și bine înarmați. Că dacă găsesc acolo înăuntru irlandezi sau danezi, ăștia au să se lupte, că sînt neamuri dușmănoase. Da, și malaezii la fel. Și știu și să manevreze corăbii, și sînt dornici de război, și au să le dea de furcă. Da, da, expediția va trebui să fie bine înarmată.

DESPRE LUMINĂ

— Văd oare locuitorii de acolo luna și stelele ?

— În parte, cred eu. Au lună cam nouă zile dintr-o lună, și pot zări acele părți ale cerului ce se văd prin deschidere. Atîta tot ; da' nu va fi niciodată noapte adevărată acolo, că și atunci cînd soarele nu se află deasupra uneia din deschideri, lumina lui tot va fi răsfrîntă de pereții de pe partea cealaltă. Vezi matale, pămîntul se mișcă mereu în jurul soarelui. Da nu prea cred că se rotește așa cum spun astronomii. Eu cred că se rotește la fel pe orbita de sus ca și pe cea de jos, adică întotdeauna la aceeași depărtare de soare. Orice glob care își face drum în jurul soarelui trebuie să aibă mereu aceeași forță și tot același echilibru ca să poată face față. Astronomii zic că se depărtează cu multe milioane de mile la anume vreme a anului și pe urmă vine înapoi. Dar așa ceva e fără rînduială și potrivire. Nu are noimă. Dacă i s-ar îngădui pămîntului să se plimbe în felul ăsta, am ajunge la o harababură. Și mai este un lucru care arată că pămîntul este gol pe dinăuntru. Un glob plin nu se

poate roti în jurul lui însuşi în lumina soarelui, dar unul scobit da. Ia fă un glob din mătase subţire şi umple-l cu gaz, sau fă-l din plută şi gol pe dinăuntru, şi pune-l într-un vas de sticlă în soare, şi pompează aerul afară şi încălzeşte-l la o anume temperatură — cam 180 sau poate 200 de grade, cred — şi se va roti în soare, da' unul plin nu o va face. Aşa că este la mintea oricui că pămîntul e gol pe dinăuntru, şi că d-aia se roteşte în lumina soarelui. Am încercat experienţa asta în atelierul meu în timpul războiului. Mi-a ieşit bine, da' nu îl mai am, că atelierul mi-a fost prădat acu' trei ani, şi l-am pierdut odată cu multe alte lucruri, şi cu toate sculele. Modelul pe care îl aveam pentru Oficiul de Invenţii mi-a fost şi el furat.

— Dar să ne întoarcem la gaură. Pe lîngă ce ţi-a spus marinarul, mai ai şi altfel de dovezi ?

— Nu prea. Sînt semne de viaţă la sud, acolo unde nimeni n-a ajuns încă, din cîte ştiu eu. Am citit într-un ziar din luna august a anului trecut că un căpitan englez a ajuns destul de departe spre sud ca să întîlnească ape calde ; şi a pescuit acolo o bîrnă, ce plutea şi venea încă şi mai de la sud, cu cuie bătute în ea şi urme de secure, şi el a luat bîrna cu el şi a dus-o în Anglia, şi acum se află acolo. În orice caz, am citit asta în ziar, dar, continuă el cu tristeţe şi părere de rău, ziarele astea răspîndesc atîtea zvonuri şi idei ciudate, că nu poţi fi totdeauna sigur de ce spun. Da' şi alţi marinari, nu numai căpitanul, au băgat de seamă că apa se încălzeşte şi au avut temei să creadă că există mări deschise acolo la poli. Pe lîngă asta, mai este un lucru care dovedeşte că există viaţă înlăuntrul pămîntului ; şi anume oasele mari şi colţii de animale, atît de uriaşe că nici un animal de pe pămînt nu ar putea să le poarte sau să le aibă, pe care le tot găsesc acolo, departe, în Siberia. Astea au venit dinlăuntrul pămîntului, nu am nici o îndoială, luate de curent odată cu gheaţa ce s-a rupt cînd soarele a spart sloiurile şi le-a tîrît în curentul polar.

PĂMÎNTUL E CU SIGURANȚĂ GOL PE DINĂUNTRU

— Știi, desigur, că mulți oameni susțin teoria că interiorul pămîntului ar fi în stare topită, și alții că ar exista mări lăuntrice uriașe, ale căror valuri acționează asupra substanțelor chimice din scoarță, producînd arderi spontane și cutremure și erupții vulcanice ?

— Da, și ce-i cu asta ? Scoarța pămîntului, între golul dinlăuntru și suprafață, are o grosime de aproape trei mii de mile, și vezi bine că în nesfîrșirea asta e loc berechet pentru tot felul de lucruri ciudate. Da' pe cît sînt de sigur că ești viu și că eu sînt viu, la fel sînt de sigur că pămîntul e gol pe dinăuntru ; și că este acolo un tărîm mare unde oamenii pot trăi, și unde nu mă îndoiesc că trăiesc cu adevărat ; și că într-o zi se va descoperi totul despre el.

Un strigoi neobişnuit

I

Vechiul castel Weinstein, pe Rin în sus, a fost, aşa cum ştie toată lumea, locuit de preaputernicul baron Kalbsbraten, cunoscut mai bine prin părţile acelea sub porecla de „Bătrînul Douăjdebutelci", după numărul recipientelor cu produsele viţei de vie pe care era în stare să le dea pe gît într-o zi. Baronul avea şi alte calităţi admirabile. Era un nobil inteligent, inimos şi sociabil, care jefuia, ucidea, ardea, prăda şi tîra pe povîrnişurile abrupte ale castelului Weinstein vitele, nevestele şi surorile vecinilor săi, cu o cumsecădenie sinceră ce-i cîştigase stima neîntinată a contemporanilor săi.

Într-o seară, prea bunul baron şedea singur în sala cea mare a castelului Weinstein, într-o dispoziţie deosebit de prielnică. Prînzise bine, după obicei, şi douăzeci de sticle goale şedeau înşirate pe masă în faţa lui, ca un alai de amintiri desfătătoare ale unui trecut nu prea îndepărtat. Dar baronul mai avea o pricină de a fi împăcat cu sine şi cu lumea. Gîndul că devenise în acea zi tată îi lumina înfăţişarea cu o blîndeţe caldă, pe care doar vinul singur nu ar fi reuşit să i-o confere.

— Mii de draci ! Seneşale ! răcni el, cu o voce care făcu să răsune cele douăzeci de sticle goale ca şi cum ar fi fost pahare muzicale, în vreme ce armurile atîrnate pe pereţi răspundeau cu un acompaniament de bas adînc ; seneşalul apăru grăbit. Seneşale, rosti Bătrînul Douăjdebutelci, mi-ai dat să înţeleg că baroana se simte bine ?

— Mi s-a spus, răspunse seneşalul, că doamna baroană se simte cît se poate de bine.

Baronul medită o vreme în tăcere, privind absent către sticlele goale.

— Mi-ai dat de asemenea să înțeleg, continuă, că sînt...

— Patru, spuse seneșalul grav. Sînt informat din surse demne de încredere că sînt patru, și toți băieți.

— Asta, exclamă baronul, îmbujorîndu-se de sinceră mîndrie și trîntind pe masă un pumn mătăhălos, asta, în zilele noastre cînd mîrșava doctrină a lui Malthus cîștigă teren în rîndurile claselor de sus, este ceea ce aș numi lăudabil — lăudabil, pe sfîntul Christofor ! fie-mi cu iertare.

Ochii i se opriră din nou pe sticlele goale.

— Cred, seneșale, adăugă după o scurtă pauză, că într-o astfel de împrejurare ne-am putea avînta...

— Nimic nu ar fi mai potrivit, i se alătură seneșalul. Voi aduce de îndată o sticlă, și încă din cele bune. Ce ar spune Excelența Voastră de recolta anului 1304, anul cometei ?

— Deci, cumpăni baronul, jucîndu-se cu mustața, dacă te-am înțeles bine, sînt patru — patru băieți ?

— Adevărat, răspunse seneșalul, prinzînd din zbor gîndul cu agerimea unui servitor bine stilat. Voi aduce încă patru sticle.

Punînd cele patru sticle pline pe masă la îndemîna baronului, desăvîrșitul slujitor adăugă ca-n treacăt :

— Un bătrîn cucernic, un pelerin, se află în curtea castelului, solicitînd adăpost și hrană. Vine de dincolo de Alpi și călătorește spre Colonia.

— Presupun, spuse baronul cu nepăsare, că a fost căutat cum trebuie, să n-aibă la el niscaiva pradă.

— A trecut azi-dimineață, spuse slujitorul, prin pămînturile nobilului dumneavoastră văr, contele Conrad de Schwinkenfels. Înălțimea Voastră va înțelege lesne că nu mai are nimic asupră-i, în afara cîtorva bănuți elvețieni de aramă, din cerșit.

— Neprețuitul meu văr Conrad ! exclamă baronul cu afecțiune. Unul din marile blesteme ale vieții mele este că trăiesc pe seama rămășițelor lăsate de

Schwankenfels. L-ai ușurat pe cucernicul călător de bănuții de aramă ?

— Înălțimea Voastră, spuse seneșalul cu un surîs ce-și cerșea iertare, nu merita osteneala să i-i luăm.

— Pe sufletul meu, răcni baronul, mă scoți din minți ! Bănuț care să nu merite să fie luat ! Nu atît pentru valoarea lui în sine, dar trebuia să-l fi curățat din principiu, dobitocule !

Seneșalul își plecă capul și mormăi ceva nedeslușit. În același timp deschise cea de a douăzeci și una sticlă.

— Dacă ții la stima mea și la propria-ți piele, continuă baronul mai puțin mînios dar tot aspru, să nu-ți mai îngădui vreodată să te abați nici cît negru sub unghie de la acest principiu, chiar dacă ți se pare că prada e neînsemnată. Atenția veșnic trează la amănunte este unul din elementele fundamentale ale unei cariere prospere — de fapt, ea stă la baza întregii economii politice.

Extragerea dopului celei de a douăzeci și doua sticle sublinie afirmația.

— Totuși, continuă baronul, oarecum înmuiat, azi nu e o zi în care să mă mînii pentru un fleac. Patru, și toți băieți ! Pentru Weinstein e o zi mare. Deschide și celelalte două sticle, seneșal, și poftește-l înăuntru pe străinul cel cucernic. Sînt bucuros să mă pot veseli pe seama lui.

II

Privit prin vinul celor douăzeci și ceva de sticle ale baronului, străinul se dovedi a fi un om în vîrstă — optzeci de ani, nici o zi mai puțin. Purta o pelerină cenușie ponosită și avea în mînă un toiag de pelerin ; părea un biet bătrîn inofensiv, turnat într-un tipar prea de rînd pentru a prilejui vreo distracție, nici măcar vremelnică. Baronul se căi că trimisese să-l aducă, dar fiind un om de neabătută politețe, cînd nu era pus pe scandal, pofti oaspetele să ia loc și îi umplu un pocal din vinul cometei.

După o plecăciune adîncă, dar nu slugarnică, pelerinul luă paharul și gustă vinul, păstrînd un aer critic. Ridică paharul pieziș către lumină cu o mînă tremurătoare și îl gustă iarăși. Încercarea păru că îl umple de o mare mulțumire, drept care își mîngîie barba lungă și albă.

— Pari a fi un cunoscător ! Face să-ți cînte gîtlejul, ei ? spuse baronul, făcînd cu ochiul către portretul în mărime naturală al unuia dintre strămoșii săi.

— Într-adevăr, răspunse pelerinul, cu toate că este un pic prea licoros datorită păstrării îndelungate. După buchet și culoare, aș spune că e din recolta anului 1304, crescută pe panta abruptă din partea de sud-sud-vest a castelului, în locul unde se întîlnesc cele două cărări ce duc sub deal. Razele soarelui se întorc lovindu-se de turn, și dau o desăvîrșire aparte la tot ce crește în locul acela. Dar slugile netrebnice au pus la păstrare sticla în partea greșită a pivniței. Eu aș fi pus-o pe partea uscată, lîngă locul unde viteazul dumitale străbun, Sigismund de Weinstein, zis și „mîini păroase", și-a zidit cea de a treia nevastă, ca s-o poată lua pe cea de a patra.

Baronul își privi uluit oaspetele.

— Pe viața mea ! spuse, s-ar părea că cunoști prea bine toate ascunzișurile acestei instituții.

— Așa e, confirmă străinul, sorbindu-și liniștit vinul, și nimic mai firesc de vreme ce am trăit mai bine de șaizeci de ani sub acest acoperiș și îi cunosc fiecare ungher. Din întîmplare sînt și eu un von Weinstein.

Baronul își făcu cruce și își trase scaunul ceva mai departe de sticle și de străin.

— Nu, spuse pelerinul rîzînd, potolește-ți temerile. Știu prea bine că orice castel care se respectă are o fantomă strămoșească, dar carnea și sîngele meu sînt cinstite. Am fost stăpînul Weinstein-ului pînă acum doisprezece ani, cînd am plecat să studiez metafizica în școlile arabe, și blestemații de mîzgălitori de hîrtie m-au șters din scripte. Sala asta o știu din copilărie ! Acela e căminul la care obișnuiam, copil fiind, să-mi încălzesc degetele de la picioare. Iar

acolo se află aceeaşi armură în care mă strecuram cînd eram băieţaş de şase ani şi mă ascundeam pînă cînd sfînta mea mamă — Dumnezeu s-o odihnească ! — mai că murea de frică. Parc-ar fi ieri. Acolo pe perete atîrnă sabia ascuţită cu două tăişuri a străbunului nostru Franz, cel cu o singură ureche, sabie cu care am retezat mustăţile tatălui meu, într-o zi cînd se cherchelise şi căzuse grămadă peste cea de a douăzecea sticlă. Iar chivăra de colo... dar poate că aceste amintiri te plictisesc. Fie-i cu iertare flecăreala unui bătrîn care a venit să-şi revadă căminul copilăriei şi al tinereţii.

Baronul îşi cuprinse capul în mîini.

— Am trăit eu însumi în acest castel vreme de o jumătate de veac, spuse, şi istoria strămoşilor mei apropiaţi îmi este destul de cunoscută. Dar n-aş putea spune că am avut plăcerea să te cunosc. Oricum, dă-mi voie să-ţi umplu paharul.

— Este un vin bun, spuse pelerinul întinzînd paharul. Poate cu excepţia recoltei din anul 1392, cînd strugurii...

Baronul se holbă la oaspetele său.

— Strugurii anului 1392, spuse sec, mai au patruzeci de ani pînă să se coacă. Ai îmbătrînit, prietene, şi mintea a început să ţi-o ia cam razna.

— Iartă-mă, nobilă gazdă, răspunse liniştit pelerinul. Recolta anului 1392 a fost pusă la păstrare încă de acum patruzeci de ani. Nu ai memoria datelor.

— În ce an socoţi că sîntem ? întrebă baronul.

— După almanah, după stele, după precedente şi după părerea tuturor, ne aflăm în anul de graţie 1433.

— Pe sufletul meu şi pe speranţa mea de mîntuire, izbucni baronul, sîntem în anul de graţie 1352.

— Este desigur pe undeva o neînţelegere, remarcă venerabilul străin. M-am născut aici în anul 1352, anul cînd turcii au năvălit în Europa.

— Slavă Domnului, nici urmă de turc nu a călcat în Europa, răspunse Bătrînul Douăjdebutelci, recăpătîndu-şi stăpînirea de sine. Eşti sau un vrăjitor, sau un impostor. Dar ori ce-ai fi, am să poruncesc să fii

tras pe roată şi tăiat în patru, de îndată ce vom fi terminat şi sticla asta. Te rog, continuă-ţi preainteresantele aduceri aminte şi nu cruţa vinul.

— N-am practicat niciodată vrăjitoria, răspunse liniştit pelerinul, iar în ceea ce priveşte impostura, cercetează mai bine chipul meu. Nu recunoşti nasul familiei — gros, scurt şi colorat cu mărinimie ? Şi ce spui de cele trei cute de pe lături şi cele două cute de-a curmezişul frunţii mele ? Se află şi pe fruntea dumitale. Nu sînt fălcile mele fălcile unui Weinstein ? Te rog să cercetezi mai bine.

— Îmi semeni al dracului, recunoscu baronul.

— Am fost mezinul, continuă străinul, din patru gemeni. Cei trei fraţi ai mei au fost făpturi firave şi bolnăvicioase şi nu au trăit mult după naştere. Cît am fost copil, am fost idolul bietului meu tată, care avea cîteva însuşiri demne de a fi pomenite, oricît ar fi fost de sugebute, lingeblide şi tîlhar fără de pereche.

Baronul tresări.

— Obişnuiau să-i spună „Bătrînul Douăjdébutelci". Părerea mea nevinovată, clădită pe amintire, e că „Pajdebutelci" ar fi fost mai aproape adevăr.

— Asta-i minciună ! răcni baronul. Arareori depăşesc douăzeci de sticle.

— Iar în ceea ce priveşte situaţia lui în cadrul obştii, continuă pelerinul fără a ţine seama de întrerupere, trebuie mărturisit că era cum nu se poate mai proastă. Tatăl meu era spaima oamenilor cinstiţi, la zeci de poşte în jur. Drepturile de proprietate erau nespus de şubrede în vecinătate, căci lăcomia multjelitului meu părinte nu cunoştea margini. Oamenii îi urau chiar şi umbra şi îl blestemau pe cît puteau pe la spate. Îmi amintesc bine că, pe cînd aveam vreo paisprezece ani — trebuie să fi fost prin '66, anul cînd sultanul ocupase Adrianopolul — Hugo cel deşirat, morarul, m-a chemat la el şi mi-a spus : „Băiete, ai un nas tare drăgălaş". „E într-adevăr drăgălaş", i-am răspuns, îndreptîndu-mi spatele. „E bine şi puternic prins ?" întrebă Hugo, cu un rînjet zeflemitor. „Destul de bine şi de puternic", răspunsei, „dar

de ce îmi pui astfel de întrebări prostești ?". „Ei bine, băiete", spuse Hugo întorcîndu-mi spatele, „cînd l-oi vedea pe taică-tău că n-are treabă, să fii cu ochii-n patru la nas, că e în stare să fure și nasu' din obrazu' lu' fi-su în lipsă de ceva mai bun."

— Pe sfîntul Cristofor ! răcni baronul. Deșiratul de Hugo mi-o va plăti ! L-am bănuit eu dintotdeauna. Pe barba sfîntului Cristofor ! Am să sfărîm fiecare oscior din trupul nemernicului.

— Ar fi o răzbunare josnică, răspunse liniștit pelerinul, de vreme ce Hugo deșiratul se odihnește în mormînt de șaizeci de ani.

— Adevărat, spuse baronul cuprinzîndu-și capul cu amîndouă mîinile, și privindu-și oaspetele cu totală deznădejde. Am uitat că ne aflăm în veacul ce va să vie — asta dacă nu ești cumva o arătare...

— Mă vei ierta, cinstite părinte, ripostă pelerinul, dacă voi supune cele spuse de tine la proba logicii, căci ele mă ating foarte îndeaproape, deoarece precum se vede este pusă la îndoială existența mea fizică și starea mea de persoană reală și individualizată. Hai să vedem care sînt pozițiile noastre reciproce. Recunoști că nașterea mea ar fi avut loc în anul de grație 1352. Acesta este un lucru în privința căruia nu ar fi de așteptat să-ți dea greș memoria. Pe de altă parte, cu o ciudată nestatornicie, îți menții părerea, în pofida almanahurilor, cronologiei și mersului evenimentelor, că ne aflăm tot în anul de grație 1352. Dacă ai fi unul dintre cei șapte sfinți adormiți, rătăcirea ta (ca să nu folosesc o vorbă mai grea) ți-ar putea fi iertată ; dar nu ești nici adormit, nici sfînt. Iar fiecare din cei optzeci de ani îndesați în traista vieții mele se împotrivește nemaipomenitei tale greșeli. La prima vedere, eu sînt cel care are dreptul de a se îndoi de existența ta, și nu tu de a mea. Ai mai auzit vreodată de un strigoi, o arătare, un duh, o fantomă, un vîrcolac sau o nălucă ieșind din viitor pentru a bîntui, a hărțui și a înfricoșa oamenii generațiilor dinainte ?

Baronul fu nevoit să recunoască că nu.

— Dar ai auzit de împrejurări în care arătări, strigoi, năluci, spune-le cum vrei, au năvălit în prezent venind din adîncul trecutului ?

Baronul își făcu pentru a doua oară cruce și cercetă cu privirea ungherele întunecoase ale încăperii.

— Dacă ești un adevărat von Weinstein, șopti, știi desigur că acest castel e înțesat de strigoi de toate felurile. E greu să te plimbi după căderea nopții, fără să te împiedici măcar de o jumătate de duzină.

— Atunci, spuse senin bătrînul logician, trebuie să te dai bătut. Săvîrșești ceea ce regretatul meu profesor de dialectică, învățatul arab Ben Dusty, obișnuia să numească „sinucidere prin silogism". Recunoști deci că, în vreme ce de strigoi din viitor nu a auzit nimeni, strigoi din trecut se întîlnesc adeseori. Acum îți supun, ca de la bărbat la bărbat, următoarea afirmație : este infinit mai probabil ca tu să fii un strigoi, și nu eu !

Baronul se făcu vînăt la față.

— Se cuvine, intrebă, ca un fiu să nege carnea și sîngele propriului său tată ?

— Se cuvine ca un tată, răspunse pelerinul fără a-și pierde cumpătul, să lase să se înțeleagă că fiul, pe care el însuși l-a zămislit, nu există ?

— Pe toți sfinții ! bubui baronul, învinețindu-se încă și mai tare, această problemă va fi rezolvată, și încă repede. Hei, seneșale !

Strigă iarăși, și iarăși, dar în zadar.

— Cruță-ți plămînii, îl îndemnă calm pelerinul. Nici cel mai credincios servitor din lume n-ar putea ieși din mormînt, oricît l-ai striga.

Douăjdebutelci se prăbuși neputincios în jilț. Încercă să vorbească, dar limba și gîtlejul se codeau să-și facă datoria, scoțînd doar un horcăit.

— Așa e mai bine, spuse oaspetele aprobativ. Poartă-te cum se cuvine unui strigoi respectabil și venerabil din veacul trecut. O arătare bine crescută nu zbiară ca un sălbatic. Poți prea bine să-ți îngădui acum să fii pașnic în purtări ; ai fost, slavă Domnului, îndeajuns de vijelios înainte de moarte.

— Moartea mea ? gîfîi baronul.

— Să-mi fie cu iertare, se scuză pelerinul, că mă refer la acea neplăcută împrejurare.

— Moartea mea ! bîigui baronul, simţind cum i se face părul măciucă. Aş vrea să-mi dai cîteva amănunte.

— Aveam puţin peste cincisprezece ani la vremea aceea, spuse pelerinul îngîndurat ; dar nu voi uita niciodată nici cel mai mic amănunt al marii răscoale ţărăneşti care a pus capăt carierei nepreţuitului meu părinte. Cînd n-au mai putut îndura nelegiuirile tale fără seamăn, oamenii s-au ridicat în cele din urmă ca unul şi, conduşi de bătrînul meu prieten Hugo Deşiratul, morarul, s-au îndreptat către Schwinkenfels şi au făcut apel la vărul tău, contele Conrad, pentru a-i ocroti de tine, ocrotitorul lor firesc. Von Schwinkenfels le-a ascultat păsul cu mare seriozitate. Şi le-a răspuns că de multă vreme îţi urmăreşte faptele odioase cu întristare şi groază ; că adesea te-a ocărît, dar în zadar ; că te consideră flagelul ţinutului ; că în castelul tău s-au strîns comori mînjite de sînge şi prăzi dobîndite prin nelegiuiri ; şi că el, păstrătorul ordinii legiuite şi al bunelor obiceiuri, consideră de datoria sa să meargă asupra Weinstein-ului şi să te nimicească spre binele tuturor.

— Tîlhar făţarnic ! exclamă Douăjdebutelci.

— Ceea ce a şi purces să facă, continuă pelerinul, sprijinit nu numai de slujitorii săi, dar şi de ai tăi. Trebuie să spun că te-ai apărat cu îndărătnicie. Dacă seneşalul tău ticălos nu te-ar fi vîndut lui Schwinkenfels şi n-ar fi coborît puntea într-o seară cînd, ca de obicei, creierul îţi era înceţoşat de cele douăzeci de sticle, poate că Conrad nu ar fi reuşit niciodată să pătrundă, iar ochii mei tineri ar fi fost cruţaţi să vadă cum trupul părintelui meu venerat se leagănă la capătul unei frînghii prinse de vîrful cel mai înalt al turnului de nord-vest.

Baronul îşi acoperi faţa cu mîinile şi începu să plîngă ca un copil.

— M-au spînzurat, nu-i aşa ? bolborosi.

— Mă tem că nu există alt cuvînt mai potrivit, spuse pelerinul. A fost sfîrşitul de neînlăturat al unei

cariere așa cum fusese a ta. Te-au spînzurat, te-au strîns de gît, te-au înăbușit cu frînghia pînă ți-ai găsit moartea ; și verdictul unanim al obștii a fost „omucidere îndreptățită“. Plîngi ! Privește, tată, și eu plîng de rușine pentru casa von Weinstein. Vino în brațele mele !

Tatăl și fiul se strînseră în brațe într-o lungă și duioasă îmbrățișare și plînseră împreună dezonoarea familiei Weinstein. Cînd baronul își veni în simțiri, se trezi singur cu conștiința sa și douăzeci și patru de sticle goale. Pelerinul dispăruse.

III

În acest răstimp, în încăperile sortite maternității, domnise încurcătura, învălmășeala și deznădejdea. În patru jilțuri înalte ședeau patru doici încercate, fiecare ținînd în poală cîte o pernă din puf de lebădă. Pe fiecare pernă se odihnise o frîntură infimă de umanitate, adăugată de curînd la suma globală a familiei von Weinstein. Una dintre doicile încercate ațipise, uitînd de îndatoririle ei ; cînd se trezi, perna din poală nu mai era ocupată. O numărătoare făcută pe loc de asistența neliniștită dădu la iveală faptul uluitor că, deși mai erau patru jilțuri, și patru doici, și patru perne din puf de lebădă, copii erau numai trei. Seneșalul, ca expert în matematică și contabilitate, fu chemat sus în grabă. Numărătoarea sa nu făcu decît să întărească cumplita bănuială. Unul dintre cei patru-gemeni dispăruse.

S-au luat pe dată măsurile cuvenite într-o astfel de împrejurare. Colțurile încăperilor au fost scotocite, dar în zadar. Teancurile de rufărie de pe pat și coșurile de albituri au fost cercetate cu amănuntul. Vînătoarea s-a întins și în celelalte părți ale castelului. Seneșalul a trimis chiar slujitori discreți, de încredere, să cutreiere călare ținutul învecinat. Dar s-au întors cu capetele plecate — nu găsiseră nici o urmă a von Weinstein-ului pierdut.

Urmă un ceas de groază, în care plînsul celor trei copii lăsaţi în părăsire se amestecă cu ţipetele isterice ale mamei, către care se îndrepta acum toată atenţia celor patru doici. La capătul acelui ceas, doamna mamă îşi revenise în destulă măsură pentru a-şi implora ajutoarele să facă o ultimă şi fără de speranţă numărătoare. Pe trei perinuţe şedeau culcaţi trei prunci urlînd de mama focului la unison. Pe cea de a patra pernă se odihnea un al patrulea, cu un surîs de nepătruns pe faţă şi purtînd încă pe obraji urme proaspete de lacrimi.

Peştera hohoticilor

Într-o după-amiază de octombrie, în timp ce hoinăream prin pădure în căutarea unui pîrîu bogat în păstrăvi — căci asemenea pîrîuri se găsesc din belşug în vecinătatea oraşului Canaan, statul Vermont — era mai-mai să-mi rup piciorul într-o groapă adîncă săpată în pămînt.

Primul gînd mi-a fost la undiţa care se încurcase în tufişuri ; cel de al doilea la piciorul stîng care, din fericire, nu suferise daune prea mari ; iar cel de al treilea la capcana în care căzusem. Groapa se afla chiar sub crăcile unui stejar mare roşu care creştea pe povîrnişul unui deal calcaros. Tufişuri de ienuperi şi mure ascundeau aproape în întregime deschiderea. Dîndu-le la o parte, m-am aşezat în patru labe şi am iscodit cu privirea gaura întunecoasă, nici eu nu ştiu de ce. Piciorul meu stîng nu se mai afla acolo, şi cu siguranţă nu mă interesau locuitorii vizuinei — oricare ar fi fost ei — fără îndoială şerpi, sau sitari, sau sconcşi. Cum aceştia din urmă erau cei mai probabili, nu m-am tîrît înăuntru pentru a explora cavitatea, deşi dacă aş fi încercat să mă strecor aş fi reuşit, ci m-am mulţumit să-mi urmez calea prin livada lui Rodney Prince, pînă la pîrîul lui şi am adus acasă la asfinţit un şirag de peşti atît de mare încît, pentru a nu răni simţămintele lui Rodney Prince, mă abţin a dezvălui cît cîntărea.

Cu o seară înainte, ospitalierul fermier mă asigurase prieteneşte şi cu seriozitate că în pîrîul său nu fuseseră niciodată păstrăvi, că dealtfel băieţii îi pescuiseră încă de mult, şi dacă tot se mai găsea ceva pe acolo, nu putea fi vorba decît de nişte peştişori

prăpădiţi, lungi cît degetul, nedemni de atenţia unui orăşean cu o undiţă de cincisprezece dolari şi teşchereaua plină de muşte.

După cină m-am alăturat, ca de obicei, micului grup de gînditori de elită ce se aduna în fiecare seară în partea din spate a băcăniei diaconului Plympton, pentru a-şi fuma pipele şi a profita de înţelepciunea profetică a proprietarului prăvăliei. Cu acest prilej am făcut o umilă încercare de a spori interesul conversaţiei, istorisind cu prefăcută nepăsare cum în cursul după-amiezii, ducîndu-mă la pescuit, eram gata să cad într-o groapă adîncă. Am fost măgulit să descopăr că neînsemnata mea întîmplare a fost primită cu respect de adunare şi că însuşi tăcutul diacon, aşezat pe butoiul cu carne de porc, mi-a făcut cinstea să-şi plece urechea la vorbele mele.

— Aşa ! spuse. În livada lui Rodney ?

— Da.

— Sub stejarul roşu ?

— Da.

— Hîm ! mîrîi, suflînd un nor de fum. Scăpat ieftin.

— De ce ? întrebai, hotărît să fiu tot atît de sgîrcit în cuvinte ca şi el. Sconcşi ?

— Nu. Hohotici.

Andrew Hinckley, de pe butoiul cu cea mai de preţ făină a diaconului, şopti şi el : „Hohotici". Iar fratele său John, de pe o ladă de săpun de rufe, repetă cuvîntul misterios. Şi Trull de pe balanţa-platformă, şi bătrînul Orrison Ripley de pe butoiul cu cretă îndulcită — pe care preacinstitul diacon o vindea drept zahăr pudră cu un şiling livra, reluară refrenul şi declarară solemn în cor :

— Da. Hohotici.

Ştiam că, dacă aş fi vădit nedumerire, m-aş fi pus într-o situaţie de inferioritate faţă de aceşti onorabili cetăţeni, aşa că am spus doar :

— Aha ! hohotici ; şi am dat din cap, ca şi cum a scăpa din ghearele hohoticilor ar fi fost pentru mine lucrul cel mai firesc.

— Te-a ocrotit pronia, spuse Trull după cîteva clipe de tăcere, că nu te-au tras înăuntru.

— N-a mai scăpat nimeni atît de ieftin de cînd s-a îmbătat Fuller și a căzut înăuntru și i-au tras cizma din picior. Nu-i așa, diacone ?

La această întrebare diaconul coborî de pe butoiul cu carne de porc, se duse în capătul celălalt al magaziei, se întoarse cu un chibrit în mînă, își aprinse iar pipa și dădu grav din cap.

Din conversația fără șir care a urmat și care a ținut pînă cînd clopotul de orele nouă i-a adus aminte diaconului să bage înăuntru șuncile ce foloseau drept firmă și să tragă obloanele, am adunat următoarele date și declarații :

De multă vreme, în fapt încă din copilăria venerabilului Orrison Ripley, oamenii din Canaan au privit cu teamă superstițioasă văgăuna din malul dealului, de sub stejarul cel roșu. Puțini erau cei care se încumetau prin preajmă ziua-n amiaza mare ; iar după căderea nopții, nimeni. Frica tuturor de văgăună părea bine întemeiată. Se auzeau adesea de acolo sunete ce aduceau a rîs drăcesc — niște hohote cu neputință de descris, gîtuite și horcăitoare. Pe cît am putut afla, acest lucru constituia singura explicație a etimologiei numelui de „hohotici“, dat prin tradiție și obișnuință locuitorilor peșterii. Aceștia erau socotiți răuvoitori, nu numai din cauza deosebitei asprimi a rîsului lor, care fusese auzit de mulți în împrejurări felurite în ultima jumătate de veac, dar și datorită mărturiei unora care pretindeau a fi văzut capete diavolești ieșind din văgăună, ca și cum s-ar fi ridicat la suprafață pentru a lua o gură de aer curat. La aceasta se adăuga soarta cumplită a lui Jeremiah Stackpole, un tînăr nesăbuit și lipsit de credință, care la 21 octombrie 1858 s-a lăudat că va culege ghindă sub stejarul cel roșu de pe deal, și a cărui pălărie, descoperită mai apoi lîngă văgăună, a fost singura urmă ce a mai putut fi vreodată găsită. Era de asemenea întîmplarea lui Jack Fuller, fratele grefierului. Cu vreo patru ani în urmă, Fuller, cam afumat, intrase în pășunea lui Rodney Prince, și se reîntor-

sese acasă complet treaz și fără o cizmă. A povestit apoi că, pe cînd umbla în căutare de prune brumării, s-a împiedicat în groapa hohoticilor. Piciorul i-a fost înșfăcat de niște mîini de foc ce veneau de jos, cu degete ce-i pîrjoleau piciorul prin pielea cizmelor și lîna ciorapilor și doar printr-un efort supraomenesc a reușit să nu fie tras cu totul în văgăună. Din fericire, deoarece suferea de bătături, purta cizme foarte largi și numai acestui fapt își datorește scăparea din ghearele cumplite ale hohoticilor. Fuller afirma în mod solemn că, după ce și-a smuls piciorul din strînsoare și a fugit într-un loc ferit, a simțit încă multă vreme amintirea arzătoare a degetelor încinse la roșu ce îl prinseseră de gleznă.

Nenumăratele povești legate de peștera hohoticilor, cu care fusesem ospătat, au fost rezumate de diacon într-o afirmație pe cît de scurtă și cuprinzătoare, pe atît de neașteptată.

— E ușa de din dos a iadului, spuse el.

— Fuller, am spus eu a doua zi eroului cu cizma smulsă de diavoli, cît rom ți-ar trebui pentru a-ți spori pînă-ntr-atît curajul încît să mergi cu mine astăzi după-amiază la vizuina hohoticilor ?

— Cam un sfert, cred, răspunse Fuller, după ce o cercetare a chipului meu îl convinsese că nu-mi băteam joc de el. Ca să fim mai siguri, un sfert cinstit. Socot că e nevoie să fiu puțin cherchelit.

— Ce-ar fi să mergi mai întîi cu mine, l-am întrebat, și să-ți primești sfertul de rom după aceea, și o hîrtie de cinci dolari pe deasupra ?

Fuller cîntări riscul în raport cu cîștigul. Aproape că puteai vedea cum se luptă în el ispita cu teama. A învins, după cum era de așteptat, romul. La orele trei, domnul Fuller, cu o frînghie, o lanternă și un cap perfect limpede, m-a însoțit peste livada lui Rodney Prince pînă la stejarul cel roșu de pe coasta dealului.

O cercetare atentă a deschiderii m-a convins că nu era vizuina nici unui animal. Scotocind cu un băț lung, am descoperit că, dincolo de scoarța de noroi

de lîngă intrare, pereții erau de stîncă tare. Sub tăpșan se afla, de fapt, un tunel — un tunel natural, tot atît de vechi ca și dealurile din Vermont, adică datînd încă din Bilurianul Inferior. Dincolo de gura tunelului, pe care uscăturile și pămîntul de la suprafață o astupaseră în parte, trecerea avea lărgimea unei conducte de canalizare. Pe o distanță de cam zece picioare, deschiderea era orientată în jos, cu o pantă de șaizeci-șaptezeci de grade. Apoi, în măsura în care puteam să-mi dau seama cu ajutorul prăjinei, tunelul devenea aproape orizontal, îndreptîndu-se direct spre inima dealului.

M-am aplecat și am strigat în gaura peșterii. Mi-au răspuns ecourile nedeslușite și șovăitoare ale propriei mele voci și apoi, cînd acestea s-au stins, am auzit limpede un rîs gros, ciudat, inteligent deși nu omenesc, aproape de urechea mea și în același timp parcă dintr-o altă lume, necunoscută.

Fuller l-a auzit și el. S-a făcut alb ca varul și a fugit cîțiva metri înapoi. L-am strigat aspru și s-a reîntors tremurînd.

— Rîsul pe care l-am auzit, spusei, se datorește pe jumătate ecoului mai deosebit al peșterii, și pe jumătate închipuirii noastre. Voi intra înăuntru.

Sfătuit de Fuller, m-am hotărît să pătrund în peșteră cu spatele, pentru ca în caz de pericol să mă pot strecura afară mai iute. Am aprins lanterna și mi-am legat un capăt al frînghiei pe sub brațe. Celălalt capăt i l-am dat lui Fuller.

— Dacă strig, i-am spus, trage cu toată puterea ; și dacă este nevoie, mai trece-o de două ori și pe după stejar.

Apoi am început să mă las încet și cu grijă în peșteră.

Încă înainte ca umerii și capul să fi părăsit lumina zilei, am simțit cum amîndouă gleznele mi-au fost prinse de jos într-o strînsoare puternică și mi-am dat seama că sînt tras cu o forță supraomenească în jos, către măruntaiele dealului. Am strigat cu desperare după Fuller, dar strigătul meu a fost aproape înecat într-un hohot cumplit de rîs triumfător. Am

văzut cum însoţitorul meu se repede spre trunchiul unui copac mare. A făcut tot ce i-a stat în putinţă să mă salveze, dar şi-a prins piciorul în tufişurile de ienupăr şi a căzut la pămînt, scăpînd frînghia dintre degetele înţepenite de frică. Propriile mele degete s-au agăţat în zadar de pămîntul afînat de la gura deschiderii. Puterii care mă trăgea în jos nu-i te puteai împotrivi. Privirea mea a întîlnit-o pe cea a lui Fuller şi am citit în ea o neţărmurită groază.

— Dumnezeu să vă ajute ! strigă, în timp ce întunericul se închidea în jurul meu.

Pe măsură ce eram tras tot mai în jos şi din ce în ce mai iute, frica mea a fost înlocuită treptat de euforia vitezei. Mi se părea că sînt un expres care despică noaptea. Nu mai ştiam de nimic, nu-mi mai păsa de nimic. Eram ca o barcă uşoară, remorcată în dîra şuierătoare a unei vedete rapide. Mugetul apei dobîndi ritmul galopant al senzaţiei ce precede leşinul şi mi-am pierdut cunoştinţa.

Primul simţ care mi-a revenit după o vreme a fost gustul. Iar gustul era cel al unui coniac neasemuit de bun.

— Îşi revine. Nu mai e nevoie să te ocupi de el, spuse o voce aspră, dar nu răuvoitoare.

Am deschis ochii şi m-am uitat în jur. Eram culcat pe o canapea confortabilă într-o încăpere mică. De amîndouă părţile, perdele grele îmi îngrădeau vederea. Ceea ce era izbitor şi caracteriza locul, ar fi greu de descris, deoarece implica o însuşire care nu are echivalent exact în nici una din limbile vorbite de oameni. Fiecare obiect avea un fel de strălucire lăuntrică, ca şi cum ar fi adunat în el lumina, în loc să o reflecte. Draperia stacojie radia o lumină stacojie, şi totuşi era opacă — nici măcar translucidă. Canapeaua părea bătută în aramă, iar arama strălucea ca şi cum ar fi fost ea însăşi sursa de lumină. Persoana înaltă care se apleca asupră-mi, privindu-mă cu prietenie şi compătimire, era de asemenea luminoasă. Chipul îi radia, şi chiar cizmele, cu lustru fără pată, emanau o lumină neagră greu de descris. Cred că aş fi putut citi ziarul la lumina cizmelor lui.

Efectul acestui fenomen aparte era atît de caraghios, încît am comis nepolitețea de a izbucni în rîs.

— Iartă-mă, am spus, dar semeni atît de al dracului cu un lampion chinezesc, încît nu m-am putut împiedica să nu rîd.

— Nu văd ce ți-a putut provoca ilaritatea, răspunse grav. Te referi cumva la strălucirea mea ? Sublima sa nevinovăție m-a făcut să izbucnesc din nou în rîs. Mai tîrziu, cînd m-am obișnuit cu scînteierea aceasta ce domnea pretutindeni, culorile luminoase mi-au devenit pe deplin familiare și ilaritatea mi s-a părut tot atît de neîntemeiată ca și lui.

— Prietene, am remarcat pentru a schimba vorba, dîndu-mi seama că îl jignisem, coniacul pe care ai avut bunătatea să mi-l oferi acum o clipă a fost într-adevăr minunat. Poate că nu ai nimic împotrivă să-mi spui unde mă aflu.

— Te pot asigura că cei în mijlocul cărora te afli nutresc doar gînduri bune în ceea ce te privește, în pofida rătăcirilor tale păcătoase și a caracterului tău nevolnic. Ne vom strădui să te facem să încetezi a mai tînji după lumea lipsită de însemnătate pe care ai părăsit-o pentru totdeauna.

— Sînteți prea amabili, am spus. Dar mă voi strădui să mă reîntorc la Canaan cît mai repede cu putință.

— Nu vei mai revedea niciodată Canaan-ul. Drumul pe care ai venit este fără întoarcere.

— Și ai de gînd să mă ții aici, în peștera asta blestemată ?

— Spre binele tău.

— Nu ți se pare, l-am întrerupt cu oarecare enervare, că ești nițel cam prea grijuliu cu bunăstarea mea morală ?

Bănuiesc că am fost ținut prizonier înlăuntrul perdelelor luminoase mai bine de o săptămînă — cu toate că nu aveam nici un mijloc de a măsura timpul, ceasul refuzînd cu îndărătnicie să meargă. Paznicul meu — lampionul chinezesc — mă vizita la intervale regulate, aducînd bucate ce scînteiau de parcă ar fi

avut fosfor, dar pe care, cu toate acestea, le mîncam cu nețărmurită poftă, găsindu-le foarte gustoase. Nu părea înclinat spre conversație, dar era întotdeauna binevoitor și politicos, iar cînd mă saluta înainte de a părăsi încăperea, avea în mod invariabil întipărit pe față un zîmbet calm, superior, care cu vremea ajunsese să mă scoată din sărite.

— Uite ce e, îi spusei într-o zi, pierzîndu-mi în cele din urmă răbdarea, știi prea bine că nu-mi lipsește pofta să te strîng de gît și să-mi croiesc drum cu forța înapoi, către lumina cinstită a zilei. Dar sînt destul de omenos și de slab de înger ca să-ți spun că ți-aș rămîne nespus de îndatorat dacă mi-ai destăinui cine ești, de ce îmi surîzi întotdeauna cu atîta superioritate, și ce ai de gînd să faci cu mine. Cine dracu ești ?

— Toate acestea le vei afla foarte curînd, răspunse cu nețărmurită politețe, căci am primit poruncă să te aduc de îndată la stăpînul meu.

— Stăpînul hohoticilor !

— Hohotici, dacă vrei. Bănuiesc că acesta este numele ce ni se dă în lumea ticăloasă din care ai avut norocul să scapi. Însoțește-mă, rogu-te, în sala de audiențe a stăpînului meu.

Stăpînul hohoticilor era un personaj cu înfățișare solemnă și severă. Ca toți ceilalți ce se aflau în încăperea confortabil mobilată — paznicul meu, sfetnicii, curtenii (cu o singură excepție) — era fosforescent. Excepția o constituia un individ ce părea să dețină o funcție umilă. Această persoană, în aparență o ființă omenească ca și mine, făcuse tot ce îi stătuse în putință pentru a remedia lipsa de care suferea din naștere. Își frecase fața, mîinile și veșmintele cu fosfor, dar strălucirea lui artificială era doar o biată imitație a celei adevărate, lăuntrice, din lumea hohoticilor. Că această imitație era, în ceea ce îl privea, curată lingușeală, se vădea din înfățișarea și faptele lui. Purtarea sa față de hohotici era cît se poate de servilă. Alerga la cel mai mic semn, se bucura cînd i se acorda atenție sau cînd era lăudat și se umfla în pene, plin de sine și trufaș, ori de cîte ori stăpînul acelor

ființe ciudate catadicsea să-i arunce un cuvînt sau o privire.

— Vierme al pămîntului ! spuse hohoticiul-șef. Ești dispus să profiți de acest prilej neobișnuit care ți se oferă ?

— Sînt dispus, am răspuns, să mă tîrăsc, cu prima ocazie, înapoi către viața mea ticăloasă.

— Biet nerod, spuse stăpînul hohoticilor, fără a da vreun semn de nerăbdare.

— Mulțumesc, am răspuns, cu o plecăciune ce se voia ironică, și cum ar trebui să mă adresez Înălțimii Voastre ?

— Oh ! eu sînt Ahriman, marele Ahriman, puternicul diavol Ahriman. Muritorii tremură la auzul numelui meu și nu îndrăznesc să-l rostească. Am domnit, pe vremea mea, peste un vast imperiu de draci și arhidraci, și am săvîrșit nelegiuiri fără număr în Persia și în împrejurimi. Sînt un dușman cumplit, te asigur, și inspir o neasemuită groază.

— Iartă-mă, nene Ahriman, am zis, dar ești sigur că mai ești tot atît de înspăimîntător ca pe vremuri ?

O expresie de mîndrie rănită flutură pe chipul său.

— Poate, răspunse șovăind o clipă, poate că mi-am ieșit în oarecare măsură din formă. Anii și împrejurările mi-au îngustat cîmpul de acțiune. Dar mai sînt și acum înspăimîntător, nu-i așa, Belzebut, cît se poate de înspăimîntător ?

— Stăpîne Ahriman, spuse o voce cunoscută în spatele meu, ești nespus de înspăimîntător.

M-am întors și am constatat că această afirmație provenea de la vechea mea cunoștință, paznicul.

— L-ai auzit pe Belzebut, continuă Ahriman ; el spune că sînt nespus de înspăimîntător. Poți să-i dai crezare lui Belzebut, căci este unul dintre cei mai cinstiți și mai credincioși diavoli ai obștii noastre. Nu are o părere prea bună despre oameni, dar în probleme ca aceasta opinia lui e demnă de luat în considerare. Da, sînt fără doar și poate cumplit. Nu-i așa, Stackpole ?

Individul pe care îl bănuisem mai înainte a fi muritor ca și mine, și de asemenea un lingău josnic,

înaintă din mulţime, îşi ridică privirea de la podea pînă cînd întîlni pe cea a lui Ahriman, şi începu pe dată să tremure şi să se înfioare ca şi cum ar fi rămas mut de groază. Am crezut la acea vreme că ticălosul se preface. Mi s-a părut chiar că îmi face cu ochiul cînd se retrase după ce terminǎ de tremurat.

— Vezi, spuse Ahriman întorcîndu-se cu mîndrie către mine, ce efect puternic are prezenţa mea asupra onorabilului nostru prieten, Jeremiah Stackpole, cu toate că s-a obişnuit a mă vedea de aproape douăzeci de ani.

Deci, acest muritor era tînărul necredincios din Canaan, de a cărui misterioasă dispariţie în anul 1858 fusesem informat în băcănia diaconului Plympton. Am aflat mai apoi că pătrunsese în peştera hohoticilor în acelaşi fel ca şi mine. Dar, spre deosebire de mine, se împăcase repede cu situaţia. Societatea diavolilor în retragere din măruntaiele pămîntului era taman pe gustul său. Avînd asigurat un trai liniştit pe toată viaţa, nu făcea nici o încercare să evadeze din peşteră şi considera că e în interesul lui să-şi cîştige bunăvoinţa temnicerilor, măgulindu-le vanitatea.

— Şi acum, muritorule, încheie Ahriman cu glas trufaş, ţi se va părea poate ciudat că nişte duhuri ale răului, atît de puternice şi de cumplite ca noi, ar putea avea alt gînd cu trupul tău nemernic şi cu sufletul tău păcătos decît acela de a te nimici. Dar, ca să-ţi spun drept, am socotit că e mai înţelept să avem la îndemînă cîte un muritor, doi, pentru a face muncile mai grele şi a ne ajuta la valorificarea uriaşelor resurse naturale ale peşterii. Nu că am fi leneşi, adăugă, dar viaţa noastră respectabilă şi retrasă ne-a făcut, poate, mai puţin activi şi energici decît înainte. Ai astfel prilejul să te bucuri de avantajele deosebite pe care le oferă traiul în preajma unor fiinţe cu adevărat superioare. Vai, vai, continuă Ahriman, diavolul cel cu înfăţişarea înspăimîntătoare, făcîndu-şi vînt cu o coadă păroasă pe care nu o băgasem de seamă mai înainte, s-a făcut cald ! Moloh, ia-l de aici pe acest muritor. Mă oboseşte să vorbesc atît de mult.

Mărturisesc că m-am simţit un pic neliniştit la auzul unui nume care a înspăimîntat urechile oamenilor vreme de veacuri. Ideea de a fi dat pe mîna crudului şi însetatului de sînge Moloh, pe ale cărui altare roşii au fost sacrificate mii de vieţi omeneşti, avea în ea ceva sinistru. Dar înfăţişarea noului meu temnicer mă linişti. Moloh se apropie cu un surîs prietenos, mă mîngîie pe creştet şi se oferi să-mi prezinte peştera. Era un demon gras, blajin din fire şi părînd leneş, cu o faţă caraghioasă şi o sclipire veselă în ochi. Mi-a plăcut Moloh din prima clipă.

— Să-ţi spun una bună, îmi şopti la ureche. Care au fost neamurile cele mai proaste de pe pămînt ? Ha, ha ! Pe legea mea, e bună !

— Nu ştiu, i-am răspuns.

— Păi, spuse, pornind să tremure ca o gelatină de voioşie reţinută, neamurile cele mai proaste au fost Ass-irienii, Nini-viţii şi Bablio-nienii [1]. Te-ai prins ? şi Moloh începu să se zvîrcolească de rîs.

Am rîs şi eu cu poftă, iar el păru a fi cît se poate de mulţumit că îi apreciez humorul.

— Am să-ţi spun şi altele, mai bune, rosti tainic, de îndată ce am să-mi amintesc poantele. Le tot uit poantele. Era una cu un borfaş-nărăvaş şi un brotac-vîrcolac — nu, nu sînt sigur că e chiar aşa. Dar e una din cele mai bune glume pe care le-am auzit, atunci cînd e bine spusă... Diavolii de colo, urmă Moloh în timp ce ieşeam din sala de audienţe şi ne îndreptam către o pajişte aflată sub o prelungire a tavanului peşterii, unde diverşi demoni cu înfăţişare destul de inofensivă semănau grîu, sînt strigoii şi vîrcolacii *preta* şi cumpliţii *rakshasa* ai hinduşilor. Obişnuiau să stăpînească pămîntul cu limbi însîngerate, dinţi de căpcăuni şi lăcomie de canibali. Acum au devenit nişte diavoli strict ierbivori. Te asigur că, de cînd ne-am retras din viaţa activă, rasa noastră a suferit o mare schimbare în bine. Cum s-ar spune, „efectele civilizaţiei“, adăugă cu semne vădite de rîs lăuntric.

---

[1] Joc de cuvinte de la *ass* (neghiob, nătîng), *ninny* (prostănac) şi babble (flecăreală).

Ajunsesem lîngă un demon uriaș ce ședea cam într-o rînă pe o stîncă, ținînd strîns în pumnul drept o butelcă cu înveliș de răchită.

— E Typhon, șopti Moloh, zeul Set al vechilor Egipteni. Set obișnuia să sufle fum pe nări și să arunce în dușmani cu bolovani încinși. Dacă îți amintești, pe vremuri a înspăimîntat pe toți zeii și i-a alungat din țară. N-are să-ți facă nici un rău. E foarte pașnic acum, chiar cînd e cherchelit. Are gîtul veșnic uscat și, precum vezi, se află într-o stare jalnică, de uscăciune, adăugă Moloh chicotind.

— Ești un mucalit fără pereche, i-am spus.

— Așa-i felul meu, răspunse. Îmi plac grozav glumele bune. Uneori sînt scos la ieșirea dinspre Canaan și pus să rîd ca să sperii țăranii de afară. Ai văzut ce ochi veseli am ?

În cursul plimbării mele cu Moloh prin obștea hoticilor am ajuns să-mi dau seama cît de inofensivi și chiar săraci cu duhul erau în realitate acești foști demoni. Dacă fuseseră cîndva răuvoitori, acum aruncaseră la coș pornirile rele, așa cum superstiția îi aruncase și pe ei la coș. Ca și alți gentlemeni decăzuți, din alte ramuri ale industriei, mai păstrau și acum o oarecare mîndrie a diavoliei lor de odinioară. Dar totul era doar o umbră, a cărei asemănare cu originalul stîrnea cel mult rîsul. Conform celor istorisite de prietenosul Moloh — istorisire împănată cu nenumărate jocuri de cuvinte, pe care din păcate nu mi le mai amintesc — diavolii antichității, depășiți în ceea ce privește dogma și crezul de diavoli mai noi și mai în pas cu vremea, s-au retras unul cîte unul de pe fața pămîntului și s-au aciuat în această peșteră din inima muntelui ce se termină cu trei vîrfuri ca de furcă. Aici, dușmanii omenirii de patruzeci de veacuri, înfrînți, au ruginit treptat, ajungînd în starea în care i-am găsit cînd am fost tras de călcîie în mijlocul obștii lor.

— Ahriman și-a păstrat capul mai bine decît noi ceilalți, mă lămuri călăuza mea, veselul Moloh, și ca urmare ne călărește pe toți, dar, fie vorba între noi,

nu cred că este mai grozav și mai diabolic decît vreunul dintre noi.

L-am văzut și am stat de vorbă cu Baal. Mi s-a părut cam slab la minte. Era folosit la bucătărie, să împartă rații de supă fosforescentă.

— Supa strălucește astăzi, am remarcat neavînd ceva mai bun de spus.

— Da, strălucește, strălucește, răspunse diavolul în retragere, izbit de puterea afirmației mele ; după care se opri, ca și cum n-ar fi fost în stare să cuprindă o idee atît de uriașă, își duse mîna ce ținea polonicul la cap, vărsîndu-și un rîu de supă pe haine. Strălucește, strălucește, repetă, fără să bage de seamă pocinogul, iar în capul meu este ceva care bîzîie și tot bîzîie ; apoi continuă să scoată supă cu polonicul, bolborosind către sine : lucește, strălucește, bîzîie, bîzîiește...

— Unii dintre noi au ajuns încă și mai rău ca Baal, spuse Moloh. Azilul de dincolo e plin — niște bieți draci care zac și visează, și abia dacă mai știu să mănînce și să bea. Ar trebui să-l vezi pe Abaddon — un tablou jalnic. Nu e în stare nici măcar să înțeleagă un joc de cuvinte.

Apoi am avut cinstea să fiu prezentat lui Lilith, țiitoarea lui Adam și prin el mama unei întregi seminții de diavoli dăunători, o doamnă bătrînă cu fire blajină de bunică, care tocmai tricota o pereche de ciorapi groși de lînă pentru Belial, un drac leneș și bun de nimic. L-am văzut pe Asmodeu ; citea, cu vădită plăcere, cartea lui Timothy Titcombe, *Scrisori adresate tinerilor*. I-am întîlnit pe Leviathan, Nergal și Belphegor — un cuvînt mai tare i-ar fi făcut să tremure. Am stat de vorbă cu Rimnon, Dagon, Kohai, Behemoth și Anticrist — erau tot atît de liniștiți și respectabili ca și oneștii cetățeni pe care îi întîlneam seară de seară în băcănia diaconului Plympton.

În cursul șederii de cîteva săptămîni printre hohotici, am descoperit cu mîhnire că normele lor etice făceau de rușine practicile curente ale oamenilor. Ființe inofensive, pline de înfumurare cît privea reputația lor de răutate diabolică, duceau o viață fără

de prihană. Nu minţeau şi nu furau. Considerau ca sfînt orice lucru ce li s-ar fi încredinţat. În ceea ce priveşte ospitalitatea lor, pot depune cu plăcere mărturie. Singura formă de viciu pe care am descoperit-o printre ei a fost beţia, şi ea se mărginea la Typhon şi la încă unul sau doi. Deşi sînt nevoit să recunosc că erau înzestraţi cu virtuţi din păcate rare pe pămînt, sinceritatea mă îndeamnă să adaug că hohoticii erau nişte tovarăşi cam plicticoşi. Am fost ca atare fericit cînd, aflînd secretul ieşirii datorită bunăvoinţei prietenului meu Moloh, m-am trezit din nou sub stejarul cel roşu din livada lui Rodney Prince.

Oricît ar fi părut de cenuşii şi de moarte toate culorile după strălucirile fosforescente din peştera hohoticilor, contrastul nu era atît de mare ca acela care a început să mă apese cînd mi-am reluat traiul printre oameni. Venalitatea din comerţ, răutăţile mărunte din lumea bună, degradarea generală, îmbrăcau acum pentru mine o haină nouă şi respingătoare. Începeam să fiu de aceeaşi părere cu Belzebuth — muritorii erau departe de a fi desăvîrşiţi.

Neasemuitul tablou de Corot

La data de 20 mai 1881 — spuse John Nicholas în fumoarul hotelului Gallia — mi-am petrecut ziua și o bună parte din noapte în casa bunului meu prieten Scott Jordan, președintele societății Bloomsburgh & Lycoming Railroad. Reședința lui Jordan se află într-o suburbie fermecătoare, la cîteva mile de Philadelphia. În ceea ce privește firea lui, ea merită să-i închinăm cîteva cuvinte.

Prietenul meu este un om foarte superstițios și în același timp foarte cu picioarele pe pămînt — o categorie de oameni mult mai numeroasă decît s-ar crede la prima vedere. O jumătate de duzină de căi ferate, concepute, construite, echipate și exploatate spre profitul proprietarilor lor legitimi, stau dovadă a cinstei și simțului său sănătos în afaceri. Dacă mai sînt necesare și alte dovezi ale înțelepciunii sale practice, ele pot fi găsite într-un seif plin de acțiuni în creștere. Prin capacitatea sa de a conduce oameni și a mînui situații complicate, Scott Jordan se apropie, după părerea mea, de Thomas Brassey mai mult decît oricare alt antreprenor capitalist pe care îl cunosc. Numele său într-un consiliu de administrație constituie garanția unei conduceri conservatoare, prudente, dar niciodată timorate. Aș fi fericit dacă ar lua în mînă frînele modestelor mele finanțe, chiar pînă la ultimul dolar. Este un domn bătrîn și sociabil și îi place să fie considerat un om de gust. Este un om de lume în deplinul înțeles al cuvîntului și în același timp preocupat de treburile acestei lumi ; cu toate acestea își irosește jumătate din viață în altă lume — o lume stranie, în care banjourile cîntă și clopotele

sună fără a fi atinse de mîini omenești, unde brațe de strigoi se întind de după perdele venind din necunoscut, și arătări nedeslușite aparținînd tuturor epocilor istoriei se întîlnesc față în față.

Casa lui Jordan este fericitul teren de vînătoare al tuturor șarlatanilor profesioniști care se ocupă de evocarea spiritelor. Se lipesc de el ca lipitorile — medii ciocănitoare, medii mijlocitoare, medii vindecătoare, specialiști în materializare, dezlegători de frînghii, clarvăzători de toate soiurile, bărbați și femei, tineri și bătrîni, bogați și săraci.

Jordan mi-a mărturisit că aceste nobile ființe îl costă între douăsprezece și cincisprezece mii de dolari pe an. Cînd bat la ușa lui, le urează bun venit ca unor colaboratori întru căutarea neostoită a adevărului. Trăiesc ca prinții în locuința lui ; fiecare dimineață le aduce onorariul cuvenit pentru reprezentația din noaptea precedentă. Jordan îi găzduiește regește pe „egiptenii" și „grecii" săi, pînă cînd îi prinde cu vreo potlogărie din cale-afară de nerușinată. Atunci le vorbește ca un părinte mîhnit, îi expediază gratuit pe una din căile sale ferate și e gata s-o ia de la capăt cu alt nou venit.

Veți înțelege acum, domnilor, de ce așteptam cu deosebit interes vizita mea în casa lui Jordan.

Deși erau găzduiți la el mai mulți profesioniști, am descoperit că eram singurul prieten al familiei. Eu fac această deosebire, dar Jordan nu o face niciodată. Nu te poți împiedica să nu-ți placă încă și mai mult bătrînul pentru minunata curtenie de modă veche cu care tratează chiar și pe cel mai prăpădit dintre impostorii săi.

— Ei sînt cei care îmi fac o favoare, obișnuia să spună oarecum emfatic, cînd mă onorează cu prezența lor ; căci nu aduc oare cu ei regi, mari poeți și artiști, cei mai înțelepți și mai valoroși oameni ai tuturor timpurilor ?

Și dacă ar fi să dăm crezare mărturiei lui Jordan în această privință, în aceeași măsură în care i-o dăm în procesele legate de calea ferată la orice tribunal din Pennsylvania, atunci cei mai înțelepți și mai va-

loroși oameni ai tuturor timpurilor — de la Socrate și pînă la George Washington — au vizitat, cu adevărat, biroul său particular.

La masa de prînz am avut plăcerea să întîlnesc pe domnul John Roberts și pe fratele său William, celebrele medii de cabinet, niște indivizi cu fețe de tîlhari. Am fost de asemenea prezentat după toate regulile bunei cuviințe domnului Helder, o persoană cu înfățișare ofticoasă, despre care se spunea că are puteri remarcabile în ceea ce privește ectoplasmele. Se mai aflau la masă : o doamnă grasă, al cărei nume nu l-am reținut, dar care practica medicina sub inspirația eminentului doctor Rush ; doamna Blackwell, mediu specializat în materializări, și fiica ei, care mi-a fost prezentată drept doamna Work, o tînără cu ochi negri, socotită mediu cu mari perspective în „mode și flori". În tot răstimpul șederii mele la Jordan, n-a apărut nici un domn Work.

Am avut impresia că mediul specializat în mode și flori nu m-a privit cu ochi răi în timpul mesei. Comportarea celorlalți profesioniști indica o rezervă plină de suspiciune. Mă urmăreau pe furiș, ca și cum ar fi încercat să ghicească puterea mea de pătrundere. Am izbutit să las să cadă cîteva observații care părură să le dea curaj. Jordan era jovial și pe de-a-ntregul inconștient de toate aceste manevre subterane.

După masă, în biblioteca prietenului meu, au avut loc obișnuitele scamatorii, la flacăra scăzută a lămpii cu gaz. O mică încăpere alăturată, separată de bibliotecă printr-o draperie, servea drept cabinet. William Roberts a acceptat să-l leg cu o frînghie de rufe. A efectuat unele dintre cele mai banale trucuri și apoi a declarat că împrejurările sînt nefavorabile. La cererea insistentă a lui Jordan, a intrat în cabinet doamna Blackwell. Printre perdele începură să se zărească mîini și chipuri palide, nedeslușite. Lumina fu micșorată încă și mai mult. Doamna Work atinse clapele pianului și începu să cînte cu voce melodioasă niște vechi balade scoțiene. Repetarea stăruitoare a melodiilor a provocat în cele din urmă materializarea

integrală a unei siluete învăluite într-un nor alb, și cei de față au fost de părere că apariția este Maria Stuart, regina Scoției. Maria Stuart a dispărut și a reapărut de mai multe ori. În cele din urmă, ca și cum ar fi prins curaj, s-a încumetat să iasă din cabinet, a înaintat cam un metru în cameră și a făcut o reverență. Jordan mi-a atras pe șoptite atenția asupra frumuseții nepămîntești a chipului și veșmintelor ei. Întrebă apoi cu o voce plină de respect dacă îngăduie unui străin să se apropie. Înclinînd ușor capul, Maria Stuart încuviință. Ședeam față în față cu regina ; a îngăduit mîinilor mele să se odihnească pentru o clipă pe unul din faldurile voalului ce îi drapa formele. Fața-i era atît de aproape de a mea încît, cu toată lumina slabă, îi puteam vedea ochii strălucind prin deschiderile măștii ridicole de carton presat.

Mi-a fost greu să mă împotrivesc pornirii de a o prinde pe Maria Stuart și de a dezvălui nerușinata impostură. Bănuiesc că am ridicat mîinile fără să-mi dau seama, căci regina se înspăimîntă și dispăru în spatele perdelei. Doamna Work părăsi în grabă pianul și mări lumina. În privirea pe care mi-o aruncă am putut desluși o implorare vrednică de milă.

Fața lui Jordan strălucea de mulțumire.

— Atît de frumoasă, murmură, și atît de grațioasă.

— Da, frumoasă, am repetat, continuînd să privesc la mediul specializat în mode și flori, frumoasă și neasemuit de grațioasă !

— Mulțumesc ! șopti. Sînteți generos.

Pe jumătate rușinat de a fi servit drept complice voluntar unor escroci ordinari, ascultam cu nerăbdare crescîndă descrierea extatică făcută de Jordan a altor materializări ale reginei scoțienilor, nu mai puțin minunate și convingătoare decît aceasta. Mediile se reîntoarseră la îndeletnicirile lor obișnuite din orele libere de seară. Roberts cel tînăr și domnul Helder jucau table, conversînd în același timp cu voce scăzută. Doamna cea grasă, inspirată de doctorul Rush, adormise în scaun. Doamna Work croșeta. Mama ei sorbea coniac cu apă — un întăritor, avu grijă să mă asigure domnul Jordan, necesar după so-

licitările la care fuseseră supuse forțele ei vitale de recenta materializare a Mariei Stuart. Scena ar fi fost de-a dreptul banală, de nu s-ar fi auzit din cînd în cînd detunături asurzitoare și bătăi puternice și repetate în tavan, în zidurile despărțitoare, în toată mobila și sub podea.

— Le arde de joacă, spuse Roberts, ridicînd privirea de pe table.

— Da, adăugă mama doamnei Work, amestecînd cu lingurița în coniacul cu apă. Le e foarte drag domnul Jordan. Întotdeauna roiesc în jurul lui. Uneori, cînd viziunea mea interioară e mai clară, văd siluetele lor minunate, de care e plin văzduhul, urmîndu-l oriunde se duce. Îl iubesc și îl răsplătesc pentru marele interes ce îl vădește, atît lor cît și nouă.

— Domnule Jordan, am întrebat, nu ați fost niciodată tras pe sfoară ?

— Oh, adesea, răspunse el. De spirite răuvoitoare ; de medii necinstite.

— Există înșelăciune în toate profesiile, știți, spuse doamna Blackwell.

— Nu s-ar face diamante false, sugeră Helder, dacă nu ar exista diamante adevărate.

— Și repetatele imposturi pe care le-ați descoperit, am insistat, nu v-au zdruncinat încrederea ?

— De ce ar fi făcut-o ? răspunse președintele căilor ferate. Nouă sute nouăzeci și nouă de experiențe cu rezultate negative nu dovedesc nimic ; dar cel de al miilea caz, dacă este întemeiat, dovedește totul. Și odată demonstrată posibilitatea comunicării cu spirite lipsite de trup, ea este demonstrată pentru totdeauna.

Un ropot de bătăi în toate ungherele încăperii salută această afirmație.

— Sînt de acord, am spus. Povestiți-mi o împrejurare în care spiritele au intervenit în viața oamenilor și voi socoti teoria în întregime întemeiată.

— Dar speri în același timp, adăugă el zîmbind, că această a mia și autentică împrejurare nu va fi niciodată dovedită ; și, între timp, îți rezervi dreptul să

explici toate lucrurile de felul celor văzute astă-seară prin ipoteza scamatoriei.

— Sînt sigur că domnul nu crede acest lucru, interveni doamna Blackwell, care acum își terminase coniacul cu apă.

— Cu toate acestea, cea de a mia împrejurare ar putea avea loc oricînd, și ți s-ar putea întîmpla chiar dumitale. Haide să-ți arăt tablourile.

M-am străduit să păstrez o expresie gravă, în timp ce gazda mea îmi făcea onorurile unui număr de douăzeci și ceva de tablouri de Rafael, Tizian, Correggio, Guido și cîți alții, pictate toate în propria sa casă, de medii aflate în transă. Vechii maeștri ai lui Jordan alcătuiau o colecție cum nu mai există probabil alta în lume. Cînd m-a întrebat ce părere am despre vădita și intrinseca lor autenticitate, am fost în măsură să-i răspund cu deplină sinceritate că nimeni nu s-ar putea înșela.

De la aceste uluitoare mîzgăleli m-am îndreptat cu un simțămînt de ușurare către un peisaj ce atîrna pe coridor.

— L-am mutat aici, spuse Jordan, pentru a face loc acelui superb Caracci, „Daniel în vizuina leului“ — pînza cea mare pe care ai admirat-o în mod deosebit.

Mă uitai la bătrînul domn ca să mă asigur că nu glumește. Privii apoi din nou încîntătorul peisaj.

Aici nu mai era vorba de minciună pictată, ci de adevărul însuși. Un pîlc de sălcii rotate, privite în lumina timpurie a dimineții și văzute încă o dată în oglinda cu desăvîrșire liniștită a canalului sau pîrîului leneș peste care se aplecau ; o luntre, odihnind parte în apă, parte pe iarba udă a țărmului alăturat ; dincolo de ele, la o distanță neprecisă, contururile unui turn burgund cu acoperișul conic ; o atmosferă umedă de albastru și ceață, o lumină blîndă învăluind totul și mîngîind totul. Nu o ficțiune pictată ci, aș spune mai curînd, o fereastră, prin care oricine avea ochi să vadă putea contempla natura în ceea ce are etern și adevărat.

— Acest tablou se apropie de supranatural mai mult decît orice am văzut vreodată, am spus. Face cît toţi vechii dumneavoastră maeştri laolaltă.

— Îţi place ? întrebă el. E destul de bun, socot, deşi aparţine unei şcoli pentru care nu am o înclinare deosebită. A fost pictat aici, acum vreun an, de un spirit care nu a dorit să-şi dea în vileag identitatea.

— Prostii, am spus, căci aceasta depăşea ceea ce puteam îndura. Corot e mort de şase ani.

Jordan mă conduse înapoi în bibliotecă.

— Doamnă Work, spuse, îţi aminteşti împrejurările în care a fost pictat peisajul cel mare din hol — acela verde, înceţoşat ?

— Desigur, răspunse tînăra doamnă ridicînd ochii de pe lucru. Îmi amintesc foarte bine. A fost pictat prin intermediul meu.

Revendicînd paternitatea acestei lucrări de geniu, folosea tonul firesc cu care ar fi vorbit despre o cusătură în cruciuliţe cu berze şi floarea soarelui sau o pisicuţă brodată cu lînă.

— Adică dumneavoastră sînteţi o artistă şi în afara stării de transă.

— Oh ! desigur, răspunse, întorcîndu-mi neclintit privirea şi scoţînd pe dată dintr-una din mapele domnului Jordan o acuarelă ridicolă reprezentînd un buchet de liliac ; între timp Jordan scotocise în birou şi scosese un registru contabil.

— Avem aici, spuse, totul pus pe hîrtie.

În mijlocul unei pagini cu însemnări similare am citit următoarele :

13 mai, 1880 — Plătit doamnei A. Work pentru o pictură efectuată în transă — peisaj mare (pomi, pîrîu, barcă etc.)... 25 dolari.

— Tot ceea ce pot spune, doamnă, am exclamat, adresîndu-mă doamnei Work, este că Knoedler sau Avery ar fi fost fericiţi să plătească zece mii de dolari pentru acest Corot, căci Corot este, şi pe deasupra o capodoperă.

— Noapte bună, spuse Jordan puţin mai tîrziu, cînd m-am ridicat pentru a mă retrage. După cele văzute astă-seară, cred că nu mai este nevoie să te previn

că zgomotele pe care le vei auzi în dormitor nu constituie motive de spaimă.

O grindină de bătăi îi punctă fraza.

— Ne dau tîrcoale, tîrcoale, spuse doamna Blackwell în timp ce părăseam biblioteca ; dar în casa asta au doar rolul de paznici...

M-am culcat complet uluit. Să fi fost oare, în spatele acestor scamatorii blestemate, ceva care nu poate fi înțeles, nu poate fi explicat, nici pus în cuvinte — ceva pe care scamatorii îl pricep tot atît de puțin ca și cei păcăliți ? Cînd îmi aminteam de Maria Stuart, regina scoțienilor, holbîndu-se la mine prin masca ei de carton, și de ditirambele lui Jordan cu privire la frumusețea ei nepămînteană, problema părea nedemnă de a reține măcar pentru o clipă atenția unui om inteligent ; dar exista tabloul lui Corot. Toată această combinație de ciocănituri, brațe, frînghii, apariții, chitare, tablouri de Raphael, Correggio și Carraci, era aproape copilărească în simplitatea ei ; dar iarăși, exista tabloul lui Corot. Orice linie de gîndire logică, orice proces analitic mă readucea la neasemuitul Corot.

Nu existau decît trei posibilități. Sau pictura era o mîzgăleală banală, ca și vechii maeștri, iar eu mă aflam sub imperiul unei ciudate amăgiri sau halucinații în ceea ce privea valoarea ei. Sau doamna Work, împreună cu complicii ei, își procuraseră un Corot necunoscut specialiștilor și îl vînduseră la a cinci suta parte din valoarea lui pe piață pentru a acoperi o escrocherie măruntă. Sau peisajul era într-adevăr minunat și modul în care fusese produs un miracol. Prima presupunere era cea mai plauzibilă, cu toate acestea nu eram dispus să o accept, căci ar fi însemnat să mă îndoiesc de luciditatea și de justețea gîndirii mele ; fără îndoială lumina zilei va confirma valoarea ce o atribuiam tabloului. Cea de a doua presupunere implica o doză oarecare de nebunie — nebunie dezinteresată și costisitoare — din partea acestor neprețuite medii, care nu se potrivea defel cu observațiile mele asupra caracterului lor. A accepta cea de a treia presupunere însemna, desi-

gur, a accepta teoriile spiritualiştilor. Tot gîndindu-mă aşa am adormit şi am fost trezit pe la două şi jumătate de o ciocăneală înfundată, chiar sub patul meu.

Acum, domnilor, ceea ce a urmat s-a petrecut foarte repede, dar fiecare amănunt îmi este limpede în memorie, şi vă rog să vă daţi părerea abia după ce m-aţi ascultat pînă la capăt.

Zgomotul venea din camera aflată sub mine. Pe cît puteam să îmi dau seama, aceasta era biblioteca. Cu tot sfatul lui Jordan, m-am hotărît să văd despre ce era vorba. Mi-am tras pantalonii şi m-am îndreptat cu grijă către scară. Pe cînd treceam, se deschise o uşă la capătul scării şi o mînă mi se aşeză pe umăr.

— Nu coborî ! îmi şopti grăbit la ureche cineva. Nu coborî ! Întoarce-te în cameră.

În faţa mea se afla o siluetă albă. Era mediul specializat în mode şi flori, cu părul desfăcut pe umeri.

— De ce să nu cobor ? am întrebat. Ţi-e teamă să nu stînjenesc spiritele în munca lor de tîmplărie ?

Vorbi grăbit şi cu vădită emoţie :

— Crezi că totul e înşelătorie, dar n-ai dreptate. Înşelătorie e destulă, slavă Domnului, căci şi un mediu trebuie să trăiască ; dar sînt şi lucruri — din cînd în cînd, rareori — care ne depăşesc.

— Spune-mi adevărul despre Corot.

— Tot atît de adevărat pe cît e faptul că mă aflu aici, el a fost pictat în felul în care am povestit — pe şevaletul meu, cu pensula în mîna mea, dar nu de mine. Nu pot să spun mai mult, deoarece nu ştiu mai mult.

Bocăniturile de jos se înteţiră.

— Şi dacă voi coborî, voi fi martor la una din întîmplările misterioase de care vorbeşti !

— Nu, dar te vei afla în mare pericol. Pentru binele dumitale, te rog să nu cobori.

În timp ce rostea acestea, eu mă şi aflam în holul de jos.

În bibliotecă i-am găsit pe fraţii Roberts într-o şedinţă la dulapul cu argintărie al domnului Jordan, în timp ce mediul specializat în ectoplasme destră-

mate, domnul Helder, cu o lanternă în mînă, tocmai spărgea broasca cu cifru de la seiful lui Jordan.

Probabil că în cursul scurtei și nevictorioasei mele încăierări cu cei trei ticăloși am primit o lovitură în cap. Ochii îmi erau pe jumătate orbiți de sînge. Cu ideea nedeslușită de a striga după ajutor la piciorul scării, m-am tîrît înapoi în holul de jos, urmărit îndeaproape de cele două medii. Am auzit pe unul din ei șoptind.

— Lovește-l tare ! Trebuie să terminăm treaba.

Și am văzut cum se ridică și se îndreaptă spre capul meu un drug greu de fier.

În acea clipă mă aflam chiar în fața tabloului de Corot. Cu toată lumina neprielnică, minunata priveliște părea a se deschide lîngă mine ca o fereastră în zid. În clipa următoare drugul avea să mi se îngroape în țeastă. În urechi îmi pătrunse un strigăt de la capul scărilor, unde lăsasem mediul specializat în flori.

— Sări ! Sări în tablou ! Pentru numele lui Dumnezeu, sări !

Sprijinindu-mă cu o mînă de ramă, ca de pervazul unei ferestre, m-am aruncat către pînză. Drugul coborî, dar eram dincolo de putința lui de a mă atinge. M-am prăbușit în jos, din ce în ce mai jos, străbătînd spații infinite, purtat parcă de mîini nevăzute. Apoi m-am trezit pe iarba udă de pe malul canalului. Am sărit în barcă și am vîslit în grabă peste apă ; și apoi, cînd am atins malul celălalt, am leșinat sub sălcii.

Cînd mi-am revenit în simțire, eram culcat între cearșafuri albe ca zăpada la spitalul Hôtel Dieu din Dijon, cu o soră pricepută la căpătîi. Iată traducerea celor scrise în registrul spitalului :

> 21 mai 1881 — Internat un necunoscut, găsit de domnul maior de Flavigny la primele ore ale dimineții, leșinat și numai parțial îmbrăcat, pe malul canalului burgund, în apropiere de granița arondismentului.

Leziuni — Leziune gravă la cap și fractură ușoară a osului parietal drept.
Bunuri — Una pereche pantaloni, una cămașă de noapte, una pereche papuci.
Posibilități de identificare — Nici una.

Domnilor, acesta este sfîrșitul relatării mele în ceea ce privește faptele. Acum mă aflu în drum spre America. Voi dovedi posibilitatea intervenției spiritelor în viața oamenilor, aducînd nenumărate dovezi concludente : că un tablou minunat a fost pictat de un pictor mort ; că acest tablou a fost folosit de spirite în folosul meu, pentru a mă salva dintr-o primejdie de moarte ; și, că prin cel mai extraordinar caz de levitație înregistrat vreodată, trupul mi-a fost purtat în cîteva secunde pe o distanță ce depășește trei mii de mile.

Nu rîdeți ! Voi așterne curînd în fața lumii științifice și a tuturor cercetătorilor de bună credință ai adevărurilor spiritismului următoarele dovezi :

1. Registrul hotelului „Continental" din Philadelphia, pagina din 19 mai 1881. M-am oprit acolo în drum spre Jordan. Numele meu va putea fi găsit înregistrat la acea dată.

2. Mărturia domnului Jordan și a familiei sale că am fost cu ei la Bryn Mawr în 20 mai 1881, pînă la orele unsprezece din noapte.

3. Înregistrarea, confirmată legal, a internării mele în spitalul din Dijon, Franța, la 21 mai 1881.

4. Tabloul de Corot, aflat actualmente în posesia lui Jordan.

II

Stimate domn,

Cu privire la informația pe care ne-o solicitați, îmi permit să vă aduc la cunoștință că prietenul nostru comun, domnul John Nicholas, s-a aflat în îngrijirea mea mai mult de un an, cu excepția a două luni pe

care le-a petrecut pe Coasta de Aur sub îngrijirea altui medic.

Faptele legate de regretabilele întîmplări la care a participat sînt prezentate corect (pînă la un punct) în propria sa relatare, așa cum mi-ați reprodus-o dumneavoastră. Pe amintirile domnului Nicholas, legate de evenimentele ce s-au petrecut *după* ce a primit o lovitură gravă la cap în timpul ciocnirii cu niște spărgători, nu se poate însă pune temei.

În ceea ce privește valabilitatea estimării sale referitoare la calitățile tabloului pe care se bazează psihoza sa, nu pot avea nici o părere. Nu am văzut niciodată tabloul. Ceea ce pot însă afirma este că, înaintea plecării sale din Franța, domnul Nicholas obișnuia să atribuie tabloul unui artist american, decedat cu cîțiva ani în urmă. Tot el povestea pe atunci că a fost transportat prin levitație nu în Franța, ci la Wissahickon Valley.

Îmi permit de asemenea să afirm că mania sa nu îi afectează în alte privințe sănătatea ; și nu văd motive pentru a nu spera într-o însănătoșire deplină.

Al dumneavoastră,
HORACE F. DANIELS
doctor în medicină

Cumplita călătorie a „Broaştei"

Nu lipsa spiritului întreprinzător sau a curajului a făcut pe căpitanul Peter Crum din Mackerel Cove, statul Maine, să nu viziteze Expoziţia din Paris în cuterul său pre nume „Broasca". Iar nereuşita faimoasei sale expediţii nu s-a datorat vreunei defecţiuni a vasului pe care îl comanda. Încă de pe vremea cînd căpitanul Crum plecase din Boston şi ajunsese acasă viu şi nevătămat — în pofida vremii nepriellnice, ca să nu mai pomenim de vîntul puternic din sud-est, întîmpinat dincolo de capul Elizabeth — cu o încărcătură de rom de Medford, spre necazul gurilor rele care prevestiseră un dezastru sigur, încă de pe atunci nu au fost puse la îndoială calităţile maritime ale „Broaştei". Toată lumea din Mackerel Cove este nevoită să admită că Peter Crum ar fi ajuns la Paris în triumf, de n-ar fi intervenit o putere duşmănoasă şi vicleană, pe bună dreptate urîtă, şi temută de orice om cu scaun la cap.

— „Broasca" pluteşte, da, pluteşte ! rosti cu nepăsare căpitanul Crum către vecinul său, diaconul Silsbee, pe cînd se aflau în prăvălia acestuia din urmă, într-o zi de la începutul lunii iunie.

— Da, „Broasca" pluteşte, se declară de aceeaşi părere şi diaconul.

Căpitanul îl privi cu înţeles pe diacon, pe a cărui faţă se aşternu o expresie de aşteptare, ca şi cum tribunalul era gata să asculte noi mărturii.

— Şi dacă tu poţi descoperi vreo pricină întemeiată, continuă căpitanul Crum, coborînd vocea pînă la şoaptă tainică, pentru care nu ne-ar purta pe tine

şi pe mine, şi pe Tobias, fiul lui Andrew Jackson, la bîlciul cel mare de dincolo, eu nu sînt în stare, diacone.

Diaconul se bucura de faima de a fi, cînd era treaz, cel mai iscusit logician, în treburile atît teologice cît şi lumeşti din acea parte a coastei. Sprijinea din toată inima proiectul căpitanului, dar socotea de datoria sa să acţioneze cu chibzuială, cu socoteală şi cu băgare de seamă.

— Hm ! spuse, clătinînd din cap. „Broasca“ este un vas tare vechi.

— Este, încuviinţă căpitanul. Vechi, da îngrijit pe cinste.

— Nu c-aş vrea să te descurajez, continuă diaconul, da fundul ei e mai mult chit decît lemn.

— Chit sau nechit, sări proprietarul „Broaştei“, adulmecă vîntul ca o vietate şi se umflă-n pînze ca o cucoană.

— E o bucată bună pînă la Paris, adăugă diaconul schimbînd vorba, şi cei ce plutesc pe mare în cutere de-astea îşi iau viaţa în propriile lor mîini.

— Diacone, începu solemn căpitanul, oare ţi-ai pierdut încrederea în pronie şi în puterea rugăciunii ? Doar mergi şi *dumneata* cu noi !

— E-adevărat, spuse diaconul, înmuiat de complimentul adus puterii sale de mijlocire. Omul preacucernic nu se teme nici de furia ciclonului, nici de mînia leviatanului. Dar eşti sigur că poţi ţine direcţia ?

— În afară de cazul cînd hărţile mint cu neruşinare, continuă căpitanul, devenind tot mai aprins pe măsură ce îi veneau în minte amănuntele îndrăzneţului său plan, drumul către Havy-de-Grass este tot atît de simplu ca şi cel către Bangor. Faci doar un cot scurt pe după Cape Sable şi e ca şi cum ai fi ajuns. Cine spune că „Broasca“ n-o va scoate la capăt ? Daţi-mi un vînt de sud-est sau de sud-vest, vechiul compas al lui Andrew Jackson de pe goeleta „Parida P.,“ o rezervă bună de provizii, două sau trei

butoaie de rom de cîte douăzeci de galoane fiecare, și sprijinul rugăciunilor dumitale dimineața și seara, și mă leg să acostez cu „Broasca" de-a lungul cheiurilor Parisului în șaizeci de zile, în pofida oricărei uneltiri a lui Belzebut.

Și căpitanul lăsă să-i cadă pumnul pe capacul butoiului cu carne de porc al diaconului Silsbee, cu o forță ce trăda o hotărîre de nestrămutat. Cei cîțiva vecini care intraseră în magazin în timp ce vorbea și se strînseseră în jurul lui, atrași de înflăcărarea cuvintelor sale, aplaudară îndrăznețul legămînt.

— În pofida oricărei uneltiri a lui Belzebut !

— Căpitane, căpitane ! spuse diaconul ocolind tejgheaua și ridicînd amîndouă mîinile în semn de împotrivire, nu te pripi. Tot așa după cum susțin că niște corăbieri preacucernici, navigînd pe un vas minunat și de nădejde cum este „Broasca", au prea puțin sau deloc a se teme de vicleniile satanei, tot la fel susțin că o înclinare îndărătnică și timpurie către neîncredere într-o astfel de clipă este neprielnică și fără rost. Și aș adăuga, de asemenea, că dacă în mintea dumitale mai stăruie vreo îndoială cu privire la numărul butoaielor de rom ce trebuie luate într-o călătorie atît de îndelungată, este o datorie și o virtute, căpitane Crum, să fii de partea prevederii !

Este un fapt bine stabilit, ca dealtfel și toate celelalte din istoria orașului Mackerel Cove, că în dimineața zilei de luni 17 iunie 1878, cuterul „Broasca", înregistrat cu o capacitate de 8 825—10 000 tone, avîndu-l pe Crum drept căpitan, a plecat în direcția Le Havre cu o încărcătură alcătuită din diaconul Silsbee, Tobias, fiul lui Andrew Jackson, și aproape optzeci de galoane de rom de Medford. Diaconul Silsbee și Tobias Jackson au fost pe bună dreptate trecuți în categoria „încărcătură", mai curînd decît în rîndurile echipajului. Pentru a fi gata de plecare dimineața devreme, au socotit mai cuminte să se îmbarce cu o noapte înainte. Potrivit sfatului dat de diacon, și anume de a schimba la Paris, cu folos, ceea ce va prisosi din rom pe mărfurile de care ar putea

dispune băştinaşii, căpitanul a mai adăugat un butoi de rom la cele aflate la bord. Cînd căpitanul a preluat dimineaţa comanda echipajului, a găsit pe pasagerul mai tînăr încovrigat în cabină, cu desăvîrşire nesimţitor la caracterul festiv al ocaziei. În comparaţie cu Tobias Jackson, diaconul Silsbee părea foarte treaz, deşi, judecat după oricare alt canon, putea fi socotit beat mort. Diaconul şedea la piciorul bompresului, cu bărbia sprijinită adînc în amîndouă mîinile, cîntînd cu o voce lugubră imn după imn. Deşi ritmul se schimba, tonul rămînea mereu acelaşi. Invitaţia căpitanului de a da o mînă de ajutor la fungă nu primi nici un răspuns. Diaconul nu se clinti şi, nedeslipindu-şi ochii înceţoşaţi de butoaiele de rom de la pupă, se porni a zice cu un glas parcă încă mai puternic şi încă mai jalnic :

— Vocea îndurării fără margini strigă a slobozenie către munte !

Întreaga populaţie din golf coborîse la ţărm să ia parte la plecarea „Broaştei". Nenumărate previziuni meteorologice şi îndemnuri de a renunţa la călătorie fură răcnite către cuterul cel mîndru. Chiar acei vecini care sprijiniseră călduros acţiunea îi sfătuiau să-şi amîne plecarea pentru o zi mai prielnică. Arătau către norul lung de ceaţă ce mărginea orizontul către mare şi care acoperise deja insula Damiscove, grăbindu-se către trecătoarea de la Bald Head şi plaja principală.

— Mă aşteptam oricum să am ceva ceaţă, mai multă sau mai puţină, pînă dincolo de bancuri, răspunse vesel căpitanul. Cred că cel mai bun lucru ar fi să cercetez acum, şi nu mai tîrziu, compasul cela al lui Andrew Jackson.

În aceste împrejurări neprielnice, cu cuvinte prevestitoare de rău răsunînd în urmă şi cu ceaţă groasă ca un zid în faţă, cu unul dintre însoţitorii săi beat fără de scăpare sub punte, iar celălalt supărător de gălăgios pe punte, îşi începu căpitanul Crum memorabila călătorie. În picioare la pupă, îşi turnă un pocal plin pînă la buză cu rom, ca o primă linie de apărare

împotriva ceţii. Apoi, singur şi neajutat, ridică vela mare şi trinca şi îşi reluă poziţia la cîrmă. Jurase în faţa întregii aşezări că va duce „Broasca“ peste Atlantic în pofida lui Belzebut. Şi era hotărît să o facă sau să piară, împreună cu diaconul Silsbee şi Tobias, fiul lui Andrew Jackson. Căpitanul Crum mai bău un pahar cu rom, în timp ce vela mare se umfla în prima pală de vînt adusă de ceaţă. Flutură mîna în semn de rămas bun mulţimii adunate pe ţărm şi, aruncînd o sărutare drăgăstoasă soţiei sale care plîngea, socotindu-se de pe acum văduvă, şi pe care o putea desluşi cu uşurinţă de la depărtare datorită batistei, apucă mînerul cîrmei şi aduse „Broasca“ în vînt. Pînzele se umflară şi elegantul, deşi cam bătrîiorul, cuter săltă înainte către larg, în timp ce deasupra mugetului valurilor şi a strigătelor mulţimii de pe ţărm se ridica puternic vocea adîncă a diaconului, cîntînd din fundul rărunchilor :

Iar sufletu-mi neostoit
În veci va adăsta
Cîntînd şi binecuvîntînd
Ne-hec-murirea Ta

Primele veşti despre călătoria „Broaştei“ au fost aduse la Mackerel Cove, douăzeci şi opt de ore după plecarea acesteia, de echipajul unui şlep cu cherestea din Halifax care s-a refugiat în golf din pricina ceţii. Ei au povestit că ceaţa era foarte deasă în larg — mai deasă decît îşi aminteau să fi fost vreodată la acea vreme a anului. Abia scăpaseră să nu se ciocnească de Clamshell, o binecunoscută stîncă din rada insulei Pumpkin, la douăzeci de mile în larg. În timp ce se îndepărtau de ea au văzut un cuter mic, pe cît se părea înţepenit zdravăn în mal. La strigătele lor a răspuns o voce tot atît de groasă, dacă nu mai groasă decît ceaţa, dar mult mai tulbure, că vasul eşuat este „Broasca“ din Mackerel Cove, plecată la Expoziţia din Paris cu o încărcătură de rom. Căpitanul „Broaştei“ avea credinţa că se va putea desprinde la viitorul flux. Propunerile de ajutor au fost întîmpinate de echipajul „Broaştei“ cu urlete batjocoritoare şi cu

unele referiri insultătoare la Belzebut, pe care cei de pe șlep nu le-au putut înțelege pe deplin.

— Cum nu aveam chef să rămîn acolo și să mă înțepenesc, încheie căpitanul șlepului, m-am reîntors în larg și am lăsat cuterul pe Clumshell. Părerea mea personală este că toată suflarea de pe punte ridicase de prea multe ori butelca la gură.

Vreme de trei săptămîni obștea îngrijorată din Mackerel Cove nu a mai știut nimic de soarta vajnicilor lor concetățeni. Ceața a stat fără încetare prinsă de coastă în tot acest răstimp. În cele din urmă vîntul de nord-vest a gonit-o departe de țărm și în ziua următoare micul vas cu aburi pescăresc „Moonbeam" a ajuns în golf, remorcînd un cuter ce avea la bord trei corăbieri deznădăjduiți, istoviți și pe deplin scîrbiți. Cuterul era „Broasca".

Căpitanul vasului pescăresc a povestit că a găsit „Broasca" eșuată pe Clamshell. La început nu a zărit nici un semn de viață la bord, dar cînd s-a apropiat de stîncă, în măsura în care îi îngăduia pescajul, a descoperit trei ființe omenești zăcînd în nesimțire în cabină, împreună cu mai multe butoaie mirosind încă puternic a rom. A luat la bord echipajul și, legînd o frînghie de cuter, a reușit să-l tragă în larg. Marinarii salvați și-au venit oarecum în fire cu ajutorul cafelei fierbinți, a hainelor uscate și a bunei îngrijiri, dar continuau să zacă într-o stare de amorțire ; iar istoria pe care au povestit-o era atît de dezlînată și de fără șir, că nu puteai ști unde-i este capul și unde coada.

Bineînțeles, prima concluzie pe care au tras-o oamenii din Mackerel Cove a fost că „Broasca", văzută eșuată pe Clamshell la 19 iunie de către șlepul din Halifax, și găsită eșuată în același loc la 11 iulie de către vasul pescăresc, a rămas eșuată neîntrerupt între aceste două date, echipajul consumînd în răstimp cele patru butoaie cu rom. Această teorie implica un sfîrșit atît de lipsit de glorie al unei aventuri începute cu atîta vitejie, încît vreme de mai multe săptămîni căpitanul Crum, diaconul Silsbee și Tobias Jackson

au fost bătaia de joc a vecinilor şi prietenilor, şi chiar „Broasca“ însăşi a devenit obiect de batjocură în golf.

Călătorii reîntorşi au suferit o vreme toate acestea cu o neobişnuită smerenie. În cele din urmă, însă, au început să dea de înţeles că ceea ce li se punea în seamă era neîntemeiat ; că exista o poveste minunată şi misterioasă în spatele aparentei nereuşite; că dacă s-ar cunoaşte întregul adevăr, ei s-ar număra pe veci printre eroii uneia dintre cele mai îndelungate şi mai înfricoşătoare întîlniri cu mijloacele diavoleşti, din vremea noastră şi din toate timpurile.

Încetul cu încetul povestea a ieşit la iveală — în parte din conversaţiile purtate în prăvălia diaconului Silsbee, în parte din mărturisirile lui Tobias Jackson către tovarăşii de chefuri în orele de răgaz, şi în parte din aluziile făcute de însuşi diaconul Silsbee în rugăciunile şi predicile rostite în sacristia bisericii baptiste. Cînd întreaga poveste a fost dată în vileag, ea era atît de închegată şi de convingătoare, încît i s-a dat crezare de la prima istorisire.

Duşmănia puterilor răului i-a întîmpinat pe călători încă de la plecare şi i-a mînat pe Clamshell, deşi căpitanul Crum era în măsură să afirme cu certitudine că se afla la cel puţin şaptesprezece mile sud de acea stîncă în clipa cînd „Broasca“ s-a izbit de ea. Odată eşuaţi, şi aşteptînd ca fluxul să-i readucă în plutire, s-a simţit nevoia, ca măsură de prevedere împotriva frigului pricinuit de ceaţă, să folosească o cantitate bună de rom în scopuri medicinale. Călătorii nu-şi amintesc să fi fost strigaţi de nici un şlep din Halifax. Îşi amintesc, totuşi, că un vas mare şi negru, navigînd fără pînze dar şi fără aburi chiar în coasta vîntului, şi neavînd la cîrmă mînă omenească, s-a ivit din ceaţă în apropiere de stînca Clamshell. La bordul acestui vas-fantomă a apărut un monstru, cu un cap cît de patru ori un butoi cu rom şi ochi ce străluceau ca jăraticul verde, care a întrebat cu o voce nefirească şi înspăimîntătoare cine este acela care se încumeta să traverseze oceanul în pofida lui Belzebut. Întîmpinat cu strigăte provocatoare şi cu un fragment din

Cartea lui Iov recitat de către diacon, arătarea — căci arătare au crezut că este — a dispărut tot atît de pe neașteptate cum se și ivise.

Cu toate acestea, cele petrecute au fost doar un fleac lipsit de însemnătate, care aproape că le-a ieșit din minte sub năvala întîmplărilor de mai tîrziu, cu mult mai îngrozitoare. Tobias Jackson a fost cel care a susținut, atunci cînd s-a văzut că nu pluteau nici la venirea fluxului, că singura cale de a urni „Broasca" era de a micșora încărcătura. Ca urmare, au început să trudească cu sîrguință la golirea unuia dintre butoaiele cu rom și, la căderea nopții, spre nespusa lor mulțumire, au simțit cum „Broasca" se ridica și se lăsa sub ei odată cu mișcarea apei. Căpitanul Crum puse atunci capul spre Le Havre, pe cît de drept putea, ferind cu grijă obstacolele din preajma capului Sable.

Din clipa în care „Broasca" a început de bine de rău să plutească, călătoria s-a prefăcut într-un șir necontenit de vise urîte. După ridicarea ceții, văzduhul s-a făcut cald și greu, neobișnuit de apăsător pentru plămîni, cu toate că soarele strălucea vesel și că bătea, după toate aparențele, o briză bună și răcoroasă. Uneori, chiar în miezul zilei, cerul se întuneca deodată ca smoala, în timp ce lumini ciudate, fosforescente, jucau în jurul catargului „Broaștei" și a cepurilor de la butoaiele cu rom. Aerul părea încărcat de electricitate. Într-una din zile compasul se purtă ca și cum ar fi fost stăpînit de diavol — ca unealtă de navigație era mai curînd dăunător decît nefolositor. Acul se rotea necontenit în jurul cadranului, fără vreo pricină îndreptățită și cu iuțeală uluitoare și amețitoare. În cele din urmă căpitanul Crum înțepeni în așa fel acul, încît să nu se mai poată mișca în cutie. Dar de îndată ce compasul se opri, „Broasca" însăși începu să se rotească atît de nărăvaș, încît se grăbiră să dea drumul acului.

În a patra sau a cincea zi de cînd se aflau în larg, vîntul se întări și cuterul începu să salte pe valuri. Diaconul și Tobias Jackson avură de suferit din pri-

cina acestei legănări și se retraseră în cabină. Chiar și căpitanul, marinar bătrîn și vremuit de multe furtuni, căzu pînă la urmă pradă răului de mare ; dar, deși abia se ținea pe picioare, nu își părăsi postul de la cîrmă și ținu bompresul îndreptat țintă către Le Havre. Briza se transformă în furtună, valurile păreau însuflețite de dorința nemiloasă de a copleși și înghiți firava „Broască", tunete îngrozitoare umpleau cerul, fulgere țîșneau din fiecare palmă de văzduh și cuterul trudea din greu. În această împrejurare neobișnuită, ce le punea în joc viața însăși, fură nevoiți să ușureze încă și mai mult încărcătura. Căpitanul reuși cu oarecare trudă să-și însuflețească tovarășii bolnavi și deznădăjduiți, și toată suflarea începu să ostenească asupra celui de al doilea butoi de rom, cu o energie născută din desperare. Și astfel „Broasca" învinse furtuna.

Pe cît își puteau aminti acești corăbieri greu încercați — care la acea vreme pierduseră orice socoteală a zilelor și orelor, și începuseră să măsoare întîmplările după altă cronologie — către ultimul sfert al celui de al doilea butoi, sau poate la primul sfert al celui de al treilea, marea s-a umplut dintr-odată de reptile uriașe și cu porniri vădit dușmănoase. Căpitanul Crum, diaconul Silsbee și Tobias Jackson sînt unanimi în a susține cu mîna pe inimă că cele văzute nu erau nici balene, nici delfini. Monștrii ce se îndesau în jurul „Broaștei" și se rostogoleau unul peste celălalt, în nerăbdarea lor răuvoitoare de a pătrunde pînă la micul echipaj și a-l nimici, erau mai mari decît orice balenă și mai iuți decît orice delfin. Erau făpturi uriașe, de dinainte de potop, cu trupuri hidoase, cu ochi strălucind de porniri rele și glasuri ce lătrau atît de tare încît te-nghețau de spaimă. Se învîrteau înot în jurul „Broaștei", zgîindu-se cu ochi înfometați la nefericitul echipaj, răscolind marea cu cozile lor uriașe pînă cînd o albiră de spumă cît puteai cuprinde cu ochii. În cea mai mare dintre aceste dihănii înfricoșătoare, diaconul Silsbee avea credința că recunoscuse cumplita fiară cu șapte capete și zece coarne de care se pomenește în Apocalips.

— Este Belzebut, șopti diaconul către căpitan, de îndată ce groaza îi îngădui să-și folosească limba. Este chiar bătrîna fiară încornorată !

Ca și cum ar fi întărit cele spuse de diacon, văzduhul răsună de un rîs drăcesc, și fiara-șefă își ridică din apă cele șapte capete, și se năpusti țintă spre „Broasca“, în timp ce celelalte fiare îi făceau loc.

— Animalul venea drept spre noi, povestea mai apoi diaconul descriind acea clipă hotărîtoare, iar căpitanul și Tobias Jackson se trîntiseră jos printre butoaie, neputincioși ca niște calcani morți. Eu știam că trebuie să te faci că nu ți-e teamă, așa că m-am ținut tare și am privit fiara drept în ochi. Am văzut că începe să dea semne de neliniște. Sălta, se dădea îndărăt și în lături, zgîindu-se la mine mai fioros ca oricînd. Am simțit că prind curaj, deși îmi cam tremurau picioarele, m-am întins către polonicul de tablă și am început să bîjbîi la cepul unuia dintre butoaie. Asta i-a dat o clipă de răgaz și a înotat pînă lîngă mine, dar i-am prins iarăși privirea și s-a oprit scurt, ca fulgerată.

„Belzebut, piei !“ i-am spus. „Te-am recunoscut și ai face mai bine să-ți iei tălpășița.“

„Ho ! Ho !“ spuse el cu o voce ce te scotea din sărite. „Și eu te-am recunoscut, diacone Silsbee, și ai face bine să te întorci la Mackerel Cove, dacă ții la pielea ta. Îndrăznești să treci Atlanticul fără voia mea ! Ho ! Ho !“

Și zicînd acestea scoase un hohot nepămîntesc, iar eu am simțit cum Tobias Jackson, care era culcat lîngă piciorul meu drept, începe să tremure ca o piftie.

— Da' căpitanul ? întrebă unul dintre ascultătorii diaconului.

— Căpitanul, continuă diaconul, se tîrîse în cabină. Dar asta nu îl face de ocară ca marinar sau ca om, căci răgetul fiarei era cum nu se poate mai înfricoșător. În schimb eu, fiind priceput în Scriptură și deprins cu dogma, știam care sînt slăbiciunile fiarei.

„Belzebut“, i-am zis, uitîndu-mă drept în ochii lui, „poți să ragi și să mă ațîți, dar nu mă poți face să dau

înapoi. Impotriveşte-te Diavolului şi el va fugi de tine. Şarpe bătrîn, vrăjmaşule, călăule, principe al necredinţei, piei din ochii mei ! Cară-te !"

— Şi a pierit ? întrebă unul dintre vecinii diaconului.

— Nu de îndată, spuse diaconul. Bătrîna aschimodie e tare şmecheră. A înotat nehotărît vreo mie de picioare, şi apoi s-a întors iarăşi către mine. „Uite ce e, diacone Silsbee", zise el cu voce mieroasă. „Am venit cu gînduri prieteneşti, de bună vecinătate, şi nu are rost să-mi vorbeşti atît de aspru. De vreme ce ai făcut legămînt să treci marea şi nimic nu te poate clinti din hotărîrea ta, n-am încotro şi trebuie să te ajut să călătoreşti. Întoarce-ţi ochii numai o clipă în altă parte, pînă cînd ajung lîngă „Broasca". Dă apoi de două ori frînghia pe după unul din coarnele mele şi te voi tîrî pînă la coasta franceză cît ai zice peşte. Pe cinstea mea !

„Pe cinstea ta !" zisei eu, „dacă nu te-aş cunoaşte şi pe tine şi minciunile tale sfruntate ! „Broasca" nu are nevoie de faptele tale necurate, Belzebut. Şi acum, piei !"

— De data asta, adăugă diaconul, a plecat cu adevărat. El şi cei zece mii de diavoli mai mici au scos un răget de furie neputincioasă, atît de puternic de-am crezut că o să ne cadă soarele-n cap, şi s-au cufundat dintr-o dată cu toţii. Marea era netedă, vremea era frumoasă, cu un vînticel bun dinspre sud-vest, şi „Broasca" părea că se rostogoleşte către Expoziţie. Eram atît de fericiţi că scăpasem de nelegiuirile Satanei, încît am uitat de partea negustorească a călătoriei noastre şi am trecut prin cel de al treilea butoi direct într-al patrulea.

Versiunea căpitanului Crum asupra acestei întîlniri în largul oceanului cu fiara diavolească se potrivea în mai toate privinţele cu cea a diaconului, cu excepţia unui amănunt lipsit de însemnătate. Conform amintirilor căpitanului, diaconul Silsbee a fost acela care şi-a căutat adăpost în cabină cînd Belzebut a început să fugă, şi el, căpitanul, a fost cel care a respins duşma-

nul milenar prin purtarea sa hotărîtă. Întrebat fiind care dintre aceste două variante era adevărată, Tobias Jackson a mărturisit în taină că nici căpitanul și nici diaconul nu își amintesc bine, și că de fapt el, Tobias, a fost acela care a salvat „Broasca". Cînd peștele diavolesc a înotat pînă la cuter și a apucat bordul între înotătoarele sale uriașe ca niște gheare, căpitanul și diaconul s-au refugiat sub punte. Nimicirea a tot ceea ce se afla pe punte părea de neînlăturat. Dar Tobias, singurul care își păstrase sîngele rece, a apucat un țăruș, aflat din întîmplare la îndemînă, și l-a lovit pe Belzebut cu atîta sete peste cap și gheare, incît acesta a fost nevoit să slăbească strînsoarea-i cumplită. Această neînsemnată nepotrivire între istorisirile celor trei navigatori nu trebuie însă să ne abată atenția de la fapte — și anume că Belzebut a apărut, a fost întîmpinat cu curaj și pus pe fugă.

În ceea ce privește restul călătoriei, nu s-au mai ivit neplăceri. Marinarii și-au dat seama încă o dată că nu-i puteau ține piept lui Belzebut, care, deși învins în lupta fățișă, era un dușman viclean și stăruitor și care, pe deasupra, avea și avantajul unei folosiri necinstite și nerușinate a puterilor iadului. Cînd căpitanul Crum încerca să determine poziția soarelui, pentru a stabili latitudinea și longitudinea „Broaștei", soarele nu vroia să stea locului, ci, la îndemnul satanei, se clătina și sălta prin ceruri, făcînd cu neputință orice calcul marinăresc. Nici stelele nu erau mai pricopsite, noaptea. Dănțuiau de la o constelație la alta cu o deplină nesocotință a urmărilor, și întreg echipajul „Broaștei" a depus mărturie că adesea se aflau pe cer cîte patru luni deodată, și chiar cînd era doar una, ea răsărea la apus și apunea la sud-est. Cîteodată vîntul bătea dinspre toate azimuturile, și „Broasca" rămînea neclintită vreme de ceasuri, prinsă între vînturi potrivnice.

Cu toate aceste piedici în calea unei traversări prielnice, căpitanul Crum este de părere că pînă la urmă ar fi reușit să ajungă pe coastele Franței, dacă Belzebut nu ar fi recurs la un șiretlic de nebiruit. A fost o

lovitură necinstită dată navigației — o lovitură sub centură.

Căci zi după zi „Broasca" înainta. și echipajul „Broaștei" intrase adînc în cea de a doua jumătate a celui de al patrulea și ultim butoi cu rom. Vîntul bătea nestrămutat dinspre pupă, trinca și vela mare trăgeau bine, apa vălurea la provă și căpitanul începuse să privească în zare în așteptarea uscatului. După socotelile sale, ar fi trebuit să se afle la o longitudine vestică de 5°40′, pe undeva dincolo de Ushant. Într-un tîrziu uscatul apăru — o linie subțire, albăstruie — dar spre desăvîrșita lor uluire, el nu se afla nici în față, și nici pe lături. Se afla exact în spatele „Broaștei!" Și cu toate că după vînt, după compas, după direcția valurilor și după toate celelalte semne cunoscute corăbierilor, navigau îndepărtîndu-se de țărm, contururile acestuia deveneau cu fiecare clipă mai deslușite. Căpitanul Crum ridică un butoi gol de rom (acum toate erau goale) și îl aruncă peste bord. Butoiul trecu cu iuțeală pe lîngă „Broască", de la pupă la provă, dispăru o clipă sub bompres, și curînd se pierdu la orizont către răsărit.

Vajnicii corăbieri se priviră unul pe celălalt cu ochi deznădăjduiți. Această probă de netăgăduit le dovedea că „Broasca" naviga, și navigase zile întregi, îndărăt, împotriva vîntului și împotriva tuturor legilor firii. Nu avea rost să te lupți cu un dușman care deținea astfel de mijloace diavolești. Deznădăjduiți și cu inima frîntă, se prăbușiră sub povara cruntei lor dezamăgiri și nu mai știură de nimic, pînă cînd se treziră la bordul vasului pescăresc „Moonbeam", ce se îndrepta spre Mackerel Cove. Despre cea de a doua eșuare a „Broaștei" pe Clamshell nu știau nimic. Era o coincidență ciudată, dar ce întîmplare i-ar mai fi putut mira acum ?

Aceasta a fost povestea călătoriei spre Franța. pe care o istorisesc curajoșii corăbieri ce s-au luptat din greu împotriva unor puteri nepămîntene. Locuitorii din Mackerel Cove, după ce au ascultat-o cu luare aminte, au cîntărit-o cu înțelepciune și au întors-o

atent pe toate fețele, au fost de acord cu privire la trei lucruri :

1. Călătoria, deși neîncununată de succes, face cinste „Broaștei", echipajului „Broaștei", și prin răsfrîngere, orașului Mackerel Cove.

2. Belzebut, atunci cînd e mînat de pizmă, e o făptură greu de învins ; și totuși

3. Dacă romul ar fi dăinuit mai multă vreme, cei trei corăbieri ar fi reușit în cele din urmă să traverseze oceanul și să vadă minunățiile Expoziției, în pofida lui.

Şobolanul drăcesc

Ştim cu toţii că atunci cînd un om trăieşte într-un castel părăsit în vîrful unui munte înalt, pe malurile Rinului, este de aşteptat să se născocească pe seama lui tot felul de poveşti. Jumătate din bunii locuitori ai satului Schwinkenschwank, printre care se numărau primarul şi nepotul primarului, socoteau că sînt un fugar urmărit de justiţia americană. Cealaltă jumătate credea tot atît de întemeiat că sînt nebun, şi această teorie avea sprijinul cunoaşterii temeinice a firii omeneşti şi al logicii ascuţite a notarului. Cele două tabere aflate în această palpitantă controversă erau de puteri atît de egale, încît îşi iroseau tot timpul confruntîndu-şi argumentele, iar eu eram lăsat mai toată vremea în pace.

După cum ştie orice om avînd cît de cît pretenţii de cultură generală, vechiul castel Schwinkenschwank este bîntuit de stafiile a douăzeci şi nouă de baroni şi baronese din evul mediu. În ceea ce mă priveşte, purtarea acestor bătrîne stafii a fost cît se poate de cuviincioasă. Mă deranjau, în general, mult mai puţin decît nenumăraţii şobolani ce mişunau prin toate colţurile castelului. Cînd mi-am luat pentru prima oară în primire locuinţa, am fost nevoit să ţin o lampă aprinsă toată noaptea şi să lovesc fără încetare în jurul meu cu un ciomag de lemn, pentru a nu avea soarta episcopului Hatto. Mai tîrziu am scris la Frankfurt să mi se confecţioneze o cuşcă de sîrmă în care am reuşit să dorm confortabil şi în siguranţă, după ce m-am obişnuit cu scrîşnetul ascuţit al dinţilor şobolanilor, ce încercau zadarnic să roadă oţelul, în dorinţa de a pătrunde înăuntru şi a mă mînca.

Dacă nu ţinem seama de stafii şi şobolani, la care se adăuga cînd şi cînd un liliac sau o bufniţă în trecere, eram primul chiriaş al castelului Schwinkenschwank în ultimii trei sau patru sute de ani. După ce am părăsit Bonn-ul, unde am avut numai de cîştigat de pe urma cursurilor originale şi documentate ale celebrului Calcarius, profesor de ştiinţe metafizice la minunata universitate a oraşului, am ales această ruină ca locul cel mai prielnic cu putinţă pentru efectuarea unui experiment de psihologie. Landgraful Von Toplitz, care era proprietarul prin moştenire al castelului Schwinkenschwank, nu a vădit nici un semn de mirare cînd m-am dus la el şi i-am oferit şase taleri pe lună pentru privilegiul de a locui în castelul său dărăpănat. Nici recepţionerul unui hotel de pe Broadway nu ar fi primit mai rece cererea mea, sau mai negustoreşte banii mei.

— Va fi nevoie să-mi plătiţi chiria primei luni anticipat, spuse el.

— Din fericire sînt pregătit să fac acest lucru, nobilul meu landgraf, am răspuns eu, numărîndu-i şase dolari.

Îi băgă în buzunar şi îmi dădu o chitanţă. Mă întreb dacă nu cumva a încercat să ceară chirie şi de la stafiile sale.

Cea mai locuibilă cameră din castel se afla în turnul din nord-vest, dar era ocupată de Adelaide Maria, fiica cea mai mare a baronului Von Scotten, lăsată să moară de foame în veacul al treisprezecelea de tăicuţul ei iubit, deoarece refuzase să se căsătorească cu un corsar cu un singur picior, de dincolo de rîu. Cum nici nu-mi trecea prin minte să stingheresc o doamnă, mi-am stabilit reşedinţa la capul scărilor turnului dinspre sud, unde se aciuase doar un călugăr sentimental, care lipsea mereu de acasă noaptea şi nu m-a deranjat niciodată.

Doar într-o astfel de izolare şi linişte deplină, ca cea de care mă bucuram în castel, este cu putinţă de a-ţi reduce activitatea fizică şi intelectuală la cel mai scăzut nivel compatibil cu viaţa. Sfîntul Pedro din Alcantara, care şi-a petrecut patruzeci de ani într-o

chilie de mănăstire, s-a antrenat să doarmă doar un ceas și jumătate pe noapte, și să mănînce doar o dată la trei zile. O atare micșorare a funcțiunilor trupului i-a redus, sînt ferm convins, și mintea, aproape pînă la nivelul celei a unui copil nevinovat. Exercițiul, gîndirea, discuțiile, activitatea sînt cele care fac să se afirme trăsăturile ce caracterizează firea unui om. Cuvintele pline de miez ale profesorului Calcarius mi-au rămas adînc întipărite în minte :

— Ce este acea legătură misterioasă care unește sufletul de trupul însuflețit ? De ce sînt eu Calcarius, sau — mai curînd de ce acel suflet numit Calcarius sălășluiește tocmai în acest anume trup ? (Aici, învățatul profesor își lovi coapsa uriașă cu mîna îndesată.) N-aș putea tot atît de bine să fiu altul, sau altul să fie eu ? Slăbește legătura dintre ego-ul individualizat și învelișul său de carne — de care aderă prin puterea obișnuinței și datorită unei îndelungate trăiri laolaltă — și te asigur că acest ego poate fi izgonit printr-un act de voință, lăsînd trupul, încă viu, să primească un ego neindividualizat, mai valoros și mai bun decît cel dinainte !

Această cugetare adîncă a făcut o impresie nepieritoare asupra minții mele. Deși pe deplin mulțumit de trupul meu, care este puternic, sănătos și relativ arătos, sînt de multă vreme nemulțumit de sufletul meu ; și neîntrerupta contemplare a păcatelor sale, a proastei sale calități și a imperfecțiunilor ce-l caracterizează mi-a sporit nemulțumirea pînă la dezgust. Dacă aș putea să scap cu adevărat de mine însumi, să smulg acest diamant fals din montura sa frumoasă și să-l înlocuiesc cu un giuvaer adevărat, aș consimți la orice sacrificiu, și l-aș binecuvînta pe Calcarius și ceasul care m-a adus la Bonn !

Tocmai pentru a încerca această preschimbare, încă neizbutită de nimeni pînă la mine, m-am izolat în castelul Schwinkenschwank.

Cu excepția micului Hans, fiul hangiului din sat, care urca muntele de trei ori pe săptămînă pentru a-mi aduce pîine și brînză și vin alb, iar mai apoi sora lui Hans, singurul vizitator în răstimpul retra-

gerii mele aici a fost profesorul Calcarius, care a venit de la Bonn de două ori pentru a mă stimula și a mă îmbărbăta.

Cu ocazia primei sale vizite, noaptea s-a lăsat în timp ce încă mai vorbeam despre Pitagora și metempsihoză. Marele metafizician era un om voinic și foarte miop.

— Nu voi putea ajunge niciodată jos viu, striga frîngîndu-și cu neliniște mîinile. Am să mă poticnesc și, *Gott im Himmel*, s-ar putea să mă lovesc de o stîncă ascuțită.

— Trebuie să înnoptați aici, domnule profesor, i-am spus, și să dormiți cu mine în cușca de sîrmă. Mi-ar face deosebită plăcere să vi-l prezint pe colocatarul meu, călugărul.

— O închipuire strict subiectivă, dragul meu prieten, spuse el. Apariția aceasta este o plăsmuire a nervului optic și o voi privi fără teamă, așa cum se cuvine să facă un filozof.

L-am dus pe Herr Profesor la culcare în cușca de sîrmă și m-am strecurat și eu cu mare greutate lîngă el. La cererea lui expresă am lăsat lanterna aprinsă.

— Nu că mi-ar fi cumva teamă de arătările tale subiective, îmi explică. Sînt simple zămisliri ale creierului. Dar s-ar putea ca pe întuneric să mă rostogolesc și să te strivesc.

— Cum merge cu auto-suprimarea, întrebă el într-un tîrziu, cu subordonarea sufletului propriu ? Ei ! ce-a fost asta ?

— Un șobolan, care încearcă să pătrundă pînă la noi, am răspuns. Fiți liniștit — nu sînteți în pericol. Experimentul meu înaintează mulțumitor. Am eliminat orice fel de interes pentru lumea din afară. Dragostea, recunoștința, prietenia, grija pentru propria mea bunăstare și bunăstarea prietenilor mei au dispărut cu desăvîrșire. Sper că în curînd se va risipi și memoria, iar odată cu ea și trecutul meu personal.

— Merge minunat ! exclamă el plin de entuziasm. Aduci psihologiei un serviciu neprețuit. Curînd psihicul tău va fi golit, va fi un vid gata să primească — Doamne apără-mă ! ce-a fost asta ?

— Doar țipătul unei bufnițe, spusei, încercînd să-l liniștesc, în timp ce marea pasăre cenușie cu care mă obișnuisem se strecură printr-o gaură din acoperiș, fîlfîind zgomotos din aripi, și ateriză pe cușca noastră de sîrmă.

Calcarius privi pasărea cu interes, și bufnița clipi grav din ochi către Calcarius.

— Cine știe, spuse profesorul, dacă această bufniță nu e locuită de sufletul vreunui filozof ? Poate Pitagora, poate Plotinus, poate că însuși sufletul lui Socrate sălășluiește vremelnic sub aceste pene.

Am mărturisit că o atare idee îmi venise și mie.

— În cazul acesta, continuă profesorul, nu îți mai rămîne decît să negi propria ta esență, să-ți anulezi personalitatea, pentru a primi în trupul tău acest suflet mare, care, după cum îmi spune intuiția, este cel al lui Socrate și care plutește în jurul alcătuirii tale fizice, în speranța că va reuși să pătrundă înăuntru. Stăruie, valorosul meu student, în această atît de lăudabilă experiență, în științele metafizice. Cerule îndurător ! Asta e diavolul !

Era uriașul șobolan cenușiu, vizitatorul meu din fiecare noapte. Această făptură hidoasă crescuse de-a lungul vieții sale, poate de un secol, pînă la mărimea unui cîine mic. Mustățile îi erau complet albe și foarte dese. Uriașii săi colți deveniseră atît de lungi, încît vîrfurile se încovoiaseră, mai mai să i se înfigă în cap. Avea ochii mari și roșii ca sîngele. Colțurile buzei de sus erau atît de zbîrcite și de răsfrînte, încît dădeau înfățișării sale o expresie de răutate drăcească — expresie ce n-am văzut decît arareori, și doar pe fețe omenești. Era prea bătrîn și prea înțelept ca să încerce să roadă sîrmele. Ședea afară, așezat în fund, și se uita înăuntru la noi cu o privire plină de ură, cu neputință de descris. Tovarășul meu se cutremură. După o vreme șobolanul se îndepărtă, foșnindu-și coada aspră și se pierdu în întuneric. Profesorul Calcarius răsuflă adînc a ușurare și curînd începu să sforăie atît de puternic, încît nici bufnițele, nici șobolanii, nici strigoii nu se mai încumetară să se apropie de noi pînă dimineața.

Reuşisem în aşa măsură să-mi subordonez aptitudinile intelectuale şi morale nevoilor unei existenţe strict animalice încît, atunci cînd veni vremea să se reîntoarcă Calcarius, aşa cum promisese, vizita sa apropiată nu mi-a stîrnit aproape nici un interes. Hansel, comisionarul meu, se îmbolnăvise de pojar, şi depindeam în ceea ce privea hrana şi vinul de venirea frumoasei sale surori, Emma, o tînără de optsprezece ani, cu părul cînepiu, care urca poteca abruptă cu graţia şi sprinteneala unei căprioare. Era un copil fără ascunzişuri, care îmi istorisi din proprie pornire povestea dragostei ei simple. Fritz era soldat în armata împăratului Wilhelm. Acum se afla în garnizoană la Colonia. Sperau să fie numit în curînd locotenent — căci era viteaz şi credincios — şi să se întoarcă după aceea acasă pentru a se căsători cu ea. Ea economisise bănuţ cu bănuţ şi ajunsese să aibă o pungă plină, pe care i-o trimisese ca să-l ajute să-şi cumpere brevetul. Îl văzusem vreodată pe Fritz ? Nu ? Era chipeş şi bun, şi ea îl iubea mai mult decît se poate spune în cuvinte.

Sporovăiala ei îmi stîrnea tot atîta interes romantic ca şi o teoremă de Euclid şi mă felicitam că vechiul meu suflet dispăruse aproape cu desăvîrşire. În fiecare noapte bufniţa cenuşie se aşeza deasupra mea. Ştiam că Socrate aştepta să pună stăpînire pe trupul meu şi tînjeam să-mi deschid pieptul şi să primesc acest suflet mare. În fiecare noapte şobolanul venea şi străpungea cu privirea întunericul printre gratii. Răutatea sa rece, dispreţuitoare, mă exaspera în mod ciudat. Aş fi vrut să scot mîinile din cuşcă, să-l prind şi să-l gîtui, dar mi-era frică de muşcătura lui otrăvită.

La acea vreme sufletul meu aproape că se destrămase, ca să zic aşa, prin nefolosire disciplinată. Bufniţa se uita la mine drăgăstos, cu ochii ei mari, placizi. Un spirit generos părea a străbate prin ei şi a spune :

„Voi veni cînd vei fi pregătit“.

Iar eu priveam în adîncurile lor strălucitoare şi exclamam cu nesfîrşită dorinţă :

— Vino curînd, oh, Socrate, căci sînt aproape pregătit !

Dar mă întorceam și întîlneam privirea drăcească a șobolanului hîd, și răutatea lui ironică mă trăgea înapoi pe pămînt, la ura de pe pămînt.

Sila pe care o resimțeam față de groaznica fiară era singura urmă ce mai rămăsese din vechea mea fire. Cînd nu era pe aproape, sufletu-mi părea că plutește în jurul și deasupra trupului, gata să-și ia zborul și să-l părăsească pentru totdeauna. La apariția sa, un dezgust și o ură de neînvins zădărniceau într-o clipă tot ceea ce cîștigasem, și redeveneam eu însumi. Simțeam că pentru a reuși în experiența mea trebuia ca făptura aceasta urîcioasă, a cărei prezență stătea în calea sufletului mare al bătrînului filozof, să fie îndepărtată cu orice sacrificiu și indiferent de primejdie.

— Te voi ucide, animal dezgustător ! strigai către șobolan. Și în trupul meu eliberat va pătrunde sufletul lui Socrate, care mă așteaptă.

Șobolanul își întoarse spre mine privirea răutăcioasă și rînji parcă mai batjocoritor ca oricînd. Disprețul lui era mai mult decît puteam să îndur. Am ridicat partea laterală a cuștii de sîrmă și am încercat cu desperare să-mi înhaț dușmanul. L-am prins de coadă. L-am tras pînă lîngă mine. I-am sfărîmat oasele picioarelor subțiri, am pipăit în căutarea capului, i-am prins gîtul cu amîndouă mîinile și i-am curmat viața într-o strînsoare cumplită. Cu ultimele puteri, și cu nepăsarea desperării, am sfîșiat și am zdrobit carnea dezgustătoarei mele victime, care horcăi, scoase un strigăt sălbatic de durere și, în cele din urmă, rămase țeapăn și nemișcat în strînsoarea mea. Ura fusese potolită, ultima dintre patimile mele dispăruse și eram liber să-l primesc pe Socrate.

Cînd m-am trezit, după un somn îndelungat și fără vise, întîmplările nopții dinainte și, de fapt, ale întregii mele vieți de pînă atunci, erau tot atît de tulburi în amintirea mea ca și peripețiile unei povești citite cu ani în urmă.

Bufnița plecase, dar hoitul mutilat al șobolanului zăcea lîngă mine. Chiar și în moarte purta pe chip același rînjet hidos. Dar acum părea un rînjet drăcesc de triumf.

M-am sculat și m-am scuturat de toropeală. O viață nouă părea că zvîcnește în vinele mele. Încetasem să mai fiu nepăsător și rupt de realitate. Simțeam un interes viu pentru ceea ce mă înconjura și doream să ies în lume, printre oameni, să mă cufund în muncă și să mă bucur în luptă.

Emma cea frumoasă urcă dealul, aducîndu-mi coșul.

— Vă părăsesc, am spus. Vreau să-mi caut o reședință mai primitoare decît castelul Schwinkenschwank.

— Și veți ajunge oare la Colonia, întrebă ea cu nerăbdare, unde e garnizoana soldaților împăratului ?

— Poate că da — în drumul meu către lumea largă.

— Și ați vrea să treceți și pe la Fritz ? întrebă ea îmbujorîndu-se. Am vești bune pentru el. Unchiul lui, bătrînul notar zgîrcit, a murit noaptea trecută. Fritz a moștenit o mică avere și doresc să se întoarcă cît mai curînd acasă, la mine.

— Notarul, am spus încet, a murit azi-noapte ?

— Da, domnule ; și se spune că era negru la față cînd l-au găsit de dimineață. Dar pentru Fritz și pentru mine asta e o veste bună.

— Poate, am continuat, încă și mai încet, poate că Fritz nu mă va crede. Sînt un străin și oamenii care știu rosturile, așa ca tînărul tău ostaș, sînt înclinați să fie bănuitori.

— Ia inelul ăsta, răspunse ea în grabă, scoțînd din deget un fleac fără valoare. Fritz mi l-a dat ; și cînd îl va vedea, va ști că poate avea încredere în dumneata.

Următorul vizitator a fost învățatul Calcarius. Drumul pînă la locuința pe care mă pregăteam s-o părăsesc îi tăiase cu totul răsuflarea.

— Cum merge metempsihoza noastră, valorosul meu elev ? întrebă. Am sosit aseară de la Bonn, dar decît să mai petrec o noapte cu rozătoarele tale bles-

temate, m-am dat pe mîna hangiului. Ticălosul m-a tras pe sfoară, continuă, scoţîndu-şi punga şi numărînd o grămăjoară de arginţi. Mi-a luat patruzeci de groşi pentru un pat şi micul dejun.

Vederea argintului şi zornăitul dulce al monezilor ce se loveau în palma profesorului Calcarius a înfiorat de plăcere noul meu suflet, copleşindu-l de o emoţie pe care nu o mai trăisem pînă atunci. În acea clipă argintul mi s-a părut cel mai minunat lucru de pe lume şi dobîndirea lui, prin orice mijloace, cel mai nobil ţel către care putea să tindă un om. Cu o pornire neaşteptată, căreia mi-a fost cu neputinţă să mă împotrivesc, am sărit la prietenul şi învăţătorul meu şi i-am smuls punga din mîini. Calcarius scoase un strigăt de uimire şi spaimă.

— Ţipă cît vrei ! am urlat. Nu-ţi va fi de nici un folos. Strigătele tale prăpădite vor fi auzite doar de şobolani, de bufniţe şi de strigoi. Banii sînt ai mei !

— Ce se petrece cu tine ? exclamă el. Îţi jefuieşti oaspetele, prietenul, sfetnicul şi călăuza ta pe căile sublime ale ştiinţelor metafizice ! Ce blestem a pus stăpînire pe sufletul tău ?

L-am prins pe profesor de picioare şi l-am trîntit cu sălbăticie la pămînt. Se zvîrcolea aşa cum se zvîrcolise şi şobolanul cel cenuşiu. Am smuls bucăţi de sîrmă din cuşca mea şi i-am legat mîinile şi picioarele atît de strîns, încît oţelul tăia adînc în carnea lui.

— Ho ! ho ! spusei aplecîndu-mă peste el. Hoitul tău — ce ospăţ pentru şobolani ! şi mă pregătii să plec.

— Doamne Dumnezeule ! strigă. Doar n-ai de gînd să mă părăseşti — nimeni nu trece pe aici.

— Cu atît mai bine, răspunsei scrîşnind din dinţi şi arătîndu-i pumnul. Şobolanii vor avea prilejul să te uşureze nestingheriţi de prisosul de carne. Sînt foarte flămînzi, te asigur, domnule metafizician, şi te vor ajuta să tai cît mai grabnic misterioasa legătură ce uneşte sufletul de trup. Ei se pricep nespus de bine să slobozească ego-ul individualizat de învelişul său de carne. Te felicit, căci te aşteaptă un experiment deosebit de rar.

Strigătele profesorului Calcarius deveniră din ce în ce mai slabe pe măsură ce îmi croiam drum către poalele muntelui. Cînd nu le mai auzii, m-am oprit să-mi număr cîştigul. Iarăşi şi iarăşi, cu neasemuită bucurie, am numărat talerii din punga sa, şi mereu găseam tot atîţia. Erau exact treizeci de monede de argint.

Drumul către lumea de afaceri şi cîştig m-a dus prin Colonia. La barăci l-am căutat pe Fritz Schneider din Schwinkenschwank.

— Prietene, i-am spus, punîndu-i mîna pe umăr, îţi voi face cel mai mare serviciu pe care un bărbat poate să-l facă altuia. O iubeşti pe micuţa Emma, fiica hangiului ?

— Într-adevăr, o iubesc, spuse el. Îmi aduci cumva veşti de la ea ?

— Abia m-am smuls din îmbrăţişarea ei prea-arzătoare.

— Minţi ! strigă el. Fata e curată ca lacrima.

— Este tot atît de falsă ca şi tinicheaua asta, am răspuns calm, zvîrlindu-i inelul. Mi l-a dat ieri, cînd ne-am despărţit.

Fritz privi inelul şi îşi duse apoi mîinile la frunte.

— E-adevărat, gemu. E inelul nostru de logodnă !

Îi urmăream durerea cu interes filozofic.

— Iată, continuă, scoţînd de la piept o punguţă grijuliu împletită. Aici sînt banii pe care mi i-a trimis ca să mă ajute să-mi cumpăr brevetul. Nu sînt cumva ai dumitale ?

— Tot ce se poate, am răspuns rece. Monedele mi se par cunoscute.

Fără vreun alt cuvînt, soldatul aruncă punga la picioarele mele şi plecă. Îl auzeam plîngînd cu suspine, şi sunetul acesta era ca o muzică pentru mine. Apoi am ridicat punga şi m-am grăbit spre cea mai apropiată cafenea să număr arginţii. Erau, iarăşi, exact treizeci.

A dobîndi arginţi — iată acum singura bucurie adevărată a sufletului meu. E o plăcere neasemuită, nu-i aşa? Ce noroc că sufletul care a pus în castel stă-

pînire pe trupul meu nu a fost cel al lui Socrate — care ar fi făcut din mine, în cel mai bun caz, un rumegător nenorocit precum Calcarius, ci sufletul ce sălăşluise în şobolanul cenuşiu, înainte de a-l gîtui. O vreme am crezut că noul meu suflet este cel al notarului din sat. Dar acum ştiu că l-am moştenit de la şobolan, şi cred că este sufletul celui ce a trăit pe vremuri sub numele de Iuda Iscarioteanul, regele oamenilor întreprinzători.

Schimb de suflete

MIRACULOASA VINDECARE A PRINŢULUI MICHALSKOVICH DE CĂTRE DOCTORUL HARWOOD

STRANIA MĂRTURISIRE A UNUI MEDIC DIN NEW YORK
UN CAZ CARE A PUS ÎN ÎNCURCĂTURĂ LUMEA MEDICALĂ CU MULŢI ANI ÎN URMĂ

Doctorul James Harwood, care a murit săptămîna trecută, a fost considerat timp de mai bine de douăzeci de ani unul dintre fruntaşii profesiunii medicale. Faima lui s-a întins pînă dincolo de ocean şi ori de cîte ori călătorea în Europa, nenumăraţi medici renumiţi se foloseau de acest prilej ca să-l consulte.

Într-una din aceste călătorii pe continent, doctorul James Horwood a efectuat o vindecare deosebit de miraculoasă, care a făcut în scurt timp înconjurul gazetelor şi a contribuit în mare măsură la statornicirea reputaţiei sale mondiale. El a reuşit să vindece pe prinţul Michalskovich de o formă de monomanie aproape fără speranţă. Acest caz a prezentat interes pentru lumea medicală mai ales datorită mijloacelor ciudate şi neobişnuite folosite de medic pentru obţinerea vindecării. Doctorul James Harwood susţinea, în vorbă şi în scris, că a redat prinţului sănătatea gîndirii prin mesmerism [1]. Aceasta se întîmpla cu vreo douăzeci sau treizeci de ani în urmă, pe vremea cînd mesmerismul făcea furori şi cînd existau numeroşi oameni inteligenţi care credeau sincer în toate lucrurile minunate ce se povesteau despre puterea sa.

---

[1] Hipnotizare prin metoda lui Mesmer — medic german (1733—1815), fondator al teoriei magnetismului animal, cunoscut sub numele de mesmerism.

Evident, cazul a constituit multă vreme un subiect fertil de discuție în cercurile medicale, și după un timp, ținînd seama de înalta respectabilitate a clinicianului și de mărturia care o întărea, ciudatul caz de nebunie a prințului și miraculosul tratament aplicat de doctorul James Harwood au intrat ca fapte atestate în analele medicale și în cele din urmă și-au găsit loc în manualele școlilor și facultăților noastre de medicină.

Dar oamenii de știință sînt de regulă cam sceptici, și chiar în zilele noastre unii membri ai breslei medicale continuă să privească cu neîncredere raportul doctorului asupra vindecării.

Acum vreo șase sau șapte ani, prințul însuși a vizitat orașul nostru. Nici nu apucase bine să se instaleze în apartamentul de la hotel, cînd a fost anunțat că doi renumiți medici din New York, tată și fiu, solicitau să li se acorde o întrevedere. După ce au fost primiți, cel mai în vîrstă a explicat că este profesor la facultatea de medicină, că lucrează în momentul de față la un tratat amplu de fiziologie și că ar rămîne îndatorat prințului dacă acesta i-ar face o relatare amănunțită a propriului său caz, devenit celebru, pentru a fi inclus în capitolul despre nebunie. Prințul a acceptat cu amabilitate și, intrînd în toate amănuntele legate de vindecarea sa, a susținut din nou că ea s-ar datora mesmerismului. La acestea, bătrînul profesor a lăsat să-i fluture pe față un surîs neîncrezător. Nici nu apucă bine prințul să vadă și să interpreteze acest surîs perfid, că medicul și simți cum este apucat de gulerul hainei și așezat pe covorul moale din coridor, dincolo de ușa prințului, unde peste puțin ateriză și fiul său, urmat de pălărie și baston. Circulă un zvon în cercurile medicale că aceasta ar fi pricina pentru care ciudatul caz al prințului nu este menționat într-un important tratat de fiziologie publicat de curînd.

Raportul inițial al doctorului James Harwood asupra uluitoarei vindecări a prințului sună astfel :

„Am fost chemat la Petersburg pentru a examina cazul prințului Michalskovich, care suferea de o ma-

ladie mintală foarte ciudată. L-am găsit delirînd într-o limbă complet necunoscută, cel puţin pentru medicii care îl îngrijeau şi pentru diverşii lingvişti ce fuseseră invitaţi la căpătîiul său. După ce am reuşit să-i calmez febra cerebrală, speram să-l aud că reîncepe să folosească una din limbile în care obişnuia să converseze — rusa, franceza sau engleza — dar el stărui în folosirea bolboroselii sale de neînţeles. În rest era liniştit şi inofensiv. Purtarea sa faţă de numeroşii săi robi şi servitori era, de fapt, uimitor de blîndă şi politicoasă, în vreme ce, cînd fusese sănătos, se purtase întotdeauna cu ei cît se poate de irascibil, tratîndu-i brutal şi cu cruzime. Începu, de asemenea, să vădească o înclinare neobişnuită pentru hainele grosolane şi mîncarea simplă. Într-o zi şi-a manifestat dorinţa de a părăsi palatul. Am dat instrucţiuni celor ce îl îngrijeau să-i lase cît mai multă libertate cu putinţă şi să nu-l urmărească decît de la distanţă. Seara, oamenii au raportat că prinţul muncise întreaga zi in atelierul unui rotar. Intrase în atelier şi, fără a spune un cuvînt, luase ciocanul şi dalta şi îl ajutase pe meşter să repare o căruţă. Rotarul spunea că îl lăsase pe prinţ să facă ce vrea, deoarece văzuse de îndată că era un muncitor foarte priceput. A doua zi, devreme dimineaţa, prinţul era din nou în atelierul rotarului, unde munci pînă seara. După o săptămînă sau două, deveni limpede că prinţul avea o idee fixă — se credea un simplu rotar. La început am încercat să-l împiedic să se ducă în atelier, dar văzînd că i se rătăceşte mintea încă şi mai tare, am consimţit să continue, avînd credinţa că se va întîmpla ceva care să-i readucă mintea pe vechile făgaşuri.

Eram pe cale să fixez ziua întoarcerii mele la New York, convins că prinţul este un nebun incurabil, cînd mi-au căzut ochii pe un paragraf dintr-o revistă medicală care relata cazul unui ziler din Tiflis, ce se credea un prinţ puternic şi bogat. Am recitit articolul, impresionat de strania coincidenţă. Omul acela, cunoscut dintotdeauna ca un ţăran simplu şi ignorant, era de meserie rotar şi, deşi nu fusese auzit vorbind altceva decît un obscur dialect georgian, folosea

acum, în delirul său, limbile rusă, germană, franceză și engleză, pe care le vorbea curgător și ca un om cultivat. Cazul făcuse ocolul gazetelor, tocmai datorită ciudatei însușiri a rotarului de a se exprima în limbi străine. Nu m-am putut împiedica să nu bag de seamă că situația era exact inversă decît în cazul prințului Michalskovich. Prințul dorea să fie rotar; rotarul dorea să fie prinț. Unul renunțase să vorbească o limbă civilizată și se exprima în dialect; celălalt renunțase la dialect și vorbea rusa, engleza și alte limbi. Am făcut, firește, demersurile necesare pentru ca omul să fie transferat de la Tiflis la azilul de nebuni din Petersburg. L-am vizitat acolo și am constatat că analogia între cazul său și cel al prințului era cît se poate de surprinzătoare. După ce am cerut încuviințarea familiei prințului Michalskovich, am adus omul la palat cu toată pompa și ceremonia ce se cuveneau unui prinț, din simpla curiozitate de a vedea ce se va petrece. A uluit pe toată lumea. A luat în stăpînire apartamentele prințului ca și cum ar fi fost de cînd lumea ale sale. S-a adresat părinților, rudelor și prietenilor prințului spunîndu-le pe nume, a folosit garderoba și a poruncit servitorilor ca și cum ar fi fost cu adevărat prințul însuși. Purtarea sa plină de farmec și eleganța cu care se exprima în diferite limbi erau cu atît mai surprinzătoare, cu cît avea trupul, mîinile și trăsăturile unui meșteșugar umil. L-am pus și la o altă încercare. L-am adus față în față cu adevăratul prinț, în atelierul de rotărie. I-a vorbit prințului de sus, oarecum cu familiaritate, păstrînd însă tot timpul o oarecare distanță și vădind uneori chiar aroganță. Și nu păru să bage de seamă că prințul nu îi răspunde în nici un fel.

Au mai trecut așa o săptămînă sau două, și nu făcusem nici un pas inainte către vindecarea prințului, cu excepția faptului că aveam acum în grijă doi nebuni în loc de unul. Eram iarăși în pragul de a părăsi Petersburgul, cînd într-o zi a venit la mine un individ cu înfățișare prăpădită, care s-a oferit să-l vindece de îndată pe prinț dacă îi garantez o răsplată

corespunzătoare pentru serviciile sale. Prețul său era de o mie de ruble. Am făcut tîrgul cu el, dar am pus condiția să fiu prezent la fiecare pas al operației.

La timpul stabilit am adus pe prinț și pe meșteșugar la palat. Misteriosul străin m-a pus să-i așez unul lîngă celălalt, cît mai aproape cu putință. Apoi și-a trecut mîinile deasupra fețelor lor, mișcîndu-le fără încetare încolo și încoace, ca și cum i-ar fi hipnotizat. Curînd au căzut în cea mai deplină stare de inconștiență la care am fost vreodată martor. Apoi i-a dezbrăcat de toate veșmintele ce le aveau pe ei, continuînd în toată această vreme mișcările de hipnotizare. Deodată prințul și meșteșugarul au avut amîndoi un șoc puternic, după care trupurile lor s-au înțepenit ca în moarte.

— În clipa de față spiritele lor i-au părăsit, ne lămuri străinul. Acum voi porunci ca spiritul unuia să intre în trupul celuilalt.

Întinse mîinile și strigă :

— Acum !

În clipa cînd spuse acest cuvînt, cele două trupuri se zguduiră și începură să tremure.

Străinul se îndreptă apoi către mine și spuse :

— Aveți banii pregătiți ? Scoateți-i, vă rog, și țineți-i în mînă. În clipa cînd voi porunci trupurilor să iasă din amorțire și veți auzi pe prinț vorbind ca un prinț și purtîndu-se ca un prinț, iar pe ziler uitîndu-se cu uimire și umilință în jur ca un țăran, veți ști că am reușit vindecarea și că trebuie să-mi strecurați în mînă cele o mie de ruble. Nu mai am vreme să aștept. Gata ? Bine. Acum !

Într-o clipă prințul se ridică deplin stăpîn pe sine, strigă pe rusește către servitori și se apropie de mine cerîndu-mi socoteală pentru starea neobișnuită în care se afla — era încă dezbrăcat. Meșteșugarul din Tiflis părea prostit și înfricoșat. Pentru a nu lungi povestea, străinul reușise într-adevăr o vindecare deplină — amîndoi pacienții erau iarăși sănătoși la minte.

M-am întors către străin și i-am înmînat mia de ruble, adăugind că mi-ar face plăcere să ne vedem

la hotelul meu și să stăm de vorbă despre ciudata sa metodă de vindecare. Dar el clătină din cap și se furișă în tăcere afară din cameră."

— Hipnotism sau nu, spusese doctorul James Harwood în concluzie, acesta este modul în care a fost vindecat prinţul Michalskovich și atît sînt în măsură să declar cu privire la acest caz.

Întîmplarea a constituit o mare senzaţie acum douăzeci de ani. Ziarele erau pline de ea, oamenii nu discutau decît despre ea, și nimeni nu-i putea găsi vreo explicaţie. Spiritualiștii și mesmeriștii se umflau, bineînţeles, în pene și triumfau. Cazul, evident, nu putea fi contestat. Prinţul Michalskovich era o personalitate binecunoscută, iar boala sa prelungită cît și simptomele ei finale — cînd se credea un simplu rotar — constituiau fapte pe deplin confirmate. De asemenea, talentul neașteptat și uluitor al meșteșugarului din Tiflis pentru limbi străine era atestat de numeroși doctori eminenţi, care îl examinaseră și îl îngrijiseră in stadiul de început al bolii sale.

Acum cîţiva ani, cînd doctorul încă mai locuia în orașul nostru, a fost stăruitor rugat de un coleg să dezvăluie datele reale ale cazului, salvînd astfel atît onoarea profesiunii cît și pe a sa. Doctorul i-a satisfăcut rugămintea, în sensul că a încredinţat unui prieten o relatare completă asupra cazului, în schimbul promisiunii solemne că aceasta nu va fi dată în vileag înainte ca el și prinţul să fie morţi și îngropaţi. Această mărturisire a devenit acum publică și — cu toate că este ciudată și neașteptată — nu se poate spune că drumul pe care a mers doctorul este în întregime nejustificat. Iată ce spune el :

— Lumea medicală nu va fi prea surprinsă aflînd că vindecarea prinţului și a meșteșugarului de către străin a fost doar o înscenare, și că eu am avut cunoștinţă la acea vreme de ea, deoarece eu însumi am uneltit-o pe de-a întregul. Nu m-am îndoit nici o clipă că un medic adevărat va sesiza de la bun început că folosirea unui vraci pentru a vindeca un bolnav mintal este unul dintre acele subterfugii la care este uneori nevoit să recurgă medicul în tratarea demenţei,

în special în cazul pacienților ce acționează sub imperiul unei puternice autoînșelări. Dar marea credulitate a maselor m-a luat prin surprindere. În interval de două săptămîni, toate ziarele reproduseseră relatarea mea, dealtfel lipsită de logică, privitoare la vindecarea prințului, și ca urmare am fost pe dată asediat de mii de scrisori de la medici și asociații medicale, și toți cei ce mă întîlneau mă rugau să le istorisesc din nou povestea. Nu puteam face altceva decît să reproduc aceeași versiune a cazului la toți solicitanții, căci în tratamentul demenței prin înșelăciune este de cea mai mare însemnătate ca pacientul să nu descopere niciodată că medicul său nu a făcut altceva decît să-l înșele. O dovadă în sprijinul acestei afirmații o constituie cazul negustorului care își închipuia că are un ceasornic în cap, al cărui ticăit neîncetat îl împiedica să gîndească și să doarmă. A fost internat într-un spital și i s-a spus că trebuie să se supună la operația foarte periculoasă de extragere a ceasornicului. A fost adormit cu cloroform, i s-a făcut o tăietură adîncă într-o zonă nepericuloasă și cînd s-a trezit i s-a înmînat o mașinărie mică, pătată de sînge, cu asigurarea că îi fusese extrasă din cap. El a crezut și s-a vindecat. Și-a reluat activitatea de negustor și a făcut avere.

Acum însă vine urmarea, care e cumplită. Într-o bună zi, după zece sau douăzeci de ani, a întîlnit pe stradă medicul care îl vindecase. Acesta, încercînd să glumească pe seama trecutei lui monomanii, îi spuse rîzînd :

— Ce fantezie ciudată te făcea să crezi că aveai un ceasornic în creier ? Nu-ți vine uneori să rîzi de tine însuți cînd îți aduci aminte ?

Negustorul se uită la el cu surprindere.

— Deci nu mi l-ai scos din cap ! Bănuiam eu. Tot timpul am bănuit. Nu te-am crezut nici o clipă. L-am auzit ticăind și după operație, la fel ca mai înainte. Pune urechea aici. Cum mai ticăie ! nu-l auzi cum ticăie ? Tic, tic, tic !

Omul înnebunise iarăși. Dar acum nu-l mai putea vindeca nimic, căci nimeni nu-l mai putea înșela.

M-am hotărît să procedez mai înțelept — să nu spun nimănui secretul, pentru a fi sigur că nimeni nu-l va spune mai departe. Dacă aș fi rostit vreodată măcar și un singur cuvînt, el ar fi ajuns, mai devreme sau mai tîrziu, într-un fel sau altul, pînă la prinț. Din fericire, misterul se adîncea datorită straniei coincidențe a rotarului din Tiflis și, ori de cîte ori îmi era cu putință, căutam să abat atenția medicilor de specialitate de la subterfugiul meu cu vraciul și s-o îndrept către faptul real și pe deplin autentic al minunatei asemănări și simultaneități a demențelor meșteșugarului și prințului. Nimeni nu poate nega faptul că acest caz este unul dintre cele mai uluitoare din practica medicală, și îl voi prezenta în cele ce urmează, dezbărat de tot ceea ce nu s-a petrecut în realitate.

Doica prințului Michalskovich era o georgiancă frumoasă, al cărei singur copil fusese tovarășul de joacă al prințului și învățase cu el pînă pe la vîrsta de paisprezece ani. Mai tîrziu prințul a început să călătorească, iar fratele său de lapte s-a reîntors cu mama sa în ținuturile natale, din Georgia, unde a învățat meșteșugul de rotar. Prințul își iubea doica și fratele de lapte din adîncul sufletului și și-a petrecut nenumărate vacanțe în munții Transcaucaziei, ca să fie aproape de ei. Era un tînăr foarte activ, căruia îi plăcea să vîneze și să pescuiască, și fiind îndemînatic și-a petrecut multe zile în atelierul rotarului, lucrînd cot la cot cu fratele său de lapte.

Din nefericire, prințul s-a îndrăgostit de aceeași țărancă tînără cu care fratele său de lapte se pregătea să se căsătorească.

Cînd tînărul meșteșugar a descoperit necredința alesei sale, a avut o discuție furtunoasă cu prințul și în aceeași zi, căci nenorocirile nu vin singure, tînăra femeie a murit pe neașteptate. Cei doi frați de lapte au fost la fel de mîhniți. Amîndoi au părăsit Georgia. Rotarul a plecat la Tiflis și a lucrat acolo sub un alt nume, pentru ca prințul să nu-i mai poată da de urmă vreodată. Prințul s-a întors la Petersburg și curînd a ieșit la iveală că suferea de crize grave de

melancolie. Dorul de fratele său de lapte, îmbinat cu sfîrșitul nefericit al dragostei sale, au dus în cele din urmă la acea formă specifică de demență descrisă mai înainte.

Tînărul meșteșugar continua să muncească în Tiflis. El nu a povestit nimănui trecutul său și nu și-a făcut prieteni printre tovarășii de breaslă. Munca odată încheiată, se reîntorcea în cocioaba sa și își petrecea restul zilei în sihăstrie. A înnebunit astfel și el pe neașteptate, închipuindu-și că este propriul său frate de lapte. Acest fenomen de a te considera o mare și puternică personalitate este o formă cît se poate de obișnuită de monomanie, și ca atare cazul meșteșugarului abia dacă ar fi atras atenția, de nu ar fi fost surprinzătoarea însușire de a vorbi limbi străine. Nimeni nu îl auzise vreodată folosind altceva decît dialectul său și nimeni nu bănuise că era un om educat. Medicul care l-a consultat a declarat cazul său „minunea secolului". Povestea darului său pentru limbi străine a călătorit prin lume și în cele din urmă a ajuns și la mine. Precum știți, am trimis după tînăr și în cele din urmă l-am adus la palat. Cei de aici au recunoscut cu ușurință în el pe fratele de lapte al prințului. Într-o zi m-a uimit întrebînd de fratele său Paul. Mi-am dat seama de îndată că mintea începuse să îi revină și, printr-o îngrijire atentă, am reușit să îl aduc la normal.

Cînd i-am povestit de boala mintală a prințului și de uimitoarea asemănare cu a sa, afecțiunea tînărului pentru fratele său s-a trezit, și el și-a manifestat dorința de a mă ajuta să pregătesc înscenarea prin care speram să-l vindec. Într-o zi, în cursul unei conversații, mi-a istorisit cîteva întîmplări care zugrăveau cît de superstițios era prințul. A pomenit, între altele, de credința sa nestrămutată în transmigrația sufletelor și în afirmațiile unor șarlatani, precum Cagliostro sau Joseph Balsamo. Am văzut de îndată că am prilejul să fac un experiment și am ticluit repede scena cu vraciul pe care v-am descris-o. Cînd prințul și-a revenit în simțiri, a ascultat cu încredere relatarea mea despre extraordinara sa vindecare de către mis-

teriosul străin ; și cînd și-a văzut fratele de lapte și l-a auzit spunînd că și el a fost vindecat în aceeași clipă, a fost pe deplin încredințat de adevărul spuselor mele, și s-a comportat din nou ca un om întreg la minte.

Notorietatea pe care a dobîndit-o prințul datorită răspîndirii poveștilor legate de miraculoasa sa vindecare l-a măgulit nespus, și dacă cineva ar fi insinuat că fusese tras pe sfoară, s-ar fi simțit profund jignit. Se zvonește că un vestit medic din New York i-a simțit mînia cînd a încercat, în cursul unei vizite, să-l convingă că eu nu făcusem altceva decît să-l trag pe sfoară. Desigur, dacă cineva ar fi spus prințului că m-a auzit *pe mine* afirmînd că vindecarea sa se datorește exclusiv unei înscenări medicale, consecințele ar fi fost deosebit de grave.

Aceasta este confesiunea doctorului James Harwood. Rămîne ca dumneavoastră să hotărîți dacă a procedat corect sau nu.

Cazul gemenilor Dow

— Părerile mele cu privire la influenţa unui suflet asupra altuia, îmi spunea doctorul Richard din Saturday Cove într-o zi din septembrie trecut, sînt puţin mai aparte, şi nu obişnuiesc să le împărtăşesc oamenilor de pe aici. Ei sînt de părere că atunci cînd un medic se avîntă dincolo de purgative şi rubarbă, el încalcă moşia preotului. Acum, desigur, e un drum lung de la purgative la suflet, dar nu văd de ce un om l-ar străbate şi altul nu. Vrei să fii amabil şi să-mi dai o momeală ?

L-am îndatorat cu o midie. Şedeam împreună pe stînci şi pescuiam cod. Saturday Cove este o mică aşezare balneară la cîteva mile mai jos de Belfast, pe malul stîng al golfului Penobscot. Pe cît se pare, îşi trage numele [1] de la credinţa, întreţinută cu bună ştiinţă de localnici, că acest loc a fost realizarea ultimă a Creatorului, care i-a încununat opera înainte de a se odihni în cea de a şaptea zi. Satul are un hotel, două biserici, mai multe prăvălii şi un cimitir care închide în el generaţiile trecute de „sîmbetişti". Cei ce nu sînt de prin partea locului şi care îi pizmuiesc liniştea netulburată, spun adesea în zeflemea că, dacă populaţia cimitirului ar fi dezgropată şi împrăştiată prin sat, iar actualii locuitori ar fi culcaţi sub glie, nu s-ar înregistra vreo scădere perceptibilă în ceea ce priveşte însufleţirea locului. Oricum, golful abundă în tomcod, care se prinde cu momeală de midii.

— Da, continuă doctorul Richards, înfigînd cîrligul undiţei în carnea fragedă a midiei, teoria mea este că un suflet puternic poate să izgonească un suflet

[1] Golful Sîmbetei (engl.).

slab din trupul său și să acționeze prin intermediul acelui trup, chiar dacă se află la mile depărtare și o face fără vrere. Mai mult decît atît, cred că un om poate avea două suflete, unul al său de drept, și unul uzurpat. De fapt, *știu* că așa stau lucrurile, și lucrurile stînd așa, ce ne facem cu răspunderea morală ? Ce, te întreb, rămîne din răspunderea morală a cuiva?

Am mărturisit că n-am habar.

— Doctrina dumitale cu privire la răspunderea morală, spuse doctorul cu severitate, ca și cum ar fi fost vorba de propria mea doctrină și aș fi fost răspunzător de răspunderea morală, nu face nici cît peștele ăsta. Și scoase din cîrlig un pește mititel pe care îl zvîrli cu dispreț înapoi în apă. Ai auzit vreodată de cazul gemenilor Dow ?

Nu auzisem niciodată de cazul gemenilor Dow.

— Ei bine, reluă firul povestirii doctorul, s-au născut în familia lui Hiram Dow, acum treizeci de ani și mai bine, în casa roșie de peste dealul ce se află în spatele nostru. Predecesorul meu, bătrînul doctor Gookin, a supravegheat nașterea lor și mi-a povestit adesea împrejurările. Gemenii Dow au venit pe lume uniți spate în spate printr-un ligament cărnos care se întindea cît jumătate din lungimea șirei spinării. Probabil că și-ar fi petrecut toată viața într-o astfel de împreunare nefirească, dacă asta ar fi depins de marii voștri chirurgi de la oraș — chirurgii voștri cărora le e teamă să taie nodul gordian și care discută atîta în contradictoriu deasupra mesei de operații, încît pînă la urmă bieții pacienți le mor fără drept de apel. Dar bunul doctor Gookin, care nu mai exersase de ani de zile nimic în domeniul chirurgiei, în afară de scoaterea vreunei măsele sau tăierea unui furuncul, se puse liniștit pe treabă, își ascuți vechiul bisturiu ruginit și — retezînd și sfîrtecînd — desfăcu gemenii care nu apucaseră să răsufle nici de trei ceasuri. Iuțeala cu care a lucrat doctorul Gookin i-a scutit pe gemenii Dow de o groază de neplăceri.

— Cred și eu.

— Și totuși, adăugă doctorul îngîndurat, poate că ar fi fost mai bine pentru amîndoi să nu-i fi despărțit.

Mai bine în orice caz pentru Jehiel, căci nu ar mai fi fost pus într-o situaţie atît de neplăcută. Dar, pe de altă parte, teoria mea ar fi fost lipsită de un exemplu ilustrativ. Vrei să-ţi spun povestea ?

— Nu încape îndoială.

— Ei bine, Jacob şi Jehiel s-au făcut băieţi mari şi voinici, semănînd la trup ca două picături de apă, dar nu şi la minte, şi nici la fire. Jehiel era pe de-a întregul un Dow — domol, cu gîndirea înceată, înclinat spre melancolie şi gata să respecte cele Zece Porunci. Jake moştenise de la maică-sa vioiciunea — ea era o Fox din insula Fox — şi începu să facă boroboaţe încă de pe vremea cînd crescuse îndeajuns de înalt ca să vîre scaieţi în rochia bunicii. Doctorul Gookin urmărea dezvoltarea gemenilor cu mare interes. Obişnuia să spună că exista un fir nevăzut, ca de telegraf, ce îi lega pe Jake şi Jehiel. Jehiel părea să ştie dinainte ori de cîte ori Jacob avea de gînd să facă o poznă. De pildă, într-o noapte, cînd Jake se dusese să prade un cuibar, Jehiel s-a ridicat în somn din pat şi a început să cîrîie ca un cocoş înfricoşat, pînă cînd a sculat în picioare întreaga familie.

M-am stabilit aici şi mi-am deschis cabinetul acum vreo zece ani. La vremea aceea Jehiel devenise un tînăr aşezat, muncitor, membru de vază al Bisericii Congregaţionale ; era atît de solemn şi de chipeş, încît sătenii îi încredinţaseră conducerea dricului. Cînd l-am cunoscut făcea curte unei tinere pe nume Giles, care locuia cam la şapte mile depărtare de sat. Jehiel era de meserie tinichigiu, şi nu se mai văzuse un meseriaş mai cucernic, mai cuviincios şi mai de încredere ca el.

Jake ieşise cu totul altfel. Cînd a împlinit douăzeci şi unu de ani, atmosfera din Saturday Cove devenise cam prea încordată în ceea ce îl privea ; şi toţi, pînă şi geamănul său Jehiel, au răsuflat uşuraţi cînd s-a înrolat într-un regiment din Maine. Nu l-am văzut în viaţa mea pe Jake, dar îmi dau prea bine seama ce nemernic ticălos, lăudăros, şi fluieră-vînt trebuie să fi fost. După război a hoinărit către vest şi mai au-

zeam din cînd în cînd de el — întîi că ar fi fost contrabandist pe un vas cu aburi la St. Louis, apoi închis la Jefferson pentru că trăsese pe sfoară un olandez orb, apoi cartofor și bătăuș în Cheyenne, iar în cele din urmă urmărit pentru datorii la Frisco. Puteai să știi fără greș cînd Jake făcea cîte o nelegiuire, urmărindu-l pe Jehiel. În astfel de momente, Jehiel nu-și găsea locul. Ciocănea tabla cu o nerăbdare neliniștită care nu îi era firească, și arăta solemn și posomorît ca un cioclu. Îi sărea țandăra din te miri ce, îi repezea pe oamenii din Saturday Cove și era limpede că se lupta din răsputeri să se poarte cu blîndețe. Erai îndemnat să crezi că bisturiul doctorului Gookin tăiase legătura fizică; dar nu și pe cea psihică, dintre ei.

Lucrul cel mai ciudat dintre toate era purtarea lui Jehiel față de tînăra femeie pe nume Giles — o fată reținută, modestă, bisericoasă. Jacob nu reușise niciodată să-i trezească interesul, dar, așa cum spunea toată lumea, ea ar fi fost o minunată tovarășă de viață pentru Jehiel. Părea că ține mult la ea, în felul lui așezat și domol, și se simțea dator, de două ori pe săptămînă, să meargă să o ia ca să o conducă la întrunirile religioase din sat. Dar cînd îl copleșea vreuna din acele crize ciudate, o părăsea cu totul și puteau trece săptămîni, spre marea ei desperare, fără ca el să apară la poarta familiei Giles. Și cum lui Jake îi mergea tot mai rău, aceste perioade de nepăsare deveneau din ce în ce mai dese și mai prelungite, pricinuindu-i tinerei femei pe nume Giles multă tristețe și multe lacrimi.

Într-o după-amiază frumoasă din vara anului 1871, Jacob Dow, așa cum am aflat mai apoi, a fost împușcat în inimă de un mexican într-o încăierare de bețivi la San Diego. A sărit în sus ca ars și s-a prăbușit cu fața în jos. Apoi l-au îngropat și un popă catolic milos a făcut o slujbă pentru odihna sufletului său.

Întîmplarea a făcut ca în aceeași după-amiază, să fie îngropat sub glia cimitirului și bătrînul doctor Gookin. Murise cu o zi sau două mai înainte, la o

vîrstă înaintată, dar cu judecata întreagă, și una dintre ultimele sale acțiuni a fost să își exprime părerea de rău că nu mai poate urmări în continuare cariera gemenilor Dow.

Trista îndatorire de a înhăma caii la dric pentru funeraliile doctorului Gookin i-a revenit lui Jehiel, și în timp ce curăța de praf penele și lustruia caroseria de abanos a trăsurii, gîndurile i se reîntoarseră, cum era și firesc, la marele bine pe care bunul medic i-l făcuse în fragedă pruncie. Se gîndi apoi la fratele său geamăn Jacob, și se întrebă unde o mai fi și cum o mai duce-o. Apoi ochii i se opriră pe dric și inima i se umplu de mîndrie văzînd cît era de frumos și de vrednic de laudă. Scînteia atît de minunat în lumina soarelui, încît se hotărî, deoarece mai erau cîteva ceasuri bune pînă la vremea înmormîntării, să se repeadă la ferma Giles și să-și aducă iubita în sat pe capră lîngă el. Tînăra femeie pe nume Giles călătorise adesea alături de Jehiel, înfățișarea ei rezervată și îmbrăcămintea cuviincioasă neștirbind cu nimic respectabilitatea solemnă a echipajului.

Jehiel trase cu pompă la poarta logodnicei sale și ea, dornică să se bucure de freamătul pașnic al unei înmormîntări, se sui pe capră și își făcu loc lîngă el. Porniră către Saturday Cove schimbînd cuvinte de dragoste, în timp ce trăsura îi scutura printre brazde.

Domnișoara Giles afirmă că în dreptul celui de al treilea măr de lîngă zidul de piatră al livezii lui Hosea Getchell, peste drum de bariera ce închide drumul privat al domnului Lord, a avut loc pe neașteptate o schimbare cu totul ciudată în purtarea lui Jehiel. A sărit, povestea ea, în aer și s-a prăbușit în praful drumului alături de dric, urlînd atît de îngrozitor, încît cu greu a putut ține în frîu caii înfricoșați. Ridicîndu-se apoi de jos slobozi o înjurătură grosolană (niște cuvinte ce nu trecuseră niciodată de buzele cucernice ale lui Jehiel) și își abătu atenția către cai, pe care îi înghionti și îi lovi pînă se potoliră. Apoi tăie și coji o nuia de salcie de pe marginea drumului și, trăgîndu-și cuviincioasa pălărie de

mătase pe un ochi, aruncînd din celălalt o privire ursuză către domnişoara Giles plină de mirare, se urcă la locul său pe dric.

— Jehiel Dow ! spuse ea, ce înseamnă asta ?

— Asta înseamnă, răspunse el, dînd cu sete cailor o lovitură de nuia, că m-am cam lăsat pe tînjală ăşti treizeci de ani şi că am de gînd să-mi piperez niţel viaţa. Dii !

Caii de la dric tresăriră sub biciuirea neobişnuită şi o luară la goană. Jehiel îi lovi iarăşi şi iarăşi cu nuiaua, şi trăsura funerară începu pe dată să salte peste hîrtoape cu viteză ameţitoare, în vreme ce Jehiel chiuia ca un călăreţ de circ, iar domnişoara Giles se agăţa de el înfricoşată de moarte. Oamenii de prin fermele aflate de-a lungul drumului se repezeau la uşi şi fereşti, uitîndu-se cu uimire la nemaipomenitul spectacol. Jehiel avea cîte un cuvînt pentru fiecare — un strigăt de batjocură pentru unul, o scuipătură şi-un blestem pentru altul, o invitaţie la călărie pentru un al treilea — dar nu opri caii pentru nimeni, şi cele cinci mile ce despărţeau ferma lui Hosea Getchell de sat fură străbătute cît ai clipi din ochi. Pot spune fără a mă înşela că niciodată pînă atunci nu străbătuse atît de repede un dric cinci mile de drum prost.

— Oh ! Jehiel ! Jehiel ! spuse domnişoara Giles pe cînd dricul intra în sat, ce e cu tine, ai înnebunit ?

— Nu, răspunse Jehiel tăios, dar mi s-au deschis ochii. Ho, gloabă ! Tu cobori aici. Eu merg la Belfast.

— Dar, dragă Jehiel, se împotrivi ea printre sughiţuri, uiţi de doctorul Gookin.

— La naiba cu Gookin ! spuse Jehiel.

— De dragul meu, continuă fata. Dragă Jehiel, pentru mine !

— La naiba şi cu tine ! răspunse Jehiel.

Oprindu-şi echipajul cu măiestrie în faţa hotelului din sat, Jehiel o sili pe domnişoara Giles ce plîngea să coboare şi apoi, imitînd de minune strigătul de luptă al unui războinic Sioux, îşi îndreptă trăsura funerară către Belfast şi dispăru ca o nălucă, lăsînd împietrită de uimire întreaga obşte a satului.

Rămășițele pămîntești ale neprețuitului doctor Gookin fură purtate în acea după-amiază la cimitir pe umerii a șase dintre cei mai zdraveni fermieri din vecinătate. Jehiel se întoarse acasă mult după miezul nopții, beat și pus pe harță. Răsturnarea ce avusese loc în firea lui era tot atît de deplină, pe cît fusese de neașteptată. Din clipa morții lui Jacob, deveni un ticălos desfrînat și potlogar, rușinea satului și groaza oamenilor așezați și cu frica lui Dumnezeu — pînă la nu știu cîte mile depărtare. Din ziua aceea nimic nu l-a mai putut convinge să stea de vorbă cu tînăra fată pe nume Giles, sau măcar să dea semne că o cunoaște. Ea, spre cinstea ei, rămase credincioasă amintirii pierdutului Jehiel. Decăderea lui fu grabnică. Juca jocuri de noroc, bea, se încăiera și fura ; acum se află în închisoarea din Thomaston, deoarece încercase să jefuiască banca din Northport. Domnișoara Giles se duce acolo în fiecare an, cu speranța că îl va putea vedea, dar de fiecare dată el o trimite la plimbare. E acolo pe zece ani.

— Și el, el nu se căiește de ceea ce a făcut ?

— Uite ce e, spuse doctorul Richards, întorcîndu-se brusc către mine și privindu-mă drept în ochi. Am impresia că nu-ți dai seama cum stau lucrurile. Sînt de părere că el este tot atît de nevinovat ca și dumneata, sau ca și mine. Cred că sufletele gemenilor erau unite printr-o legătură pe care cuțitul doctorului Gookin nu a putut s-o reteze. Cînd Jacob a murit, sufletul lui încărcat de stricăciune s-a reîntors în trupul lui Jehiel și s-a contopit cu geamănul său. Și fiind mai puternic decît sufletul lui Jehiel, a pus stăpînire pe el și l-a copleșit. Sărmanul Jehiel nu e răspunzător ; el își ispășește pedeapsa pentru o crimă care este în mod limpede a lui Jake.

Prietenul meu vorbea cu multă seriozitate și oarecare însuflețire, ajungînd la concluzia că personalitatea lui Jehiel fusese înăbușită. Nu am mai insistat. Seara însă, în discuția cu preotul satului, am aruncat o vorbă.

— Ciudat cazul acesta al gemenilor Dow.

— Hh ! spuse preotul, ai auzit povestea. Și cum s-a terminat ?

— Cum adică ? Cu Jehiel la închisoare, bineînțeles. Ce vreți să spuneți ?

— Nimic , răspunse preotul zîmbind ușor. Uneori, cînd se simte împăcat cu omenirea, doctorul face ca sufletul lui Jehiel să pună stăpînire pe Jacob și să-l preschimbe într-un creștin cucernic și neprihănit. Cînd însă e înclinat spre pesimism, povestea este cea pe care ai auzit-o. Deci azi e una din zilele în care biruie Jacob. Ar trebui să-și ia cîteva zile de concediu.

O căsătorie neobișnuită

Profesorul Daniel Dean Moody din Edinburgh, la fel de binecunoscut ca psiholog de valoare şi ca cercetător de bună credinţă și cu putere de pătrundere în domeniul fenomenelor denumite uneori spiritiste, a vizitat acum cîteva luni ţara noastră şi a fost găzduit la Boston de către doctorul Thomas Fullerton în încîntătoarea sa locuinţă de pe strada Mount Vernon. Într-o seară — cînd în saloanele doctorului Fullerton erau de faţă, pe lîngă gazdă şi oaspetele din Scoţia, doctorul Curtis aparţinînd şcolii medicale de pe lîngă universitatea din Boston, reverendul doctor Amos Cutler de la biserica din strada Lynde, domnul Magnus din West Newton, trei doamne şi cel care scrie aceste rînduri — conversaţia s-a îndreptat către teme cu caracter ocult.

— Trăia odată în Aberdeen, spuse profesorul Moody, un mediu pe nume Jenny McGraw, cam slabă de minte, dar înzestrată cu o mare putere psihică. Acum două sute de ani voi, onorabilii cetăţeni ai Bostonului, aţi fi spînzurat-o pe Jenny ca vrăjitoare. Am văzut în locuinţa ei materializări pe care n-am putut şi nu pot să le explic nici prin înşelătorie, nici prin halucinaţie. Am văzut arătări ce ieşeau nu dintr-o cameră sau dintr-un dulap trucat, ci aduse în faţa ochilor mei prin intermediul lui Jenny, plutind o clipă în aer ca un abur și luînd apoi, încet, formă trupească. Că nu a fost la mijloc nici o scamatorie vulgară, pot pune chezășie reputaţia mea ştiinţifică. Într-o seară, Platon însuși, sau o fantomă pretinzînd a fi Platon, a ieşit din sînul lui Jenny McGraw și a stat de vorbă cu mine cincisprezece minute pline

despre dualitatea ideii, mediul fiind în acest răstimp în transă.

Doctorul Fullerton schimbă o privire plină de înțeles cu soția sa. Oaspetele o surprinse și spuse :

— Nu mă credeți și nici nu e de mirare.

— Nu e vorba de asta, spuse doctorul Fullerton. Mărturia dumitale ca observator științific este demnă de toată stima. Dar ce s-a întîmplat cu Jenny McGraw ?

— Era o tînără searbădă, antipatică, care cu greu putea fi socotită o ființă rațională. În loc s-o intereseze acele uimitoare materializări ce se întrupau prin intermediul ei, era extrem de plictisită de ele, și cred că în cele din urmă a plecat din Scoția ca să scape de spiritele stingheritoare și de muritorii încă și mai stingheritori, care se înghesuiau în căsuța ei și o împiedicau să se ocupe de spălat, călcat și gătit.

— O fată din America ar fi valorificat aceste puteri în folosul ei, spuse domnul Magnus, și ar fi făcut avere.

— Jenny McGraw, răspunse profesorul Moody, care cred că este singurul mediu din lume în stare să efectueze materializări la lumina zilei și independent de cele ce o înconjoară, era destul de chibzuită, ca toate scoțiencele, dar nu avea destulă minte să-și dea seama de prilejul ce i se oferea. Era adesea sfătuită să apară în public. Dar povețele se irosesc cînd e vorba de scoțieni. Nu știu unde se află în prezent.

Doctorul Fullerton aruncă din nou o privire soției sale. Doamna Fullerton se ridică și sună.

Nu trecu mult și ușa se deschise. O slujnică bondoacă, cu părul roșu, intră făcînd o reverență stîngace.

— M-ați sunat, doamnă ? întrebă.

— Jenny, spuse doamna Fullerton, iată un vechi prieten de-al dumitale, din Scoția.

Fata nu vădi nici un semn de mirare. Abia dacă o umbră de recunoaștere trecu peste fața ei nătîngă. Păși ursuz către profesor și îi strînse morocănos mîna întinsă.

— Nu ştiam că aţi venit în America, master Moody, spuse şi se uită în jur ca şi cum ar fi fost fericită să scape din această inaltă societate.

— Acum, cu permisiunea dumneavoastră, doamnă Fullerton, spuse profesorul privind peste umărul lui Jenny McGraw către gazdă, vom ruga pe tînăra doamnă să aibă bunăvoinţa de a ne ajuta în cercetarea ce ne-am propus să o facem.

Jenny ridică bănuitor privirea ochilor ei mici şi fără expresie şi şi-o mută, pe rînd, de la stăpîn la stăpînă, şi de la stăpînă la uşă.

— Nu-mi prea plac aceste experimente, spuse ea cu o voce nătîngă, şi-mi dă dureri de piept să tot scot din mine arătări, aşa cum desigur vă amintiţi, master Moody.

Multă vreme fata se împotrivi cu încăpăţînare de a reînnoi legăturile cu misteriosul tărîm de dincolo. Am uitat ce argument sau făgăduială au făcut-o să-şi dea pînă la urmă, codindu-se, consimţămîntul. Nu am uitat însă ceea ce a urmat.

Camera era luminată, atît cît se putea, de flacăra mare a cinci lămpi de gaz aerian. În lumina lor, şi înconjurată de adunarea în parte amuzată, în parte sceptică, Jenny a fost aşezată pe un fotoliu turcesc. Nu oferea o privelişte prea plăcută şezînd acolo — scurtă, bondoacă, roşcată, plină de pistrui şi cu privirea posomorîtă.

— Sfinte Dumnezeule ! am şoptit unui vecin. Oare de ce preaslăvitele spirite îşi aleg un intermediar ca acesta cînd doresc să se reîntoarcă printre noi ?

— Şşt ! spuse profesorul Moody. Fata intră în transă.

Ochii porcini se închideau şi se deschideau. Un fior leneş trecu peste obrajii fleşcăiţi. Oftă o dată sau de două ori, un spasm nervos făcu să-i scîrţîie scaunul, şi începu să răsufle greu.

— Comă prost simulată, îmi şopti doctorul Curtis, şi *nu* opera unui artist. Totul e o farsă.

Vreme de cincisprezece-douăzeci de minute am aşteptat cu răbdare, tăcerea fiind turburată doar de

gîfîiala răgușită a fetei. Apoi, cîțiva din adunare începură să caște și gazda, temîndu-se că experimentul devine plicticos, se apropie ca și cum ar fi vrut să rupă vraja. Dar profesorul Moody ridică mîna în semn de protest. Înainte de a o lăsa în jos, făcu un gest iute care ne îndreptă, tuturor, privirea către Jenny McGraw.

Capul și bustul păreau învăluite într-o pătură subțire, nedeslușită, de abur opalescent ce plutea liber în jurul ei, fiind totodată prinsă într-un punct, așa cum sînt prinși colacii albăstrui de fum de capătul unui trabuc de bună calitate. Locul de prindere părea să fie în vecinătatea inimii lui Jenny. Acum nu mai răsufla greu și se făcuse palidă, ca moartă, dar fața ei nu era mai palidă ca cea a doctorului Curtis. Am simțit cum mîna lui o caută pe a mea. O găsi și mi-o strînse pînă cînd îmi amorți.

În timp ce ne uitam, aburul ce ieșea din pieptul lui Jenny crescu ca întindere și se făcu opac. Era ca un nor negru, bine conturat, ce plutea în fața ochilor noștri, aici adunîndu-se, colo umflîndu-se, pînă cînd forma se desăvîrși.

Ați văzut desigur cum un obiect nedeslușit, lipsit de semnificație, se precizează treptat sub lupă pe măsură ce este focalizat și apare deodată limpede și conturat. Sau, mai bine, ați văzut la jocurile de umbre cum o pată vagă, amorfă, se intensifică și prinde contur pe măsură ce persoana se apropie de ecran, devenind în cele din urmă o siluetă perfect delimitată. Închipuiți-vă acum acea siluetă, materială și închegată, că pășește către dumneavoastră, și veți avea o oarecare idee despre uimitoarea transformare prin care această umbră, ce provenea dintr-o lume pe care nu o cunoaștem, a pășit în mijlocul micii noastre adunări.

M-am uitat înspre partea cealaltă a camerei, la reverendul doctor Cutler. Își strîngea fruntea cu amîndouă mîinile. Nu am văzut niciodată o imagine mai izbitoare a repulsiei amestecate cu groază și nedumerire.

Noul venit era un bărbat de douăzeci şi opt — treizeci de ani, cu trăsături frumoase şi ţinută demnă. Făcu o plecăciune politicoasă către adunare, dar cînd văzu că profesorul Moody tocmai se pregătea să vorbească, puse un deget la buze şi privi înapoi stînjenit către mediu. Mi s-a părut că zăresc furişîndu-se o expresie de dezgust pe chipul său frumos, cînd băgă de seamă cît de puţin atrăgătoare era poarta prin care se reîntorsese pe pămînt. Cu toate acestea îşi ţinu ochii aţintiţi pe faţa palidă a lui Jenny McGraw şi îşi încrucişă braţele în aşteptare.

Eram acum cu toţii pe deplin sub vraja acestor întîmplări misterioase. Cu nerăbdare lacomă, dar fără mirare, am văzut iarăşi fenomenul norului, umbra, conturarea şi prezenţa.

Din ceaţa albă şi din umbra nedesluşită s-a materializat treptat cea mai desăvîrşită femeie pe care ochii muritorilor au zărit-o vreodată. Era într-adevăr o femeie — o femeie care trăia, care respira cu buzele frumoase uşor întredeschise, cu pieptul ridicîndu-se şi coborînd sub ţesătura minunată a veşmîntului. Iar ochii ei negri, superbi, străluceau către noi împăienjenindu-ne minţile şi învolburîndu-ne gîndurile. Aş fi reuşit mai curînd să desluşesc taina fiinţei ei decît să-i descriu frumuseţea nepămînteană, care ne-a umplut de uimire şi veneraţie.

Primul venit îşi desfăcu braţele şi, cu grija plină de afecţiune a unui amant şi respectul ce se cuvine unei regine, luă mîna frumoasă şi albă a fetei şi o conduse în mijlocul încăperii. Ea nu spuse nici un cuvînt, ci acceptă să fie călăuzită de mîna lui, în timp ce ochii ei ne cercetau feţele şi veşmintele cu o curiozitate nedumerită, în care se putea desluşi o uşoară urmă de dispreţ. Într-un tîrziu bărbatul rosti cu voce înceată :

— Prieteni, dragostea a adus un om, pînă de curînd muritor, în prezenţa unei zeiţe şi soarta i-a hărăzit o fericire mai mare decît măruntele lui sacrificii. Mai mult nu vă pot spune. Ascultaţi rugămintea noastră stăruitoare şi îndepliniţi-o fără a pune întrebări. Se află aici un slujitor al bisericii, care are dreptul să

spună singurele cuvinte ce pot încununa o dragoste ca a mea. Dragostea aceasta s-a reîntors peste veacuri ca să-şi întîlnească sortita şi a fost pecetluită cu o moarte de bună voie. Am venit din lumea cealaltă pentru a vă ruga să ne uniţi prin căsătorie, potrivit datinilor lumii acesteia.

Oricît ar fi părut de ciudat, întîmplările de mai înainte ne obişnuiseră în aşa măsură cu atmosfera înconjurătoare, încît am ascultat acest neobişnuit discurs fără uimire. Şi cînd domnul Magnus din West Newton, care şi-ar fi păstrat purtarea calmă, lipsită de fantezie, chiar şi în tovărăşia arhanghelilor, a şoptit deodată :

— Au evadat, pe cinstea mea, din lumea cealaltă ! vorbele lui au sunat neplăcut în urechile noastre.

Reverendul doctor Amos Cutler vădea în modul cel mai izbitor efectul vrajei ce paralizase bunul nostru simţ, de cetăţeni ai secolului al nouăsprezecelea. Acest om cucernic se ridică din scaun cu o expresie uluită şi lipsită de apărare şi se îndreptă ca un somnambul către cei doi.

Ridicînd mîna spre a porunci linişte, el puse solemn şi răspicat întrebările care, după ritul bisericii, premerg oficierea căsătoriei. Bărbatul răspunse cu voce limpede, triumfătoare. Mireasa răspunse doar printr-o înclinare a capului frumos.

— Atunci, continuă doctorul Cutler, în prezenţa acestor martori vă declar soţ şi soţie. Iar Dumnezeu să mă ierte, adăugă, dacă m-am lăsat pradă uneltirilor diavolului cînd am consimţit să săvîrşesc acest act profanator.

Unul cîte unul ne-am apropiat să strîngem mîna mirelui şi să felicităm mireasa. Mîna lui era ca mîna unei statui de marmură, dar un surîs strălucitor îi lumina faţa. La un îndemn şoptit de mire, mireasa îşi înclină capul de regină şi ne îngădui să o sărutăm pe obraz. Era catifelat şi cald.

Cînd doctorul Cutler o felicită, ea surîse pentru prima oară şi, cu o mişcare iute şi graţioasă, desprinse din păru-i negru un mărgăritar mare şi i-l puse în

palmă. El îl privi vreme de o clipă și, cu o mișcare neașteptată, îl aruncă în soba deschisă. În flăcările fierbinți, răsplata pentru oficierea căsătoriei se albi, începu să ardă, se prefăcu în scrum și dispăru.

Apoi mirele își conduse soția înapoi către scaunul unde mediul încă se mai afla în transă. O strînse în brațe. Trupurile lor începură să se destrame, aburii întunecoși se întrepătrunseră și perechea abia căsătorită dispăru încet, încet, adăpostindu-se în sînul lui Jenny McGraw.

II

Într-o zi, după ce profesorul Moody părăsise Bostonul, m-am dus la biblioteca Athaeneum în căutarea unor date privitoare la războiul franco-prusac. În timp ce întorceam filele colecției legate a ziarului londonez Daily News din anul 1871, ochii îmi căzură din întîmplare pe următorul paragraf :

Ziarul vienez „Freie Presse“ relatează că la orele patru din după-amiaza zilei de 19 iulie un tînăr s-a împușcat în inimă în aripa de răsărit a Galeriei Imperiale. Era ora de închidere a galeriei, și tînărul fusese prevenit de un paznic că trebuie să o părăsească. Dar el nu s-a clintit din fața minunatului tablou al lui Hans Makart intitulat „Barca Cleopatrei“ și nu a luat în seamă stăruințele paznicului. Cînd îndemnul a fost repetat mai energic, a arătat cu un aer rătăcit către tablou spunînd : „Nu este oare o femeie pentru care merită să mori ?“, a scos un pistol și a tras, cu urmările fatale pe care le știm.

Nu există nici un indiciu cu privire la identitatea sinucigașului, în afară de registrul de la hotelul „Mielul de aur“, unde se înscrisese sub numele de „Cotton“, Se afla la Viena de cîteva săptămîni, cheltuise bani cu nepăsare și fusese adesea văzut la Galeria Imperială și întotdeauna în dreptul tabloului Cleopa-

trei. Se crede că nefericitul tînăr nu era sănătos la minte.

Am făcut cu grijă o copie după această scurtă știre şi am expediat-o, fără comentarii, reverendului doctor Cutler. O zi sau două mai tîrziu mi-a restituit-o, însoțită de cîteva rînduri.

„Întîmplările nopții petrecute in locuința doctorului Fullerton", scria el, „sînt pentru mine ca un vis urît. Iertați-mi îndrăzneala, dar mi-ați face un mare bine dacă m-ați lăsa să le uit pe deplin."

Întoarcerea de pe celălalt tărîm

O MATERIALIZARE ÎN STATUL MAINE

O ŞTIRE CIUDATĂ DIN POCOCK ISLAND
SPIRITUL MATERIALIZAT REFUZĂ SĂ DISPARĂ
PRIMELE INDICII ALE UNOR TULBURĂRI CARE AR PUTEA DEVENI CÎNDVA FOARTE SERIOASE PENTRU OMENIRE

Avem dezlegarea să cităm dintr-o scrisoare particulară care poartă semnătura unui industriaş binecunoscut în cercurile de afaceri, şi a cărei veridicitate nu ştim să fi fost vreodată pusă la îndoială. Afirmaţiile sale sînt uluitoare şi aproape de necrezut, dar în acelaşi timp susceptibile de a fi uşor verificate. Cu toate acestea, o minte chibzuită va ezita să le accepte fără dovezi depline, deoarece ele pun în faţa lumii o problemă socială de importanţă covîrşitoare. Pericolul de care se teme domnul Malthus şi adepţii săi devine îndepărtat şi banal faţă de această nouă şi cumplită problemă.

Scrisoarea poartă ştampila din Pocock Island, o mică localitate din insula cu acelaşi nume, aparţinînd de comitatul Washington, statul Maine, situată cam la şaptesprezece mile de uscat, la jumătatea drumului dintre muntele Desert şi Grand Manan. Ultimul recensămînt atribuie insulei Pocock o populaţie de 311 suflete, dăruită în cea mai mare parte activităţii de pescuit. La alegerile prezidenţiale din anul 1872 insula a acordat lui Grant o majoritate de trei voturi. Acestea au fost singurele două lucruri pe care le-am

putut afla despre Pocock din alte surse decît scrisoarea despre care am vorbit mai înainte.

Scrisoarea, lăsînd la o parte anumite pasaje care se referă exclusiv la probleme personale, sună cam așa :

Dar acum, destul cu privire la întîmplarea neplăcută care m-a adus aici, în insula asta sălbatică, în luna noiembrie. Vreau să-ți istorisesc o poveste neobișnuită. După cele trăite împreună la Chittenden, știu că nu vei respinge afirmațiile mele, pe simplul motiv că sînt surprinzătoare.

Dragă prietene, există în insula Pocock un spirit materializat care refuză să se dematerializeze. În clipa cînd îți scriu, și la o distanță de un sfert de milă de mine, se află un om care a murit și a fost îngropat acum patru ani, care a explorat misterele de dincolo de mormînt, dar care umblă, vorbește și întreține relații cu locuitorii insulei și este, pe cît se pare, hotărît să rămînă pentru întotdeauna de partea aceasta a tărîmului. Îți voi povesti împrejurările cît mai pe scurt cu putință.

JOHN NEWBEGIN

În aprilie 1870, John Newbegin a murit și a fost îngropat în micul cimitir ce se află pe partea dinspre țărm a insulei. Newbegin, un bărbat în jur de patruzeci și opt de ani, fără familie sau rude apropiate, era un personaj atît de bizar încît inspira îndoieli cu privire la sănătatea minții sale. Bruma de bani pe care o agonisise în decursul nenumăratelor sezoane de pescuit lîngă țărm era investită în cîte un sfert din două mici goelete specializate în pescuitul scrumbiilor, restul de trei sferturi aparținînd lui John Hodgdon, cel mai bogat om din Pocock, despre care cei în drept spuneau că prețuiește cam treisprezece sau paisprezece mii de dolari.

Newbegin nu era întru totul lipsit de cultură. Citise destul de multă literatură, deși cam la întîm-

plare dar, aşa cum spunea, un om simplu din insulă : „ştia mai multă carte decît oricare din Pocock". Isteţ din născare, ar fi putut ajunge cineva în cadrul obştii, de n-ar fi fost firea lui cu totul lipsită de ambiţie, nepăsarea faţă de înavuţire şi setea de rom ce îl rodea fără încetare.

Mulţi marinari care au avut prilejul să se oprească la Pocock pentru apă sau pentru adăpost în cursul călătoriilor lor către răsărit, şi-l amintesc bine — o arătare deşirată, nepăsătoare, înveşmîntată aiurea în pantaloni albaştri cazoni, cizme de cauciuc, pelerină de pînză viu colorată şi pălărie scofîlcită, hoinărind prin mica aşezare, urmat de o liotă de copii gălăgioşi, oprindu-se să izbească în stînga şi în dreapta cu peştele mort pe care îl purta veşnic cu el, ţinîndu-l de coadă. Acesta era John Newbegin.

MOARTEA SA NEAŞTEPTATĂ

Aşa cum am menţionat mai înainte, se împlinesc în aprilie patru ani de cînd a murit. „Mary Emmeline", una dintre micile goelete pe care le avea în parte, se întorsese din răsărit, aducînd pe furiş, adică de contrabandă, o cantitate bunicică de rom St. John. Newbegin încinse un chef singuratic şi prelungit. Lipsi de la obişnuitele lui plimbări cîteva zile ; şi cînd insularii pătrunseră în bordeiul în care locuia, lîngă ţărm şi aproape în bătaia fluxului, îl găsiră mort pe podea, cu o damigeană goală lîngă cap.

După datina primitivă a insulei, rămăşiţele lui John Newbegin fură îngropate fără anchetă şi procuror, fără permis de înhumare şi fără slujbă. Iar în înfrigurarea pescuitului bogat din acea vară, a fost repede uitat, atît el cît şi viaţa lui lipsită de prieteni. Partea sa din „Mary Emmeline" şi din „Puttyboat" i-a revenit lui John Hodgdon, şi cum nu s-a prezentat nimeni să ceară a-i administra averea, ea nu a fost niciodată administrată. În aceste aşezări îndepărtate litera legii nu se aplică prea îndeaproape.

Ei bine, dragul meu, după ce vreme de patru ani şi patru luni anotimpurile şi-au adus partea lor de bine şi de rău în insula Pocock, John Newbegin a reapărut în următoarele împrejurări :

În a doua jumătate a lui august, după cum probabil îţi reaminteşti, o furtună puternică a bîntuit de-a lungul întregii coaste a Atlanticului. În timpul acestei furtuni, escadra Clubului Nautic din Naugatuck, care se întorcea dintr-o croazieră de vară tocmai de la Campobello, a fost nevoită să se adăpostească în golf, pe ţărmul dinspre insula Pocock. Membrii clubului au petrecut trei zile în mica aşezare de pe ţărm. Printre ei se afla şi domnul R. E. — iniţialele aparţin, după cum probabil ţi-ai dat seama, unui mediu celebru, ale cărui materializări se bucură de un deosebit succes. La cererea tovarăşilor săi şi pentru a alina plictiseala ce îi cuprinsese, domnul E. a improvizat un cabinet în mica şcoală din Pocock şi a oferit o şedinţă, spre încîntarea tovarăşilor săi şi uimirea deplină a localnicilor cărora li se îngăduise să asiste la spectacol.

Condiţiile se dovediră neobişnuit de prielnice apariţiei spiritelor şi şedinţa a fost poate, luată în totul, cea mai reuşită pe care o ţinuse vreodată domnul E. Şi faptul a fost cu atît mai remarcabil cu cît împrejurările erau de aşa fel, încît nici cel mai înverşunat sceptic nu ar fi putut descoperi vreo posibilitate de înşelătorie.

Prima arătare care şi-a făcut apariţia din dulapul de lemn ce folosea drept cabinet, după ce domnul E. fusese legat înăuntru de către un grup de bătrîni marinari de pe yachturi, a fost cea a unui şef de trib indian, care s-a prezentat drept Hock-a-mock şi care s-a retras după ce a dansat „seceriş sub lună“ şi s-a declarat în termeni hotărîţi potrivnic politicii actualei administraţii faţă de indieni. Hock-a-mock a fost urmat de mătuşa unuia dintre marinari, a cărei iden-

titate a putut fi stabilită fără greș datorită întîmplărilor de familie pe care le-a povestit și cicatricii de arsură de pe brațul stîng, urmare a unui sos picant confecționat pe vremea cînd încă se mai afla pe pămînt. Au sosit apoi, pe rînd, un copil pe care nu l-a recunoscut nimeni dintre cei de față, un canadian de origină franceză ce nu știa englezește, și un domn impunător care s-a dat drept William King, primul guvernator al statului Maine. Toți aceștia s-au reîntors, pe rînd, în cabinet și nu i-am mai văzut.

A trecut apoi cîtva timp în care nu s-a mai manifestat nici un alt spirit. Domnul E. a dat instrucțiuni să se micșoreze lumina. Apoi ușa dulapului s-a deschis încet și s-a ivit o siluetă neobișnuită, cu cizme de cauciuc și pelerină de stambă cu buline, care ducea un pește mort în mîna dreaptă.

HOTĂRÎREA DE A RĂMÎNE

După cum mi s-a povestit, orășenii din sală au crezut că mediul se costumase în hainele acestea caraghioase pentru a-i da gata pe localnici, dar aceștia se ridicară de pe scaune și exclamară într-o singură suflare : „E John Newbegin ! E Johnny, desigur !“ Și apoi, cu o groază lesne de înțeles la o asemenea apariție, se întoarseră și fugiră afară din școală scoțînd țipete sfîșietoare.

John Newbegin se apropie încet și mări flacăra unicei lămpi ce arunca o lumină palidă asupra celor înconjurătoare. Se așeză în scaunul profesorului, își încrucișă brațele și se uită mulțumit de sine în jur.

— Puteți să dezlegați mediul, spuse într-un tîrziu. Am de gînd să rămîn materializat.

Și a rămas. Cînd restul adunării a părăsit școala, printre ei pășea și John Newbegin, o făptură în carne și oase ca și ceilalți. Din ziua aceea și pînă astăzi a fost și este un locuitor viu al insulei Pocock, care mănîncă, bea (doar apă) și doarme după datina omu-

lui. Cei de pe yachturi, care au ridicat pînzele către Bar Harbor chiar a doua zi de dimineață, sînt probabil încredințați că fusese vorba de un șarlatan, tocmit anume pentru acel prilej de către domnul E. Dar oamenii din Pocock, care l-au pus în coșciug, i-au săpat groapa și l-au coborît în ea, cu patru ani în urmă, știu că John Newbegin s-a reîntors de pe un tărîm necunoscut.

UN CETĂȚEAN NEOBIȘNUIT

Ideea de a avea printre ei o fantomă — e drept, o fantomă mai condensată decît cele obișnuite — nu a fost la început pe placul celor 311 locuitori ai insulei Pocock. Încă și azi șovăie să abordeze acest subiect, dîndu-și firește seama că dacă vestea s-ar răspîndi, ea ar putea dăuna vînzării uleiului de pește, într-adevăr excelent și unic rezultat al activității lor productive. Dorința de a nu face vîlvă în jurul tainei lor, la care se adaugă încetineala acestor oameni greoi la minte, neîncrezători și lipsiți de imaginație în a recunoaște importanța filozofică a evenimentului, constituie singura explicație a faptului că, deși spiritul lui John Newbegin se află pe pămînt încă de acum trei-patru luni, această împrejurare neobișnuită nu este cunoscută în toată țara.

Dar cei din Pocock au ajuns în cele din urmă să-și dea seama că un spirit nu este neapărat un spirit răuvoitor și, acceptîndu-l — în felul lor apatic și necugetat — ca un fapt împlinit, sînt destul de sociabili și prietenoși cu domnul Newbegin.

Știu că prima ta întrebare va fi : „Există dovezi îndestulătoare că a murit cu adevărat ?“ La asta pot răspunde fără șovăială : „Da“. Era un personaj mult prea binecunoscut și prea mulți oameni i-au văzut cadavrul pentru ca să fie cu putință vreo greșeală în acest sens. Trebuie să adaug aici că, la un moment dat, s-a propus să-i fie dezgropate rămășițele, dar

ideea a fost părăsită respectînd dorința domnului Newbegin, care — cum e și firesc — nu a dorit ca primul lui rînd de oase să fie tulburat din simplă curiozitate.

ÎNTREVEDEREA CU UN MORT

Mă vei crede cu ușurință că m-am folosit cît mai grabnic de prilejul de a-l vedea și de a sta de vorbă cu John Newbegin. A fost îndatoritor și chiar dornic de conversație. Este pe deplin conștient de calitatea sa îndoielnică de ființă, dar speră că în viitor se vor face legi care să-i definească corect poziția socială, atît lui cît și oricărui alt spirit care l-ar urma în lumea pămîntească. Singurul punct asupra căruia are anumite rețineri este trăirea lui în răstimpul celor patru ani ce s-au scurs între moartea și reapariția sa la Pocock. Presupun că amintirea aceasta nu îi este prea plăcută ; în orice caz, nu vorbește despre această perioadă. Recunoaște însă deschis că e fericit de a se fi reîntors pe pămînt, și că a profitat de primul prilej pentru a se materializa.

Domnul Newbegin mărturisește că este ros de remușcări pentru anii irosiți în viața sa anterioară. Și într-adevăr, purtarea sa din ultimele trei luni dovedește că regretele sale sînt sincere. A lepădat costumul său excentric și se îmbracă azi ca un spirit cuviincios. De cînd s-a reîntors nu s-a mai atins de băutură. S-a apucat de afaceri cu ulei de pește și cîștigurile sale au atins pe cele ale lui Hodgdon, fostul său asociat la „Mary Emmeline“ și „Puttyboat“. Și fiindcă veni vorba, Newbegin îl amenință pe Hodgdon cu darea în judecată pentru sfertul său din susnumitele goelete, și acest caz interesant are toate șansele să fie cercetat temeinic în tribunal.

Ca om de afaceri, se bucură pe insulă de stima tuturor, deși se poate observa o oarecare reținere în a i se acorda credite pe termen lung. Pe scurt, John Newbegin a devenit un cetățean cît se poate de res-

pectabil (în măsura în care un mort poate fi socotit cetățean), și și-a anunțat intenția de a candida la viitoarele alegeri!

ÎN CONCLUZIE

Dragul meu, ți-am povestit pe scurt tot ce știam despre acest caz atît de ciudat. Dar, la urma urmei, de ce atît de ciudat ? De vreme ce am acceptat materializarea de la Chittenden, aceasta nu este decît consecința ei logică. Dacă spiritele se pot reîntoarce pe pămînt, în carne și oase, înzestrate cu toate celelalte atribute fizice ale omului, de ce nu ar rămîne pe pămînt atît cît consideră de cuviință ?

Și din orice punct de vedere aș privi problema, nu pot să nu-l consider pe John Newbegin drept pionierul unei posibile mari migrații dinspre lumea spiritelor. Barierele odată căzute, regimente întregi vor năvăli înapoi pe pămînt. Moartea își va pierde cu desăvîrșire semnificația. Și cînd mă gîndesc la tulburările ce vor rezulta în relațiile noastre sociale, la răsturnarea tuturor instituțiilor actuale, la abolirea legilor și religiilor, a principiilor economiei politice, mă simt cuprins de uimire și teamă.

Ultima călătorie a goeletei „Iuda Iscarioteanul"

— Mai înainte, pe latura dinspre pupă era scris numele „Spiridușul zburător", spuse căpitanul Trumbull Cram, da' am pus să-l radă și, după ce am cugetat, am scris în loc „Iuda Iscarioteanul".

— I-ai dat un nume cam neobișnuit, am spus eu.

— Și vasul e neobișnuit, răspunse căpitanul sorbind iarăși cîteva degete de rom de Jamaica. N-aș vrea să crezi că sînt necredincios sau lipsit de cuviință, dar să mi se scufunde corabia dacă duhul lui Iuda Iscarioteanul n-a pus stăpînire pe goeleta asta. Ce zici, Ammi ?

Tînărul ce purta numele de Ammi era așezat pe un butoi cu macrouri. Scoase tacticos dintre buze pipa de lemn negru și clătină cu gravitate din cap.

— Căpitanul, spuse Ammi, nu e nici necredincios, nici lipsit de cuviință. Ceea ce spune este mai totdeauna adevărat ; și dacă se jură pe cufundarea vasului, poți să te bizui pe ce-a zis.

Întărit de această prețuire privitoare la caracterul său, căpitanul Cram continuă :

— Îți vine să rîzi la gîndul că o goeletă are suflet? Poate vrei să spui că ai navigat mai bine de patruzeci de ani în susul și în josul coastei ăsteia și le cunoști firea și felul cum le umblă mintea ? Ei, Ammi?

— Căpitanul, explică tînărul de pe butoiul cu macrouri, a pescuit de-a lungul coastei vreme de patruzeci și șase de ani. A sărat și a pus la gheață un ocean de pești. Dacă socotește de cuviință să vorbească despre goelete, apăi știe despre ce vorbește.

— Prietene, spuse căpitanul, o goeletă are suflet la fel ca un om, doar că mai mare, și spre bine și spre

rău. Şi nu voi tăgădui că m-am rugat pentru „Iuda" în adunările de marţi şi joi, săptămînă de săptămînă, şi lună de lună. Şi nu voi tăgădui că l-am tîrît şi pe diaconul Plympton în lupta pentru izbăvirea ei. A fost în zadar, prietene ; chiar şi rugăciunile preacucernice ale diaconului s-au irosit de pomană.

M-am încumetat să întreb în ce fel şi-a dovedit acest vas ticăloşia. Povestea pe care am auzit-o a fost cea a unui diavol viclean cu trei catarge şi un tangon de trincă.

„Spiriduşul zburător" a fost primul vas cu trei catarge construit vreodată la Newaggen, dar şi ultimul. Oamenii clătinau din cap văzînd această încercare. „Nu poate ieşi nimic bun dintr-un astfel de cuter", spuneau. „E împotriva firii. Două catarge sînt destule." „Spiriduşul zburător" îşi începu cariera ticăloasă chiar din clipa naşterii sale. În loc să alunece creştineşte în elementul pentru care fusese zămislită, goeleta cu trei catarge se rupse din frînghii, căzu în noroi şi se înţepeni acolo trei săptămîni, pricinuind cheltuieli uriaşe stăpînilor ei, printre care se număra şi căpitanul Cram, care deţinea o treime în indiviziune. Oracolele din Newaggen îşi văzură confirmate prevestirile. „Două catarge sînt destule pentru a călători pe mare", spuneau ei, „cel de al treilea e propteaua diavolului."

În prima sa călătorie, „Spiriduşul zburător" a plecat din Philadelphia încărcat cu gheaţă aparţinînd în parte căpitanului Cram şi în parte avocatului Swanton — încărcătură neasigurată. Gheaţa valora în Philadelphia şase dolari tona, dar această anume gheaţă îi costase pe căpitanul Cram şi pe avocatul Swanton doar optzeci şi cinci de cenţi tona de încărcătură, inclusiv rumeguşul, şi făceau acum bucuroşi planuri de viitor. „Spiriduşul zburător" ieşi din port cu mare pompă şi apoi, deodată, se duse la fund în dreptul capului Fiddler, sub unsprezece picioare de apă sărată. N-au trebuit decît şase zile ca să-l scoată la suprafaţă şi să-l golească de apă, dar datorită unei

anumite nepotriviri de caracter între gheață și apa sărată, ce-a putut fi salvat a fost doar rumegușul.

În cursa următoare goeleta purta pe punte o încărcătură de cherestea de la St. Croix River. Era într-un fel o încărcătură sfințită, deoarece era destinată unei case de rugăciuni baptiste din New Jersey. Dacă speranțele cucernice ale navigatorilor, îmbinate cu așteptările evlavioase ale destinatarilor ar fi fost cît de cît de folos, măcar această călătorie s-ar fi sfîrșit cu bine. Dar cam la șaizeci de mile sud-est de Nantucket, „Spiridușul zburător" a întîlnit o furtună blîndă de septembrie. Ar fi trebuit s-o poată birui cu mare ușurință, dar el s-a purtat atît de scîrbavnic, încît cheresteaua bisericii s-a împrăștiat în Oceanul Atlantic pe o întindere cuprinsă între latitudinea de aproximativ 40°15' și latitudinea de aproximativ 43°50'. O lună sau două mai tîrziu, goeleta a reușit să se răstoarne cu fundul în sus sub acțiunea unei brize blînde dinspre țărm, slobozind o întreagă încărcătură de granit cioplit costisitor, adus de la carierele din Fox Island. În călătoria următoare a ieșit cu bună știință din curs, pentru a se izbi de arcul tribordului unui bric norvegian, și ca urmare a fost înscrisă pentru provocare de stricăciuni grave.

Tocmai datorită cîtorva întîmplări de acest fel căpitanul Cram a ras vechiul nume de pe pupa goeletei și a rebotezat-o „Iuda Iscarioteanul". Nu putuse găsi alt nume care să exprime mai bine disprețul său nețărmurit față de însușirile ei morale. Părea însuflețită de dorința de a face rău de dragul răului ; era un hîrdău plutitor plin de viclenie perfidă și îndărătnicie.

Un comitet de experți în navigație a studiat goeleta, dar nu i-a putut găsi, pe dinafară, nici o hibă. Coca era în regulă, corect podită și învelită și călfătuită, vergile erau din pin solid de Oregon ; era cinstit și îngrijit greată, iar pînzele fuseseră croite și cusute de un meșter cu frica lui Dumnezeu. Teoretic, ar fi trebuit să te poți încrede pe deplin în chila ei. Practic, nici vorbă de așa ceva. A naviga pe „Iuda" era ca și cum ai călări un cal cu mai multe năravuri

decît fire de păr în coadă. Făcea întotdeauna lucrul cel mai neașteptat, și se purta după așteptări numai atunci cînd socoteai că o să se poarte prost. Dacă vroiai să vii în vînt, nu mai asculta de cîrmă ; dacă doreai să întorci, rămînea ca moartă și stătea atîrnată pe loc ca sicriul lui Mahomed. A trimite un om să coboare trinca, era ca și cum ai trimite un om la moarte sigură : de obicei trinca îl prindea pe vajnicul corăbier și, după ce îl scutura cu răutate prin aer cîteva clipe, îl arunca peste bord. Tangonul nu trecea niciodată peste punte fără a sfărîma capul cuiva. În orice călătorie ar fi plecat goeleta, puteai fi sigur că în scurtă vreme se va lovi de unul din următoarele trei lucruri, și anume : un alt vas, un banc în ceață, sau fundul mării. Din ziua în care fusese lansată, adulmeca întotdeauna fără greș un fund de mare bun, cu mîl cleios. Pe vremea cea mai limpede, ceața venea pe urmele ei și o învăluia, așa cum vine nenorocirea pe urmele faptelor rele. Era îndeajuns ca ea să iasă la pescuit, pentru a alunga tot codul pînă pe coastele Irlandei. Macrourile și ceilalți pești se aflau întotdeauna acolo unde *nu* se afla „Iuda". Era cu neputință să te împotrivești ideii fixe a goeletei de a ruina pe oricine o închiria pentru transportat mărfuri. Dacă încărcătura era stivuită deasupra punții, o răsturna ; dacă încărcătura se afla între punți, se scufunda și o strica. Era ca un catîr nărăvaș care, dacă nu-și poate trînti altfel călărețul, se lasă în jos și începe să se dea de-a rostogolul. Pe scurt, goeleta „Iuda" era cunoscută de la Marblehead și pînă la Bay of Chaleur ca cel mai desăvîrșit exemplar de reavoință, ticăloșie și necinste.

După ce comandase „Iuda" vreme de cinci sau șase ani, căpitanul Cram arăta cu douăzeci de ani mai bătrîn. În zadar încercase s-o vîndă, chiar și în pierdere. Nimeni de pe coastele statelor Maine și Massachusetts, sau ale provinciilor britanice, nu ar fi primit goaleta nici măcar în dar. Credința că se afla în puterea diavolului era pe cît de înrădăcinată, pe atît de generală.

Către sfîrşitul sezonului de pescuit, sezon în care goeleta blestemată se dovedise încă şi mai păguboasă ca de obicei, stăpînii ei ţinură sfat în sala de consiliu a parohiei, într-o seară, după şedinţa lunară a enoriaşilor. Nimeni din cei rămaşi afară nu ştie exact ce s-a întîmplat, dar se zvoneşte că în răstimpul celor două ceasuri cît au stat ferecaţi aici, proprietarii ei au efectuat anumite calcule aritmetice, care au condus la rezultate grăitoare şi la o hotărîre unanimă.

În dimineaţa vinerii următoare a avut loc o încetare generală a oricărui fel de activitate în Newaggen. „Iuda Iscarioteanul", cu puntea curăţată şi vergile frecate de străluceau galben ca chihlimbarul în lumina soarelui, era trasă la chei lîngă pescăria căpitanului Cram. Încă de luni, căpitanul cu cei trei băieţi ai săi şi cu Tobias, fiul lui Andrew Jackson din Mackerel Cove, se îndeletniciseră cu încărcarea goeletei. De data aceasta încărcătura ei era cu totul neobişnuită. Era alcătuită din aproximativ un sfert de milă de zid de piatră de la hotarul păşunii de pe ţărm a căpitanului.

— Socotesc, spuse comandantul vasului văzînd cum ultimul bolovan se prăvăleşte în cala cea mare, că-s aproape două sute şi cincizeci de tone de gard de piatră la bordul goeletei.

S-au irosit nenumărate ipoteze cu privire la lestul acesta mai mult decît prisositor. Stăpînii vasului s-au ţinut însă tari sub tirul concentrat de zeflemele al satului ; au răspuns la glumă prin glumă, dar şi-au păstrat taina.

— Dacă ţineţi cu tot dinadinsul să ştiţi, iaca vă spun, rosti căpitanul. Am auzit că duc lipsă de garduri de piatră la Machias. Mă duc cu gardul meu într-acolo, să-l vînd la metru.

În dimineaţa aceea frumoasă şi însorită de vineri, în vreme ce goeleta fără de noroc era ancorată într-o parte a cheiului, arătînd atît de strălucitoare, de dichisită şi înfloritoare de parc-ar fi fost cea mai aducătoare de cîştig investiţie maritimă din lume, de partea cealaltă se afla remorcherul „Mopsul" din Portland, cu cazanele sub presiune. Sosise cu o

noapte înainte, ca răspuns la o telegramă a proprietarilor goeletei „Iuda". Dinspre țărm bătea o briză bunicică, ce promitea să se întețească odată cu înaintarea zilei.

La șapte și jumătate, goeleta se desprinse de țărm purtînd nu numai zidul ce împrejmuise pășunea căpitanului, dar și un mare număr de vecini și prieteni, printre care se numărau unii dintre cei mai de vază cetățeni din Newaggen. Curiozitatea fusese mai puternică decît frica.

— Știți cum e cu goeleta asta, fusese răspunsul căpitanului la nenumăratele cereri de a-l însoți. Dacă vă convine să riscați, urcați și fiți bineveniți!

Căpitanul își pusese în cinstea evenimentului o cămașă albă și costumul de sărbătoare. Așa cum ședea la cîrmă strigînd comenzi către fiii săi și către Tobias, fiul lui Andrew Jackson, aflat la fungă, cu oaspeții adunați în jur, era imaginea vie a respectabilității, spiritului întreprinzător și cuvioșiei ce caracterizează Newaggen Harbor. Niciodată „Iuda" nu purtase o încărcătură atît de mare. Vasul păru că dobîndește dintr-o dată simțămîntul demnității și datoriei, căci se așeză în vînt fără a se poticni, își cufundă prova voios în valuri și se înscrise pe o curbă strînsă pentru a ocoli insula Tumbler, făcînd totul cum nu se poate mai bine. Remorcherul pufăia în urma ei.

Mulțimea de pe țărm și băieții din bărci primiră cu urale această purtare neașteptat de ortodoxă și, pentru prima oară, băgară de seamă că pe latura vasului căpitanul Cram zugrăvise în litere albe, înalte de trei sau patru picioare ce-ți săreau în ochi, următoarea inscripție :

ACEASTA E GOELETA IUDA ISCARIOTEANUL
P.S. FIE-I ȚARÎNA UȘOARĂ ! !

Ceas după ceas goeleta săltă înainte în vîntul de nord-vest, ținînd cursul drept ca o săgeată. Vremea continua să fie frumoasă. Cu fiecare aruncare a lochului, căpitanul părea mai descumpănit. Opt, nouă, nouă

noduri și jumătate ! Clătină din cap și-i șopti diaconului Plympton :

— Sînt sigur că-mi clocește vreo mîrșăvie !

Dar „Iuda“ continua să mîne „Mopsul“ într-o minunată cursă de urmărire, și pe la orele două și jumătate după-amiaza, înainte ca damigeana pe care Tobias, fiul lui Andrew Jackson, o adusese de contrabandă la bord să fi fost pe trei sferturi golită, și înainte ca avocatul Swanton să fi terminat binecunoscuta sa poveste despre piciorul din lemn de plută al guvernatorului Purington, goeleta și remorcherul se aflau cam la cincizeci–șaizeci de mile de țărm.

Deodată căpitanul Cram mormăi a înțelegere. Arătă în față, către o dungă albastră, deasupra orizontului, ce trăda prezența unui banc îndepărtat de ceață.

— A mirosit-o și aleargă către ea, spuse sentențios. Cred c-a venit vremea să ne punem pe treabă.

Urmă apoi o ceremonie ciudată. Mai întîi căpitanul Cram opri goeleta și își mută toți pasagerii pe remorcher. Vîntul se schimbase către sud-est, și ceața se apropia cu iuțeală. Pînzele fluturau în vînt ; prova se ridica și cobora lin în valurile înalte. „Mopsul“ sălta în sus și în jos la o jumătate de lungime de odgon mai departe.

După ce și-a dus la bordul remorcherului invitații și echipajul, căpitanul Cram începu să pună rînduială pe puntea goeletei. Încolăci cu grijă un capăt de frînghie ce se desprinsese. Ridică chiar și aruncă peste bord dopul damigenei aduse de Tobias, fiul lui Andrew Jackson. Pe chipul său era întipărită o expresie de neobișnuită solemnitate. Oamenii de pe remorcher îi urmăreau mișcările cu sufletul la gură, dar în tăcere. Legă apoi capătul unei frînghii scurte de cîrmă și prinse celălalt capăt de o ureche a balustradei, fără a strînge nodul. A fost văzut apoi luînd o secure și dispărînd în jos pe scară. Cei de pe remorcher au auzit limpede cîteva lovituri puternice. Peste o clipă căpitanul reapăru pe covertă, se îndreptă fără șovăire spre cîrmă, întoarse goeleta în așa fel încît să-i umfle pînzele, strînse bine nodul și fixă frînghia, dînd-o

încă de cîteva ori în jurul urechii și, înțepenind astfel cîrma, sări într-o luntre și vîsli pînă la remorcher.

Lăsată în voia ei, goeleta se legănă de cîteva ori, își aruncă vreo cîteva vedre de apă peste flancurile săltărețe și porni către Atlanticul de Sud. Iar căpitanul Trumbull Cram, în picioare la prova remorcherului, ridică brațul spre a porunci tăcere, și pronunță următorul discurs de rămas bun, ce era sentință, condamnare la moarte și orație funebră, toate într-una.

— Nu voi căuta să deslușesc pricinile ce au împins-o către ticăloșie. Cunoașteți cu toții goeleta „Iuda". Poate că a avut prea multă provă, sau prea multă pupă. Poate că nemernicia unui vas stă în provă și pupă, iar destoinicia în pînze. Poate că două catarge sînt *cu adevărat* îndeajuns. Să lăsăm asta ; ce-a fost, a fost. Se duce acum către celălalt tărîm, purtînd, cu toate pînzele sus, peste două sute de tone de zid de piatră în cală și o gaură de două picioare bune în pîntece. Calea păcătosului e anevoioasă. Vedeți cum s-a liniștit ? Aceasta ar trebui să ne fie pildă și învățătură, prieteni ; există un hotar și pentru cea mai milostivă îndurare, și dacă nu... Aha ! Te îndrepți glonț către ceață, nu-i așa ? Ei bine, e ultimul tău banc de ceață. Fundul mării e primul port de care o să ai parte, goeletă blestemată ! Du-te și lua-te-ar dracu !

Această împrejurare, singura în care căpitanul Cram a fost auzit rostind astfel de cuvinte, a fost mai apoi cercetată de o comisie de disciplină a bisericii congregaționale din Newaggen ; și comisia, după ce a cîntărit bine situația în care fuseseră rostite cuvintele, a votat în unanimitate să nu se ia nici o măsură.

Între timp ceața se închisese în jurul remorcherului și goeleta „Iuda Iscarioteanul" nu mai putea fi zărită. Remorcherul făcu pe dată cale-ntoarsă și se îndreptă către casă. Vîntul umed îi înghețase pe toți pînă la oase. S-au spus cuvinte puține. Conținutul damigenei fusese de mult golit. Către sud, de la o oarecare depărtare, se auzea cînd și cînd șuieratul răgușit al unui vas oceanic cu aburi.

— Sper că cetățeanul e asigurat, spuse întunecat căpitanul ; căci „Iuda“ nu se va da la fund înainte de a-l găsi și a-l scufunda.

— Și s-a mai auzit ceva de goeleta părăsită ? am întrebat cînd căpitanul ajunsese la acest punct al povestirii.

Căpitanul m-a luat de braț și m-a condus afară din băcănie, în jos, către stînci. De-a curmezișul gurii micului golf ce se afla în spatele casei sale, blocînd intrarea către chei și pescărie, era întinsă o epavă.

— Aici zace, spuse el, arătînd către coastele înnegrite. Asta-i goeleta „Iuda“. Ți-ai închipuit că se va scufunda în apa mare, unde n-ar mai fi putut face stricăciuni ? Nu, domnule, nici dacă toate stîncile de pe coasta statului Maine ar fi fost încărcate în ea, și nici dacă fundul calei ar fi fost scos cu totul. A venit șaizeci de mile împotriva vîntului. Cînd remorcherul a sosit a doua zi dimineață, „Iuda Iscarioteanul“ zăcea aici, de-a curmezișul golfului meu, cu tangonul înfipt în fereastra bucătăriei. Crede-mă, goeletele au suflet !

Morișca zburătoare

Două lucruri ciudate îți atrăgeau atenția la mica biserică de cărămidă de pe dealul din Newaggen. Primul era faptul că pe vremuri fusese legată de pămînt, așa cum sînt unele case de pe vîrful munților. Urechi mari de oțel se puteau vedea înfipte în tăpșan, de o parte și de alta a clădirii, și de una din ele era prinsă încă și acum o za de lanț greu, ruginită. Dealul nu era înalt. O potecă abruptă cobora către golf și puteai număra șindrila de pe acoperișurile caselor vechi și pătrate. De cealaltă parte a dealului se vedea o poiană mlăștinoasă cu căpițe răzlețe de fîn sărat, acoperite cu zdrențe. Fațada bisericii ședea pavăză în calea vîntului ce bătea peste insule dinspre ocean.

Cel de al doilea lucru ciudat era morișca de vînt de pe turnul bont. Morișca era de fapt un pește mare poleit, ce se punea în mișcare la cea mai mică adiere de vînt. Botul îi tremura acum între sud-sud-est și sud-est-est.

— Întrebi de ce a fost ferecată de stîncă biserica ? repetă însoțitorul meu, diaconul și totodată căpitanul Silas Bibber. Ei bine, pricina e următoarea. Enoriașii și-au dat seama că dealul ăsta e un locaș mai bun pentru o casă de rugăciuni decît mlaștina sărată de dincolo.

Diaconul care era și căpitan se opri să dea cu o piatră într-o oaie nemernică ce scurma printre pietrele mormintelor.

— De ce avem la morișcă un pește și nu un cocoș ? continuă. Iată de ce. Fiindcă cocoșul e pasărea diavolului.

Se aplecă să ia un nou proiectil tocmai cînd oaia, care toată vremea mersese pe furiș alături de el, urmărindu-i mișcările cu ochi vicleni, se avîntă dintr-o săritură peste zidul de piatră și se pierdu pe după coama dealului.

— Animal blestemat ! exclamă diaconul care era și căpitan.

Legendele nescrise ale coastelor statului Maine sînt păstrate de o generație pe cale de a se stinge. Bărbații și femeile ce fuseseră tineri pe vremea anilor de aur ai orașelor de pe coastă — cînd nu numai Portland, și Bath și Wiscasset, și orașele dinspre răsărit, dar chiar și toate micile așezări strivite între stînci și valuri se bucurau de o prosperitate fericită, întemeiată pe spirit întreprinzător și fler comercial în probleme cum ar fi melasa de Matanzas și romul de Jamaica — erau bătrîni acum. Între orașele din Maine, și porturile Indiilor de Vest a fost și este o cale dreaptă peste ocean. Era o vreme cînd legăturile directe cu tărîmurile îndepărtate aduceau schimbări vădite și tot mai mari în viața oamenilor de pe coastă. Aceasta era de asemenea vremea cînd dreapta credință — precumpănitoare în doctrina teologică — lăsa totuși loc unor superstiții ciudate și în unele privințe caracteristice, care priveau mai cu seamă faptele răuvoitoare ale Dușmanului Omenirii.

1

Din povestirile căpitanului Silas reiese că acum vreo cincizeci de ani, preotul Purington era bastionul înaintat al credinței împotriva atacurilor diavolului asupra orașului Newaggen. Preotul avea un cuvînt greu atît în rugăciuni cît și în predici. În golf exista convingerea, împărtășită de toată lumea pe distanță de mai multe mile de ambele părți ale coastei, că nimic nu îl supără pe diavol nici pe jumătate cît discursurile de două ceasuri ale preotului Purington, care îi dădeau în vileag fără îndurare apucăturile, îi

dezvăluiau cele mai tainice uneltiri şi îi zădărniceau încercările ticăloase.

Tocmai aceste simţăminte de triumf şi mîndrie faţă de faptele de arme ale campionului lor i-au făcut pe enoriaşi să-şi dureze o biserică trainică, aşezată la vedere în vîrful dealului, şi înzestrată atît cu o clopotniţă, cît şi cu un clopot ce putea fi auzit în largul mării, cînd vîntul era prielnic, pînă în insula Ragged Tail. Preotul însuşi alesese locul şi urmărea cu înfrigurare înaintarea lucrărilor, iar în fiecare nouă cărămidă aşezată pe ziduri se afla o părticică din inima sa.

Într-o noapte cu lună, sîmbătă, la orele unsprezece şi jumătate, de îndată ce ultimul strop de poleială fusese aşternut pe frumoasa morişcă de vînt — donaţie a unui prieten necunoscut — preotul Purington urcă dealul cu gîndul de a-şi bucura ochii la priveliştea clădirii terminate. Închipuiţi-vă uimirea cu care bietul om a descoperit că biserica nu mai era acolo ! Nici tu morişcă de vînt, nici tu clopotniţă, nici tu ziduri de piatră şi tindă de lemn, nici cea mai mică urmă de temelii sau pivniţă !

Preotul începu a bate din picioare pentru a se încredinţa că e treaz, întrebîndu-se dacă nu cumva cele trei păhăruţe de grog cald cu rom, cu care fiica sa Susannah îl întărise împotriva aerului rece al nopţii, jucaseră simţurilor sale acest renghi. Îşi frecă ochii şi se uită lung la lună. Faţa rotundă a acestui corp de iluminat arăta ca de obicei. Privi satul de la poalele dealului. Binecunoscutele case în care dormeau enoriaşii săi se zăreau, toate, limpede în lumina lunii. Văzu oceanul, insulele, golful, goeletele la cheiuri, străzile. Desluşi chiar silueta singuratică a lui Peleg Trott, îndreptîndu-se pe şapte cărări către casă de la cîrciumă, ca şi cum s-ar fi războit cu un vînt potrivnic din faţă. Preotul încercă să strige după Peleg Trott, dar descoperi că vocea nu-i mai da ascultare. Totul în preajmă era aşa cum ar fi trebuit să fie, doar că biserica cea nouă dispăruse.

Uluit de această nemaipomenită întîmplare, preotul rătăci o jumătate de ceas încheiată, fără ţintă,

pe vîrful dealului. Apoi băgă de seamă că nu era singur. Un ins înalt, înfășurat într-o mantie neagră, ședea pe zidul de piatră. Străinul părea să fie spaniol sau portughez. Cu coatele proptite pe genunchi și bărbia sprijinită în palme, urmărea mișcările preotului cu vădit interes.

— Pot îndrăzni să vă întreb, spuse străinul, dacă ați pierdut ceva ?

— Domnule, răspunse preotul, sînt tare nedumerit. Am venit aici în speranța de a contempla edificiul sfînt în care trebuia să predic pentru prima oară mîine dimineață, pornind de la un text din capitolul al treisprezecelea din Apocalips. Nu mai departe de azi după-amiază se ridica chiar pe locul în care vă aflați.

— Ah, ați pierdut o biserică, spuse străinul cu nepăsare. Dar oare nu se obișnuiește prin părțile dumneavoastră ca, atunci cînd se rătăcește sau se pierde vreuna, să fie trimis pristavul cu clopotul să vestească pe toată lumea ?

În tonul vocii sale era ceva care îl făcu pe preot să-l cerceteze mai îndeaproape. Străinul cel înalt se supuse acestei investigații cu un calm desăvîrșit, răsucindu-și mustățile negre. Ochii strălucitori și siguri părură că se fac și mai strălucitori cînd preotul se uită la el.

— Ei bine, spuse în cele din urmă străinul, mă așteptam să mă recunoști.

— Cred că știu cine ești, răspunse preotul, dar nu mă tem de tine. Dacă nu mă înșel, tu ești acela care mi-a nimicit biserica.

Celălalt zîmbi și dădu din umeri.

— De vreme ce mă silești, trebuie să recunosc că mi-am îngăduit o neînsemnată îndrăzneală cu bunul dumitale. Să o nimicesc ? Nici vorbă. Am mutat-o doar de pe pămînturile mele. Ca să-ți spun drept, dealul acesta e o așezare mai veche de a mea, în care îmi petrec uneori clipele de răgaz, și mă doare s-o văd împodobită cu un edificiu atît de hidos cum este biserica voastră de cărămidă. Vei găsi întreaga clădire, pînă la ultima pernă de strană și carte de rugă-

uiuni, în pajiştea din vale ; şi dacă eşti un om de gust, vei fi de acord cu mine că noua aşezare e mult mai bună.

Preotul se uită peste coama dealului. Într-adevăr, biserica cea nouă se afla acolo, în mijlocul mlaştinii.

— Nu ştiu, spuse preotul cu hotărîre, prin ce şiretlic diavolesc ai făcut asta, dar ştiu că nu ai nici un drept legal asupra dealului. El ne-a fost dăruit de către Elijah Trufant, al cărui tată şi bunic şi-au păscut aici oile.

— Preacucernicul meu prieten, răspunse calm celălalt, pe vremea cînd Adam era copil, această colină se afla în stăpînirea familiei mele de milioane de ani. Dacă te interesează, iată actul original de proprietate.

Şi scoase de sub mantie un sul de pergament pe care îl înmînă preotului. Acesta desfăşură pergamentul şi încercă să-l citească. Literele ciudate şi destul de şterse ce acopereau pagina se făcură dintr-o dată strălucitoare ca focul şi cînd mîna preotului începu să tremure — căci a recunoscut mai apoi că într-adevăr i-a tremurat — se porniră să salte, pîrjolind pergamentul oriunde îl atingeau. Cînd încearcă să scuture foaia, hieroglifele de foc alunecară către margine, colţul se răsuci şi începu să se zbîrcească, din el se ridică un fir subţirel de fum şi întregul document fu cuprins pe loc de flăcări.

— Ce stîngăcie din partea dumitale ! spuse străinul. Dar nu are prea mare importanţă ; întîmplător, am o copie a actului.

Flutură din mînă. Aceleaşi litere de foc, dar mult mai mari, săltau acum peste întreg locul unde fusese biserica. Preotul simţi că începe să ameţească, în vreme ce ochii încercau în zadar să desluşească inscripţia blestemată. Numele proprietarului era scris acum cu litere de jeratic pe toată coama dealului. Iarba uscată luă foc, rămurelele şi tulpinile tufişurilor de afin troznèau în vîltoare şi, o clipă, străinul cel înalt fu învăluit în fum şi flăcări ce aruncau o lumină sinistră pe chipul său ameninţător. Strivi cu picioarele nefireasca vîlvătaie şi ea se stinse pe loc.

— După cum vezi, titlul meu de proprietate este pe deplin întemeiat. Cu toate acestea, nu sînt un stăpîn prea aspru. Văd că ai la inimă această așezare. Să zicem că îți dau voie să o ocupi în calitate de chiriaș, oricîtă vreme dorești. Va fi nevoie doar, așa de formă, să semnezi această mică...

— Nu, strigă preotul, acum înfuriat. Nu închei nici un fel de pact. Oricine ai fi, Belzebut în persoană, sau doar unul dintre diavolii săi mai mici, așa-zisul tău drept e o minciună, actul tău de jeratic un fals, și te voi înfrunta, pe tine și toate uneltirile tale, în predica ce-o voi ține mîine dimineață în biserica aceea de cărămidă, oriunde s-ar afla — pe deal sau în mlaștină — și chiar dacă între timp ai muta-o pe căi necurate în fundul unui hău.

— Va fi o cinste pentru mine să-ți ascult cuvîntarea, răspunse străinul cu un rînjet batjocoritor.

Cînd preotul ajunse acasă, fiica sa Susannah îi ascultă povestea, îi mai dădu un pahar de grog fierbinte cu rom, îl înveli cu grijă și apoi trimise slujnica pînă la celălalt capăt al satului, cu instrucțiunea să-l trezească și să-l aducă într-acolo pe Peletiah Jackson, secund pe bricul „Sister Sal“.

II

După ce bătuse toate ulițele micii așezări, navigînd în cercuri largi prin nenumărate pășuni fără a acosta, Peleg Trott se trezi cam peste o oră după miezul nopții la jumătatea cărării ce ducea pe deal, cu marea învolburată în spate și tot fără vînt din față. Se așeză pe un bolovan să-și mai tragă sufletul.

— Peleg ! răcni către sine însuși, iar ai bă-ut !

— Îhî, căp'tane Trott, am ! își răspunse. Dă jos scînd'ra să mă u'c și io pă vas.

— E la picioa'ele ta'e, Peleg.

— Cum fu drumu', căp'tane Trott ?

— Rău. Mai mult 'ndărăt dăcît 'nainte. Vîntu'...

— Dă-l dracu' dă vînt !

— S-tr'ești, Peleg. Țin'-tu cîrma a-șa d'ept pîn' răsare luna ș-apoi cotește și zvîrle anco'a la bisear'că, să văz ce zice mo'ișca.

— S-tr'ești, căp'tane Trott.

Și cei doi, Peleg și Trott, din nou doar unul, își reluară anevoioasa călătorie pînă sus pe deal.

În vîrful dealului, Trott se lovi de același lucru nemaipomenit care îl uimise și pe preot cu vreo orădouă mai devreme. Casa de rugăciuni nu mai era !

— Să mă ia dracu' dacă n-a rupt-o vîntu' din 'maraj, bolborosi.

După ce cercetă cu grijă orizontul de toate părțile, mai spuse :

— Să mă 'sărezi și să mă pui la vînt dacă nu-i colo-n mocirlă.

Peleg întoarse situația atent pe toate fețele. În nici una din peregrinările sale nocturne, nu întîlnise ceva atît de neobișnuit. Interesul său spiritual pentru noul edificiu era de așteptat să fie mai mic decît al oricărui locuitor din golf, de vreme ce nu se ducea niciodată la slujbă. Dar transportase de la Wiscasset mai mult încărcături de cărămizi pentru biserică în celebrul său „clipper în patru colțuri", șlepul „Dandelion", și interesul pentru felul în care înainta lucrarea îi fusese puternic stîrnit de o întîmplare petrecută cu cîteva săptămîni înaintea nopții de care vorbeam.

Într-o după-amiază, un om înalt și oacheș, purtînd o pelerină de prin alte părți, ședea pe țărm la Wiscasset, urmărindu-l pe Peleg cum aruncă întruna cărămizi în burta încăpătoare a vasului „Dandelion".

— Ce se clădește ? întrebă străinul într-o englezească desăvîrșită.

— Bisear'că, răspunse Peleg.

— Ortodoxă ?

— Nu. Bisear'ca lu' Purin'ton din N'Waggen, răspunse scurt Peleg.

— Aha ! spuse omul de pe țărm. Am auzit de acest distins slujitor al bisericii. Sînt bucuros că își clădește o casă nouă de rugăciuni. Are tot ce-i trebuie ?

Peleg era gata să spună „da“, căci ultima încărcătură de cărămizi și celelalte materiale erau acum în cală. Dar ochii i se opriră din întîmplare pe turnul bisericii din Wiscasset și îi veni o idee.

— Dac-ați vrea să dați ceva, spuse, lipsește o pas're ca aia, pentru morișcă.

Misteriosul binefăcător zîmbi.

— Am să vă trimit o pasăre, spuse.

În scurtă vreme sosi cu goeleta de la Portland un cocoș frumos de lemn, împachetat cu grijă și gata de a fi suit sus și poleit. Povestea lui Peleg fusese primită cu oarecare neîncredere la Newaggen, dar acum se trezi eroul zilei. Iscusința i-a fost îndelung comentată de către diaconii bisericii, care îi dăruiră o jumătate de butoiaș de rom de Medford. Cînd cocoșul ajunse sus, jumătatea de butoiaș era goală iar Peleg era plin ochi de rom și entuziasm teologic.

Iată, casa de rugăciuni se află acolo, la mai mult de un sfert de milă de propriile ei temelii. Iată și binecunoscutul cocoș — mîndria și fala lui Peleg — strălucind limpede în lumina lunii. Dar ce vrajă ciudată cuprinsese lumea în astă-noapte ? Privind cu atenție pasărea, lui Peleg i se păru că e neobișnuit de mare. Deși nu bătea vîntul, ea se porni să se rotească cu iuțeală. Peleg auzi deslușit un croncănit prelung și cocoșul poleit își flutură aripile ca și cum ar fi încercat să se ridice în văzduh. Și într-adevăr se ridică, ducînd cu el casa de rugăciuni. Biserica se legăna, iar clopotul bătea trist, și se tot ridicau, pînă cînd zidurile de cărămidă acoperiră aproape cu totul luna. Apoi cocoșul și prada sa o porniră iarăși lin către pămînt, plutind o clipă deasupra apelor golfului, și în cele din urmă se așezară, nu în pajiște, ci pe vîrful dealului, la nici doisprezece iarzi de locul unde ședea Peleg, cu genunchii tremurînd, dinții clănțănind, și inima bătînd darabana ca o mare cu valuri dese pe fundul plat al vasului „Dandelion“.

— Poți să mă tai, să mă sărezi și să m-afumi ! izbucni marinarul cînd își reveni în parte din uluire. Mi-s Peleg Trott, stăpîn pe-a opta parte și comandant pe șlepul „Dandelion“ ; că n-oi fi vr'un calcan

chior, sau vr'un chefal ţicnit, sau vr'un nemernic de cod.

Şi aşa se făcu că oamenii din Newaggen Harbor avură veşti, mai mult sau mai puţin demne de crezare, cu privire la cele petrecute în acea noapte pe teritoriul litigios, între clipa cînd a plecat preotul Purington şi clipa cînd a sosit armata salvării, condusă de Susannah şi Peletiah Jackson.

III

Cînd povestea oarecum fără şir a lui Peleg se termină, fata preotului se întoarse către secundul de pe „Sister Sal".

— Peletiah, spuse ea, ce e de făcut ?

— Părerea mea, spuse diaconul Trufant, este că duşmanul are de gînd să-l răpească pe părinte şi pe toţi enoriaşii. E făţarnic şi plin de viclenie.

Peletiah Jackson nu se pricepea la teologie, dar era un tînăr întreprinzător şi o iubea pe Susannah. Îşi luă haina şi spuse :

— Părerea mea este că, dacă retezăm catargul principal, nava are să biruie orice furtună trimisă de diavol. Să aducă cineva o secure.

În zece minute capul lui Peletiah Jackson răzbătea printr-o fereastră aflată deasupra platformei clopotelor. Două clipe mai tîrziu era agăţat de unul din cele patru turnuleţe care înconjurau baza clopotniţei. Apoi aruncă grabnic un laţ cu nod marinăresc în jurul turlei groase, mult deasupra capului său. Povestea căţărării sale constituie episodul cel mai eroic din analele oraşului Newaggen. Un nor negru ameninţa să acopere luna. Spectatorii emoţionaţi urmăreau de jos, cu răsuflarea tăiată, înaintarea înceată a secundului către vîrful clopotniţei. Dacă are să-i alunece mîna ? Dacă laţul are să se desfacă ? Dacă luna va fi acoperită de nor ?

— Ar fi şi mai rău, îşi dădu cu părerea Peleg Trott, dacă taman acum i s-ar năzări cocoşului să zboare.

Iar Peletiah urca, mînă după mînă, pînă cînd brațele și apoi picioarele atinseră turla. Acum începu să se tîrască în sus cu îndemînarea unei maimuțe. Capul liber al frînghiei fu aruncat chiar în jurul vîrfului clopotniței și, cît ai zice pește, Peletiah, așezat bine într-o buclă, izbea cu putere în lemnăria de sub bila poleită pe care era cocoțat cocoșul blestemat.

Loviturile securii răsunau în aerul liniștit al nopții. Jos, în așezarea din golf, se deschiseseră ferestrele și apăruseră capete împodobite cu scufii de noapte. Domnea o zarvă de iad. Capătul norului acoperi luna și silueta lui Peletiah se deslușea cu greu ; doar cînd și cînd, cîte un fulger lumina cocoșul și pe vajnicul flăcău. Loviturile de secure încetară. Începuse să plouă și să bată vîntul. Loviturile de secure se auziră din nou. Oamenii se strînseră unii într-alții.

— Părerea mea, spuse diaconul Trufant, este că dușmanul va sosi de îndată într-un car de foc și...

O bubuitură de tunet întrerupse dezvoltarea ideii. Poc, poc, poc, poc, făcea securea, parcă mai înciudată acum. Din nou un fulger scînteietor — de s-ar prăbuși odată morișca ! Peleg Trott șopti, pătruns de înfricoșare, că zărise cum cocoșul bătea din aripi, ca și cum s-ar fi pregătit de un nou zbor, cu biserică și cu Peletiah cu tot. În acea clipă furtuna izbucni cu toată puterea. O lumină orbitoare, un bubuit asurzitor, o lovitură de trăznet, la care se adăugă un uragan ce cutremură biserica și tot dealul, un urlet sălbatic sus, deasupra capetelor, pe jumătate strigăt omenesc de triumf, pe jumătate țipăt de cocoș, și cu o troznitură cumplită ceva semănînd a minge de foc căzu la pămînt, la mai puțin de doisprezece yarzi de obștea înfricoșată, strînsă lîngă portalul bisericii.

O clipă mai tîrziu, Peletiah coborî în grabă pe frînghie, ud pînă la piele. Susannah își încolăci brațele în jurul gîtului lui și îi dădu o sărutare atît de răsunătoare, încît acoperi chiar vuietul elementelor naturii.

A doua zi de dimineață scotociră tot dealul în căutarea vreunei urme a moriștii. Nici o așchie de lemn, nici o fărîmă de poleială nu au fost vreodată descoperite, dar pe stîncă, în apropierea locului unde căzuse mingea de foc, găsiră un semn ca acesta, săpat adînc în granit :

În punctul cel mai înalt al insulei Ragged Tail, la șapte mile în largul mării, localnicii îți arată și astăzi o altă urmă, ca de picior, la fel de adînc săpată în piatră. Este întru totul asemănătoare cu prima, și e îndreptată în aceeași direcție. Demonologii din partea locului sînt de părere că aceste două urme, luate împreună, ar indica un salt de pe uscat pînă pe insulă, o plecare grăbită din acest ultim loc și — cine știe ? — fie un ultim zbor în înaltul cerului, fie o cufundare desperată în adîncurile cele mai întunecate ale Oceanului Atlantic.

Corabia legendară

O POVESTE DIN ZILELE DE ÎNCEPUTURI ALE COLONIEI DIN NEW HAVEN

O înflorire neașteptată și aducătoare de bani a activității firmei noastre a impus achiziționarea grabnică a unui teren. Asociații mei m-au solicitat să negociez cumpărarea cîtorva acri pe lîngă New Haven, și am început să fac pe dată demersurile necesare. Tratativele au suferit întîrziere datorită unui pasaj neciteț dintr-un vechi act, care făcea, dealtfel, imposibilă obținerea unui titlu de proprietate în perfectă regulă. Eram pe cale să renunț la încercarea de a cumpăra terenul, cînd mi-am amintit că un bun cunoscut de al meu era în măsură să-mi dea informația ce nu putea fi descifrată pe act. Acest prieten, [illegible] profesor la colegiu, și se bucura de mare faimă [illegible] vățător și cercetător înflăcărat al epocii colon[illegible] orașului.

L-am găsit în biblioteca sa și, fără a sta în cumpănă, mi-a dat informația de care aveam nevoie și mi-a indicat unde pot găsi dovezile legale pentru titlul inatacabil pe care-l doream. Am fost impresionat de precizia cunoștințelor sale, de promptitudinea cu care îi veneau în minte atunci cînd avea nevoie de ele și m-am încumetat să-i spun că dobîndirea unui volum atît de mare de nume și fapte trebuie să-i fi cerut un efort uriaș. Spre surprinderea mea mi-a răspuns că mă înșelam, adevărul fiind că stăpînește cu ușurință astfel de date faptice. Eforturile mari de gîndire îi erau cerute de procesele de analiză și comparare, necesare pentru a separa adevărul de pleava și rugina tradiției și mărturiilor, și de raționamentele impuse de urmărirea corectă a înlăn-

ţuirilor cauzale pînă la rezultatele lor finale care, strînse laolaltă, reconstituie un eveniment istoric aşa cum s-a petrecut în realitate.

— De pildă, spuse, am aici un document care îmi va cere o muncă nespus de grea, pentru a despărţi adevărul de neadevăr.

Băgasem de seamă că pe masă se afla un sul de manuscrise. Pe aceeaşi masă erau aruncate în neorînduială cărţulii, documente, cărţi vechi şi roase de carii, şi nu ştiu de ce atenţia îmi fusese atrasă în mod deosebit tocmai de acest sul de hîrtii. Era vădit un manuscris vechi. Hîrtia avea vergi şi nu era liniată ca cea care se folosea acum un veac sau mai bine ; dacă fusese cîndva albă, anii o îngălbeniseră, un galben blînd, de piele de căprioară, iar grija cu care o mînui mai apoi prietenul meu arăta cît îi era de fragilă fibra. Ştiam că se referea la acest sul de manuscrise vechi şi, aşa cum mă aşteptam, îl luă de pe masă.

— Am aici, continuă el, o povestire veche şi remarcabilă, pe care am găsit-o printre nişte lucruri [illegible]cate într-o mansardă, unde zăcuse mai bine de [illegible] de ani. Este relatarea unei întîmplări stranii, [illegible]eşti, despre care auzisem din legende, şi care este întîmplător menţionată în *Marginalia* lui Mather. Am considerat-o din totdeauna ca nedemnă de a fi luată în serios, socotind fie că tradiţia orală existentă nu are nici o bază, fie că îşi trage izvorul din halucinaţia unui creier zdruncinat. Acum însă dispun de o relatare pe care nu o pot trece cu vederea. A fost scrisă de un preot deosebit de cucernic, un om care nu ar fi putut rosti neadevăruri, nici măcar în glumă, şi el afirmă că a fost aproape martorul vizual al celor povestite. Cum aş putea în aceste condiţii să resping documentul ? Chiar şi un istoric s-ar declara satisfăcut de dovezile aduse în sprijinul ipoteticei întîmplări. Este manuscrisul autentic al unui om despre care ştiu că a trăit, şi nu o relatare din auzite. De vreme ce dăm crezare tuturor documente-

lor din trecut, trebuie să îl acceptăm și pe acesta. Nu cunosc vreun fapt istoric confirmat care să aibă o bază mai solidă ca cea pe care o oferă acest document în sprijinul uluitorului fenomen pe care îl descrie.

Mărturisesc, continuă profesorul cu oarecare însuflețire în glas, că nu mi-a fost dat să rezolv pînă acum o problemă atît de spinoasă ca cea prezentată în manuscris. Ca istoric sînt nevoit să accept ca adevărate cele ce citesc aici, în timp ce ca specialist în științele exacte nu mă pot împiedica să nu consider documentul ca o cît se poate de neverosimilă și improbabilă exagerare. Dacă s-ar bizui doar pe mărturia unei singure persoane, ar putea fi cu ușurință respinsă și calificată drept divagația sau alienarea unei minți bolnave, simptome la care erau puternic predispuși, datorită austerității puritane, nenumărați oameni ai acelor vremuri. Sînt însă confruntat cu afirmația celui care scrie, cît și cu confirmarea de netăgăduit a acestei afirmații, și anume că nu a fost decît unul dintre numeroși alți martori. Este, într-adevăr, o problemă interesantă, și dificultatea de a împăca o mărturie ce trebuie acceptată ca adevăr istoric cu faptul că sînt nevoit să o neg ca posibilitate fizică, o face încă și mai fascinantă.

Profesorul observase, fără îndoială, că trezise în mine un deosebit interes, și lucrul acesta îi făcea plăcere. Într-adevăr, nu m-am străduit să i-l ascund și i-am spus că aș fi fericit să aud povestea care îl pusese într-o asemenea încurcătură. Ca urmare, desfășură pe dată manuscrisul.

— Se pare, spuse, că a fost scris de reverendul doctor Prentice, și anume în anul 1680. Bănuiesc că este o scrisoare către un prieten, cu toate că ravagiile timpului au făcut cu neputință de citit primele propoziții. Avînd și alte manuscrise ale clericului — cîteva predici — am fost în măsură să fac comparații și am putut stabili că scrisul este același în toate. Nu o voi citi în întregime, și voi adapta o parte din text, căci este scris în stilul rigid, pompos, al acelor vre-

muri, iar multe dintre cuvintele folosite sînt astăzi învechite.

„În anul 1646, meseriașii și negutătorii avură de trecut prin încercări grele, cum nu mai cunoscuseră nici chiar în zilele de început ale așezării coloniei din New Haven. Corăbiile zăceau nefolosite în golf, negoțul cu celelalte colonii lîncezea și, cum coloniștii din New Haven erau mai curînd obișnuiți cu negoțul decît cu agricultura, nu reușeau să se descurce nici măcar în ceea ce privea strictul necesar pentru a supraviețui. De n-ar fi fost forța de caracter și hotărîrea unora dintre oamenii de aici, existența însăși a coloniei s-ar fi aflat în pericol, căci mulți se hotărîseră să plece, unii chiar făcînd demersuri pentru a emigra în Irlanda. Un neam mai puțin curajos și stăruitor ar fi pierit. În ultimă instanță, s-au hotărît să construiască o corabie, destul de mare ca să poată trece oceanul, să o încarce cu mărfuri și să o trimită către Anglia, în speranța că pierderile de pînă atunci vor fi redobîndite prin dezvoltarea negoțului cu patria-mumă. Cu mari sacrificii au construit nava în colonia de la Rhode Island.

Înghețul închisese rîurile mai mici și pămîntul era acoperit de zăpadă cînd corabia pătrunse în portul New Haven. Mare fu bucuria oamenilor cînd o văzură ; iar cele 150 de tone ce-i măsurau mărimea stîrniră uimire, căci în portul lor nu mai intrase pînă atunci niciodată o corabie atît de uriașă. Cu toate pînzele sus și arborînd marele pavoaz, se apropie de locul de ancorare cu grație și iuțeală, spre încîntarea celor ce se adunaseră pe țărm să o întîmpine. Curajul oamenilor renăscu la vederea ei și spuseră :

— Va fi iarăși belșug și ne vom spori, cu voia Domnului, averile."

Căpitanul corăbiei, domnul Lamberton, părea însă destul de posomorît, și doctorul Prentice menționează că Lamberton i-ar fi spus în taină că, deși corabia era minunat construită și putea atinge o viteză bunicică, era cu toate acestea atît de netrebnică — înțelegînd prin aceasta înclinarea spre ruliu în ape neprielnice —

încît se temea că va băga în mormînt pe toţi cei ce vor călători cu ea. El nu-şi împărtăşi însă îndoielile nimănui altcuiva. Corabia fu încărcată şi gata de plecare la începutul lunii ianuarie 1647.

Frigul ce domnise vreme de cinci zile şi nopţi înaintea clipei stabilite pentru plecarea spre Londra fu nespus de aprig, cum nu se mai pomenise pînă atunci. Trebuie să fi fost mult sub zero grade, căci apa sărată îngheţase pînă departe în larg şi corabia era prinsă în gheaţă, ca ţintuită de nenumărate ancore. Oamenii de prin acele meleaguri nu obişnuiau să trîndăvească, aşa încît, cu neasemuită hărnicie, tăiară în gheaţă un canal lat de patruzeci de picioare şi lung de cinci mile, pînă la apele libere de dincolo de strîmtoare. Corabia îngheţase cu prova îndreptată spre ţărm, şi fură nevoiţi să o remorcheze în larg cu pupa înainte, ceea ce era socotit un semn prost.

Căpitanul Lamberton era de părere că marea şi puterile vrăjmaşe ce se înfruntă pentru stăpînirea ei, puteri înclinate către capricii şi nazuri, vor fi fără îndoială tare nemulţumite, luînd drept jignire faptul că o corabie intră în apă cu pupa înainte. Iar un bătrîn marinar spunea oricui vroia să-l asculte că o corabie care pleacă cu pupa înainte se reîntoarce întotdeauna tot cu pupa înainte — cu alte cuvinte nu se mai reîntoarce niciodată în portul din care a plecat.

— Vei băga de seamă, spuse profesorul, părăsind pentru o clipă manuscrisul, că în aceste prevestiri nefaste se pot desluşi urme ale concepţiei mitologice asupra misterelor mării, de care toţi marinarii sînt mai mult sau mai puţin molipsiţi chiar şi în ziua de astăzi. Sînt mai ales impresionat de modul cum au acţionat aceşti colonişti. Crezînd în predestinare în problemele spirituale, viaţa lor lumească se conforma mai mult sau mai puţin aceleiaşi credinţe. Aşa încît, în pofida acestor semne prevestitoare de rău, nici nu s-au gîndit să întîrzie lucrurile. Îşi fixaseră o dată pentru plecarea corăbiei, şi aveau de gînd s-o respecte. Acest simţămînt a fost exprimat de însuşi reverendul Davenport, un om deosebit de cucernic, aşa

cum relatează cel ce scrie. Cînd corabia a început să alunece ușor pe ape, reverendul Davenport a rostit următoarele cuvinte :

„Doamne, dacă dorința Ta este ca acești prieteni ai noștri să-și găsească moartea în adîncul mării, ei sînt ai Tăi. Mîntuiește-i."

Niște oameni mai puțin aflați sub dominația credinței lor religioase n-ar fi plecat niciodată în larg fără a fi încercat să înduplece, într-un fel sau altul, puterile răufăcătoare despre care aceste prevestiri păreau a spune că vor birui. Se adunaseră pe gheață toți oamenii din colonie, cu excepția celor bolnavi și schilozi, poate opt sute pînă la o mie de suflete. Pe vasul care pleca se aflau prietenii și rudele lor. Cuvintele de rămas bun fură spuse fără tristețe, dar și fără bucurie. Reținerea, înăbușirea, aș putea spune chiar înghețarea oricărei emoții, era regula de viață a acestor oameni, și din unele expresii folosite în relatare deduc că n-a fost nicicînd un rămas bun mai oficial, mai puțin demonstrativ. Cînd vasul ajunse la apele adînci și în clipa cînd una dintre pînzele mari începea să se umfle în vînt, oamenii căzură, ca dintr-o singură pornire, cu toții în genunchi pe gheață și se rugară. Corabia se afla la cinci mile depărtare. Văzduhul era limpezit de frig și vasul se putea vedea deslușit ; și în timp ce oamenii se rugau cu ochii deschiși și ațintiți asupra corăbiei ce se îndepărta, aceasta dispăru dintr-o dată, pierind atît de repede de-ai fi crezut că i s-a desprins fundul și s-a scufundat pe loc.

„Da", se spune mai departe pe pergament, „încă și mai repede, căci în timp ce cu o clipă mai înainte ochii tuturora erau ațintiți asupra corăbiei, în clipa următoare, cît ai bate din palme, ea nu mai era. Ne-am ridicat, am privit cu luare aminte către locul, acum gol, unde o văzusem ultima oară și ne-am întors cu uimire unii către alții. Și totuși, în clipa următoare, ea se dezvălui iarăși ca mai înainte privirilor noastre, și am urmărit-o pînă cînd a dispărut după pragul de pămînt ce mărginește portul către

răsărit. Aşa că ne-am împrăştiat, minunîndu-ne de această ciudată întîmplare, al cărei înţeles ne era ascuns. Erau unii care credeau că aceasta ar însemna că, aşa cum dispăruse doar ca să reapară, tot aşa ni se va arăta, dintr-o dată, la reîntoarcerea din călătorie. Dar erau şi alţii, mulţi, care credeau că, deşi o vom revedea, vederea ei va fi doar una fugară. Şi cu smerită supunere faţă de voinţa Domnului, oamenii se întoarseră acasă."

— În toate acestea se poate vedea, spuse profesorul punînd din nou manuscrisul pe masă, o împletire inexplicabilă de nădejde şi fatalism care a fost, îmi închipui, una dintre stările de spirit inevitabile ale acestor oameni austeri şi profund religioşi. Faptul însuşi al dispariţiei neaşteptate şi al reapariţiei corăbiei ar putea fi probabil explicat prin cauze simple şi naturale, dar nu şi fenomenul descris mai departe. În ordinea firească a lucrurilor, ar fi fost de aşteptat ca, după scurgerea a trei luni, coloniştii să primească cît de cît veşti despre corabia lor. Nu au primit, totuşi, nimic. Corăbiile care au plecat din Anglia în martie, aprilie, mai, şi chiar iunie, nu au adus nici un cuvînt despre sosirea ei. Încordarea lor nu putea fi alinată decît într-un singur fel. Şi pot afirma, fără vreo altă dovadă, că şi-au găsit alinarea acolo unde credeau că o găsesc întotdeauna, şi anume în rugăciune. Aş spune, de asemenea, fără a mă teme că greşesc, că nu au cerut în rugăciunile lor ca inevitabilul să fie înlăturat, ci s-au rugat pur şi simplu să li se îngăduie să primească cu supunere tot ceea ce le era hărăzit. Sînt îndreptăţit a face aceste afirmaţii, deoarece găsesc referiri în acest sens în manuscris.

Şi profesorul reluă citirea pergamentului :

„Faptul că dăduseră greş în a afla de soarta corăbiei lor îi îndemnă pe aceşti oameni preacucernici către rugăciune, atît laolaltă cît şi în parte, şi ei se rugară ca Domnul — dacă aceasta a fi voia Sa —

să le destăinuiască ce făcuse cu prietenii lor şi să-i pregătească pentru a primi cu supunere voinţa Sa divină."

— Dintre toate relatările pe care le avem cu privire la rugăciune, spuse profesorul, nici una nu se ridică la înălţimea acesteia. Cuprinde în ea tomuri de istorie. Pe baza acestui simplu text, etnologul şi istoricul ar putea reconstitui întreaga poveste a unui neam. Observă partea ei omenească, anume apăsarea cumplită a nesiguranţei, şi partea de credinţă religioasă — supunere şi totodată încredere că ruga va fi ascultată.

Aceşti oameni aveau, pare-se, convingerea că o rugăciune atît de fierbinte ca a lor nu putea să se irosească. După ce reproduce rugăciunea, reverendul doctor Prentice îşi continuă povestirea cu o relatare a ceea ce a urmat, ca şi cum acesta ar fi fost răspunsul aşteptat de colonişti. Scrisul lui are acea pregnanţă şi precizie a detaliului — firească la martorul ocular — ce constituie o dovadă de netăgăduit a adevărului spuselor sale. Îmi închipui că la o zi sau două după rugăciune s-a produs „manifestarea". Dinspre nord-vest s-a ridicat o furtună puternică, acea mînie a elementelor naturii ce premerge uneori în acele regiuni stihia. Se pare că a fost luată drept o prevestire a manifestării care a urmat. După ce a trecut, atmosfera a rămas neobişnuit de limpede. Cu un ceas înaintea apusului, veni şi răsplata încrederii în pronie. În depărtare, acolo unde abia se desluşesc ţărmurile de la Long Island, un om zări o corabie şi se grăbi să-i anunţe pe colonişti. Se adunară pe ţărm şi văzură o corabie cu toate pînzele sus, cu frînghiile încordate de vînt şi coca aplecată într-o parte de apăsarea pe catarge a vîntului şi de iuţeala cu care o ducea.

„E corabia noastră", strigară, „Domnul fie binecuvîntat, căci ne-a auzit ruga şi a ascultat-o."

Şi totuşi, în vreme ce o vedeau luptîndu-se cu vîntul şi alunecînd pe cît se părea cu o iuţeală încît ar fi trebuit să ajungă la ei nu mai tîrziu de un ceas,

băgară totodată de seamă că nu înainta. Astfel nu conteni să li se arate vreme de o jumătate de ceas. Cînd încă mai erau uluiți de nedumerire, văzură că dintr-odată corabia se apropiase și venea cu ceea ce părea o grabă nesocotită și o îndrăzneală nesăbuită — căci se afla în șenal, și acesta era îngust și adînc, abia cît să îngăduie trecerea, și doar cu mare îndemînare, a unei corăbii de mărimea ei. Copiii țipau : „Ce corabie îndrăzneață !", dar cei vîrstnici erau cuprinși de teama de a nu se înțepeni în apa mică sau de a se izbi de țărm. Făcură, ca urmare, semne de luare aminte. Dar pe covertă nu putură zări pe nimeni.

În cele din urmă le atrase privirea ceva ce nu luaseră în seamă datorită înfrigurării. Portul e îndreptat către miazăzi, și șenalul însuși merge drept de la miazănoapte către miazăzi. Corabia se îndrepta spre ei cu mare iuțeală, cu toate pînzele întinse de suflarea fără preget a vîntului ce părea să vină ca o furtună dinspre sud ; dar vîntul bătea de la nord. Și astfel, deși avea cursul către nord, o văzură alergînd nemijlocit împotriva vîntului. Și știură că vor fi martorii unor întîmplări neobișnuite. Cînd ajunse atît de aproape încît ai fi putut arunca cu ușurință o piatră la bord, putură vedea amănuntele mai neînsemnate — niturile, ancora și lanțurile, prinderile frînghiilor mai mici și freamătul ritmic al steagului ca o panglică, ce flutura în bătaia vîntului. Și tot nu văzură nici un om la bord.

Coloniștii așteptară cu resemnare orice alte lucruri ce mai aveau să le fie hărăzite. Deodată, și tocmai cînd părea că ajunsese la ei, gabia mare fu ruptă de vînt, tot atît de tăcut ca și cum s-ar fi destrămat un nor, și rămase atîrnată în întinzătoare. Apoi se rupse gabia arborelui artimon, pricinuind nenumărate stricăciuni. Și apoi, ca lovite de cel mai cumplit uragan, toate catargele se prăbușiră pe punte, ca frînte din rădăcină de un vînt ce ar fi suflat fără încetare în cercuri. Pînzele se rupseră în fîșii subțiri și porniră a se zvîrcoli ca șerpii prin aer, în vreme ce odgoanele se smulgeau din legături, se destrămau în bucățele și erau suflate, tăcut, pe punți. Curînd coca începu să

se aplece într-o parte și în cele din urmă, ridicată de un val uriaș, se prăbuși în adînc. Apoi un nor de fum se lăsă chiar pe locul acela, ca și cum ar fi căzut o perdea din înaltul cerului, și cînd, după o clipă, dispăru, marea era netedă și nu se mai vedea nimic. Oamenii rămaseră încredințați că acesta fusese felul în care Atotputernicul îi înștiințase de sfîrșitul cumplit al corăbiei lor și Îi mulțumiră încă o dată că le ascultase ruga. Iar reverendul doctor Davenport declară în fața obștii că : „Domnul s-a îndurat de noi și, pentru alinarea sufletelor noastre aflate în suferință, ne-a trimis această dezvăluire a felului cum pronia cerească s-a milostivit de cei pentru care ne-am rugat atît de fierbinte și fără preget."

— Îți dai seama, spuse profesorul punînd cu grijă deoparte manuscrisul, ce problemă neobișnuită se pune în fața mea. Dacă accept ca adevărate dovezile scrise, trebuie să o accept și pe aceasta ; și totuși, știința mă învață că legile naturii nu pot fi încălcate — nici acum, nici altădată. Unde este adevărul ?

Umbra ce apăsa asupra gemenilor Fancher

King Street e numele şoselei ce şerpuieşte în jurul vîrfului crestei impunătoare de la hotarul de sud-est al comitatului Westchester. Ea se încovoaie şi unduieşte, mlădiindu-se după rotunjimile dealului şi, tot abătîndu-se cînd către dreapta, cînd către stînga, îngăduie ochiului să admire minunata privelişte a apelor îndepărtate ale oceanului şi colinele învăluite de ceaţă albăstruie din Long Island. E o şosea falnică, largă — căci în vremea colonizării, cînd a fost construită, oamenii erau darnici cu pămîntul lor — străjuită de o parte şi de alta de ulmi pletoşi şi ici-colo de cîte un stejar noduros. Servea nu numai primei sale meniri — aceea de legătură între rada portului şi valea mănoasă dinspre nord, ci în anumite locuri era şi hotar ; aşa încît dacă un călăreţ venind de la White Plains către mare s-ar fi întîlnit cu un altul mergînd către nord, unul abătîndu-se spre dreapta şi celălalt ţinînd stînga pentru a înlesni trecerea, primul s-ar fi aflat la marginea cea mai de răsărit a statului New York, iar celălalt la capătul pintenului celui mai de apus al statului Connecticut. Există un loc, cam la şase mile de mare, unde drumul face un cot maiestuos de la răsărit la apus, dezvăluind panorama grandioasă a mării, către răsărit pînă la crestele ce mărginesc Huntington Bay, către apus pînă acolo unde apele par a fi brusc zăgăzuite de posomorîtul Fort Schuyler ; şi totul se închide, ca prin contrast, cu privelişte a depărtată a stîncilor zdrenţuite din Connecticut. În dreptul acestui cot, în mijlocul

unui cîmp mohorît şi pustiu, ascuns în spatele unui petic de pădure, se află ruinele posomorîte ale unei case. Pare atît de şubredă şi roasă de vreme şi lipsă de îngrijire, încît e de mirare că nu a răsturnat-o de mult vîntul. Cu toate acestea, ea s-a împotrivit furtunilor şi singurătăţii mai bine de o sută de ani, şi cînd în cele din urmă se va prăbuşi, va fi ca o destrămare bruscă în elemente alcătuitoare. Acum părea hîrca unei fiinţe demult pierite. Găurile mari rînjite, tivite cu şindrilă cafenie şi zdrenţuită ca nişte ochi cu gene neţesălate, fuseseră cîndva ferestre; şi dedesubt o deschidere căscată ca o peşteră, mărginită de bîrne putrede şi subţiate, prinse cu cuie îndoite şi ruginite, arăta locul unde fusese pe vremuri o uşă grea de stejar, prăbuşită acum pe treptele de piatră, ce nu vădeau alt semn de bătrîneţe în afara hainei de muşchi verzui.

Ori de cîte ori trecea pe deasupra acestor ruine vîntul, părea că geme, iar noaptea strigătul cucuvelelor trezea ecouri ale unor vremi de mult apuse, căci de mai bine de o sută de ani nu se mai auzise nici un sunet în cuprinsul acestor ziduri, în afara scîrţîielilor şi huruiturilor tainice ce însoţesc strădania forţelor naturii atunci cînd distrug ceea ce omul a zidit şi apoi a lăsat să piară, şi a ciripitului sau a ţipătului fără frică al păsărilor care iau în stăpînire locurile părăsite de oameni. Dar oare de ce o casă atît de frumoasă şi de plăcută, cum va fi fost aceasta cîndva, şi ar fi putut iarăşi să fie, se părăginise astfel, ca lovită de molimă? Nimeni nu mai e în viaţă să spună. Nu au fost oare aceleaşi înrîuriri insesizabile care au învăluit necontenit, ca un alt aer, pe băieţii Fancher şi i-au dus către soarta lor de neînlăturat? Dacă aceasta a fost cauza adevărată, deşi poate mai greu de pătruns, de ce nu am admite că şi în locurile unde se socoteşte că superstiţiile ar fi înfrînte şi unde sînt stăpîne doar faptele, mai dăinuie încă credinţe misterioase şi tainice în puterile cărora li se închină

astrologii şi necromanţii orientului ? Este neîndoielnic că nimeni nu s-a mai aşezat vreodată în aceste locuri după ce băieţii Fancher le-au părăsit, iar cititorul, după ce va fi aflat povestea vieţii lor, va judeca singur dacă oamenii acelor vremuri erau sau nu îndreptăţiţi să creadă că exista un blestem asupra acestei case.

Cînd pămîntul s-a umbrit şi apoi s-a întunecat la marea eclipsă din anul 1733, oamenii au fost cuprinşi de spaimă cumplită, căci firea părea a se fi întors pe dos, o linişte împietrită coborîse peste toate, vitele pe cîmpuri scoteau ţipete înfricoşate, cîinii lătrau, iar păsările de curte se adăpostiseră în coteţe chiar în miezul zilei. Căci oamenii nu aveau, ca astăzi, sprijinul ştiinţei şi nu erau pregătiţi să fie martorii acestei cumplite dovezi a legii şi puterii fără de margini a Atotputernicului.

La ceasul acela se adunaseră în căminul familiei Fancher vecinii, şi se aplecau cu duioşie asupra uneia dintre cele mai tainice înfăptuiri. Şi cînd umbra de la amiază începu să cuprindă văzduhul, şi să se facă mai adîncă şi mai cuprinzătoare, şi cînd lumina aceea înfricoşătoare dezvălui priveliştí străine şi neobişnuite, vecinii şedeau ghemuiţi în faţa focului celui mare din camera de zi, strînşi laolaltă, vorbind doar în şoapte răguşite şi aruncînd priviri furişe pe fereastră către lumina nefirească de dincolo. Doar o singură bătrînă blajină se afla în camera din spate, de unde se ivi deodată, cu înfăţişarea întristată, spunînd :

— Ar fi mai bine să moară, căci asta îi va nimici viaţa.

Iar vecinii întrebară în şoaptă, nu de copil, ci de mamă, şi moaşa răspunse :

— Ea nu ştie că soarele s-a întunecat la naşterea copilului.

Moaşa reveni în camera cea mare ceva mai tîrziu, purtînd de data aceasta o făptură culcată pe pernele

din brațe, și ridică pătura de lînă spre a lăsa prietenii să zărească pruncul.

— Este... trăiește ? întrebă cineva.

— Din păcate, da. E băiat ; și va fi negru și crud și cine știe dacă nu mai rău ; căci nu e cu putință ca un lucru ca cel care s-a așternut peste soare să nu apese și asupra celui născut într-un astfel de ceas.

Și pruncul deschise tocmai atunci ochii și văzură că, deși de cînd își aminteau femeile, nu existase nici un Fancher și nici un Brush din partea mamei care să nu fi avut ochii de un albastru blînd, pleoapele ridicate dezvăluiau niște ochi fără doar și poate întunecați, ce făgăduiau a se face de un negru adînc după trecerea copilăriei ; și chiar micile smocuri de păr de pe cap erau negre, și cîteva dintre bătrînele aflate de față erau încredințate că ochii lor ageri deslușesc o undă oacheșă sub pielea netedă a obrazului.

— Nu plînge, spuse una.

— Nu, dar ține pumnii strînși, spuse alta.

— Copiii îi țin întotdeauna așa ; asta nu înseamnă nimic, spuse moașa.

— Da, dar nu atît de încleștați și plini de încordare.

— Dacă ar plînge, ar fi mai bine, continuă prima.

— Mă îndoiesc că va vărsa vreodată o lacrimă, spuse moașa ce-l purta în brațe.

Și apoi veni tatăl și se aplecă îndelung asupra primului său născut și în cele din urmă spuse :

— Numele său va fi Daniel.

Apoi, cînd umbra de pe pămînt se îndepărtase și femeile se pregăteau să plece, moașa deschise iarăși o clipă ușa camerei din spate, și cu toate că nu spuse nici un cuvînt, toate femeile îi citiră gîndurile, atît de pătrunzătoare este intuiția feminină în astfel de împrejurări, și se adunară din nou în jurul focului, vorbind în șoaptă și uitîndu-se una la alta cu priviri îngrijorate. Și tocmai cînd soarele apunea în spatele

colinelor White Plains, moaşa se ivi iarăşi, purtînd cu grijă o altă făptură şi, în timp ce ridica pătura ca să-l poată arăta, spuse :

— Acesta ni s-a născut cînd soarele strălucea cu tărie, şi va fi bălai, blînd şi chipeş, dar umbra naşterii fratelui său va apăsa asupra lui cîte zile va avea.

Cercetînd copilul, femeile descoperiră că avea ochii celor din neamul Fancher — ceea ce însemna că erau albaştri ; şi părul era bălai ca razele soarelui, asemănător cu cel al maică-si şi al tuturor rudelor ei.

Iar tatăl se aplecă şi asupra acestuia, spunînd :

— Se va numi David.

Desigur, toate acestea erau atît de neobişnuite încît se iscară pretutindeni vorbe de clacă, şi micii gemeni Fancher erau urmăriţi mai cu băgare de seamă decît oricare alt copil de prin partea locului, căci nu mică era curiozitatea de a vedea cum îi va înrîuri întîmplarea ciudată şi nefirească ce avusese loc la naşterea lor. Cînd crescură mai mari, toată lumea se uni în părerea că, decît Daniel şi David, li s-ar fi potrivit mai bine numele de Esau şi Iacov, căci Daniel era oacheş ca unii dintre indienii ce locuiau prin preajmă, iar capul îi era acoperit de un păr negru şi des. Era aspru şi poruncitor şi promitea să devină un bun vînător sau războinic, căci vorbea de lupte şi vărsare de sînge, şi încă înainte de a împlini zece ani îl tîrîse pînă hăt-departe pe frate-său, în căutare de indieni pe care să-i înfrîngă. Dar David era blînd. Iubea ferma şi vitele. Dar nu simţea nevoie de prieteni, căci Daniel îi era îndeajuns. Şi gemenii crescură aşa, cu David depinzînd şi lăsîndu-se în voia fratelui său ciufulit, ca iedera de pomul pe care îl îmbrăţişează. Dormeau laolaltă, mîncau laolaltă, învăţau alfabetul şi-şi făceau socotelile după aceeaşi carte, aşa că ce ştia unul, ştia şi celălalt, şi deşi erau atît de neasemănători încît păreau a se trage din neamuri diferite, aveau totuşi o singură minte pentru amîndoi, şi aceea era a lui Daniel. Şi toată lumea spunea ;

— Umbra fratelui său e asupra lui David, și așa va fi pînă cînd îi va curma viața.

Într-o dimineață, uitîndu-se peste cîmpuri, tatăl lor spuse :

— Mă tem că pînă diseară o să vină furtuna. Vîntul bate dinspre sud-est. S-ar putea s-aducă ploaie.

Şi Daniel i se împotrivi spunînd :

— Nu dinspre sud-est, ci dinspre sud-vest.

— Te înșeli, fiule.

— Nu mă înșel. Eu nu mă înșel niciodată. N-aş fi vorbit dacă n-aș fi fost sigur. Întreabă-l pe David. Îţi va spune același lucru.

— David va spune ce-ai spus tu. Voi sînteți două trupuri și o singură minte.

— Sîntem o singură minte fiindcă spunem și gîndim adevărul.

Tatăl zîmbi cînd auzi pe micul și autoritarul său fiu spunînd aceasta, și apoi se îndepărtă. După plecarea lui, David spuse :

— Daniel, trebuie să-l convingem pe tata că se înșală, și că noi avem dreptate.

— Dacă nu crede cuvîntul nostru acum, nu ne va mai crede niciodată.

— Atunci să încercăm să-i dovedim.

— Să facem o morișcă de vînt.

— Dar nu un cocoș.

— Nu, nu un cocoș. Dar ce ?

— Un războinic.

— Bine. Dar știm să facem așa ceva ?

— Tu ai să faci capul şi brățele, căci te pricepi să folosești briceagul, iar eu voi face trupul și picioarele. Vom îmbina pe urmă bucățile și, dacă ai să ciopleşti la capătul brațelor niște săbii late, cînd le va izbi vîntul ele vor arăta dincotro bate. Iar tata nu va mai crede că vorbim aiurea cînd nu sîntem de aceeași părere cu el.

Aşa că băieții intrară în magazie și pe la prînz meșteriseră un chip minunat despre care spuneau că

este un războinic, şi ale cărui braţe se terminau cu săbii late, tăiate din şiţă tare. Cînd unul din braţe era ridicat sus deasupra capului, celălalt era îndreptat ţeapăn către pămînt şi oricît de slab ar fi bătut vîntul, ele se roteau cu iuţeală ameţitoare.

— Daniel, un războinic trebuie să fie colorat, spuse David, cînd îşi priviră opera terminată.

— Haina ar trebui să fie roşie, răspunse Daniel.

— Şi pantalonii ?

— Albi. Şi ar mai trebui să aibă o barbă înfricoşătoare şi o privire dîrză.

Aşa încît au împodobit războinicul şi l-au aşezat pe coama şopronului ; şi cînd sosi tatăl lor, braţele şi săbiile se învîrteau în vîntul de sud-est şi privea sălbatic, deşi avea ochii aşezaţi anapoda, departe, către orizont, acolo unde colinele din Long Island ating cerul. Şi războinicul rămase acolo, mult după dezlănţuirea furtunii, şi braţele îi fură sfîrtecate în lupta cu stihiile, pînă cînd într-o noapte o rafală mai puternică îl făcu să se clatine şi să cadă şi rămase acolo, îngropat în ţărînă, unde îl sfîrşiră viermii. Dar cînd tatăl îl văzu prima dată, Daniel spuse :

— Cînd te vei uita la el, adu-ţi aminte că David şi cu mine nu putem greşi.

Iar vecinii auziră povestea cu războinicul şi spuseră :

— Umbra a coborît asupra băieţilor. Cine ştie ce se mai poate întîmpla ?

Cînd Daniel se făcu bărbat, faima puterii sale se răspîndi pînă departe, şi se povestea că doborîse un bou dintr-o singură lovitură şi că prinsese doi hoţi, jos în oraş, şi îi ţintuise în încleştarea de oţel a braţelor sale ; şi nimeni nu îndrăznea să-i spună da sau nu, pînă nu-şi dezvăluia mai înainte el dorinţa. Dar pe David îl iubeau pentru blîndeţea lui şi îl respectau pentru îndemînarea cu uneltele. Şi avea o fire atît de îndatoritoare, că era destul să bănuie o dorinţă la vecinii săi, ca să şi încerce să le-o îndeplinească. Aşa

încît, atunci cînd vroiau ca Daniel să facă un anume lucru, sau să le dea o mînă de ajutor, își dezvăluiau păsul lui David, biruindu-l astfel pe Daniel. Căci pe măsură ce trecea vremea, gemenii deveneau tot mai strîns legați în porniri și dorințe. Dar oamenii spuneau că umbra se face tot mai adîncă și că inima și mintea lui David vor fi fără doar și poate înăbușite și că nu peste multă vreme va fi doar umbra fratelui său.

Trăia pe atunci în orașul Bedford, la cîteva mile depărtare, o domnișoară Persia Rowland, și se spunea despre ea că, deși bălaie ca celelalte fete, nu mai era alta ca ea, și ea știa lucrul acesta și îi făcea plăcere ; și că năzuia nu numai să fie dorită, dar să i se și spună, la care mulți băieți chipeși îi îndepliniseră vrerea, spre marea lor nenorocire.

Într-o zi domnișoara Persia chemă pe unul dintre cei care îi făceau mereu voia și îi spuse :

— Se apropie marea petrecere din ajunul sfîntului Valentin și săniușul e bun.

— Foarte bine. Dar fie că pîrtia e bună sau nu, tinerii tot au să vină de la mile depărtare.

— Fără îndoială. Iarna se plictisesc.

— Dar nu asta e pricina, și știi prea bine de ce vin și de ce, dacă nu ai fi acolo, ar pleca pe dată.

— Da, dar mă obosește să văd mereu tot aceleași chipuri, cu privirile ațintite și dornice. Nu au nici un haz. Am auzit de unul din vale care, se spune, nu-și oprește niciodată ochii asupra unei fete ; și nu din sfială, ci deoarece nu îl atrag nici cît negru sub unghie, atît de mult ține la propria sa umbră — adică la fratele său geamăn. Mi-ar plăcea să-mi încerc puterile asupra unui astfel de bărbat.

— Da, dar nu te-a văzut pe tine, stăpînă, căci dacă te-ar fi văzut, și-ar fi uitat fratele.

— Ai dat ochii cu el vreodată ?

— Adesea.

— Și cum arată ? E puternic și crud, vorbește tare și poartă barbă ?

— Într-adevăr, așa e, și se spune că toți bărbații, în afară de fratele lui, se tem de el și că nu vorbește cu femeile.

— Dacă vrei să-mi faci un hatîr, așa cum adesea ai spus că ai vrea, te vei îngriji ca această ființă ciudată, împreună cu fratele geamăn, să fie de față la serbare. Ți-am spus, săniușul va fi minunat.

Și așa se făcu că tînărul, dornic să facă orice numai ca femeia aceea să-i zîmbească măcar o dată, s-a apropiat cu sfială de David și pînă la urmă i-a smuls făgăduiala că va veni, atît el cît și Daniel, la serbare. Dar cînd David și fratele său vorbiră despre acest lucru, Daniel spuse :

— Ai făgăduit că vom merge ; ca urmare vom merge. Dar de ce clevetesc atît despre tînăra aceea ? E altfel decît celelalte ? Nu au toate ochi, David, ca să ademenească bărbații și nu-și încrețesc toate buzele, pentru ca surîsul să le fie mai atrăgător ? Numai nebunii se lasă fermecați astfel : dar ai spus că vom merge, David, și noi facem întotdeauna ceea ce am făgăduit.

Așa că, tocmai cînd tinerii și tinerele erau prinși într-un grațios menuet în marea sală de bal, sosiră printre ei și frații Fancher. Ședeau unul lîngă celălalt, la capătul sălii, și lumina buștenilor uriași le dezvăluia limpede chipurile. Erau la fel de înalți, doar că unul era vînjos și bine clădit, iar fața-i părea în lumina slabă mai oacheșă decît era cu adevărat, iar părul negru și des, ciufulit și prost țesălat, rămăsese așa cum i-l lăsase natura — necumințit de ani. Celălalt era subțiratic și bălai ca o fată, iar pe fața lui zăbovea un surîs, căci chipurile strălucitoare și rochiile vesele, dansul și licărul luminărilor îl încîntau.

Domnișoara Persia îi văzuse intrînd și, deși cu prefăcută cumințenie și mișcări pline de grație se făcea că îi însoțește pe dansatori, privirile ei îi urmăreau fără încetare. Cînd cotilionul se termină, își chemă admiratorul și îi spuse :

— Cel oacheş, ăsta e. Cum de-l laşi să stea acolo ? Oare are de gînd să-şi ia fratele ca partener la următorul dans ? Nu se cuvine. De ce nu-l aduci la mine ?

Şi astfel tînărul cu perucă ţeapănă, ciorapi de mătase şi pantaloni de satin se duse la Daniel şi, înclinîndu-se, îi spuse :

— Mă tem că vă plictisiţi.

— Dacă ar fi aşa, putem pleca aşa cum am venit.

— Dar nu înainte de a fi prezentaţi.

— Am venit să privim, nu să fim priviţi.

— Doreşte să te prezinte, Daniel, spuse fratele său geamăn David.

— Dacă doreşte, să o facă.

Dar tînărul băgă de seamă cu oarecare stînjeneală că Daniel nici nu se gîndea să se urnească atîta vreme cît David rămînea locului, şi-şi aminti cît de adesea auzise spunîndu-se :

— Cel bălai e umbra celuilalt.

Ca urmare îi călăuzi pe amîndoi către scaunul cu spătar înalt în care şedea Persia ; şi cu toate că Daniel se propti în faţa ei privind-o dîrz şi fără sfială, iar David cu modestia cuvenită înclinîndu-se adînc în faţa frumuseţii ei, ea nici nu-l băgă în seamă pe cel bălai şi-i vorbi doar celui oacheş :

— Am auzit de dumneata, dar nu te-am văzut niciodată printre noi pînă acum, spuse ea. De ce ?

— Deoarece nu a fost voia noastră, răspunse solemn David.

— Dar ar fi trebuit să fie. Oameni ca dumneata îşi fac rău lor, şi celorlalţi, trăind ca nişte pustnici.

Persia îşi dădu seama că numai prin stăpînire de sine şi prin purtări neînfricate ar putea trezi interesul acestui tînăr.

— Vino cu mine, adăugă. Dă-mi braţul, dacă eşti amabil. Precum îmi dau seama, e un braţ puternic. Nu e de mirare că s-a dus vestea dovezilor dumitale de voinicie. Mi-ar plăcea să te aud vorbind şi e mai plăcut să ne plimbăm. Dă-mi voie să îl prezint pe

fratele dumitale unei fete. Măcar o dată, dă-mi întîietate şi lasă-l să-i ţină tovărăşie domnişoarei Nancy Brush.

Şi pînă să-şi dea seama, fiorosul Daniel se trezi plimbîndu-se cu frumoasa la braţ, în vreme ce David... — măcar o dată, Daniel îl uitase.

— Este o încîntare pentru noi să vedem un bărbat puternic, spuse ea. O femeie şi-ar pierde pînă la urmă încrederea în bărbaţi, dacă nu ar apărea din cînd în cînd unul ca dumneata.

— Puterea îmi aparţine şi mie şi lui David. Ce ai cu ea ?

— Ce am cu ea ? Plăcerea noutăţii. Se zvoneşte că e pe cale să izbucnească un război, că trupele au şi început să lupte la Bunker Hill. Tocmai această putere îmi dă mie, şi tuturor femeilor, un simţămînt de siguranţă, căci acum ştiu că există bărbaţi curajoşi şi neînfricaţi, dornici să se lupte cu duşmanul, şi ca urmare vom fi ocrotite. Ah ! De ce oare sînt femeie !

— Vorbeai de putere. E o dovadă de slăbiciune să te plîngi de soarta ce ţi-a fost hărăzită.

— Nu ţi-ai deplînge şi dumneata soarta dacă te-ai fi născut fără braţe ?

— Dacă ai fi bărbat, ce-ai face ?

— Aş vrea să fiu un bărbat puternic şi să mă mîndresc cu asta. În vreme de război aş vrea, ca şi dumneata, să conduc oastea, iar în vreme de pace, aş smulge preţuirea şi dragostea oricărei fete frumoase.

— A conduce o oaste e un lucru bun ; dar a face curte şi a peţi e o îndeletnicire de bărbat necopt.

— Ce puţin cunoşti şi înţelegi însemnătatea puterii. Cele mai mari victorii pe care le poate cuceri un bărbat sînt cele care îi îngăduie să peţească şi să ia în căsătorie pe oricare dintre fetele pe care le-a văzut şi le-a dorit vreodată. Dacă e mîndră, îi poate frînge mîndria, şi aceasta e o victorie mai mare decît a cîştiga o bătălie ; şi dacă e plină de sine, o poate umili,

şi dacă e egoistă o poate face să uite de ea însăşi, şi dacă e înzestrată cu însuşiri ce o aşază deasupra tuturor celorlalte fete, însurîndu-se cu ea va avea mulţumirea că frumuseţea ei e doar a lui, şi asta înseamnă că e mai presus de toţi ceilalţi bărbaţi.

Spunînd acestea ridică privirea către el, unduindu-şi gîtul mlădios aşa ca să vadă în întregime chipul lui dîrz şi să-l silească să se uite la ea. Şi cînd el îi văzu faţa, cu întreaga ei frumuseţe, nu spuse nimic, ci o duse în colţul cel mai îndepărtat al sălii celei mari şi apoi, desprinzîndu-şi braţul, se întoarse astfel încît să stea drept în faţa ei. Se uită lung la ea vreme de o clipă, dar ea nu se pierdu cu firea. În cele din urmă îl întrebă :

— Ce s-a întîmplat ? De ce te uiţi atît de aspru la mine ?

— Deoarece mi-ai vorbit aşa cum mi-ai vorbit, şi îmi dau acum seama ce înseamnă frumuseţea femeii. Oare ai mai multă putere decît mine ?

— Eu ? Să fiu eu mai puternică decît tine ?

— Da, tu crezi asta. Iar eu cred că s-ar putea să fii, dar tu eşti vicleană. E asta oare tot un fel de putere ? Este oare vreun bărbat dintre cei de aici, sau dintre cei pe care i-ai cunoscut cîndva, care să nu ţi se fi supus bucuros ? Şi dacă aşa stau lucrurile, oare aceasta nu se datoreşte tocmai tăriei pe care, cu puţin mai înainte, o pizmuiai la bărbaţi ?

— Poate că sînt unii care mi s-ar supune, cine ştie. Dar ca să fiu tot atît de sinceră ca şi tine, este unul care n-ar face-o.

— Nu ştiu dacă aş face-o sau nu, căci de mine bănuiesc că e vorba.

— Da, şi nu ştii ? Bine, atunci te voi pune la încercare. Am un căluţ tare nărăvaş ; nimeni nu se încumetă să se apropie de el. Cred însă că tu te-ai încumeta. Vrei să vii mîine să mi-l struneşti ?

— Am să vin cu fratele meu.

— Deci nu ai curajul să vii singur.

Daniel o privi o clipă, pe jumătate supărat, şi apoi spuse :

— Voi veni singur.

— Acum du-te şi adu-mi-l pe fratele tău. Stă singur şi se uită cu ochi mari la tine. Există oare o legătură nevăzută între voi doi ?

— Fratele meu sînt eu, şi eu sînt fratele meu.

— Atunci adu-l repede şi lasă-ne singuri o vreme, căci vreau să-mi dau seama cum se poartă Daniel cînd este David, deoarece pînă acum — potrivit ciudatei tale mărturisiri — am văzut doar cum se poartă David cînd este Daniel.

— Eşti o fată neobişnuită, spuse Daniel uitîndu-se aproape crunt la ea, cu ochii tot atît de negri ca şi agatul ce-l purta ca podoabă, dar mult mai luminoşi.

I-l aduse însă pe David şi apoi se retrase şi îi urmări silueta mlădioasă şi subţire în timp ce — la braţul lui David — mergea aşa cum pluteşte lebăda, parcă fără nici o sforţare vădită ; şi văzu cît de alb şi graţios îi era gîtul ieşind din horbota moale ce-l învăluia ; cum i se aduna părul ca o cunună deasupra capului, cu giuvaerele prinse în el strălucind ca stelele pe cerul iernii ; auzi foşnetul mătăsii atunci cînd trecu pe lîngă el şi-şi ridică faţa ca să-l privească ; şi-i zări picioarele încălcaţe în conduri albi şi moi, ivindu-se cînd şi cînd de sub rochie, ca doi puişori ce-şi scot şi-şi vîră iarăşi capetele sub aripa mamei.

„Ce e tăria şi hotărîrea mea pe lîngă puterea ei", gîndi. „Eu pot fărîma. Dar fiinţa asta mlădioasă te poate sili să faci orice de bună voie".

Se pare că, în timp ce se plimba cu David, domnişoara Persia ar fi spus :

— Nimeni n-ar bănui că sînteţi fraţi.

— De ce ?

— Nu v-aţi uitat niciodată împreună în oglindă ? întrebă ea.

— De ce-am fi făcut-o ? Părerea mea e că oglinda minte, căci indiferent ce aş vedea în ea, nimic nu

mi-ar putea clinti credința că eu îi semăn lui, și el îmi seamănă mie. În oglindă nu ne putem vedea cu adevărat pe noi înșine.

— Dar fratele tău e atît de crunt, de întunecat și de năprasnic !

— E doar cealaltă față a mea.

— Iar tu, se spune că ești blînd și bun și liniștit.

— E doar cealaltă față a lui.

— Vrei să spui că vă întregiți unul pe celălalt, și doar împreună alcătuiți un bărbat întreg, spuse ea.

El rîse și ea urmă :

— Dar nu veți putea trăi mereu așa. Există o întregire mai bună încă decît un frate.

— Spune-mi care e aceea.

— O fată frumoasă ; ai să înțelegi cîndva acest lucru. Dar tu nu ești deloc prietenos. Nu te-am văzut niciodată pînă acum. Vino pe la mine, să ne cunoaștem mai bine. Vino, căci vreau să stăm mai mult de vorbă. Vei veni ?

— Vom veni.

— Nu împreună. M-ați stingheri. Nu aș ști cu cine vorbesc. Vino poimîine și fă-mi o vizită, acasă. Tata va fi fericit să te cunoască, spuse Persia uitîndu-se către el cu un surîs șăgalnic și totodată rugător, nu supus și plin de gravitate ca atunci cînd îi smulsese lui Daniel aceeași făgăduială ; iar David îi promise, și el, că va veni.

Pe drumul către casă, la ceasul de liniște de dinaintea zorilor, gemenii merseră în tăcere o bună bucată de drum, poate și pentru că Daniel mîna caii cu mînie. În cele din urmă spuse :

— Nu e ca alte femei, David.

— Nu e, Daniel.

— Are ochi luminoși.

— Și obrazul trandafiriu ca scoica pe care o avem în camera cea bună, Daniel.

— Îmi place și surîsul ei, David, căci e plin de înțelesuri.

— Da, îmi place, dar încă și mai mult îmi place fața ei cînd nu surîde.

— Da, încă și mai mult. Și mersul ei mlădios ascunde o mare tărie.

— Bănuiesc că da.

În după-amiaza următoare, Daniel își încălecă calul și zbură pe King Street către Bedford ; și cînd se întoarse șchiopătînd, de parcă se schilodise, dar nu rosti nici un cuvînt.

— Ești rănit, Daniel, spuse David.

— Da, m-a lovit un cal, dar l-am strunit.

În ziua următoare, David a fost cel care a încălecat și a plecat, iar Daniel nu a luat în seamă plecarea lui. Și cînd s-a întors, nu a rostit nici un cuvînt.

— Te duci la culcare fără să mănînci ? întrebă fratele său geamăn.

— Am cinat cu niște prieteni, spuse David liniștit.

De atunci, și pînă cînd soarele verii birui ghețurile iernii, Daniel și David mîncară și dormiră și munciră împreună, dar în tăcere, și aproape în fiecare zi unul sau celălalt pleca grăbit către miazănoapte, dar niciodată împreună.

Într-o zi, după ce David plecase, Daniel îl urmă un ceas mai tîrziu. Merse țintă pînă la poarta fermei Rowland și pătrunse nestingherit pînă în camera de zi. Aici îl găsi pe David așezat lîngă frumoasa Persia, care nu-l auzise pe Daniel intrînd.

Se opri în prag o clipă. Apoi spuse :

— David, am stat aici, chiar pe locul pe care stai tu, ieri și voi sta și mîine. Sîntem oare blestemați să nu putem gîndi decît cu o singură minte ? Vino, frate. Îți spun, vino !

Nu-i vorbi Persiei, ci se întoarse brusc și părăsi casa ; iar David, fără vreun cuvînt, se ridică și îl urmă.

Fata rămase locului, mută de uimire ; și cînd în cele din urmă își reveni, frații erau hăt departe pe șosea.

— Doamne, de-ar fi doar unul singur, şi acela să fie cel oacheş, spuse ea privind prin ochiurile de geam în urma gemenilor, pînă cînd aceştia se pierdură în depărtare.

Daniel şi David nu schimbară nici un cuvînt pînă cînd ajunseră acasă. Apoi Daniel spuse :

— David, în aceasta, ca şi în toate, avem aceeaşi părere. Tu iubeşti fata, aşa cum o iubesc şi eu. Dacă ai urî-o, aş urî-o şi eu. Dar oricît am fi doar unul singur, pentru lumea din afară sîntem doi. O iubim şi trebuie să ne mulţumim cu atît.

— E-adevărat, Daniel. Ea nu poate rupe legătura ce ne uneşte.

— Te iubesc ca pe mine însumi, David, şi tu-la fel ţii la mine, căci sîntem în toate una, dar cu trupul nu. Ca atare nu trebuie să o mai vedem. Şi, deoarece bărbaţii sînt sfîşiaţi lăuntric de porniri potrivnice, s-ar putea ca unul dintre noi să fie covîrşit de patimă şi să încerce să o vadă iarăşi. Dacă se va întîmpla aşa, oricare din noi va fi acela, se va duce la fratele său, îi va mărturisi adevărul şi îi va spune : „Ce să fac ? Ce ai de gînd să faci cu mine ?“ Şi cum va hotărî celălalt, aşa se va face.

— E înţelepciune şi tîlc în ceea ce spui, Daniel, şi aşa vom face.

— David, dacă tu vei fi acela care va veni la mine, îţi voi cere ceea ce nădăjduiesc că îmi vei cere şi tu mie, dacă voi da greş.

— Şi anume să-mi pun capăt zilelor ?

— Chiar aşa.

Într-o zi, cîteva săptămîni mai tîrziu, Daniel veni la David şi îl conduse la rîpa care se mai vede şi astăzi în spatele casei celei vechi.

— David, sînt un biet nevolnic. Am văzut-o ieri. Îţi aminteşti făgăduiala, spuse Daniel scoţînd din buzunar un pistol.

David aruncă fratelui său o privire chinuită, în vreme ce Daniel ședea în fața lui încrîncenat, sălbatic și întunecat, cu degetul pe trăgaci.

— Nu pot, nu pot, Daniel, spuse David.

— Ba poți, deoarece dacă aș fi în locul tău, aș putea și ți-aș cere să-ți ții făgăduiala și să faci ceea ce te rog. Nu există altă ieșire decît asta ; — și ridică arma.

— Nu, nu pot să-ți cer să o faci, chiar dacă așa ne-a fost făgăduiala, spuse David acoperindu-și ochii cu palmele și cutremurîndu-se.

— Te porți ca un copil, spuse Daniel cu dispreț.

— Dar, Daniel, putem face și altceva. A izbucnit războiul. Generalul Washington e în grea cumpănă. Înrolează-te, fă-te soldat. Poate că vei deveni un mare conducător de oști, așa cum doreai pe vremuri.

— Dacă îmi ceri să mă înrolez, o voi face.

Și în aceeași noapte Daniel își părăsi căminul și peste trei zile se afla cu generalul Washington la Harlem.

Cîteva luni mai tîrziu, armata se adunase lîngă fortificațiile naturale de la White Plains, pregătindu-se să reziste atacului dat de soldații regelui George. Oamenii erau morocănoși, dar hotărîți, căci umbra bătăliei coborîse asupră-le, și vitejia le era mai mare decît nădejdea. Într-o dimineață, santinela flancului din extrema stîngă, ce-și avea tabăra la marginea orașului Bedford, aduse un om întristat și ursuz și spuse ofițerului de serviciu că era vorba de un dezertor ce fusese prins cu o noapte înainte.

— Cine ești ? întrebă ofițerul.

— Mi se spune David Fancher.

— Ai auzit acuzația.

— Acesta este adevărul. Faceți ce credeți de cuviință cu mine. Dar aș vrea să vă spun un singur lucru — nu am fugit din lașitate.

— Dacă nu, atunci de ce ?

— Mă privește doar pe mine.

— Știi care este pedeapsa dacă nu ai o justificare întemeiată ? fu întrebat.

— Știu care e pedeapsa. Și poate că mă bucură. Cine-ar putea spune...

Îl luară, și în fața ofițerilor curții marțiale rămase la fel de ursuz, își recunoscu vina și nu vroi să spună nici un cuvînt întru apărarea sa. Sentința fu pronunțată — să fie împușcat a doua zi în zori.

Seara, David comunică ofițerului că ar dori, dacă nu este prea tîrziu, să vorbească cu unul dintre soldații din plutonul de execuție, și ofițerul spuse :

— Să i se îndeplinească dorința.

Și așa se făcu că, după căderea nopții, un soldat a fost adus la corpul de gardă și lăsat să intre. El rămase în prag, deoarece nu putea vedea înăuntru, dar spuse :

— Cine a trimis după mine, și de ce ?

— Eu am fost acela, Daniel.

— E vocea lui David !

— Da, Daniel. Daniel, îți amintești cum obișnuiai să trimiți fără greș la cincizeci de pași un glonte cu muscheta printr-o bucată de lemn nu mai mare decît palma mea ?

— Îmi amintesc.

— Să nu uiți asta, mîine, cînd îmi vei vedea mîna.

— Nu înțeleg ce vrei să spui, David.

— Ții minte legămîntul nostru ? Mi-ai făgăduit că dacă voi veni la tine și-ți voi spune : „Daniel, am revăzut-o“, vei face ceea ce am convenit.

— Îmi amintesc că *tu* nu ți-ai ținut făgăduiala față de mine.

— Dar ai spus că tu ți-ai fi ținut-o dacă ai fi fost în locul meu. Daniel, am revăzut-o.

— Știam că ai s-o faci, și așa voi face și eu dacă mai trăiesc. E o pornire firească.

— Daniel, cînd mă vor scoate mîine și te vei afla în fața mea, făgăduiește-mi că vei ținti locul în care se va afla mîna mea. Și ea va fi în dreptul inimii.

— Asta face parte din legămînt ?

— Da.

— Atunci o voi face-o. Dar stai — există o rînduială în treaba asta. Plutonul nu a fost alcătuit încă.

— A fost alcătuit, și faci parte din el.

— De unde știi ?

— Pentru că era de neînlăturat. Nimeni nu mi-a spus, dar am știut.

— Atunci voi face cum m-ai cerut : și se întoarse, pregătindu-se să plece.

— Stai, Daniel. Ce se va întîmpla unuia, se va întîmpla și celuilalt.

— Știu și asta. Dar n-avem de ales.

— Daniel, în mîna mea va fi o șuviță de păr.

— E de la ea. Dă-mi de îndată partea mea ! Nu, păstreaz-o ! Ce însemnătate mai are în mîna cui se află.

— Cînd te-ai înrolat, nu m-am putut împiedica să nu te urmez și, cu toate că nu am reușit să-ți găsesc regimentul, știam că soarta ne va aduce laolaltă.

— Și eu știam.

— Mă aflam în cantonament lîngă Bedford și ea a trecut, din întîmplare, cu niște prieteni pe lîngă noi. M-a zărit prima și s-a rugat de mine să mă întorc cu ea. Deși eram în post, nu am putut să mă împotrivesc și am urmat-o. M-au găsit și m-au adus aici, și mîine dimineață întreaga taină, taina întregii noastre vieți, va fi dezlegată.

— E mai bine așa, David. Sînt bucuros.

— Ai iubit-o, Daniel ?

— Mai mult decît pe mine însumi, și ca urmare mai mult decît pe tine.

— Același lucru e, bineînțeles, adevărat și pentru mine. În nebunia mea i-am spus-o și ei.

— Așa cum făcusem și eu în ziua cînd am venit la tine și ți-am cerut să-ți ții făgăduiala.

— Spunea că dacă am fi fost unul singur, ne-ar fi întors iubirea. Dar nu putea să se căsătorească cu amîndoi.

— Acestea au fost vorbele ei și către mine. Nu putem scăpa de soarta noastră, Daniel. Am venit pe lume împreună, odată cu acea mohorîre tainică a firii.

— Iar de plecat, vom pleca tot împreună, David. Și dacă un astfel de lucru este cu putință, să nădăjduim că reîntregirea noastră va fi deplină, în măsura în care este adevărat că sufletul omului dăinuie și după moarte.

— Stai nițel lîngă mine, Daniel. Știu că nu ești mîhnit, căci nici eu nu sînt.

— Nu, David, sufletele noastre sînt împăcate.

Șezură astfel multă vreme alături, pînă cînd în cele din urmă veni santinela și îl luă pe Daniel de lîngă fratele său cel condamnat.

De dimineață îl conduseră pe David pe cîmpul din spatele garnizoanei. În urma lui venea un șir de soldați ce aveau în frunte un bărbat oacheș și încruntat, dar nimeni din pluton nu știa că este fratele omului care îngenunchease mîndru și neclintit, cu capul descoperit, la vreo douăzeci de pași mai departe. Ceruse să dea el semnalul, și cererea îi fusese acceptată. Și le mai spuse că va fi gata atunci cînd își va duce mîna la inimă.

Șirul de soldați ședea în fața lui cu muschetele la ochi, în așteptarea semnalului, și David îl privi o clipă pe Daniel — soldații povestiră după aceea că surîdea — și apoi își duse mîna la inimă.

Se auzi un pocnet scurt. Soldatul cel oacheș trăsese înainte de semnal și apoi fu slobozită și salva celorlalți, dar David Fancher căzuse la pămînt înainte ca glonțul lor să-l fi atins.

Soldații văzură apoi un lucru ciudat. Tovarășul lor cel oacheș, nețiînd seama de reguli, se apropie de

cel căzut, păru că se apleacă asupră-i și apoi se prăbuși la pămînt alături ; și cînd ajunseră și ceilalți acolo, descoperiră că erau doi morți în loc de unul singur.

Cu toate că soldații sînt obișnuiți cu întîmplări înspăimîntătoare, aceasta fusese atît de nefirească, încît puseră să se facă cercetări. În cele din urmă veni un om care privi fețele celor morți și spuse :

— Aceștia sînt frații Fancher. Gemeni.

Iubitorii de dureri

I

Nicholas Vance, student la universitatea Harvard, avu ghinionul, în semestrul al doilea al ultimului an de studiu, să sufere aproape fără încetare de nevralgii acute. Boala nu îi provoca numai o mare durere a feței, dar îl și lipsea de avantajele cursului bine documentat al profesorului Surdity asupra logicii speculative, un domeniu pe care Vance îl iubea cu patimă.

Dacă Vance s-ar fi dus de la început la un medic priceput, așa cum îl îndemnase domnișoara Margaret Stull, ar fi fost fără îndoială lămurit că tensiunea intelectuală fusese cea care îi pricinuise aceste chinuri ale feței. Și ar fi fost desigur sfătuit, pentru a-i potoli durerile, să părăsească pentru o vreme logica speculativă și să se dedice pescuitului.

Dar deși tînărul o iubea pe domnișoara Margaret Stull, sau cel puțin o iubea în măsura în care poți iubi pe cineva care nu resimte interes pentru axiome, avea o considerație redusă pentru părerea ei într-o problemă ca cea a nevralgiei. Așa că, într-o dimineață cînd durerea ajunsese la paroxism, în loc să se consulte cu un membru al facultății de medicină, calificat după toate regulile, trecu în goană podul pentru a cere sfatul lui Tithami Concannon, cea mai nepotrivită persoană la care ar fi putut apela într-o astfel de împrejurare.

Tithami era și el specialist în logică speculativă. Locuia la etajul patru și singura sa fereastră se deschidea către o priveliște mohorîtă de curți dosnice și

frînghii cu rufe. Printr-un proces subtil de raționament, reușise să se convingă că fereastra se bucura de o vedere minunată asupra apusurilor de soare — cu singura condiție ca soarele să răsară la apus și să apună la răsărit. Mai mult, cum Tithami era conștient că răsăritul și apusul sînt noțiuni relative, arbitrar folosite, și că în mod intrinsec și absolut nu există o rațiune determinantă pentru ca soarele să călătorească mai curînd de la răsărit la apus, decît de la apus la răsărit, storcea bucurii nesfîrșite din contemplarea apusurilor de soare pe care nu le vedea. Iată cît de puternice sînt mijloacele logicii speculative !

Tithami își datora pregătirea școlară numelui său. Thomas Concannon, care cu treizeci de ani în urmă îi învăța pe studenții din anul întîi ai universității Harvard cum să pronunțe digama [1], murise cu o lună înaintea nașterii lui Tithami. Micuța doamnă Concannon, biata de ea, dorind din tot sufletul să aducă un prinos memoriei soțului decedat, boteză copilul după numele unui verb grecesc pentru care profesorul avea o deosebită considerație și despre ale cărui nenumărate folosințe îl auzise adesea vorbind cu entuziasm. Familia se strădui în zadar s-o convingă pe mama cea slabă de minte să renunțe la această idee, sau cel puțin să facă un compromis prin Timothy, care se apropia la auz de verbul cel păgîn, fiind totodată pe deplin respectabil în ceea ce privește înțelesul. Mama nu vru să cedeze nici o iotă — și copilul fu botezat Tithami [2]. Acest nume ciudat se dovedi însă o neașteptată zestre și binecuvîntare. Un unchi îndepărtat, bogat și excentric, amuzat de umorul ascuns al denumirii, se oferi să asigure tînărului Tithami cea mai bună educație care se putea dobîndi cu

---

[1] Literă a alfabetului grec primitiv.

[2] Títhemi (grec.) — a pune. Unul dintre primele verbe ce se învață la cursul de greacă veche, similar cu amo-amare în limba latină.

bani, şi se ţinu de cuvînt de la grădiniţă şi pînă la Heidelberg. În această ultimă instituţie, Tithami învăţă atît de multă logică de la renumitul Speisecartius, şi pătrunse atît de adînc în metafizică cu temeinicul Zundholzer, încît deveni inapt pentru orice activitate practică. Se întoarse acasă şi purtă discuţii aprige cu binevoitorul său unchi, reuşind să-l bage în mormînt ; dar nu înainte ca bătrînul domn să-l fi ras pe logician din testament şi să-şi fi îndreptat întreaga avere către înzestrarea unui azil de surdomuţi.

— Dragul meu Nicholas, spuse Tithami, cînd Vance termină de psalmodiat cele douăsprezece cărţi ale istoriei durerii sale, eşti cel mai norocos individ din Boston. Te felicit din inimă. Ia-ţi mîna de pe falcă, aşază-te în fotoliu şi bucură-te.

— Mulţumesc, mîrîi Vance care cunoştea fotoliul, prefer să rămîn în picioare.

— Ei bine, urmă Tithami plin de voioşie, stai în picioare dacă aşa ţi-e voia, dar stai liniştit. Podeaua scîrţîie şi proprietăreasa mea, care îşi face în mod nefiresc sînge rău pentru un fleac de chirie, are obiceiul să se repeadă în cameră ori de cîte ori cel mai mic zgomot îi aduce aminte de existenţa mea. Ai citit probabil că, în Alpi, chiar şi o briză poate provoca uneori căderea unei avalanşe.

— Dă-o dracului de proprietăreasă ! strigă Nicholas. Am venit la tine ca la un prieten, să găsesc înţelegere, nu ca să-ţi baţi joc de mine.

— Nicholas, dacă simţi nevoia să te plimbi în sus şi în jos ca un apucat, continuă Tithami, iartă-mă dacă te sfătuiesc să te fereşti de scîndura a treia, numărînd de la cămin. E cam putredă. Repet, Nicholas, ai un noroc porcesc. Aş da prînzul meu pe o săptămînă pentru o astfel de nevralgie.

— Poţi face ceva pentru mine, sau nu ? întrebă Nicholas mînios. Nu-mi place să fac şantaj, dar, pe Jupiter, dacă nu conteneşti cu zeflemeaua, am să scot un strigăt care are să pornească avalanşa.

Un fior vădit trecu prin trupul lui Tithami. Era limpede că amenințarea nu-l lăsa rece. Se ridică în grabă și se asigură că ușa e bine ferecată. Se reîntoarse apoi la Vance și i se adresă cu deosebită solemnitate :

— Nicholas, vorbeam absolut serios cînd te felicitam pentru nevralgie. Și tu, ca și mine, ești un specialist în logică speculativă. Deși nu te afli în starea ta obișnuită de receptivitate și raționalitate, nu vei refuza, sînt sigur, un silogism. Dă-mi voie să-ți pun două întrebări socratice simple și să-ți prezint un silogism, după care am să-ți dau ceva ce-ți va alina durerea ; dar, te previn, împotriva convingerilor mele, căci voi avea sentimentul că îți fac o nedreptate !

— Blestemat fie simțul tău de dreptate ! exclamă Nicholas. Accept propunerea.

— Bine. Atunci răspunde-mi la următoarea întrebare. Îți place sosul indian piperat ?

— Foarte mult, spuse Nicholas.

— Să presupunem acum că cineva ți-ar fi oferit același sos acum cincisprezece ani — în timpul perioadei de pîine și lapte a evoluției tale gastronomice. Te-ai fi înfruptat din el cu aceeași deosebită plăcere ?

— Nu, spuse Vance. Aș fi avut senzația că sug capătul înroșit în foc al unui vătrai.

— Bun. Să trecem acum la silogism. Iată-l. Senzațiile ce sînt primar neplăcute pot deveni mai mult sau mai puțin plăcute printr-o educare corespunzătoare a simțurilor. Durerea fizică este primar neplăcută. Ca urmare, *chiar și durerea fizică poate fi transformată într-un izvor de plăceri printr-o cultivare judicioasă.*

— Asta nu ajută cu nimic nevralgia mea, spuse Nicholas. Și ce înseamnă, de fapt, toate astea ?

— Nu te-am auzit niciodată pînă acum vorbind cu rea-credință despre un silogism, spuse Tithami mîhnit.

Luă apoi un borcănel dintr-un dulap și scutură din el o grămăjoară de pulbere albă, fină, din care îi dădu lui Nicholas atît cît ar acoperi o monedă veche de aramă de un cent. Făcu aceasta vădit fără tragere de inimă.

— Vino la mine deseară, adăugă, la nouă și jumătate, și voi încerca să-ți dovedesc pe viu ce înseamnă toate acestea, tînărul meu prieten.

II

Asimilarea unui adevăr nou și cu implicații adînci este un proces lent. Mergînd spre casă peste pod, Nicholas întorcea pe toate fețele silogismul formulat de Tithami. Cînd ajunse la poarta principală a casei unde locuia domnișoara Margaret Stull și o văzu pe tînăra domnișoară udînd florile din grădină, își dădu seama pentru prima oară că uitase de nevralgie.

Se așeză pe treptele de la intrare și aprinse o țigară. Întrebările blînde și grija duioasă cu care îl înconjură aleasa inimii sale îl făcură să se simtă oarecum rușinat. Nu era de demnitatea unui tînăr filozof, suferind de o boală eroică, să stea printre flori dînd uitării orice suferință, și să resimtă de fapt acel licăr molcom de mulțumire trupească de care este de presupus că se bucură un cîine bine hrănit, cînd șade întins la soare. Nicholas se simți dator să supună datele cazului unei analize logice.

Primul rezultat pe care îl obținu era faptul remarcabil că durerea continua să stăruie în toată intensitatea ei.

După o cercetare atentă a senzațiilor sale, Vance nu reuși să descopere vreo schimbare, nici în frecvența, nici în intensitatea junghiurilor ce-i străfulgerau nervii. La intervale regulate, dar suportabile, valul de foc se năpustea pulsînd prin obraji și tîmple. Și cînd contenea, lăsa în urmă aceeași durere surdă ce îi fă-

cuse viața de netrăit în zilele dinainte. Nicholas nu putea deci infirma deducția că pulberea administrată de Tithami nu îi alinase durerea.

Lucrul ciudat era însă că, de cînd luase pulberea, durerea îi devenise indiferentă. Nicholas fu nevoit să admită, ca logician cinstit ce era, că acum nu ar fi mișcat un deget ca să scape de nevralgie. Transformarea ce apăruse în sistemul său nervos era atît de ciudată, încît aproape că simțea plăcere în zvîcniturile și junghiurile ce-l străfulgerau și i-ar fi părut mai curînd rău decît bine dacă ar fi încetat. Într-adevăr, cu cît se gîndea mai mult, cu atît mai repede ajungea de concluzia că, în condițiile actuale, nevralgia era un lux, ceva ce trebuia păstrat cu grijă.

Cînd împărtăși această idee domnișoarei Margaret Stull, aceasta fu cuprinsă de îndată de o mare îngrijorare cu privire la integritatea sa mintală și alergă să o aducă pe mătușa Penelope. Această domnișoară respectabilă și plină de experiență ascultă expunerea fără a vădi mirare sau vreo altă emoție. Comentariul ei se reduse la un singur cuvînt :

— Morfină, spuse domnișoara Penelope.

— Spune-i lotus, sau ambrozie, exclamă Nicholas, spune-i morfină, sau cum vrei. Dacă stă în putința acestui leac binecuvîntat să preschimbe chinul în bucurie, durerea în încîntare, paroxismul caznelor de dinainte de prînz în fiori de plăcere după-amiaza, de ce oare nu ar fi așa cum zice Tithami — dar mă voi duce la Boston și-l voi întreba chiar acum.

Nicholas se opri, căci atît domnișoara Penelope, cît și Margaret îl priveau uluite. Margaret părea tulburată, dar pe fața mătușii ei se zugrăvise o expresie ciudată, pe care avea să și-o reamintească cît se poate de bine peste cîteva ceasuri.

— Domnule Vance, spuse calm domnișoara Penelope, asupra minții dumitale acționează acum morfina. Ce-ar fi ca pînă la cină să te culci pe canapeaua din salon, unde este răcoare și liniște ? Vei fi mai în

măsură să pleci la Boston după o ceaşcă bună de ceai, şi aş fi bucuroasă să mă însoţeşti, deoarece sînt invitată să petrec seara cu cîţiva prieteni în West End.

III

La orele nouă şi douăzeci şi cinci de minute, Vance urca scările ce duceau la locuinţa lui Tithami. Îl găsi pe adeptul logicii speculative gătit în haine de seară şi tocmai trăgîndu-şi pe picior o pereche de cizme strîmte. Acest lucru îl miră pe Nicholas. Nu ştiuse pînă atunci că prietenul său era înclinat spre astfel de fleacuri.

— Ei, Nicholas, nu-i aşa că nevralgia nu-i un lucru atît de rău ? întrebă Tithami. Cam ca un sos iute atunci cînd gustul ţi-a fost educat pentru el. Păcat doar că morfina a făcut să nu o mai poţi savura cum se cuvine. Ea ca şi cum ai presăra rumeguş pe o minunată stridie crudă. Dar te vom învăţa, curînd, cum să depăşeşti astfel de practici primitive. Dealtfel, astă seară o să ieşim împreună.

— Dar nu sînt îmbrăcat, spuse Nicholas.

Tithami se duse la oglindă şi îşi cercetă cu vădită satisfacţie propriile sale haine cam ponosite.

— N-are nici o importanţă, spuse ; nu se va băga de seamă. Acum, fii bun şi coboară tu primul. Dacă drumul e liber, fluieră „Annie Laurie“ şi vin şi eu numaidecît. Dar dacă la piciorul scării vei zări o zgripţuroaică, o Borgia, o gorgonă, o Tisiphone mînioasă în rochie neagră de satin, fluieră „Marşul funebru“ din opera *Saul,* iar eu voi coborî pe burlan şi te voi ajunge din urmă la colţ.

Din întîmplare drumul era liber, şi notele melodiei „Annie Laurie“ îl aduseră pe Tithami la poartă curînd după Nicholas. El îl conduse pe Vance, stradă după stradă, ocolind colţ după colţ şi sporovăind uşuratic cu aerul superior al unui orăşean get-beget. Nicholas nu îl mai văzuse pînă atunci pe Tithami vă-

dind o atare bucurie de a trăi. Părea că se scuturase de mucegaiul logicii scolastice, vorbea și umbla ca un cetățean al veacului al nouăsprezecelea în drum spre o petrecere plăcută.

— Spuneai azi-dimineață, rosti Nicholas deschizînd timid un subiect asupra căruia era foarte dornic să primească lămuriri, spuneai că durerea fizică este doar o noțiune relativă, de vreme ce aceleași senzații, dar în grad diferit, pot provoca adesea ceea ce numim plăcere fizică, și că ea poate fi educată în așa fel încît să devină un izvor de neasemuite bucurii. Mie mi se pare însă că această teorie...

— Ce-ți pasă de teorie, spuse grăbit Tithami și parcă cu subînțeles, julindu-și încheieturile degetelor de un felinar pe lîngă care tocmai treceau. Ce rost are să vorbim de teorie, cînd în scurt timp vei vedea ideea pusă în practică ?

— Dar spune-mi, te rog, insistă Nicholas, ce înțelegi exact prin relativitatea durerii ?

— Păi, spuse Tithami, cine poate, de pildă, trage o linie care să marcheze hotarul dintre senzația plăcută pe care o ai după o masă bună, și senzația neplăcută pe care ți-o provoacă excesul de mîncare ? În primul caz, senzația e tradusă de creier sub formă de plăcere. În celălalt, aceeași senzație, doar un pic mai pronunțată, e catalogată drept durere. Ești oare tot atît de orb ca o cîrtiță de nu-ți poți da seama, după ce ai învățat atîta vreme cu profesorul Surdity, că deosebirea dintre durere și plăcere nu este nimic altceva decît o confuzie de noțiuni ? Nu ți-a demonstrat oare experiența de azi cu morfina acest lucru ? Aruncă morfina, educă-ți inteligența pînă la nivelul necesar și vei obține același rezultat.

Aici Tithami, istovit parcă să tot parlamenteze, se opri scurt și începu să danseze ca un apucat în mijlocul străzii.

— De ce dansezi dacă ți-s strîmte cizmele ? îndrăzni să întrebe Nicholas.

— De fapt, *tocmai* pentru că cizmele sînt strîmte și picioarele mele foarte sensibile, răspunse Tithami.

Nicholas continuă să meargă în tăcere. Purtarea lui Tithami devenea cu fiecare clipă tot mai de neînţeles. Dar uimirea lui Nicholas ajunse la culme, cînd prietenul său se opri în faţa unei clădiri de cărămidă cu înfăţişare aristocratică. Tithami urcă scările şi trase de clopot cu aerul unui om care şi-a atins ţinta. Şi nu era de mirare că Nicholas rămăsese uluit. Căci la aceeaşi uşă, şi în aceeaşi seară, doar cu o jumătate de oră mai devreme, o însoţise aici pe mătuşa lui Margaret, Penelope.

IV

Nicholas participase cîndva la o întrunire a Primului Club al Radicalilor, într-o casă particulară nu departe de aceea în care intra acum. Scena din salon îi aminti de şedinţa acelor Gînditori Înaintaţi. Cam o duzină de bărbaţi şi femei, mai mult sau mai puţin înaintaţi ca înfăţişare, şedeau pe scaune şi canapele ascultînd un referat citit cu voce bolborosită de un bărbat înalt, ce şedea într-un colţ şi ţinea manuscrisul lipit de ochelari. Eseul nu părea că suscită prea mult entuziasm. Erau mai multe scaune goale decît auditori.

Cînd Nicholas şi Tithami pătrunseră în încăpere, aproape toată adunarea se ridică în picioare şi îl salută pe acesta din urmă în tăcere, dar cu toate dovezile unui adînc respect. Saluturile erau aproape orientale în servialitatea lor.

— Eşti un soi de grangur pe-aici, Tithami, şopti Vance ireverenţios.

— Şşt ! murmură Tithami ca răspuns. Eu am fost cel care a adus pentru prima oară ideea de la Heidelberg la Boston. Este doar manifestarea recunoştinţei lor pentru marele bine pe care li l-am făcut. Dar ascultă comunicarea.

Vorbitorul tocmai spunea :

— Să presupunem că principiul de care vorbeam reprezintă adevăratul elixir, paradisul pe pămînt, şi să presupunem, de asemenea, că vom avansa de la

material la intelectual în dezvoltarea acestui principiu ; concluzia ce se desprinde este de neînlăturat. Pe măsură ce vom înainta în autodisciplina care ne dă putința să obținem plăceri fizice neasemuite din senzații care au fost considerate un blestem încă de pe vremea primei colici a lui Cain, vom găsi bucurii încă și mai elevate în zona durerilor psihice. Sînt ferm convins că nu este departe timpul cînd moartea soției sau a soțului va aduce celor inițiați bucurii mai mari decît primul sărut în fața altarului, falimentul unei averi va constitui un izvor mai puternic de încîntare decît primirea unei moșteniri, iar zădărnicirea dorințelor o împrejurare mai binevenită decît realizarea speranțelor. Aceasta este doar urmarea logică...

Nicholas nu se mai putu stăpîni. Cunoștea vocea, modul de a judeca, ochelarii. Ascultase prea adesea și prea cu dăruire cursurile profesorului Surdity de la universitatea Harvard, pentru a-l putea confunda cu un altul. Scoase un șuierat scurt. Tithami îl opri tocmai cînd era pe pragul să-l scoată pe al doilea.

— Mai presus de orice, șopti, nu arăta că te miră nimic din ce-ai putea vedea sau auzi. Și ai, mai ales, grijă să nu recunoști pe nimeni din cei pe care îi întîlnești, chiar de-ar fi propria ta bunică. Acestea sînt regulile de bună-cuviință ale casei.

Tithami se ridică și îi făcu semn lui Nicholas să-l urmeze afară din cameră.

— E prea greoaie conferința, spuse. Profesorul are tendința să fie monoton. Unora dintre fosilele din grupul nostru le place să stea și să-l asculte. Probabil că încearcă să ducă principiul pînă la capăt și să extragă senzații tari din plictiseală. N-are rost să ne pierdem vremea aici. Să mergem mai bine la banchet.

Un coridor, despărțit cu perdele grele, ducea la un alt corp de clădire, ce servise inițial drept galerie de pictură. Nu avea ferestre. Luminătorul din tavan fusese înlăturat și camera era complet izolată, asemănător incintelor din piramidele de la Gizeh. Pe o masă, în mijlocul încăperii, fusese întins un ospăț.

Masa era înconjurată de canapele late, ca acele *lecti* ale romanilor, pe care şedeau culcate mai multe persoane. Cîţiva mîncau, dar cei mai mulţi păreau învăluiţi de îndestularea unei fericiri pasive. În colţurile camerei Nicholas zări cîteva maşinării greoaie de lemn. Locul părea pe jumătate sală de banchete, pe jumătate sală de gimnastică.

Aşa cum se întîmplase şi în salonul de la intrare, adunarea se ridică în picioare şi-l salută pe Tithami cu vădită deferenţă. Făcură aceasta aproape mecanic, ca ceva de la sine înţeles. „Iubitorii de dureri" păreau a nu băga în seamă prezenţa lui Nicholas, în orice caz nu mai mult decît ar fi făcut-o pensionarii unei taverne de fumat opiu. Lîncezeala visătoare în care plutea adunarea făcea dealtfel locurile să nu pară prea deosebite de o astfel de tavernă.

Tithami se duse glonţ la bufet şi-şi turnă dintr-o carafă un pocal plin ochi.

— E apă tare, explică el, bineînţeles diluată, dar încă destul de concentrată ca să-ţi ardă pielea de pe buze şi să-ţi aprindă gura şi gîtlejul. Nu vrei să încerci un pahar ? Nu ? Va fi la fel de tare pentru tine, ca un coniac nediluat pentru un copil. Copilul creşte şi învaţă să-i placă coniacul. Vei ajunge şi tu să preţuieşti această băutură. Doctore ! Ia un pahar cu mine. Cum te mai distrezi ?

În bărbatul ce se apropia în acea clipă, şi căruia i se adresa astfel Tithami, Nicholas recunoscu pe unul dintre cei mai renumiţi medici din Boston, celebru ca practician talentat pe tot cuprinsul statelor răsăritene. La întrebarea politicoasă a lui Tithami, doctorul clătină cu tristeţe din cap.

— Prost, tare prost, răspunse. Moxa [1] nu-mi produce actualmente mai multă plăcere decît o banală ventuză sau o lipitoare. Aş da jumătate din venitul meu să mă pot iarăşi bucura de o simplă nevralgie, aşa cum obişnuiam.

---

[1] Artemisia Moxa — plantă medicinală amară, înrudită cu pelinul, ce se foloseşte în tratamentul gutei.

Tithami îi aruncă lui Nicholas o privire plină de subînțeles.

— Și totuși, continuă doctorul, meditativ, proștii ăștia orbi și ignoranți care apelează la serviciile mele profesionale insistă să le administrez cloroform pentru o banală amputare. Bănuiesc că nu ar accepta să li se scoată o măsea fără anestezie. Ce păcat că un lux cum e durerea nu poate fi monopolizat de cei ce știu să-l aprecieze.

— Cu mijloacele și cunoștințele de patologie pe care le aveți, sugeră Tithami, ați putea urmări pas cu pas evoluția durerii și ați evita plictiseala.

— Încerc totul, recunoscu medicul cu un oftat. Ți-ai dat seama vreodată, Tithami, continuă cu însuflețire sporită, că dacă cineva ar descoperi un stimulent mai puternic decît toate substanțele cunoscute astăzi, care să-i aducă întregul sistem nervos la un prag de sensibilizare corespunzător, ar putea să devină conștient de circulația propriului său sînge ? Ce adevărată încîntare ar fi să simți valul fierbinte țîșnind prin artere, pătrunzînd prin capilare, străbătînd vinele și asaltînd aorta ! Ehei, ce interesantă ar deveni viața !

— El se numără printre cei mai avansați din grupul nostru, îi spuse Tithami lui Nicholas, după ce doctorul se îndepărtase. Dar merge prea repede. Eu cred în moderație în ceea ce privește durerea, ca și în cazul tuturor celorlalte voluptăți. Fiind cumpătat în plăceri, îmi păstrez tăișul ascuțit. Folosind moxa de trei sau patru ori pe zi, doctorul a omorît găina ce făcea ouă de aur. Nu este destul de filozof pentru a fi un epicurian.

— Ceilalți prieteni ai tăi sînt tot atît de avansați ca doctorul ? întrebă Nicholas.

— Oh, Doamne, nu ! Cu cît avansezi, cu atît doza trebuie, vezi bine, să fie mărită. În vreme ce un începător se poate mulțumi cu o durere de măsele, sau se poate sătura mîncînd pepeni verzi atunci cînd are colici — ca tînărul de colo — sau înfigîndu-și ace cu

gămălie în gambe — aşa cum fac cei trei domni de pe canapeaua din stînga — există alţii, cu gusturi mai rafinate, care au nevoie de un grad mai înalt de durere. Cu toate acestea, lucrul e acelaşi, la toate nivelele. Unii se mulţumesc să fie raţionali în plăceri, alţii se aruncă la extreme. Mă gîndesc la un bancher — nu este aici astă seară — care e atît de înnebunit de un instrument de tortură de pe vremuri, un fel de menghină pentru strivit degete pe care a găsit-o într-un magazin de antichităţi, încît o poartă în buzunar cînd se duce la slujbă şi o foloseşte pe furiş în timpul orelor de lucru. Nu pot înţelege astfel de oameni. Nu-i rămîne de ales decît între a deveni un senzual solidar, sau a da un exemplu prost funcţionarilor săi.

— Cred şi eu ! spuse Nicholas.

— Iată acum un personaj foarte diferit, continuă Tithami în timp ce se apropia de ei un neamţ mătăhălos. Se mulţumeşte cu plăcerile cele mai simple. Bună seara, *mein Herr*. Păreţi fericit astă-seară.

— *Ach Gott !* spuse teutonul, am o încîntătoare durere de cap. Am —, cum se spune ? — m-am dat cu *mein Kopf* [1] de pereţi.

— Iar acolo, continuă Tithami, după ce îl felicitase pe neamţ pentru metoda sa, este unul dintre rarele exemple de nebunie abrutizantă pe care ţi le-aş putea arăta. Omul acela cu mîna înfăşurată şi cu un surîs senin pe faţă a fost destul de neghiob ca să-şi taie într-o zi vîrful degetului mic de dragul plăcerii trecătoare pe care i-o provoca această durere usturătoare. E un bun avocat, cu clientelă mare, şi ar fi fost de aşteptat să ştie ce-l aşteaptă. Ei bine, rana s-a vindecat şi bucuria s-a terminat. Aşa că a mai tăiat o bucăţică. Şi a tot mers mai departe, încetul cu încetul, pînă cînd a ajuns ca acum să nu mai aibă decît bonturile de la şapte degete, şi numai un singur deget mare cu care să continue distracţia. A inaugurat al optulea deget şi pun rămăşag că-şi va pleda următorul caz în faţa instanţei doar cu degetul mare.

---

[1] Capul (germ.).

Un scîrţîit strident îi atrase acum atenţia lui Nicholas către maşinăriile de lemn din colţ. Îndreptîndu-se într-acolo, urmat de Tithami, a fost martorul unui spectacol neobişnuit. Aparatul semăna, în mare, cu o roată de moară cu cupe. Era pus în mişcare de o manivelă la care trudea plin de demnitate un african tuciuriu. Pe obada roţii, legat de mîini şi de picioare, era întins un cetăţean voinic de vîrstă mijlocie, cu înfăţişare cît se poate de respectabilă. Era doar în cămaşă şi, deşi fruntea îi era acoperită de broboane mari de sudoare, pe chip avea zugrăvită o expresie de neţărmurită fericire. Cu fiecare rotire a manivelei, solicitarea la care erau supuşi muşchii şi încheieturile grăsunului sporea. Încordarea părea a fi cumplită şi cu toate acestea Nicholas îl auzi murmurînd cu o voce de-abia perceptibilă, dar într-un extaz cu neputinţă de descris.

— Mai învîrte o dată, George Washington, încă — puţin — yancheule —

— Tocmai îţi vorbeam, spuse Tithami, de nivelele mai ridicate de durere. Ai în faţă un exemplu. Domnul cel gras este un binecunoscut capitalist şi de asemenea un om fără ocupaţie precisă, ca şi mine. Locuieşte în Beacon Street. E un soi de fanatic, veşnic în căutare de noi dureri. A cumpărat aparatul ăsta la Madrid şi l-a dăruit asociaţiei. Este un exemplar autentic al instrumentului de tortură cunoscut sub numele de „roată“, şi se spune că ar fi fost folosit de inchiziţie. În orice caz, este şi acum în perfectă stare de funcţionare. Cu un om puternic la manivelă, poate oferi un volum uriaş de plăceri rafinate, pe care sper că într-o bună zi vei fi în măsură să le apreciezi.

Nicholas se cutremură şi se îndepărtă de roată. În încăpere se aflau acum vreo treizeci şi cinci — patruzeci de persoane. Adunarea sporise cu cei din salon, profesorul Surdity reuşind în cele din urmă să-şi ducă la bun sfîrşit comunicarea. Printre epicurieni domnea o mai mare însufleţire decît la începutul serii. Îmbătaţi de durere, cei ce luau parte la petrecere deveniseră cam gălăgioşi şi fără frîu.

— Ia să vedem ce fac, propuse Nicholas.

— Simte-te ca acasă, răspunse politicos Tithami. Ți-am spus că prezența ta nu va fi băgată în seamă. Umblă pe oriunde vrei și, dacă îți vine chef să încerci oricare din uneltele noastre, nu te codi. Pe mine te rog însă să mă ierți cîteva clipe, cred că îi voi lua locul domnului de pe roată.

Petrecerea continua cu însuflețire sporită. Murmurul vocilor în delir se împletea cu scrîșnetul a două sau trei instrumente de tortură. Într-un colț, Nicholas zări un grup liniștit, alcătuit din doi filozofi și o jumătate de duzină de studenți în teologie. Ședeau pe o bancă prevăzută cu cuie ascuțite și discutau cu mare însuflețire despre nemurirea sufletului. Cîțiva epicurieni se inspiraseră de la neamț și se dădeau cu capul de pereți. Un tînăr, vădit neexperimentat în rafinamentele durerii, părea că-și trage o plăcere teribilă din cea mai simplă formă de tortură : își vîrîse un deget într-un spărgător de nuci și se schimonosea de atîta încîntare, strîngînd totodată mînerul aparatului cu cealaltă mînă. Doi doctori în teologie se dezbrăcaseră pînă la brîu și se flagelau îndatoritor unul pe celălalt cu nuiele de salcie. Trebuie spus spre cinstea simțului lor de echitate că își făceau acest serviciu reciproc cu desăvîrșită corectitudine, atît în ceea ce privea durata, cît și în ce privea puterea cu care erau aplicate loviturile. Nicholas ajunse la concluzia că, de regulă, cei ce se îmbătau cu durere deveneau egoiști. Învăluiți în fericirea propriilor lor senzații, epicurienii erau prea puțin interesați de plăcerea celor din jur.

Acesta nu era totuși cazul unui grup de bărbați și femei ce se adunase în cel mai îndepărtat colț al locuinței. Murmurul aprins al conversațiilor și văditele manifestări de interes arătau că era vorba de o noutate. Lumea aplauda pe inventatorul unui nou procedeu. Nicholas își făcu loc prin mulțime, dar deodată încremeni mut.

O femeie de vîrstă mijlocie ședea pe un divan, cu piciorul băgat într-un coș bine acoperit. Pe podea se

vedea un pantof și un ciorap. Părul femeii era răvășit și fața îmbujorată de o emoție nesănătoasă. Cu dăruirea unei bacante nebune, începuse să cînte un cîntec vioi, dar incoerent. Vocea ei cam stridentă se avînta în tremolourile nesigure ale extazului isteric. Nicholas se întoarse către unul dintre participanți.

— Ce are în coș ? întrebă.

— Șase cuiburi de viespi, i se răspunse. Minunat, nu-i așa ? E descoperirea secolului. Și cînd te gîndești că o femeie a fost prima care a avut ideea !

V

Nicholas rămase încremenit de groază și scîrbă. Cunoștea coșul, deoarece el îl adusese de la Cambridge. O cunoștea și pe femeie, căci era Penelope, mătușa lui Margaret. Mătușa lui Margaret — personaj principal într-o astfel de orgie ! Își făcu loc printre spectatori și se propti în fața femeii dezlănțuite. Ea ridică privirea și o expresie nedeslușită de tulbure aducere aminte și rușine nesigură îi flutură pe față.

— Pune-ți pantoful, spuse Nicholas cu asprime.

Ea îl ascultă mecanic. Nicholas dădu cu piciorul în coș, rostogolindu-l departe. Printre epicurieni se porni o luptă aprigă pentru însușirea comorii. Tînărul nu luă în seamă încăierarea lor. O apucă pe domnișoara Penelope de braț și o călăuzi afară din locul acela blestemat, afară din casă. Aerul răcoros al nopții o făcu să-și revină oarecum în simțiri. Plecă capul și îl însoți în tăcere.

Ultima cursă către Cambridge tocmai pleca din piață. În timpul îndelungatei călătorii, nici Nicholas, nici tovarășa sa nu scoaseră un cuvînt. Tăcerea fu curmată abia cînd ajunseră la poarta casei. Nicholas își ridică privirea din pămînt. Luna bătea în fereastra dincolo de care dormea, nevinovată, Margaret.

— Din considerație pentru Margaret, și în propriul dumitale interes, domnișoară Penelope, spuse Nicholas cu voce scăzută dar hotărîtă, jură-mi că nu vei mai pune niciodată piciorul în casa aceea.

Trupul domnișoarei Penelope se cutremura de emoție. Plîngea în hohote. Privi mai întîi către Nicholas, apoi fereastra lui Margaret.

— Jur ! spuse în cele din urmă domnișoara Penelope.

O zi printre mincinoşi

Dragul meu prieten,

Îţi va face fără îndoială plăcere să ai veşti cu privire la sanatoriul înfiinţat de curînd la Lugville. L-am vizitat acum cîteva zile în tovărăşia domnului Merkle, un avocat din Boston, pe care l-am cunoscut întîmplător în tren. Pe drumul într-acolo mi-a povestit nenumărate lucruri interesante despre înzestrarea acelui aşezămînt de către regretatul Lorin Jenks. Filantropiei sale clarvăzătoare îi datorăm cu toţii o instituţie care este pe cît de nouă în concepţie, pe atît de nobilă şi practică în scopurile propuse.

După cum ştii, Lorin Jenks a fost preşedintele firmei „Ciorapi şi Şosete Sako“. Era holtei şi un om cu totul deosebit. A cîştigat într-o singură zi un milion de dolari, urmărind cum cumpără femeile ciorapi într-un magazin de mîna a doua din Tremont Row. Domnul Jenks a băgat de seamă că clientele şovăiau îndelung să plătească cincizeci de cenţi perechea de ciorapi albi simpli, dar plăteau bucuros şaptezeci şi cinci de cenţi pentru aceeaşi marfă, împodobită însă cu clopoţei roşii la glezne. Cheltuielile de fabricaţie pentru o pereche de ciorapi erau de douăzeci şi doi de cenţi. Mătasea roşie pentru clopoţei costa un sfert de cent.

— Această observaţie, mi-a spus domnul Merkle, a stat la temelia uriaşei averi a lui Jenks. Fabricile Sako au încetat de îndată să mai producă ciorapi simpli. Din acea clipă, Jenks nu a mai fabricat altceva decît ciorapi cu clopoţei roşii, pe care i-a vîndut la

prețul cu amănuntul de șaizeci de cenți perechea. Mi s-a spus că nu există femeie sub șaizeci și cinci de ani în statele Massachusetts, New Hampshire, Maine sau Vermont care să nu posede cel puțin o jumătate de duzină de ciorapi de șaizeci de cenți cu clopoței roșii.

— Acest lucru, i-am spus, l-ar interesa pe domnul Matthew Arnold. El arată că farmecul și culoarea...

— Iartă-mă. El arată că Jenks era atît un om practic, cît și un filozof. Deși era foarte ocupat, se interesa intens de politică, ca orice cetățean cu scaun la cap. Era de asemenea un metafizician. Urmărea cu atenție gîndirea speculativă contemporană, înclinînd, pînă curînd înaintea morții sale, către școala hegeliană. În fiecare vară lăsa în voia soartei fabrica de ciorapi și se-ndrepta fericit spre Concord, pentru a audia conferințe în livada de meri. Părerea mea personală este că firma Platon, Kant &Co. îl storcea serios pentru dreptul de participare. Dar Jenks dobîndea la Concord idei noi cu privire la îndatoririle sale față de omenire.

Domnul Merkle se opri pentru a prezenta biletele controlorului.

— În timpul ultimilor ani ai vieții, întrucît se știa că este excentric, filantrop și fără familie, Jenks a fost asaltat de nenumărați inși ce se străduiau să-l cointereseze în diferite scheme de ameliorare a speciei umane. Cu o săptămînă înainte de moarte m-a chemat la el.

— Merkle, mi-a spus, vreau să-mi întocmești un testament atît de bine făcut, încît nici un rechin din Pemberton Square să nu mi-l poată demola.

— Bine, i-am răspuns. Și ce vrei de fapt, Jenks ?

— Doresc, mi-a spus, să-mi consacru întreaga avere pentru înzestrarea unei instituții. Ideea mi-a venit pe cînd eram la Concord.

— Frumoasă treabă, am spus oarecum tăios, să bagi banii cîștigați cinstit cu ciorapi cu clopoței roșii în morile de vînt de la Concord — un minunat act final pentru un filozof diletant.

— Stai o clipă, spuse Jenks, și mi s-a părut că îi juca un surîs pe la colțurile gurii. Nu școala de la Concord vreau s-o înzestrez, deși nu neg că sînt unii care speră asta, din și în afară de livadă. Dar de ce să cheltui bani ca să predai înțelepciune la înțelepți ?

Și începu apoi să-și desfășoare planul măreț cu privire la înființarea unui „Sanatoriu pentru mincinoși".

Trenul fluieră la peronul gării din Lugville.

— Cîteva zile mai tîrziu, continuă avocatul, în timp ce ne ridicam și ne pregăteam să coborîm, acest cetățean prevăzător și înzestrat cu simț civic a murit. Conform prevederilor testamentului, întreg venitul de un milion și jumătate de dolari în acțiuni de stat și particulare, în ipoteci inatacabile pe terenuri din Noua Anglie, a revenit sanatoriului, care a fost pus sub conducerea a treisprezece împuterniciți. Cum au fost administrați banii, vei vedea singur în cîteva clipe.

Am fost întîmpinați la ușa sanatoriului de un domn cu înfățișare plăcută, care vorbea cu un ușor accent nemțesc și care s-a prezentat ca fiind supraveghetorul-adjunct.

— Iertați-mă, spuse politicos, dar care din dumneavoastră este pacientul ?

— Nici unul, răspunse Merkle rîzînd. Sînt consilierul juridic al comitetului, iar acest domn este doar un vizitator interesat de modul cum funcționează instituția.

— Așa, spuse supraveghetorul-adjunct. Vă rog să fiți amabili să mă urmați.

Am intrat într-un birou și mi-a întins o condică și un toc.

— Vă rog să treceți numele dumneavoastră în Cartea Vizitatorilor.

Ceea ce am și făcut. Întorcîndu-mă să-i spun ceva lui Merkle, am constatat că avocatul dispăruse.

— Tratamentul pe care îl aplicăm, spuse supraveghetorul-adjunct este foarte simplu. Teoria instituției

noastre este că minciuna, care în nenumărate cazuri ajunge să devină cronică, este o boală morală, asemănătoare cu alcoolismul, și că îndeobște poate fi vindecată. Mincinosul, care vine de bună voie să se trateze la noi, este supus timp de șase luni unui proces de „forțare". Îl încurajăm, adică, să mintă, îl înconjurăm de mincinoși egali sau mai iscusiți în acest meșteșug și îl îndopăm cu neadevăr pînă cînd se satură pe deplin. La acest stadiu are loc o reacție lăuntrică și în mai toate cazurile pacientul tînjește după adevăr. E gata să întîmpine cu bucurie partea a doua a tratamentului. Timp de alte șase luni se aplică metoda contrară. Mincinosul sătul și dezgustat este înconjurat de îngrijitori de bună credință, încurajat să studieze literatură sinceră și, prin puterea prelegerilor, a exemplului și a influenței morale, este făcut să înțeleagă cît de lăudabil este să spui adevărul, mult mai mult decît neadevărul. Apoi îl trimitem înapoi în lume ; și trebuie să mărturisesc că sînt rare cazurile de recidivă.

— Ați întîlnit și incurabili ? am întrebat.

— Da, spuse supraveghetorul-adjunct, din cînd în cînd. Dar un mincinos incurabil se simte mai bine aici, în sanatoriu, decît afară, iar pentru lumea din afară, este mai bine ca el să fie aici.

Cineva intră cu un nou pacient. După ce trimise după supraveghetor, adjunctul mă invită să-l urmez.

— Am să vă arăt cum trăiesc pacienții noștri, și cum se distrează, spuse. Vom trece mai întîi, dacă nu aveți nimic împotrivă, prin aripa din stînga, unde veți putea observa procesul de saturare.

M-a condus prin hol într-o cameră mare, confortabil mobilată, în care se aflau douăzeci sau chiar mai mulți bărbați. Unii citeau, alții scriau, iar alții — așezați pe jos sau stînd în picioare — discutau în grupuri, plini de însuflețire. De n-ar fi fost drugii de fier de la ferestre, m-aș fi putut într-adevăr crede în salonul unui club respectabil. Călăuza mea s-a

oprit să vorbească cu un pacient care întorcea alene paginile unui exemplar uzat din „Baronul Münchausen“ şi m-a lăsat destul de aproape de unul din grupuri pentru a putea desluşi frînturi de conversaţie.

— Undiţa a scîrţîit şi s-a frînt în două, tocmai spunea un bărbat voinic, rumen la faţă. Vă spun că dacă Pierre Chaveau n-ar fi avut prezenţa de spirit să mă prindă cu cîrligul bărcii de partea pe care o bănuiţi a pantalonilor, aş fi fost tras la fundul lacului în mai puţin de două secunde. Da, domnule, m-am bătut cu el şaizeci şi nouă de minute cu ceasul în mînă, şi după ce l-am tras în barcă şi l-am dus la hotel, a dat peste cap cîntarul, frumosul cu pete ; cîntărea treizeci şi şapte de livre şi unsprezece şaisprezecimi, de mă credeţi sau nu.

— Prostii, spuse un domn mititel ce şedea în faţa lui. E cu neputinţă.

Primul vorbitor păru măgulit de aceste vorbe şi se îmbujoră de plăcere.

— Totuşi, ripostă, astea sînt faptele, pe onoarea mea de pescar. De ce spuneţi că nu e cu putinţă ?

— Deoarece, răspunse celălalt calm, este un fapt confirmat ştiinţific, şi pe care orice pescar adevărat din această încăpere îl cunoaşte perfect, că nu există păstrăv în lacul Mooselemagunticook care să cîntărească mai puţin de cincizeci de livre.

— Bineînţeles că nu, interveni un al treilea vorbitor. Fundul lacului este ca o sită — e alcătuit dintr-un fel de şisturi poroase — şi toţi peştii mai mici de cincizeci de livre se scurg prin ea.

— Şi de ce nu se scurge şi apa prin sită ? întrebă pacientul cel voinic, pe un ton triumfător.

— Se scurgea, răspunse grav domnul cel liniştit, pînă cînd forul legislativ al statului Maine a emis un decret care i-a interzis să se mai scurgă.

Între timp călăuza mea revenise şi am străbătut împreună camera.

— Aceşti mincinoşi sportivi constituie cazuri benigne şi mai uşor de tratat. Le dăm drumul după şase

pînă la nouă săptămîni, dezobişnuiţi de a minţi şi cu promisiunea că nu vor mai pescui sau vîna niciodată. Omul care minte cu privire la peştele pe care l-a prins, sau la inteligenţa setter-ului său irlandez, este adesea în toate celelalte privinţe un cetăţean demn de încredere. Şi totuşi, aceste cazuri reprezintă aproape patruzeci la sută din toţi pacienţii noştri.

— Care sînt cazurile care se vindecă cel mai greu ?

— Fără îndoială cele pe care le veţi vedea în saloanele de „Călători“ şi „Politicieni“ ale sanatoriului. Cazurile benigne, cum ar fi mincinoşii-pescari, mincinoşii de salon, bărbaţii irezistibili, mincinoşii alpinişti sau de frontieră (cu excepţia cazurilor din Texas), mincinoşii constructori de căi ferate, mincinoşii specializaţi în cercetări psihice şi alţi mincinoşi de diferite categorii, au voie în prima etapă a tratamentului să comunice liber unii cu alţii. Efectul este în general favorabil. Dar pe „Călători“ şi pe „Politicieni“ îi ţinem strict izolaţi.

Tocmai se pregătea să mă conducă afară din cameră printr-o uşă opusă celei prin care intrasem, cînd mi-a atras atenţia o frîntură de frază spusă de un domn plin de sine.

— Scipio Africanul mi-a afirmat că...

— Nici nu v-aş putea oferi un exemplu mai bun, spuse călăuza mea în timp ce ieşeam din cameră, pentru ceea ce numim „procedeul forţării“ în tratamentul minciunii. Acest pacient a venit la noi din proprie iniţiativă, acum două luni. Forma bolii sale e banală. Deplin sincer în celelalte privinţe, nu poate rezista tentaţiei de a pretinde că cunoaşte personal şi chiar în mod intim diverse persoane distinse. Prietenii lui îşi băteau atît de tare joc de această slăbiciune, încît atunci cînd a aflat de înfiinţarea sanatoriului, a avut înţelepciunea să vină aici şi să se supună îngrijirii noastre. Îi merge minunat. Cînd şi-a dat seama că amintirile sale despre Beaconsfield şi Bismarck şi Victor Hugo nu stîrneau senzaţie aici, ci intrau, dimpotrivă, de îndată în competiţie şi erau

chiar întrecute de alte trăiri încă și mai remarcabile, povestite de alți pacienți, a fost la început puțin zdruncinat. Dar obișnuința este atît de puternică, și vanitatea tînjind după admirație atît de exigentă, încît a început să-și extindă relațiile, treptat și cu prudență, înapoi în trecut. Curînd a început să ne ofere amintiri despre Talleyrand, Thomas Jefferson și lordul Cornwallis. Observați efectul psihologic al sistemului nostru. Deoarece nimeni nu supune poveștile sale verificărilor obișnuite și nu-și exprimă îndoială, sau măcar mirare, la auzul anecdotelor sale, a fost nevoit să meargă din ce în ce mai mult înapoi, trecînd de Voltaire și Wilhelm Taciturnul pînă la Carol cel Mare, și mai departe. S-a nimerit să fie în spital și un alt pacient, cu exact aceleași tulburări. Ca urmare, ei se află într-o permanentă întrecere, și fiecare îl ajută pe celălalt să se întoarcă mai mult în trecut. Nu de mult l-am auzit pe prietenul nostru descriind unul din ospețele lui Heliogabal, la care a participat ca oaspete de onoare.

— Dar am fost și eu acolo ! a strigat celălalt mincinos. Era în noaptea cînd ne-a servit capul de bour umplut cu măruntaie de gîscă și tămîiosul acela formidabil.

— Bine, am întrebat, și care este prognoza dumneavoastră în acest caz ?

— În momentul de față, acești mincinoși în probleme de amintiri personale se fugăresc unul pe altul prin istoria antică, în ritmul de aproximativ trei secole pe săptămînă. Nu este de crezut că îi va opri potopul. Nu peste multă vreme își vor compara amintirile despre patriarhii de dinainte de potop și pînă la urmă vor ajunge la Adam. Dincolo de Adam nu au cum să mai treacă. În acel moment vor fi copți pentru cura de adevăr ; și după cîteva săptămîni petrecute într-o atmosferă de strictă veridicitate în cealaltă aripă a sanatoriului, vor ieși în lume pe deplin vindecați, devenind niște cetățeni mult mai folositori decît fuseseră înainte de a veni la noi.

Am urcat la etaj şi am văzut dormitoarele curate ca paharul ale pacienţilor ; am trecut prin rezervele în care erau tratate cazurile ce aveau nevoie de izolare ; am străbătut aripa dreaptă a clădirii şi sala de conferinţe, unde mincinoşii convalescenţi se adunaseră să asculte o dizertaţie cît se poate de interesantă pe tema „Lipsa de eficienţă a neadevărului din punct de vedere juridic". Nu am fost surprins să recunosc în conferenţiar pe cunoscutul meu din tren, avocatul Merkle din Boston.

Pe drumul de întoarcere către camera, sau biroul de recepţie, am întîlnit un domn de vreo patruzeci de ani cu înfăţişare plăcută.

— E un binecunoscut membru al înaltei societăţi, mi-a şoptit supraveghetorul-adjunct în timp ce pacientul se apropia, şi a fost odinioară cea mai politicoasă şi în acelaşi timp cea mai nesinceră persoană din America. Nimeni nu ar fi putut ghici cînd spunea adevărul, sau dacă spunea vreodată cu adevărat adevărul. Năravul acesta devenise atît de supărător, încît cunoscuţii l-au îndemnat să vină să se trateze la Lugville. Sînt bucuros că întîmplarea a făcut să-l întîlnim, deoarece este un exemplar minunat de vindecare deplină. Intenţionăm să-i facem ieşirea pe la începutul săptămînii viitoare.

Mincinosul vindecat era cît pe-aci să ne depăşească, dar supraveghetorul-adjunct îl opri din drum.

— Domnule Van Ransevoort, spuse, daţi-mi voie să vă prezint pe acest domn care a venit să viziteze sanatoriul nostru.

— Sînt bucuros să vă cunosc, domnule Van Ransevoort, am spus.

Şi-a ridicat pălăria şi s-a înclinat în mod impecabil.

— Iar eu, a răspuns însoţind cuvintele cu un surîs de fermecătoare politeţe, nu sînt nici bucuros, nici întristat, de a vă cunoaşte. Îmi este pur şi simplu indiferent.

Sinceritatea oarecum surprinzătoare a cuvintelor sale contrasta atît de puternic cu desăvîrșita politețe a purtărilor, încît am rămas buimac. Am bîlbîit ceva despre faptul că nu doream să-l deranjez. Dar cum continua să rămînă pe loc, ca și cum ar fi așteptat continuarea conversației, am adăugat :

— Presupun că așteptați cu nerăbdare ieșirea din spital săptămîna viitoare.

— Da, răspunse. Sînt destul de bucuros să ies iarăși în lume, dar soției mele îi va părea rău.

M-am uitat către supraveghetorul-adjunct. Îmi întoarse o privire plină de mîndrie profesională.

— Ei, atunci, bună ziua, domnule Van Ransevoort, am spus. Voi avea poate plăcerea să vă mai reîntîlnesc.

— Sper că nu, ar fi destul de plicticos, spuse el strîngîndu-mi mîna cu cordialitate, și înclinînd prietenos din cap către supraveghetorul-adjunct în timp ce se îndepărta.

Dacă timpul nu m-ar împiedica, aș putea umple nenumărate pagini cu descrierea celor văzute în sanatoriu. Totul vădea inteligență și meticulozitate. Am stat de vorbă cu mincinoși prezentînd varietăți și grade de înclinare către minciună mai numeroase decît s-ar putea crede că ar fi cu putință. Cele mai multe dintre cazuri erau destul de obișnuite. Mincinoșii geniali păreau a fi tot atît de rari în lăuntrul instituției ca și în afară. M-am convins din observațiile făcute în decursul fructuoasei după-amiezi petrecute la Lugville că minciuna cronică — așa cum spunea și supraveghetorul-adjunct — este o boală susceptibilă de a fi tratată în majoritatea cazurilor. Nu mai este nevoie să insist asupra importanței experimentului ce se realizează la Lugville cu atîta dăruire și vădit succes.

Nădăjduiesc sincer că nu vei înțelege greșit motivele care m-au făcut să-ți prezint cele de mai îna-

inte. Îți recomand călduros să te folosești de primul prilej pentru a vizita personal sanatoriul din Lugville. Aş vrea să vezi cu propriii tăi ochi cît de minunat este administrată moştenirea lui Lorin Jenks, şi ce perspective de îndreptare şi înnoire spirituală oferă sanatoriul nefericiţilor săi pacienţi. Ziua obişnuită de vizită este miercurea. Nu mă îndoiesc însă că pe tine te vor primi oricînd.

Cuprînsul

Omul de cristal 5
Arborele balon 21
Omul cel mai înzestrat din lume 30
Tahipompa — O demonstraţie matematică . . . 51
Omul fără trup 71
Ceasul care merge de-a-ndăratelea 81
Bătrînul Squids şi micul Speller 98
Adevărul în cazul Ratcliff 113
Povestea potopului 124
Experimentul profesorului 135
Spectroscopul de suflete 150
Cum arată miezul pămîntului 157
Un strigoi neobişnuit . . . 167
Peştera hohoticilor 178
Neasemuitul tablou de Corot 192
Cumplita călătorie a „Broaştei" 204
Şobolanul drăcesc 218
Schimb de suflete 229
Cazul gemenilor Dow 239
O căsătorie neobişnuită 247
Întoarcerea de pe celălalt tărîm 255
Ultima călătorie a goeletei „Iuda Iscarioteanul" . 263

Morişca zburătoare 272
Corabia legendară 283
Umbra ce apăsa asupra gemenilor Fancher 293
Iubitorii de dureri 314
O zi printre mincinoşi 331

Lector : MARIA VONGHIZAS
Tehnoredactor : ELENA POPESCU

Bun de tipar 16.02.1980. Coli tipar 21,50.

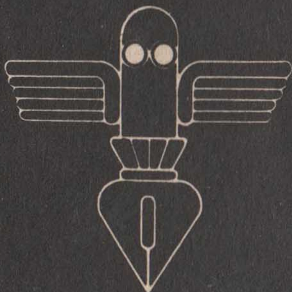

Comanda nr. 90 622
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România

Aproape ca nu exista
vreo nuanta pe care
să n-o fi putut da pielii
prin modificarea si
varierea proportiei
anumitor compusi
Experientele se faceau
de obicei pe mine
La diferite epoci am fost
cind de culoarea aramei,
cind albastru siniliu, rosu
aprins sau galben de crom
Timp
de
o
minunata
saptămină
am
arborat
in
persoana
mea
toate
culorile
curcubeului

COLECTIA ROMANELOR STIINTIFICO FANTASTICE

Lei 10